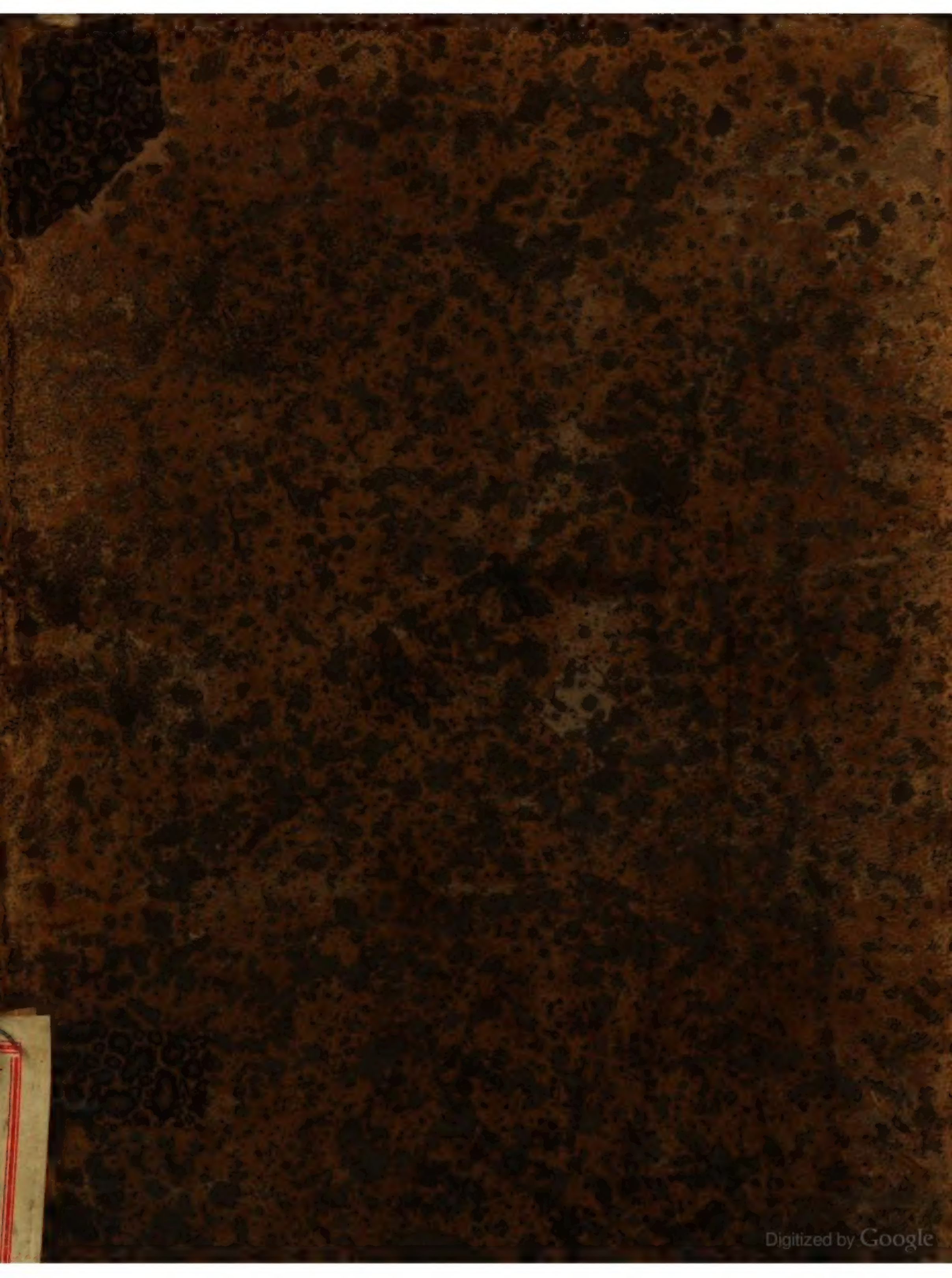

IOAN. A WOVVER
DE
POLYMATHIA
TRACTATIO.

Integri Operis de ſtudiis Veterum
ἀποσπασμάτιον.

Ex Bibliopolio FROBENIANO.

M. DC. III.

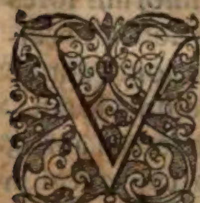

TRACTATIONIS DE POLYMATHIA.

CAPVT I.

Dissertatio aduersus inuidos & calumniatores, & introductio ad tractationem.

VIrtutis possessio tam speciosa & amabilis, ut uel eius hostes, improbi ac inertes, latrocinio ereptam, aut quouis iniusto titulo occupatam sibi uindicare uellent, nisi prudentior rerum natura sublimem & excelsam in arduo collocasset, quo nullus patet aditus, nisi per præcipitia & prærupta, quæ furtiuos illorum accessus facilè prohibent. Cum itaq; prædam, quam inhiabant, flagitia & desidia occupare nõ sinit, secedunt tristiores, & dum infestant inquietos irriti uoti tormenta; surrepit maximè uehemens & importunum inter ægrotantis animi morbos malum, inuidia, quæ arma in nos mouet, quoties aliena comparamus, & inuiti nostra, quasi solutioris stomachi essemus, non sine ingenti fastidio intuemur, alienam uirtutem propriorum uitiorum exprobrationem existimantes. Αἱ γὰρ τῶν ἀγαθῶν εὐλογίαι ἔλεγχος σαφὴς τῶν τ' ἐναντία ἐπιτηδευόντων. Huius rei insigne documentum exitus Thraseæ posteris dedit; cuius uirtuti nullum crimen obiectum, præterquam quod mœstus publicis bonis, theatra & templa pro solitudine haberet, quod eius sectatores rigidi & tristes Neroni lasciuiam exprobarent. Accessit

ſit crimini cognitio ſenatus; Traſea tanquam ſi proditorem, & hoſtem induiſſet, non ſine bonorum indignatione, & nefanda corruptiſsimi ſeculi infamia, ultimam neceſsitatem paſſus eſt. Quare qui uitiorum omnium inimici rectum iter uitæ inſiſtere cœperunt, propter morum differentiam odium habent. Nam ſi uel leui flexu deuiarint, protinus innocentia, ſanctique mores, quibus ad laudis fructum peruenerant, improborum obtrectationi ludibrium debent; quorum petulantiæ & proteruitati optimi cuiuſq; integritas ſcopus erigi ſolet. Inuidia enim cuſtodes adpoſuit moleſtos, inquietos, impudenter curioſos, qui ut Dracones, quos Poëtæ in Heſperidum hortis collocant, indefeſſa acie ad optimorum fores excubias agunt, eorum mores, actus, & tantum non nutus diligentia plus quam humana obſeruant; ad ſecretiora quoque & occultas cogitationes irrepunt, & interius animi domicilium immigrant, ut ubique captent leuium errorum auras, quibus calumniæ ſuæ uela impleant. Ita rectè facta proborum ſine fructu pereunt, & inter prædones ſtrangulātur, cum maligni ærugine obuoluti ad eorum ſplendorem, quem niſi fluentibus & madidis oculis intueri non poſſunt, prorſus cæcutiant; illa uero, quæ uitio gentis humanæ exile contagium delicti præferunt, & conſenſum quendam erroris fatentur, in apricum protrahuntur, rediguntur ad amuſsim, & proſtituta in publicæ famæ tribunali iniquo examine condemnantur. tanquam ſi quis canendi artifex apprimè nobilis, tibias leni ſpiritu animaſſet, flexanimo ſono & pluriformi harmoniæ modo adſtantium aures permulcere parans; interim dum læuis et dextris foraminibus tangendis manus diducit, deceptus fortè conſuetudine digitus exiguo ſpacio à menſura aberraſſet, & inde emiſſus diſcrepans ſonus concordiam cantus leuiter turbaſſet; hunc imperiti artis & exaudirent, & irati reprehenderent. Ita maligni cum magnorum uirorum uitam intuentur,

entur, siue per mentis angustias, siue innata nequitia ad optima quæq; lippi aut surdi, exiguos errores uelut frequentissimis nundinis sub ingenti præconio prostituunt, & artificiosa quadam uoce euulgant, ut tanquam institores ad splendidas merces emptorem alliciant. Nempe ut corui, & uultures prædæ imminentes ad fætutina, & oppletos cadaueribus campos odore ducti pernicium alarum remigio euehuntur, animata uero & sana non sentiunt, nec quærunt; ita illi in errores bonorum sollicitè inquirunt, uirtutes eorũ & rectè facta non capiunt. Et sane negare non ausim, ipsam rerum naturam quodammodo conniuere, & quandam caliginem ob animi oculos nobis offudisse, ut etiam inuiti minus æquo iudicio alienas uirtutes æstimemus. Nam ut in formosorũ facie genæ teretes & succi plenæ, atq; adeo ipse candor, qui uel Parium marmor exstingueret, sanguini mixtus, non tam retinet uagos & fugientes oculos, quã næuus exili deformitatis nube circumfusus; ita optimorum uirtutes in medio positas & notas aliud agentes transuolamus, aut dissimulamus, leuiora quæq; & properantia errata curiosi nimis & maleuoli captamus & protrahimus; cum potius in solatiũ generis humani legis Persicæ æquitas reuocanda, quæ τὰ ὀλίγα τοῖς πολλοῖς, καὶ τὰ ἐλάττω τοῖς μείζοσι æqua æstimatione condonare solita; ita demum iusto examine unicuique uirtutes suæ constarent. Sed labe sæculi, ut imperiti sociatam neruorum concordiam uariata modulatione mixtam tanquam unius chordæ sonum audiunt; ita optimi cuiusq; uirtutes æstimamus. Proinde quoties illustre integritatis exemplum contagium seculi uicit, & populo inuidiosè sese ostendit, continuo paratam inuidiam experitur, quæ ut uasta corpora æquales umbræ comitantur, ita quò eminentior uirtus, tantò maior exsurgere consueuit. Vt enim lætiores agros densa uirgulta, & labrusca sentibus innexa citius occupant: ita magno animo ueræ uirtutis & optimæ mentis

amanti liuor & odium insidias struunt. Nouit ergo sapiens se ad hoc scamma productum, ut depugnet cum iis, qui maledictis aluntur, ut capreæ uenenis. Nec tamen supercilium submittit, aut frontem contrahit, iræ & mœroris indicia præferens, sed facie ridentis, tanquam si in theatro mimos spectaret, obire amat. Improbum enim uotum iudicat, præoptare meliorem suam conditionem, quam illa, quæ Herculi contigit. Is Ioue satus impotentiam inimicorum effugere non potuit; alii enim abigeum & furem clamant, alii adulterum, latronem, parricidam proscribunt, quod tamen non impediit, quo minus ad cœlum & immortalium sedem eueheretur; siquidem *sapientis uirtus per ea, quibus petitur, illustratur.* Quin nec Iupiter, si qua fabulis fides, iniuriis malorum exceptus, cum illi passim cornua & plumas prodigiosè adfingũt, & alieni pudoris expugnatorem narrant; non mouetur tamen, nec uiribus suis utitur, quippe qui nullam iniuriam accepit. Æmulatur sapiens, cœlo cognatus, Deo proximus, & ratione innixus risus humanos diuino animo excipit. Qui si immensa hæc moles compagibus suis soluta lapsum minaretur, in concussi totius orbis motu solus securus & tranquillus maneret; instar rupis, quæ in mari uadoso horridi Iouis, & irati, ut ita dicam, Neptuni feruidis assultibus undiq; uerberata, non cedit aut minuitur, sed obtendit adsuetum fluctibus latus, & firma duricie tumentis undæ impetum sustinet ac frangit; hunc putemus leuibus huiusmodi concussiunculis, & conuiciorum telis uelut per inane iactatis moueri posse. Non hærent illa durioribus, cedenti infiguntur. Ideoq; obtusa irrito nisu concidunt, & sæpe reciproca petitione ictum emittentis ingenti uulnere ulciscuntur. Omnis iniuriæ inanis est exitus, cum munitum patientia pectus offendit. Dolor enim læsi uotum est lædentis. At iniuriæ contemtor animus præuertit, & prædam quam incumbebat, eripit, atq; ita omni malo liber telum exitio suo li-

bratum

bratũ in inimici caput fortius retorquet. Vt enim aër percusſus non læditur, imò ne diuiditur quidem, ſed refundit ſeſe & ſpiſsior redit; ita animus recti conſcius, & ad optima erectus non admittit obtrectantium adflatus, nec ſentit. Quomodo enim magnitudinem, quam promittit, probaret, ſi humiliter & abiecte ſeſe cõtraheret, ſi uictus adfectu iniuriis faueret. Nullæ profecto contumeliæ ſapientem exaſperant, aut ſtatu ſuo mouent, nullæ ignominiæ ira accedunt; inter probra & uenenatos ſales laudes ſuas inuenit. Quiſquis enim in hoc certamine aduerſarium agnouit, iam coronam amiſit. Ideo qui ſapit etiamſi ictum recepit, non petit uulneris ſui auctorem, ſed ut optimus gladiator exiguo corporis flexu manus petentis eludit: ita obiecta probra ut uiſus nocturnos & uanas ſomniorum imagines digno ſupplicio punit, feſtiuo ſcilicet contemtu, & obliuione; uel, ſi tanti eſt, miſericordia eleuat. Sed utinam benignior Deus eandem animi magnitudinem, & inuictum aduerſus improborum furias robur omnibus indulſiſſet, ut omnes pari ratione oportunos iniuriæ expoſuit, & ad eandem conditionem communi auctoramento alligauit. ego quidem cum retexo ſeriem fortunæ meæ, licet nihil in me inuidia dignum deprehendam, tamen adſerere non dubito, uirtutes meas & ingenii dotes perexiguas ubiq; gentiũ plures mihi inimicos & æmulos, quam amatores peperiſſe; adeo ut ſæpe ſurgentis famæ noſtræ ratis ad inuidiæ ſcopulos tam acri incurſu adflixerit, ut naufragii neceſsitatem timerem. ſiue in eo ſingulari ſim fato, ſiue temporum infelicitati debeam, quæ tam infeſta uirtuti, ut abſconſa pariter & illuſtris pro crimine habeatur; ſiue enim abdita humilitate latere conſtituerit, calumniatoribus omnia in deteriora torquentibus, parum tuta eſt. inertia uocatur, & ignobilis umbra obiicitur. Si uero è tenebris proſpectarit, & uel fugienti indicio in propatulo & celebri hominibus ſeſe ingeſſerit, dum ſe

oſtendit,

oſtendit, ut plantæ mox natæ hyberna aura, ita peſtilentis linguæ afflatu occidit. Quanquam gratias agam fato meo, quod tales amicos mihi conciliârit, quibus imputem neceſſe eſt, quod lubricæ adoleſcentiæ flexus non omnino præcipitem dederint. nam poſtquam mores mei accuratius ſeſe obſeruari intellexerunt, non facile potuere induci, ut recti tramitem deſererent, ſed negantes ſibi illicitas uoluptates iuuentæ inſidiis uelut fluctibus iactati, rectum curſum quantum licuit, tenuerunt. Niſi tamen malis inimicos tuos iſtiuſmodi adfectum ſimili mercede experire. Notum quidem medicinæ præſidium de ſcalpello & cauterio, fortaſſe utili dolore; urere tamen & ſecare ſæuitia eſt. nihil enim agis, niſi quod cruciatum dolore redimas. Sane & febres morbos quoſdam tollunt, ipſaque adeo quartana flagellis diſcutitur. Nemo tamen, ſi quid ſentio, magnopere optabit ſanitatem morbo debere, aut flagellis ad remedium ſcindi. Sed profuere. Scilicet ut uiperæ ſanguis aduerſus uenena, peſtifera & cruciaria. Agnoſco tamen beneficium fati, quod ita paria compoſuit, ut minimè uerendum ſit, ne ancipiti congreſſu occumbam. Nolim enim quenquam æſtimare, quaſi metu in terrorem perductus certamen detrectarem. Non cedam profecto, nec terga uertam: ſed opponam innocentiam meam, omni lorica & gladio firmius munimentum, & ut ille olim in fabulis Perſeus Gorgonis caput inimicis oſtentabat, ut ab eius adſpectu in lapides mutarentur: ita integritatis clypeum obuertam, ut os obtrectationi apertum ſtupeſcat, & uelut in lapides duretur. Quod ſi tantum obtrectatorum acumen, quantus nocendi amor, ſane magno periculo fortiores laceſſerem. Sed ne falſa ſpe ſibi blandiantur, animos recte conſcios fabulæ malignorum non terrent. Neque enim ut nutrices infantum pauida pectora inter ſomni difficultates oſtenſa quauis obuia umbra aut nebula in pariete picta formidine exagitant; ita animis uirilibus inani

inani uerborum ſtrepitu & leuibus nugarum ſonis terrorem incutimus. Felices ergo ſumus quod eorum conatus pari conſenſu uires non iuuent. Nam cũ aſpidum morſus tam acris ueneni, ut infectæ partes, niſi præſcinderentur, ſanari non poſſent, ſuccurrit periclitantibus benignior natura, & noxioſiſſimo animali caliginoſos obtutus dedit; ſimili modo iſtis nimis quam curioſis nocendi uias ſtupor ſuus interclusit. Si uero erumpant, qui præmeditato furore cornua mihi obuertere, proteruè inſultare, & famam calumniis onerare ſatis egerint, ii nolim tam ualde ſibi placeant, ut putent tantũ ocii mihi fore, ut eorum, quæ illi delirant, rationem habendam cenſeam. Nunquam enim feroces ſe nobis fecerint, quaſi digni iudicati, quos auſcultaremus. Deus prohibeat, eo dementiæ progrediar, ut inuſitato actus furore, carmina conuiciorum recantare, & cum ipſis γιγαντᾶν & ampullari uelim, in corruptela & laſciuia ingeniorum, quibus gratior maledica uernilitas & inſectatio proborum, quam ulla uirtutũ exempla. Scitè olim Eubœus ille adoleſcens, ex quo cum pater quæreret, quid Zenonis ſchola ad ſapientiam contuliſſet. Ille uero cunctatione reſponſum eludens mox ſeſe oſtenſurum adſereret. Non tulit tergiuerſantis moram pater, ſed incenſus ira plagas illi imponi iuſsit, quas Spartana nobilitate excipiens: Agnoſce, inquit, quam leniter impotentiam tuam feram; hoc ſtudiis ſapientiæ debeo. Sit nunc penes nos beneficium Philoſophiæ, atque adeo infelicium ſtudiorum, alienum furorem æquo animo ferre. Modeſtiam enim Philoſophia imperat, & omni Philoſophia auguſtior cæleſtis diſciplinæ auctoritas, quæ tali ſacramento milites ſuos conſignauit, ut patientia armati cum hoſtibus quotidiè experiantur. Quæ cum præſtantia ſit ingenitæ Deo proprietatis, ut Tertullianus definit, ſapientis uero unicum uotum non tantum ſe dignum, ſed etiam parem deo, quatenus homini datum,

effingere, nemo mirabitur si studiosè adfectem, ut omnes fateantur hanc potius mihi familiarem, quam iram aut acerbitatem. Et quia durioribus experimentis robur induit, obtrectatio uero quasi eius disciplina, multis displicuisse gaudeo. Nam ut solida & dura arbor, quæ infestas secures sæpius reiecit, & cædenti cum dolore ictum reddidit, ipsis plagis constringitur & nodis duratur: ita animus humanus delicatus & querulus adsuetudine mali robur sumit. Nuper exactis pueritiæ annis ductus amabili insania passus sum frangi famæ meæ florem editione abortiui libelli, qui mihi quasi tentanti uadum futuri fauoris præmissus, infelicibus auspiciis prælusit. Quibus studiis exceptus fuerit non scio, neque scire magnifeci, cum in eius editione non meam ambitionem, aut gloriolæ aucupium, sed commune rei litterariæ commodum spectarim. Equidem iam securus famæ quasi in soporem lapsus requiescebam, sed turbarunt constantiam meam peruersa quorumdam iudicia, quibus si stamus, profecto intererat infelicem fœtum numquam nasci. Sed cum mihi excidit illa ætate, quæ capere non potest, quam graue posteritatis iudicium, & alioquin parum sollicita quid tristiores isti probent, uel supercilio suo proscribant, iacta iam alea satius duxi tollere deformem fætum, quam alienæ misericordiæ impiè exponere; præsertim cum ii qui nos lacessunt, plumbeis pugionibus pugnent; quos rectè, si quid sentio, descripsit Aristides orator, cuius uerba ideo libentius usurpo, quod ea tot sæculis ante de huiusmodi hominibus non tam præmeditata oratione dixisse, quam sacro instinctu agitatus uelut uaticinio effudisse uideatur Οἱ πλείω μὲν, inquit, σολοικίζουσιν, ἢ φθέγγονται. ὑπερορῶσι δὲ τῶν ἄλλων, ὅσον αὐτοῖς ὑπερορᾶσθαι προσήκει, καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἐξετάζουσιν, αὐτοὺς δὲ οὐδεπώποτ' ἠξίωσαν, καὶ σεμνύνουσι μὲν τὴν ἀρετὴν, ἀσκοῦσι δὲ οὐ πᾶσι. ὀνειδίζουσι δὲ τοῖς ἄλλοις, οὐ τῶν πραγμάτων καταγνωκότες, ἀλλὰ φθονοῦντες

Orat. περὶ τοῦ παραφθέγματος.

φθονοῦντες ὅτι αὐτοὶ ταῦτα πράττειν οὐ δύνανται. Qui ſæpius inconditè loquuntur, quam os aperiunt: alios contemnunt ipſi maximè deſpiciendi: in alios ſollicitè inquirunt, in ſe uero nunquam. Virtutem, quam non exercent, commendant. In aliis improbant, ea quæ ipſi quidem non damnant, ſed quod paria facere non poſſunt, inuident. Omnes interim Veneres & Gratias, quæ ipſos ut infæcunda ſenticeta deſeruerunt, laſciuiam & errorem appellant, quorum ferreo ori nullæ fidiculæ pudorem extorquebunt; in aliis accuſantes, quod ſuum uellent, ſi per naturæ genium liceret. Præuaricatores aliorum peccata abdita & latentia infami elogio uentilant, & minus cautæ ac ſimplici innocentiæ uitiorum præconem conducunt; cum ipſos proprii pudoris decoctores ulceribus & porrigine obſitos fœda flagitiorum ſcabies iam olim depaſcat. Stultitia eſt ex uerborum propinquitate de ipſis rebus coniecturam facere. Sed arguenda erant uerba illorum, qui factorum ſunt innocentes. At te fugere potuit, ais, illud Plinii: *Narrantem ſimilem eſſe facienti:* Ergo tam difficilis uenia leuis errati. Admonere nos debuerat lenitatis humanitas maiorum, quos propè Mercurii ſtatuam Gratiarum imagines collocaſſe Plutarchus prodit. Fauendum ſcilicet delictis illorum arbitrabantur, quos ingenii amore lapſos conſtabat. Quantò enim hi proniores errori, tantò paratior iis apud omnes uenia, & ignoſcendi ſtudiũ eſſe debet. Sed profecto oblitus ſum mei, qui hæc uerba tã indignè perdam, cum ineptiſsimos homines mores ſui ſatis ulciſcuntur. Illi uero qui dignitatem Muſarum & eruditionis gloriam fouent, incenſi incredibili quadam ſua humanitate ingenium meum amare cœperunt, poſtea uero frigore tacti paulatim intepuere, quaſi omnem ingenii frugem, ut luxuriantes ſegetes in herba aut flore uno impetu effudiſſem, damnarunt uota ut parum proſpera & nimis præcipitata. Patiantur hoc ſibi dici optimi uiri, nimis citò de ægrotante deſperârunt. Si æqui

De audit.

cẽsores, excusare me illis debuerant uitæ desultoriæ cõtinui fluctus, animus æstuans & uagus, nec ocii, quo studia aluntur, patiens: iactura tot annorum, quos irriti errores, & fallacia oblectamenta inuito eripuerunt. Vtinam illos conscientiæ meæ testes haberem, fallor aut crederent, nunquam mihi animum fuisse literarum laudibus nomen quærere, cum unicus mihi semper ambitus omnem ambitionis suspicionem procul à me spernere, & inanis gloriolæ famem uilissimis hominibus, & ἐπιθυμοδείπνοις, qui eam sollicitè captare coguntur, relinquere. Permittant tamen finiri ludos, & expectent, si tanti est, donec siparium complicetur. erit fortassis, nisi negociosum ergastulum errãtem interceperit, quo ipsorum amorem, qui mihi omni gloria & honore antiquior, demereri possim. Sed ut fatum meum nunquam à me uultum remouet; siue terra, siue mari oberrem, quo tandem cursum flectam, ubique sequuntur & urgent grauissimi comites, liuor & odium. Ecce subtraxi me mitiori cœlo, & uelut longa atque irrita militia fessus, his tenebris & ocio credidi, ut fortuitis me subducerem, & animus contumelia lassus ac penè sopitus, uelut noua tranquillitatis luce circumfusus, reuiuisceret. Sed ubique irata fortuna me inuenit. Obuersantur enim ob aures iudicia seu potius uoces, ut uita mihi uaga, ita quoque studia & doctrinam. Quod conuicium tam frequens & uulgare, ut ipsæ popinæ, postquam bonorum uirorum uenæ generoso flore Liberi incaluerunt, hisce laudibus meis perstrepant. Eò enim sæpe condicere solent mei Romulidæ, ut saturi quærant, quantum cuiusque uirtus ualeat. ubi belli & festiui homines accuratè obseruant, ne legibus ludi fraudem faciant, quibus receptum, quod in ueteri prouerbio est, coquum medico præferre. Sed non constitui hoc schema arcessito gemitu componere. Auspicia horum dictatorum exiguis pomeriis finiuntur; & quamuis rei crimen agnoscamus,

non con-

non confugimus tamen ad pœnam. neque enim adhuc uicerunt nos eam commeruiſſe. Sed ne nihil agam, ſoluo illos hoc metu. non periclitabuntur accuſatores. Profiteor me crimini ultro accedere, atque ita fauero, ut eius triumpho neminem intercedere patiar. eſt enim crimen ſapienti exoptandum, quod ubi oſtendero, fallor aut pœnitebit illos erroris, quod ea mihi tribuerint, quæ nec ipſe in me agnoſco, nec mea uellent, niſi ſibi erepta, quæ non minori inuidia petunt & ſuſpirant, quam ii qui adſiduo languore uexati optimam ualetudinem exoptant, & de eius bono perorant. Puto expugnatus error nouis criminationum commentis reuocandus; neque enim aliter culpam emendare licebit. Sed quid attinet eminus uelitari. Protrahendum eſt in medium ipſum uitium, & ſignandum aliquo nomine; neque enim tam atrox, aut tam aſpero proſcriptionis elogio dignum, ut in concione ſileri debeat. Quod ſi iure ciuili dimicaremus, & libello & noto crimine accuſatores poſtularent, & teſtes producerent. Sed diſceptamus intra uelum, multa deſunt ſolennitati. Variarum rerum ſtudia uitio uertunt; accuſant Grammaticum, doctrinæ, ſi qua eſt, uagæ, incertæ, ſuperuacuæ. Ecce horribile carmen, quo infelicis ingenii iugulum petunt, & uirginem famæ florem temerare conantur. Sed niſi me animus fallit, hæc flamma inani ſtipula ignominiæ meæ accenſa largiſsimo fumo deflagrabit. Crimen interim nouum & inauditum, quod nullæ calumniatorum notitiæ, nullæ delatorum tabulæ norunt, quas intereſt nouo hoc emblemate illuſtrari. Sed ô ineptos & omnis ingenii profanos, qui non intelligitis crimina nobis obiectata, ſapienti magno ambitu expetenda & ultrò profitenda. Quanquam non ita perdidi omnem frontem, ut ea mihi adſciſcam,

quorum aliena possessio. Sed cum multa ab imperitis, concesso obtrectatoribus more, quo alienæ contumeliæ linguæ suæ uirus euomere solent, in optimarum artium cultores confi-cta, & maligna loquacitate deblatterata in ore uulgi passim oberrent, quæ licet bonæ mentis amatores laudes suas interpretentur, tamen cum intelligam, me non tam meam, quam bonarum artium defensionem sustinere, quarum profectò tanta ac tam præclara dignitas, ut uel minimam reprehensionem proximam crimini aspernentur, non permittam, qui non obscurè istarum amatorem profiteor, ut ex me uel leuissimæ maculæ ipsis obhæreant. Constitui igitur rescribere iniquissimæ declamationi, adserere dignitatem optimorum studiorum, & ostendere quantum falsi sint, qui Grammaticen, quam rectè cum Casiodoro *gloriosam facundiæ matrem, & humani generis ornatricem* dixerim, angustis limitibus includunt. Omnes artes communi quodam uinculo aptas & colligatas conuincam, ut quisquis earum unicam negligenter habuerit, eum reliquæ quoque deserant. Quod uero de poëtica, & naturalium contemplatione, aliisque amænioribus studiis, quæ Polymathia complectitur, non egerim, & de ipsis ingenuis artibus minus anxiè & plenè perscripserim, nemo negligentiæ dabit. Neque ignorata mihi aut oblita existimet, sed reseruata integro operi, quod de omni studiorum genere iam suo publicandum indice disposui, cuius nunc primitias quasdam & quasi libamenta damus, quibus honorem Polymathiæ tueri, & calumnias quib. aspergi solet pro captu mediocritatis refutare constitui. Quod dum ago, à carceribus prosiliendum in Circum, ad quem decurrendum mappam misit inuidia & stupor imperitorum, cui hinc contra ire adgredior.

CAP. II.

CAPVT II.

Polymathia definita, & diuisa in γραμματικὴν πολυμαθίαν, & ueram ac perfectam. γραμματική, ἐγκύκλιος παιδία. Polymathia πολυπραγμοσύνη γνώσεως. Homerus πολυπράγμων. Polymathia quomodo Ciceroni & aliis definita. Nõnullis ἐγκυκλοπαιδεία, aliis φιλοσοφία. Declaratio definitionis, & exactior utriusque Polymathiæ distinctio. Eratosthenes πολυμαθὴς. Eius cognomina, eruditio, opera. Criticus & Grammaticus cur antiquis dictus. Aristoteles πολυμαθὴς καὶ φιλόσοφος, item Democritus.

PRæcipuum crimen ΠΟΛΥΜΑΘΕΙΑ; ita appello cum Græcis uariarum rerum cognitionem. Ea eſt duplex: hæc, quæ minus perfecta, & propriè Grammatice. Illa, perfecta, & Philoſophiæ proxima. De priori Philo περὶ τῆς εἰς προπαιδεύματα συνόδου. *Γραμματικὴ ἱστορίας παρὰ ποιηταῖς, καὶ συγγραφεῦσιν ἀναδιδάξασα, νόησιν καὶ πολυμάθειαν ἐργάσεται. Grammatica hiſtorias, quæ apud poëtas, & alios ſcriptores enarrans, uariarum rerum cognitionem conferet.* Sed Grammatice impropriè πολυμάθεια; iam enim ſui oblita terminos tranſgreſſa eſt, quos duæ hæ partes, rectè loquendi ſcientia, & poëtarum enarratio finiunt. Has autem ut rectè impleret tranſmigrare oportuit in alienas colonias. nam & propter hiſtorias, & res uarias apud ſcriptores ſparſas, excutienda fuerunt omnia antiquitatis monumenta, & aliarum diſciplinarum auxilium aduocandum,

uocandum, atquè hinc Philologia, eruditio & literatura πολυμάθεια appellata est. Themistius orat. I. πολυμάθειαν καὶ μνήμην, βιβλία δὲ ἐξαριθμεῖσθαι πόσα καὶ πόσα τῶν Ἀριστοτέλους ἢ Πλάτωνος, κἂν ὑπὲρ Αἰσχύλου πυνθάνῃ, κἂν ποία νῆσος Σιμωνίδου τοῦ μελοποιοῦ· *Cognitionem & memoriam multarum rerum: enumerare libros Aristotelis aut Platonis, siue de AEschylo interroges, siue quæ patria Simonidis poëtæ.* De hisce enim omnibus disquirere proprium Philologi esse docebo. Cynulcus apud Athenæũ lib. XIII. reiciiens πολυμάθειαν nihil conferre, ait, ad sapientiã multa scire uocabula, aut meminisse nomina illorum, qui equo Troiano inclusi fuerant. Horum uero scientia planè est Grammatici. πολυμαθημοσύνης τῆς, inquit, οὐ κενεώτερον ἄλλο, τί γὰρ ὄφελος τῶν τοσούτων ὀνομάτων, ὦ γραμματικέ, πάντας ἐπιλείψαι μᾶλλον, ἢ σωφρονίσαι δυναμένων τοὺς ἀκούοντας. καὶ ἐὰν μέν τις σου πύθηται, τίνες ἦσαν οἱ εἰς τὸν δούρειον ἵππον ἐγκατακλεισθέντες, ἑνὸς ἴσως ἐρεῖς ὄνομα. Seneca Epistola LXXXVIII. *Appion Grammaticus, qui sub C. Cæsare tota circumlatus est Græcia, & in nomen Homeri ab omnibus ciuitatibus adoptatus, aiebat: Homerum utraque materia consummata & Odyssea & Iliade principium adiecisse operi suo, quo bellum Troianum complexus est. Huius rei argumentum adferebat, quod duas literas in primo uersu posuisset ex industria librorum suorum numerum continentes. Talia sciat oportet, qui multa uult scire.* Nempè πολυμαθὴς, sed Grammaticus πολυμαθής. Simili ratione γραμματικὴ, ἐγκύκλιος παιδεία. Tzetzes Histor. Chiliad. —τὴν γραμματικὴν ἐγκύκλιον παιδίαν εἶπον κατὰ κατάχρησιν, οὐ λόγῳ δὲ κυρίῳ. Rectè enim notat Tzetzes γραμματικὴν ἐγκύκλιον παιδείαν dici καταχρηστικῶς. Nam alioquin ἐγκύκλιος παιδεία omnes artes liberales complectitur, ad quas transcendit γραμματική, ut plena & instructa sit. Perfectam Polymathian intelligo, notitiam uariarum rerum, ex omni genere studiorum collectam, latißimè sese effundentem. Vagatur enim libero & effreni cursu per omnes disciplinarum campos, quatenus

tenus eas humanum ingenium indefeſsâ induſtriâ adſequi poteſt; Syneſius Dione πολυπραγμοσύνην γνώσεως appellat. Vetus auctor, ut uidetur, apud Suidam: Ἀσκληπιόδοτος ὀξύτατος καὶ πολυμαθέστατος τῶν ἡλικιωτῶν, ὥστε καὶ πολυπραγμονῶν, οὐδὲν ἐπαύετο περὶ ἑκάστου τῶν παραπιπτόντων ὧν ἤ τε φύσις ἀπεργάζεται θαυμασίων, καὶ τέχνη ἑκάστη παρέχεται δημιουργημάτων. Aſclepiodotum, ait, ingenii acumine, & uaria eruditione ſuperaſſe æquales, qui hanc doctrinæ curioſitatem ſectarentur, neque unquam ceſſaſſe indagare cauſſas mirabilium, quæ natura aut ars operatur. Latius deinde docet, quæ hæc Aſclepiodoti πολυπραγμοσύνη; peritum fuiſſe ſcribit τῶν τε βαφικῶν χρωμάτων μίξεων, καὶ τῶν περὶ ἐσθῆτα κοσμουμένων βαμμάτων, nouiſſe prætereà τῶν ξυλῶν τὰς μυρίας διαφορότητας, καὶ λίθων καὶ βοτανῶν τὰς ποικίλας δυνάμεις τε καὶ ἰδέας. Hiſtoriæ quoque naturalis, & animalium curioſum. Hæc omnia complectitur Polymathia. Ea ratione Antigonus ἱστοριῶν παραδόξων συναγωγῇ Homerum appellat πανταχοῦ πολυπράγμονα, Apuleius Apologia; *multiſcium & omnium rerum peritum.* Tertullianus de anima: *patrem liberalium diſciplinarum.* Vitruuius lib. VII. *omnis Philologiæ ducem.* Strabo libro I. & Plutarchus lib. de Homero πολυφωνίαν καὶ πολυμαθίαν eiuſdem Homeri multis oſtendere conantur. Cicero I. de Oratore, Polymathian *ſtudiorum uarietatem & copiam* uocat. &, *ſtudia quæ reconditis in artibus, atque in quadam uarietate literarum uerſantur.* III. de Oratore: *doctrinæ uarietatem.* Auctor dialogi de corrupta eloquentia: *multarum artium ſcientiam.* Auctor ὑποθέσεως librorum Athenæi πολυμάθειαν appellare uidetur ἐγκυκλοπαιδείαν, ubi ait Monium poëtam, qui inter Athenæi τραπεζορήτορας optimarum artium cognitione nemini ceſsiſſe, & ἐγκύκλιον παιδείαν ita complexum, ut in ſingulis diſciplinis ſeparatim elaboraſſe uideretur. ita πολυμαθείᾳ à primis annis imbutus. Κατὰ τὴν ἄλλην παιδείαν οὐδενὸς δεύτερος, καὶ τὴν ἐγκύκλιον οὐ παρέργως ἐζηλωκώς. ἕκαστον γὰρ

ὧν ἐπεδείκνυτο, ὡς μόνον τοῦτο ἠσκηκὼς ἐφαίνετο, τοίαυτη πολυμαθεία ἐκ παίδων συνείλεγάφη. Philo quoq; *ἐγκύκλιον παιδείαν* & *πολυμάθειαν* coniunxit, & pro iisdem cœpisse uidetur lib. *περὶ τῆς εἰς προπαιδεύματα συνόδου: τὸν ἐγχορεύοντα ταῖς ἐγκυκλίοις θεωρίαις, καὶ πολυμαθίας ἑταῖρον ὄντα. Qui ἐγκυκλίων contemplationum choreas concelebrat, & uariam eruditionẽ sectatur.* Photius in Bibliotheca polymathian definit studia Rhetoricæ & poëticæ, ait enim Helladii Lexicon utile iis, qui Polymathian excolunt, quod contineat multa Rhetorum, & poetarum testimonia. *χρήσιμον δὲ τὸ βιβλίον τοῖς συγγράφουσι, καὶ τοῖς ἄλλως πολυμάθειαν τιμῶσιν. ἔχει γὰρ καὶ μαρτυρίας ῥητόρων τε καὶ τῶν εἰς ποιητικὴν μέγα κλέος ἐχόντων.* ita apud eundem *ῥητορικὴ, ποιητικὴ, ἱστορικὴ* & passim omne studiorũ genus *πολυμάθεια* dicitur. Grammatice sane licet quam latissime sese pandat, ampliores tamen Polymathiæ fines, atq; ut dixi, proxima Philosophiæ. Plato *Ἐρασταῖς* philosophũ omnium rerum peritum, *καὶ τὴν φιλοσοφίαν πολυμάθειαν* esse ait. & II. de Republica: *τόγε πολυμαθὲς, καὶ φιλόσοφον ταυτόν.* Strabo initio librorum, quos de Geographia scripsit, multis adserere conatur Geographiam dignum Philosopho argumentũ. Geographia, inquit, est *πολυμαθία*, uel saltem eius pars, ergo & Philosophia, quæ est Polymathia. Verba Strabonis: *ἥτε πολυμάθεια, δι' ἧς μόνης ἐφικέσθαι τοῦδε τοῦ ἔργου δυνατὸν, οὐκ ἄλλου τινός ἐστιν, ἢ τοῦ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἐπιβλέποντος· ὧνπερ τὴν φιλοσοφίαν ἐπιστήμην φασίν. Multarum rerum scientia, qua sola hoc opus perfici potest; nullius est nisi qui diuinas & humanas res contemplatur, quarum scientiã, philosophiã dicunt.* Hoc probat exemplo Homeri, Eudoxi, Anaximandri, Dicæarchi, Eratosthenis, qui omnes & Philosophiæ & Polymathiæ periti. Synesius Dione *πολυμάθειαν τῆς φιλοσοφίας προοίμιον* statuit, Philo Iudæus *τῆς σοφίας θεραπαινίδα.* Non est ergo ipsa Philosophia, sed quam proximè ad illam accedit. Verùm ut apertius hæc ostendam, *πολυμαθὴς* medius est inter philoso-

philosophantem, & illum qui philosophari non audet. nam immigrat ad Philosophiam siue eruditionis, siue animi caussa, ut etiam philosophari uideatur. Iam apparebit discrimen inter πολυμαθίαν, quæ est Grammaticæ, & hanc perfectam. Perfectè πολυμαθὴς tam propè ad Philosophiam accedit, ut philosophari uideatur. Grammaticus fines suos agnoscit, leuiter & perfunctoriè philosophiam tangit, & in primo eius aditu hæret. hinc apud Athenæum Deipnosophist. lib. IX. ἔθος δ' ἐστὶ καὶ γραμματικῶν παισὶ περὶ πάντων τῶν προβαλλομένων λέγειν εἶδος φυτοῦ, εἶδος ὀρνέου, εἶδος λίθου. Grammaticos de iis quæ interrogantur, dicere solere, plantæ speciem esse, aut auis, aut lapidis. Nam in rerum naturalium inuestigatione satis est Philologo Grammatico leuiter & externo quodam modo rem nosse; Philosophi enim est arcana naturæ & earum caussas scrutari. Inter hos medius πολυμαθὴς; exactius Grammatico illa exequitur, & transit in partes Philosophi, nec illas tamen omnino integras, sed egressus Philologiæ limites ad Philosophiā immigrat quidem, uerùm non pleno & perfecto dominio. Πολυμαθὴς itaque penè Philosophus; at Philosophus πολυμαθής. Perfectæ Polymathiæ exemplum Eratosthenem transmisit antiquitas, de quo Strabonis insignis est locus, qui hæc omnia accurate docet, ita enim lib. 1. Geographiæ scribit: δηλοῖ δὲ ἡ περὶ τῶν ἀγαθῶν ἐκδοθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ πραγματεία, καὶ μελέται, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτο τὴν ἀγωγὴν αὐτοῦ, διότι μέσος ἦν τοῦ τε βουλομένου φιλοσοφεῖν, καὶ τοῦ μὴ θαρροῦντος ἐγχειρίζειν ἑαυτὴν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἀλλὰ μόνον μέχρι τοῦ δοκεῖν προϊόντος, ἢ καὶ παράβασίν τινα ταύτην ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν ἐγκυκλίων πεπορισμένου πρὸς διαγωγὴν, ἢ καὶ παιδείαν. *Quæ studia*, inquit, *fuerint Eratosthenis tractatio* περὶ ἀγαθῶν *ab ipso edita, & declamationes, atque alia eiusmodi ostendant, nempe medius inter eum, qui philosophari uellet, & eum qui non*

 auderet

auderet Philoſophiæ ſtudium amplecti, ſed eò tantum progrederetur, ut Philoſophari uideretur, & animi uel eruditionis gratia digreſsionem quandam ἀκυκλοπαιδείᾳ pararet. inde uaria illa cognomina tulit: appellatus enim fuit τὰ βήματα, tanquam in aſcenſu ac gradibus hæreret, nec ad ſummum peruenire contenderet, & δεύτερος ἢ νέος Πλάτων, quaſi ſecundus à Platone, & πένταθλος, quod in omni diſciplinarum certamine depugnare poſſet. eſt enim πένταθλος, omnis agoniſticæ peritus. Quod cognomen etiam Democrito dedit antiquitas, ὅτι τῶν ἐγκυκλίων λόγων καὶ περὶ τεχνῶν πᾶσαν εἶχεν ἐμπειρίαν. ut ait Diogenes Laert. Suidas: Ἐρατοσθένης διὰ δὲ τὸ δευτερεύειν ἐν παντὶ εἴδει παιδείας τοῖς ἄκροις ἐγγίσασι τὰ βήματα ἐπεκλήθη. οἱ δὲ δεύτερον ἢ νέον Πλάτωνα, ἄλλοι πένταθλον ἐκάλεσαν. ab eadem cauſſà alii cum βῆτα uocarunt, ut ſcribit Heſychius in Eratoſthene. Simili ratione Plato lib. X. de Republica Homerum non tam ſapientiæ auctorem, quam eius imitatorem; nihil earum rerum uere exhibuiſſe, quarum tamen cognitionem ſeſe habuiſſe oſtendit. egiſſe quidem de medicina, ſed Hipprocratem medicum longe præſtantiorem. de naturalium quoque ſcientia ſcripſiſſe, eius tamen peritiorem eſſe Thaletem. Clemens uero Alexandrinus & alii Eratoſthenem Criticum & Grammaticum uocant, & hoc nomine appellari ſolitum ſcribunt. Iam oſtendi Grammaticen per doctrinæ uarietatem, quam ſequitur, Polymathian dici, unde & Longinus apud Suid. πολυμαθὴς καὶ κριτικός, & ipſe Eratoſthenes Philologus, ut ſcribit Suetonius in Atteio Philologo. Siue Eratoſtheni hoc nomen ceſsit, quod ut Clemens & Suidas produnt γραμματικὰ ſcripſit. Sane longe exceſsiſſe Grammaticæ ſtudia libri ab eo relicti teſtantur. ſcripſiſſe enim illum φιλόσοφα καὶ ποιήματα, καὶ ἱστορίας, ἀστρονομίαν, περὶ τῶν κατὰ φιλοσοφίαν αἱρέσεων, περὶ ἀλυπίας, διαλόγους, narrat Suidas, & Theodoretus Sermone VIII. qui eſt de martyribus, laudat Eratoſthenis περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, in quo tradi ſcri-

di ſcribit, Zenona linguam quam præmorderat, in tyranni faciem conſpuiſſe, ne uictus ui tormentorum conſcios conſpirationis proderet. Strabo lib. XIII. Eratoſthenem inſignem Mathematicum & Philoſophum narrat; & Lucianus Μακροβίοις Eratoſthenem non tantum Grammaticum dicendum, hoc enim peculiari nomine uulgo notus erat, ſed poëtam, philoſophum, & geometriæ peritum. γραμματικῶν δὲ Ἐρατοσθένης, inquit, ὅν οὐ μόνον γραμματικὸν, ἀλλὰ καὶ ποιητὴν ἄν τις ὀνομάσειε, καὶ φιλόσοφον καὶ γεωμέτρην. Adde Plinium, qui Eratoſthenem in omnium litterarum genere ſollertem ſcribit. Ariſtoteles uero ſolus ſine æmulo clarus, quantum memoria hominum extat pari ſtudio inexuperabili mentis acie polymathian & philoſophiam excoluit, quod & libri ab ipſo relicti teſtantur, & tituli illorum, quos iniuria uetuſtatis uicit, & nobis ad inuidiam oſtendit. hæc enim uerba Ciceronis V. de Finib. de Ariſtotele, atq; adeo tota ſchola Peripateticorum: *Ex eorum ſcriptis & inſtitutis cum omnis doctrina liberalis, omnis hiſtoria, omnis ſermo elegans ſumi poteſt, tum uarietas eſt tanta artium, ut nemo ſine eo inſtrumento ad ullam rem illuſtriorem ſatis ornatus accedere poßit.* Agellius lib. XIX. Cap. V. *Ariſtoteles rei omnis humanæ peritißimus.* Suidas ſcribit Nicolaum Damaſcenum æmulum Ariſtotelis uariam eius eruditionem amaſſe. Ζηλωτὴς γὰρ Ἀριστοτέλους γενόμενος, καὶ τὸ ποικίλον τῆς περὶ τὸν ἄνδρα παιδείας ἀγαπήσας. Democritus quoque Philoſophus πολυμαθὴς; *nihil enim excipiebat*, ait Cicero lib. IV. Academicarum Quæſtionum, *de quo non profitebatur.* & Suidas in πένταθλος: ὁ Δημόκριτος Ἀβδηρίτης ἤσκητο τὰ φυσικὰ καὶ τὰ μαθηματικὰ, καὶ τοὺς ἐγκυκλίους λόγους, καὶ περὶ τεχνῶν πᾶσαν εἶχεν ἐμπειρίαν. Sed deprecatus faſtidium legentis latius ſingula diducam.

 CAP. III.

CAPVT. III.

Duæ partes Polymathiæ. Artes communiter & uulgari modo diuisæ in λογικὰς & βαναύσους. Tertullianus explicatus, & à superuacua aliorum emendatione defensus. Artes liberales. cur ita dictæ. earum uariæ appellationes. Artes & disciplinæ pueriles. προπαιδεία. πρώτη παιδεία. πρῶτα μαθήματα. Artes liberales diuisæ in λογικὰς & μαθηματικὰς Artes logicæ, à quibus Stoici excludunt γραμματικὴν. earum ordo uulgaris traditus & defensus.

Vo ergo membra Polymathiæ constituo. Doctrinam, quæ constat optimarum artium ac disciplinarum cultu, & scientiam rerum ipsarum inquisitione paratam, quam confert sollers & fructuosa peregrinatio. Inquisitio hæc duplici modo perficitur: Ipsarum rerum inspectione, & consuetndine illorũ, qui doctrina & eruditione excellunt. Suidas Ἀσκληπιόδοτον πολυμαθέστατον tradit, peritissimũ rerum naturalium, καὶ παντοδαπῶν θαυμασίων. Multa experiundo didicisse, & percontando artifices omnis generis. Historiam stirpium & animalium accuratè excoluisse, plurimaq; in illa comperisse propria inspectione, ea uero quæ inspicere non poterat auditu ex aliis intellexisse, aut lectione ueterum didicisse. His duobus Polymathia constat. Ordiar à doctrina, quam in artium cultu positam aio. Eæ uariè di-

riè diuisæ. Marius Victorinus de Grammatica : *Ars uniuscuiusque rei scientia est. Artium genera tria. Animi tantum, ut Poeticæ, Musicæ, Astrologiæ, Philosophiæ. Corporis, ut iaculatio, saltus, uelocitas. Animi & corporis, ut ruris cultus, palæstra, medicina.* Sed subtilia illa minutatim persequi nihil ad rem pertinet. Diuido ergo uulgari modo in liberales, quæ λογικὰι, & sellularias, quas Græci βαναύσυς & χειρωνακ]ικὰς uocant. Illæ mentis & rationis seruitio utuntur, hæ uero corporis. Aristoteles Politicωn libr. IX. cap. XI. Maximus Tyrius Sermone XXI. Hieronymus Epist. ad Paulinum. Galenus προτρεπ]ικῷ πρὸς τὰς τεχνάς : Ἔνιαι μὲν γὰρ τῶν τεχνῶν λογικάι τ' εἰσί καὶ σέμναι, τινὲς δὲ ἐυκα]αφρόνη]οι, καὶ διὰ τῶν τῦ σώμα]ος πονῶν, ἁς δὴ βαναύσυς ὀνομάζυσιν; εἰσί δὲ ἐκ τῦ προτέρυ γένυς ἰα]ρικὴ τε καὶ ῥητορικὴ, καὶ μυσικὴ, γεωμε]ρία τε καὶ ἀριθμη]ικὴ, καὶ λογιστικὴ, καὶ ἀστρονομία καὶ γραμμα]ικὴ, καὶ νομικὴ. πρόσθες δὲ πλαστικήν τε καὶ γραφικὴν. εἰ γὰρ καὶ διὰ τῶν χειρῶν ἐνεργῦσιν, ἀλλ' ὐκ ἰσχύος νεανικῆς δεῖται τὸ ἔργον αὐτῶν. *Nonnullæ ex artibus ratione utuntur, & sunt honestæ ; aliæ uero contemtæ & abiectæ, quæ corporis laboribus perficiuntur, eas sedentarias appellant. Prioris generis Medicina, Rhetorica, Musica, Geometria, Arithmetica, ars computandi, Astronomia, Grammatica & iuris scientia. Adde fingendi & pingendi artem ; licet enim manu perficiantur, tamen robore iuuenili non egent.* Tertullianus de Pallio : *Primus informator literarum, & primus numerorum arenarius, & Grammaticus, & Rhetor, & Sophista, & Medicus, & Poëta, & qui Musicam pulsat, & qui stellarem coniectat. Omnis liberalitas studiorum meis angulis tegitur.* Tertullianus medicinam studiis liberalibus adnumerat, ut Galenus quoq; & alii. Itaq; uides interpretes frustra acumen suum exercuisse, qui adserebant scribendum esse melicus. Nempe artes liberales cum κατ' ἐξοχὴν artes λογικὰς capimus, quas septē recensent scholæ.

scholæ. Vlpianus l.1.D.de extraord. cogn. & liberales omnes artes, siue professiones, cum opponuntur χειρωναξικαῖς. Liberales artes, ut Seneca Epist. LXXXIIX. quia libero homine dignæ. Eadem sententia Plinii proœmio lib. XIV. *A maximo bono liberales dictæ artes.* Tertullianus Apologetico, quod iis informamur ad prudentiam & liberalia officia. Ciceroni, Aurelio Victori in Hadriano *ingenuæ artes.* Tacito in Agric. Lampridio in Seuero, Symmacho lib. 1. Senecæ Epist. CV. *bonæ artes.* Manilio lib. V. Aurel. Vict. in Septimio, *doctæ artes.* Et quoniam ab iis omnis honesta institutio initium capit, Senecæ *pueriles.* Epist. LXXXVIII. *Pueriles sunt hæ artes, quas* ἐλευθερίας *Græci, nostri liberales uocant.* Augustino VI. de Musica: *puerilia studia,* Ciceroni pueriles disciplinæ. lib. 1. de Natura deorum: *Nihil enim olet ex Academia, nihil ex Lycæo, nihil ne ex puerilibus quidem disciplinis.* ita Ammonius παῖδα definit διὰ τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων δυνάμενον ἰέναι. Eadem ratione Græcis προπαιδεία, & προπαιδεύματα, quod uiam muniunt studiis Philosophiæ. Suidas: προπαιδεία, τὰ πρῶτα μαθήματα; unde & προτέλεια, ἀπὸ τῶν προτελείων τῶν γάμων. Photius in Bibliotheca προπαιδείαν poetices ac Grammatices studia uocat. διεπονεῖτο, inquit, ὁ Παμπρέπιος περὶ τὴν ἄλλην προπαιδείαν, ὡς ποιητική τε καὶ γραμματική. eadem Suidas Παμπρέπιος: Athenis illum aduersus Philosophos disputasse, cum tamen Philosophiam non attigerat, τὴν ἄλλην προπαιδείαν excolens. Idem Suidas γεωμετρίαν καὶ ἀριθμητικὴν, προπαιδεύματα uocat. ὁ δὲ Ὠριγένης οὐκ ἐπαύετο παραδιδοὺς γεωμετρίαν καὶ ἀριθμητικὴν καὶ τἄλλα προπαιδεύματα. Vide Clementem Alexandrinum Stromaton lib. 1. Suid. Ἀσκληπιόδοτος, & Νόμος. Synesius Dione πρώτην παιδείαν uocat. Iulius Capitolinus Maximino: *Literis Græcis & Latinis imbutus ad primam disciplinam.* Galenus. περὶ τῶν ἰδίων βιβλίων: τὴν πρώτην παιδείαν, ἣν οἱ παρ' ἕλλησι παῖδες ἐξ ἀρχῆς ἐπαιδεύοντο παρά τε γραμματικοῖς καὶ ῥήτορσιν. Apud eundem Galenum πρῶτα μαθήματα

ματα dicuntur, libro περὶ διαγνώσεως καὶ θεραπείας τῶν ἐν ἑκάστου ψυχῇ ἁμαρτημάτων. Hasce artes liberales siue pueriles, quas scholæ docent, cum iis distinguo in Logicas, hoc est, ut D. Augustinus lib. II. de ordine, rationabiles, & Mathematicas. Logica Aristoteli ἡ πᾶσα τέχνη ὀργανική. Ea est triplex: Grammatica, Dialectica, Rhetorica. Cicero V. de Finibus. Galenus lib. I. Methodi. Stoici, ut auctor est Diogenes Laërtius Zenone, Grammaticam omittunt; negant enim scientiam, quatenus literarum elementis occupata. Sanè & Clemens Alex. Stromaton lib. I. excludit τὰ γράμματα ab ἐγκυκλίοις μαθήμασι. Huncuerò ordinem, quem sequitur etiam D. Augustinus, & eius rationem ostendit lib. II. de ordine cap. XII. & XIII. præscribit Aristoteles, ut Grammatica prima sit; neque enim res ipsæ enunciari possunt, sed earum σημεῖα, quæ sunt uocabula. lib. I. cap. I. περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων. Rhetorica ultima; nemo enim Rhetor, quin prius Dialecticus. Dialectica enim suppeditat communia artium instrumenta, definitionem, diuisionem & id genus, sine quibus, ut Cicero Partitionib. res neque inueniri, neque tractari possunt. Idem ostendit ratio tradendæ disciplinæ, quam seruabat Philosophus. Nam *commentationum suarum*, ut scribit Agellius lib. XX. cap. V. *duas species habuisse dicitur Aristoteles, alia nominabat ἐξωτερικὰ, alia ἀκροατικά. ἐξωτερικὰ dicebantur, quæ ad Rhetoricas meditationes, ἀκροατικὰ, quæ ad disceptationes dialecticas pertinebant. Huic disciplinæ tempus exercendæ dabat matutinum, illas uero uesperi tradebat.* Atqui hæc generatim de artium diuisione, & ordine logicarum, quas nunc singulas uideamus.

CAPVT. IV.

Grammaticæ etymon. Eius antecursoria γραμματιστικὴ siue literatio. Ea definita. Distincti Grammatici & Grammatistæ, siue literatores & literati. γραμματιστῶν variæ appellationes. Primæ litteræ quid notent apud Quinctilianum & Galenum. Literiones apud Augustinum. Literæ pro studiis literarum, & ipsa scriptura. Grammatici, magistri & professores dicti. Petronius explicatus. Discrimen inter ludimagistros & Grammaticos etiam in iure ciuili obseruatum. Idem discrimen ostensum in docendi habitu. Sellæ literatorum. Sedentes docebant, & sæpe in saxis. Sellæ Grammaticorum. Cathedræ. Primi literarum magistri apud Hebræos grammatoisagoges. Apud Græcos iam Charondæ temporibus, apud Romanos initio imperii fuere. Distincti ludimagistri & pædagogi apud Romanos. Eorum munus. Pædagogi pueros sequebantur. Manilius explicatus. Plutarchi, Suetonii & Liuii dissensus de tempore ludimagistrorum apud Romanos sublatus. Suetonius illustratus. Ἀκρόασιν ποιεῖσθαι, σχολὴν καὶ διατριβὴν ποιεῖσθαι. *Acroasis Dioni & Vitruuio quomodo usurpata.* Ἀκρόασιν

Latini auditionem uertunt. Lectionem exponere. Prælegere. ἐπαγορεύειν. Quid apud Ciceronem dictata perdiscere. Discrimen Grammatistarum & Grammaticorum minus anxiè seruatum. Vulcatius Sedigitus Grammaticus. Eius nomen repositum Suetonio.

Rammatica, inquit Marius Victorinus, ἀπὸ τῶν γραμμάτων, id est, *à literis à quibus incipere debet* Isidorus Originum lib. I. cap. III. ex Augustini de Ordine. *Primordia Grammaticæ artis literæ communes existunt, quas librarii & calculatores sequuntur. quorum disciplina uelut quædam Grammaticæ artis infantia est. Vnde & eam Varro literationem vocat.* Græcis γραμματιστική, ars scribendi & legendi. Martianus Capella lib. III. de Nuptiis Philologiæ & Mercurii: Γραμματική *dicor in Græcia, quod* γραμμὴ *linea &* γράμματα *literæ nuncupentur, mihiq; sit attributum literarum formas propriis ductibus lineare. Hincq; mihi Romulus literaturæ nomen adscripsit, quamuis infantem me literationem uoluerit nuncupare, sicut apud Græcos* γραμματιστικὴ *primitus uocitabar, tum & antistitem dedit, & sectatores impuberes aggregauit. Itaque adsertor nostri nunc literatus dicitur, literator antea uocabatur. Hoc quidem etiam Catullus commemorat dicens: Munus dat tibi Sylla litterator. Idem apud Græcos* γραμματοδιδάσκαλος *uocitatur.* Huc pertinet illud Ciceronis Partitionib. *literaturam constare ex notis literarum.* Seneca Epist. XXCIIX. *Prima illa, ut antiqui uocabant, litteratura, per quam pueris elementa traduntur.* Philo. περὶ τῆς εἰς τὰ προπαιδεύματα συνόδου: τό γε μὴν γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν γραμματικῆς τι ἀτελεστέρας ἐπάγγελμα, ἣν παρατρέποντές τινες γραμματιστικὴν καλοῦσι. *Scribere & legere Grammaticæ est imperfecta, quam nonnulli conuertentes uocabulum*

γραμματιστικὴν uocant. D. Augustinus de ordine lib. II. cap. XII. Grammaticæ itaque antecursoria ἡ γραμματιστικὴ & distincti fuere γραμματικοὶ καὶ γραμματισταὶ, ut apud Latinos literati, & literatores. Literati, poëtarum interpretes. Litteratores, qui primas literas docent. Apuleius Floridis: *Prima cratera litteratoris, ruditatem eximit, secunda Grammatici, doctrina instruit.* Quinctilianus lib. I. cap. V. *Primus in eo, qui scribendi legendique adeptus fuerit facultatem Grammaticis est locus.* Dio Xiphilini in Seuero: Νεμεσιανός τις γραμματιστὴς τῶν τὰ παιδία γράμματα διδασκόντων. Suidas γραμματιστής. Ita Galenus περὶ τρεπτικῷ ἐπὶ τὰς τέχνας Grammaticos Philosophis, astronomis, & Geometris, γραμματιστὰς uerò pictoribus & plastis adiungit. Suetonius de Illustribus Grammaticis: *Sunt qui literatum à literatore distinguant, ut Græci Grammaticum à Grammatista, & illum quidem absolutè & hunc mediocriter eruditum existiment.* Idem discrimen apud Lampridium Alexandro: *In prima pueritia literatores habuit Valerium Cordum, & L. Veturium, Grammaticos Scaurinum.* Capitolin. M. Antonino: *Vsus est magistris ad prima elementa Euphorione literatore, Grammaticis Apro & Pollione.* Tertullianus de Idololatria discrimen obseruat inter literarum professores & ludimagistros, quibus litteratoriam eruditionem tribuit. Literatores autem propriè magistri literarii, Grammatici magistri & professores. Asconius in Diuinat. *Magisterludi. Litterarii ludi magistri. omnem enim scholam ludum dixere. & magistri ludi dicuntur, qui primas litteras docent.* Augustino *primi magistri.* Confessionum lib. I. *Adamaueram Latinas literas non quas primi magistri, sed quas docent qui Grammatici uocantur.* Fl. Vopisco in Bonoso: *Pædagogi literarii.* & in Tacito: *magistri literarii.* Agrætius: *Magister ludi, docens primas literas.* ita l. 11. §. ult. D. de mun. & honorib. Demosthenes Æschynem ridens illi obiicit, quod γραμματικὸς, διδάσκαλος τῶν πρώ-

τῶν γραμμάτων. Suid. πρόμητος. Ausonius prima elementa, de Anastasio Grammatico Pictau.

Qui rudibus pueris
Prima elementa dabat.

Idem Ausonius Epitaphio Crispi & Vrbici: *Qui primæuos fandiq; rudes: Elementorum prima docebas Signa nouorum.* Apud Quinctilianum lib. I. cap. II. *paulum ultra primas literas progressi,* hoc est, rudes & leuiter instituti. Ita D. Augustinus lib. contra aduersarium legis contemtim literiones uocat, indoctos & imperitos. *Literiones; sic enim potius, quam literati appellandi sunt, qui legendo literatos, nihil sapere didicerunt.* At Galeno Lexico Hippocratis πρῶτα γράμματα, ἡ πρώτη παιδεία, quæ est ἐγκυκλίων μαθημάτων. Nam literæ Philologiam & literarum studia notant; ut apud Ciceronem de Oratore: *Studium literarum, quod profitentur ii, qui Grammatici uocantur.* Plinius lib. XXXV. *Omnibus literis eruditus, præcipue Arithmetica & Geometria:* & literæ, ipsa scriptura. Petronius: *Et tu literas scis, & ego ne quæstubus tuis obstem, aliquid aliud promittam:* huc pertinet nota uox Neronis apud Senecam lib. II. cap. I. de Clementia: *Vellem nescire literas.* L. VI. §. ult. D. de excus. tut. imperiti literarum excusantur à tutela. Glossæ: Αγράμματος *Illiteratus.* Columella lib. I. Cap. IIX. *Illiteratus uillicus dummodo sit tenacis memoriæ rem satis commodè administrare potest.* Agellius lib XI. cap. XIIX. *Tacito illiteratoque consensu obliterata.* Intelligit ius ἄγραφον. L. VI. de iustic. & iure. Grammaticos magistros & professores appellari solitos docent ueteres inscriptiones, & illa apud Suetonium de illustrib. Grammaticis in Palæmone: *Vis tu magister, quoties festinantem aliquem uides, abligurire.* Petronius: *Rogo*, inquit, *magister, quid putas inter Ciceronem & Publium interesse.* Indubie enim alloquitur Grammaticum Criticum. Suetonius in Probo: *Nunquam ita docuit, ut magistri personam sustineret; unum uel alterum post meridia-*

anis horis admittere solebat, cubansq; inter longos ac uulgares sermones legere quadam. Idem Suetonius, Orbilium reliquisse filium Grammaticum professorem. Aduerte, non ludi magistrum. Grammatici & professores literarū. L. VI. magistri studiorū. L. VII. C. de profess. Ius ciuile idem discrimen inter ludi magistros & professores obseruat. Nam literatores, siue ut Vlpianus L. 1. §. 1. D. de extraord. cognit. ludi litterarii magistri, nec professorum numero sunt, nec uacationem munerum habent. L. XI. §. eos qui. D. de muner. & honor. nisi quod illis ius extra ordinem dicatur, ut librariis, & notariis, & calculatoribus. quorum artes non liberales, sed liberalibus uicinæ. d. l. 1. Grammaticis uero, oratoribus, medicis & Philosophis indulta immunitas, ne hospitem reciperent. l. ult. D. de mun. & honor. Angariorum quoque præstatio iisdem remissa. L. ab his §. III. D. de uacat. Notemus etiam discrimen ipso docendi habitu. Docebant quidem sedentes. Suetonius de Illustrib. Grammaticis: *Orbilii statua Beneuenti ostenditur, habitu sedentis ac palliati.* Sed magistri literarii minus altæ sellæ insidebant, quibus scilicet res erat cum paruulis, & quorum opus propiori inspectione egebat. Prudentius Hymno Casiani:

Præfuerat studiis puerilibus, & grege multo
Septus, magister litterarum sederat.

Plautus Bacchid.

——in sella apud magistrum assideres,
Tum librum legeres, si unam peccauisses syllabam,
Fieret corium tam maculosum, quam est nutricis pallium.

Imo sæpe in uia obuiis saxis insidentes docebant. Dio Chrysostomus Orat. περὶ λόγου ἀσκήσεως: οἱ γὰρ τῶν γραμμάτων διδάσκαλοι, μετὰ τῶν παίδων ἐν ταῖς ὁδοῖς κάθηνται. καὶ οὐδὲν αὐτοῖς ἐμποδών ἐστιν ἐν τοσούτῳ πλήθει, τοῦ διδάσκειν τι καὶ μανθάνειν. *Literarum magistri cum pueris in uiis sedent, & nequicquam*

illos

illos impedit in tanta turba docere & discere. Augustinus Confessionum lib. I. cap. XVI. Vidi Romæ in ædibus priuatis, ubi Augusti sepulchrum aiunt, tabulæ marmoreæ incisam effigiem uiri, qui uolumen manu tenet, insidens sellæ specie docentis. A qua parum abit alia statua, quæ in ædibus Tiberii Ceuolii uisitur. Grammaticorum uero sellæ altiores, & propriè cathedræ. Ausonius Profess. *Et te quem cathedram temere usurpasse loquuntur, Nomen Grammatici nec meruisse putant.* Cælius Aurelianus Acutarũ Pass. lib. I. *fertoria sella, uel cathedra.* Est enim cathedra maior & altior sella. unde & Sidon. Apoll. cathedrarii magistri. Theo. Sophista: ἵδρυται μὲν ὁ διδάσκαλος ἐφ' ὑψηλοῦ τινος, ὥσπερ οἱ δικασταὶ, φοβερὸς, θυμὸν ἐμφανίζων. δεῖ τὸν νέον προσιέναι, ποικίλλειν ποιησόμενον τὴν ἐπίδειξιν ὧν εὗρεν, ὧν συνέθηκε. *Sedet magister sublimiori loco, ut iudices, terribilis, irã præ se ferens. Cogitur accedere puer, exhibiturus quæ inuenit, aut composuit.* Quæ autẽ forma sellæ magistrorum ostendit statua M. Metii Epaphroditi, quam itidem Romæ uidi. Apud Hebræos primi literarum magistri, quos γραμματεισαγωγεῖς uocant. Augustinus de ciuit. Dei lib. XVIII. cap. XXXIX. *Moyses in populo dei constituit, qui docendis literis præessent, priusquã diuinæ legis ullas literas nossent. Hos appellat scriptura grammatoisagoges, qui Latinè dici possunt, literarũ inductores, uel introductores eo quod eas inducant uel introducant in corda discentiũ.* Apud Græcos antiquissima ferè illorum mentio in legibus Charondæ, quas recenset Diodorus Siculus lib. XII. Apud Romanos ipsis imperii primordiis fuerunt. Romulum liberaliter institutũ Plutarchus, & auctor libri de origine gentis Romanæ. Liuius lib. III. de Virginii filia. *Virgini uenienti in forũ (ibi namq; in tabernis literarum ludi erant) minister decemuiri manum iniecit.* Vbi obseruamus & puellas magistris literariis uisas, quod & Dionysius Halicarnassæus lib. XI. Antiquitatũ Rom. & Plutarchus lib. IX. Sympos. tradunt. Idem Liuius lib. VI. de Camilli ingressu ad Thusculanos: *Intentos opifices suo*

quemque

quemque operi, & ludos literarum strepere discentium uocibus. lib. V. *Mos erat Faliscis, eodem magistro liberorum & comite uti, simulq; plures pueri, quod hodie in Gracia manet, unius cura demandabantur.* Nam recepto Romanis more magistri ludi literas docebant, pædagogi uero siue comites custodiæ causa adhibiti. Quamquã & ipsi magistri pædagogi dicti. Donatus in Phorm: Act. V. Sc. II. Quinctilianus lib. I. Nam & cura morum & sermonis penes illos. Disertim tamen distinguit Theo Sophista Progymnasmatis, & rectè: τὰ μὲν γὰρ τοῦ διδασκάλου τοιαῦτα, ὁ δὲ δὴ παιδαγωγὸς τῶν δεσποτῶν βαρύτερος ἐφεστηκὼς, ἀεὶ μικροῦ καὶ σωημμένος, ἐπεγείρων συνεχῶς, ἐπιπλήττων διαπαντὸς, ῥᾳστώνης ἀπολαύων, ἐπὶ δὲ τοῖς μικροῖς ὑπερβαλόντως κολάζων, ἔνοπλος ἐπόμενος, βακτηρίαν ἢ σκῦτος ἐν τῇ δεξιᾷ προφέρων. *Atque hæc quidem magistri. Pædagogus uero dominis ipsis grauior semper adest, ferè alligatus, semper excitans, perpetuo reprehendens & obiurgans. Ob minima quaq; acriter puniens, sequens armatus, scipionem aut scuticam dextra praferens.* Horatius lib. I. Sat. VI.

Ipse mihi custos incorruptissimus omnes
Circum doctores aderat ———

Hinc in Glossis: Παιδαγωγὸς *Pædagogus, Pedisequus.* sequebantur enim pædagogi. Homiliæ Græcolat. Iuuenalis Satyra X. Manilius lib. IV.

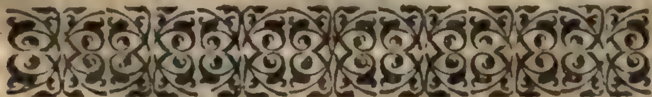
Et dominum dominus pratexta lege sequatur.

Seruum pædagogum domini pueri dominum appellat, propter imperium morum, & diligentiæ, quod in eum exercebat. Ipsis ergo initiis Romani imperii ludi magistri. At Plutarchus ῥωμαϊκοῖς: Herculem docuisse Euandrum, cognatos antiquitus literas tradidisse amicis & propinquis. Sero cæptum mercede doceri apud Romanos, primum Spurium Carbilium ludum literarium aperuisse. ὀψὲ δὲ ἤρξαντο μισθοῦ διδάσκειν, καὶ πρῶτος ἀνέῳξε γραμματοδιδασκαλεῖον Σπόριος Καρβίλιος, ἀπελεύθερος Καρβιλίου. Non intelligo qua ratione Spurium

Spurium Caruilium primum ludum aperuisse asserat; cum ex Liuio notum ante hæc tempora alios ludum literarium exercuisse. Illa quoque Suetonii legentem retinent: *Primus in urbem intulit studium Grammatices Crates Mallotes, Aristarchi æqualis, qui missus ad senatum ab Attalo rege inter secundum & tertium bellum Punicum, plurimas ἀκροάσεις subinde fecit, adsidueque disseruit.* Sed obseruata distinctione rectè constabit; ut eos de quibus Liuius, censeamus uerè literarios magistros, & nihil præter primas literas docuisse. Spurium Caruilium & ipsum quidē literas docuisse, sed aucta iam arte. Indicio est ipse Plutarchus ῥωμαϊκοῖς. προβλ. LIV. ubi ait G litera Romanos serius uti cæpisse, eamq; reliquis adiectam a Spurio Caruilio. At Crates non docuit primas literas, sed Grammaticus notæ eruditionis primus poetas Romæ publice interpretatus Grammaticæ studium inuexit. Suidas scribit Craterem Malloten σύγχρονον Ἀριστάρχου ὁμηρικὸν καὶ κριτικὸν appellatum, διὰ τὴν περὶ τοὺς γραμματικοὺς καὶ ποιητικοὺς λόγους ἐπίστασιν. Ideo & Sueton. Craterē ἀκροάσεις fecisse ut Polybius Legat. CXXII. ἰσοκράτης γραμματικὸς, τῶν τὰς ἀκροάσεις ποιουμένων. Vult enim ostendere non literatorem fuisse Isocratē, sed Grammaticum professorem; nam eundē Legat. CXX. κριτικὸν appellat. Et Ἀκρόασιν ποιεῖσθαι, uerè de Grammatico professore. Basilius Epist. ad Gregorium σχολὴν καὶ διατριβὴν ποιεῖν. Porphyrius apud Theodoretum Sermone XII. ἦν δὲ τῶν ἐπιλεγομένων καὶ τάδε σωκράτει, ὅτι εἰς τοὺς ὄχλους εἰσωθεῖτο καὶ τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο πρὸς τὰς τραπέζας. *Inter alia Socrati obiecta, quod turbæ frequentioris concilio sese immisceret, & ad mensas concursu facto dissereret.* Dio Chrysostomus ἀκρόασιν quamuis in publico dissertationem uocat. Orat. παραινετικῇ. α΄. ἡ μὲν τοιάδε ἀκρόασις θεωρία τις οὖσα καὶ πομπὴ, παραπλήσιόν ἔχει τι ταῖς ἐπιδείξεσι τῶν καλουμένων ἰατρῶν. *Talis dissertio in speciem & pompam composita simile quiddam habet ostentationibus medicorum.* Vitruuius acroasin pro ἐπίδειξι usurpauit.

lib. X. cap. XXII. *Eo tempore quidam architectus Callias Rhodum cum uenisset, acroasin fecit, exemplumq́ protulit muri, & supra id machinam in oarchesio uersatili constituit, qua Helepolim ad mœnia accedentem corripuit, & transtulit intra murum.* Seneca ἀκρόασιν auditionem uertit lib. IX. Controuersia III. *Cassius Seuerus ab auditione eius cum rediret, interrogatus quomodo dixisset, respondit: Malè.* Epist. CIIX. *Auditionem Philosophorum, lectionemquè ad propositum beatæ uitæ trahendam.* & Agellius lib. XXII. cap. II. *Qui easdem auditiones eosdemquè doctores colebamus.* Ergo ἀκρόασιν ποιεῖσθαι, quod Apuleius Floridis, frequenti auditorio disserere. Hoc autem propriè Philosophorum & Rhetorum, de quibus Dio & Seneca. Sed à similitudine & frequentia etiam de Grammaticis usurpatum, quorum tamen proprium lectionem exponere. Quanquam & hoc pari ratione ad philosophorum diatribas translatum. Agellius lib. I. cap. XXVI. *Interrogaui in diatriba an sapiens irasceretur, dabat enim sapè post quotidianas lectiones quærendi quod quis uellet potestatem.* Sed, ut dixi, lectionem exponere Grammaticorum. Augustinus confess. lib. VI. Idem & prælegere dicunt. Sueton. de Illustr. Grammaticis, Q. Cæcilio: *Virgilium aliosq́ nouos poëtas prælegere capit.* Agellius lib. XIIX. *Si magistrum prælectoremq́ habuisset alicuius æris.* Græcis magistris ἐπαγορεύειν. Homiliis Græcolat. ἐπαγορεύοντος καθηγητοῦ. *Dictante præceptore.* Dictata enim ad interpretationem pertinebant. Quod autem Cicero ad Q. Fratrem: *Pueri tanquam dictata perdiscant.* & in Homiliis Græcolatinis: ἤρξάμην ἀποδοῦναι ἀναλήμματα. *Capi reddere ediscenda.* Ἀναλήμματα enim antea dictata dixerat: ita intelligendum ediscere solitos non ea, quæ ad interpretationem exceperant, sed ipsius auctoris uerba. Nam & illa dictabant, iisque μετάφρασιν, & enarrationem adiiciebant, ut ex iisdem Homiliis patet. Sed discrimen γραμματικῶν & γραμματιστῶν parum sollicitè obseruatum. Diodorus

dorus Siculus lib. XII. in legibus Charondæ γραμματικὴν uocat ἐπιστήμην τῆς ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς, quæ est γραμματιστικὴ, ut Suidas definit. ἐνομοθέτησε γὰρ, inquit Diodorus, τῶν πολιτῶν τοὺς υἱεῖς ἅπαντας μανθάνειν γράμματα. τὴν γὰρ γραμματικὴν περὶ τὰς ἄλλας μαθήσεις προέκρινεν ὁ νομοθέτης. διὰ γὰρ ταύτης τὰ πλεῖστα καὶ χρησιμώτατα τῶν πρὸς τὸν βίον ἐπιτελεῖσθαι ψήφους, ἐπιστολάς. Plutarchus de discrimine adulatoris & amici: γραμματικὸς ἐπιπλήττων παιδὶ περὶ δέλτου καὶ γραφείου. *Grammaticus puerum castigans de tabula & stylo.* Ælianus de historia animalium lib. II. cap. XII. γραμματικὸν γράμματα γράφοντα. cui & πίνακα tribuit. Suetonius de Ill. Grammat. *Appellatio Grammaticorum Græca consuetudine inualuit; sed initio literati uocabantur. Cornelius Nepos in libello, quo distinguit litteratum ab erudito, literatos quidem uulgo appellari ait eos, qui aliquid diligenter & acutè possunt dicere aut scribere: cæterum propriè sic appellandos poëtarum interpretes, qui à Græcis* γραμματικοὶ *nominantur: eosdem literatores uocitatos. Messalla Coruinus in quadam Epistola, non esse sibi dicens rem cum Furio Bibaculo, nec cum Sigida quidem aut litteratore Catone, significat haud dubie Catonem poëtam simul Grammaticumque notissimum.* Sed quis iste quæso Sedigas? Puto aliquis Pœnus, aut Afer, certè minus familiaris Italis auribus. Quare censeo restituendum ex antiquo Codice: *nec cum Sedigito quidem, aut litteratore Catone.* Notus Vulcatius Sedigitus Grammaticus, quem librum de poëtis scripsisse auctor est Agellius lib. XV. cap. XIV. Atque ita demum Sedigiti manes ritè me placasse arbitror, quod nomen iam fugiens tam illustri loco reposuerim.

CAPVT. V.

Primum Grammatisticæ munus in formanda uoce ad lectionem et pronunciationem. Tertullianus illustratus. Edomator uocis. Grammatistæ quid docuerint. Vocis exercitatio cur antiquis usurpata. Præceptor uocis. Phonascus. Præcentor.

MOnet ordinis ratio, ut pertexam de γραμματιστικῇ. Eius munus duplex; in dirigenda scilicet uoce & manu. Illam, ad lectionem, & aptam ac rectam pronunciationem; hanc, ad scriptionem & computationem. De lectione, quam Cælius Aurelianus lib. I. litteralē appellat superuacuum existimo Grammaticorū commentarios exscribere. Vide Quinctilian. lib. I. cap. II. Hieronymū Epist. ad Lætam. & Gaudentium. De prima pronunciatione Plato in Protagora. Quinctilianus lib. I. cap. XIX. Homiliæ Græcolat. Tertullianus de Pallio: *De meo uestiuntur & primus informator literarum, & primus edomator uocis, & primus numerorū arenarius.* Edomatorem uocis capio γραμματιστὴν, qui præit puero discenti ad ueram pronunciationem, cuius uox adhuc rudis & indomita. ideo ut cognata & eiusdem artis coniunxit, informatorem literarum, edomatorem uocis, & numerorū harenarium. Ea enim docebant primi magistri, siue γραμματισταί. Plato VII. de legibus prima institutione doceri scribit literas, artem numerandi, & canendi lyra. Augustinus lib. I. Confessionum: *Primas literas, ubi legere, scribere & numerare discitur.* Lucianus περὶ γυμνασίων: τὴν μὲν τοίνυν ψυχὴν μουσικῇ τὸ πρῶτον καὶ ἀριθμητικῇ ἀναρριπίζομεν, καὶ γράμματα γράψαι

χάψαι, καὶ πρὸς αὐτὰ ἀπολέξαι διδάσκομεν. *Animum itaque primum Musica, & Arithmetica excolimus, & literas pingere, easq́; rectè pronunciare docemus.* Non audio illos, qui edomatorem uocis Phonaſcum interpretantur, & pari errore præceptorem uocis in remediis morborum adhibitum confundunt cum præcentore chori. Vocis exercitatio antiquis uſurpata duplici fini: ad remedium morborum, & uocis cultum. Oribaſius lib. I. cap. V. Cum ergo ſanandis morbis adhibita, ratione morbi ſæpe initio lenis, interdum concitatior & altior ad maiorem motum, ſæpe remiſſa & exilis, ut multis docet Plutarchus de tuenda ualetudine. ideoque adhibiti, qui modum præirent ad uocis temperamentum. Cælius Aurelianus lib. I. tardarum paſsionum: *Vocis exercitium Muſico monitore adhibitum.* lib. II. cap. VI. *Vocis exercitatio adhibito præceptore.* Ita Neronem narrat Suetonius nihil ſeriò iocoue egiſſe, niſi adſtante phonaſco, qui moneret parceret arteriis. Longe diuerſi uſus Phonaſcus, quem Gloſſæ uocalem, auctor libri de mundo κορυφαῖον, hoc eſt, interprete Apuleio, præcentorem in choris, quem & ducem carminis uocat eodem libro. Plato VI. de legibus χορῶν ἄρχοντα καὶ διαθέτην appellat. Auguſtinus Enarrat. Pſalmi LXXXVII. *In arte Muſica præcentor dicitur, qui uocem præmittit in cantu, ſuccentor autem, qui ſubſequenter canendo reſpondet.* Varro ὄνος λύρας:

Phonaſcus adſum uocis ſuſcitabulum,
Cantantiumq́; gallus gallinaceus.

CAPVT VI.

Alterum Grammatisticæ munus in docenda scriptione & computatione. Artis scribendi finis, & modus eam docendi. Præducere παραγράφειν. ὑπογραμμόν. De triplici scribendi ratione apud antiquos. σημεῖα. Notæ. σίγγλαι. Literæ singulariæ. Prudentius explicatus. item l. VI. de bon. poss. Notæ ad celeritatem. Notarii ταχυγράφοι. Notas quis inuenerit. Notoria Augustino & Apuleio quid notet. Notæ occultæ. Literæ sacræ Ægyptiorum. Antiquarii καλλιγράφοι. Librarii. eorum latissimus usus. Scribæ librarii. Grammatista pro librario apud Sueton. Notarii excipiebant εἰς τάχος, unde exceptores, librarii redigebant εἰς κάλλος.

ALterum munus Grammatisticæ in directione manus ad scriptionem & computationem. Capitolinus Pertinace: *Puer literis elementariis, & calculo imbutus.* Vide Lucianum περὶ γυμνασίων. Diodor. Sic. lib. XII. Augustinus de ordine lib. II. cap. XII. *Sed audiri absentium uerba non poterant, ergo illa ratio peperit literas notatis omnibus oris ac linguæ sonis, atque discretis. Nihil autem horum facere poterat, si multitudo rerum sine quodam defixo termino infinitè patere uideretur. Ergo utilitas numerandi magna necessitate animaduersa est. Quibus duobus*

ebus repertis nata est illa librariorum ac calculonum professio, uelut quedam Grammatica infantia, quam Varro litterationem uocat. Artem scribendi Aristoteles Politicon lib. IIX. cap. III. γραμμάτων μάθησιν uocat; & aliis disciplinis addiscendis adiumento esse, πρὸς χρηματισμὸν καὶ οἰκονομίαν, καὶ πρὸς πολιτικὰς πράξεις πολλὰς conferre ait. Eius finis; ut doceat rectè & ornatè litteras pingere. Ornatus in eo est, ut aptæ ad lectionẽ literæ exprimantur, & uersus directi margini inclusi. Scribendi artifices ad artis compendiariam literarum characteres pingere solent, & ductu præire ad imitationem, quod Latini præducere. In ὁμιλίαις Græcolat. παραγράφειν οὐκ οἶδα. σύ ἐμοὶ παράγραφε ὡς οἶδας. *Præducere nescio, tu mihi præduc, quomodo scis.* hinc Vlpianus l. XI. D. de mun. & hon. *Magistros, qui primis literis pueros inducunt.* In aliis Homil. Græcolat. ἐξάγω γραφίδα. λεαίνω, περιγράφω πρὸς τὸ ὑπογραμμόν. *Educo graphiolum, complano, describo ad exemplar.* ὑπογραμμὸν appellat tabulam, in qua literæ ad imitationem expressæ. Interdum discentium manus ad ductum dirigere solebant, aut literarum elementa tabellis insculpere, lineas præducere; quas regulam & amussim sequerentur. Hinc uulgare illud apud Fl. Vopiscum in Tacito: *Dî auertant principes pueros, & quibus ad subscribendum magistri literarii manus teneant.* Plato in Protagora: οἱ γραμματισταὶ τοῖς μήπω δεινοῖς γράφειν τῶν παίδων, ὑπογράψαντες τὰς γραμμὰς τῇ γραφίδι, οὕτω τὸ γραμματεῖον διδόασι, καὶ ἀναγκάζουσι γράφειν κατὰ τὴν ὑφήγησιν τῶν γραμμῶν. *Vt literarũ magistri, iis qui necdum exactè scribunt, lineas præscribunt, & earum ductum sequi cogunt.* Quinctilianus lib. I. cap. II. *Cum uero iam ductus sequi cœperit, non inutile erit eas* (literas) *tabellæ quam optimè insculpi, ut per illos uelut sulcos ducatur stylus. Nam neq; errabit, quemadmodum in ceris, (continebitur enim utrinque marginibus) neque extra præscriptũ poterit egredi, & celerius ac sæpius sequendo certa uestigia, firmabit articulos, neque egebit adiutorio, manum suam manu superposita regentis.*

tis. Quem locum expreſsit D. Hieronymus ad Lætam his uerbis: *Cum uerò cæperit trementi manu ſtylum in cera ducere, uel alterius ſuperpoſita manu teneri regantur articuli, uel in tabula ſculpantur elementa, ut per eoſdem ſulcos incluſa marginibus trahantur ueſtigia, ut foràs non queant euagari.* Triplex autem ſcribendi ratio apud antiquos: Notis ſiue διὰ σημείων, literis ſingulis, & uerbis integris. Plutarchus in Catone: σημεῖα, ἐν μικροῖς καὶ βράχεσι τύποις πολλῶν γραμμάτων δύναμιν ἔχοντα. *Signa ſiue notæ paruis & exiguis figuris plurium literarum uim habentes.* Euodius Epiphanio: *Notarum compendia.* Prudentius περὶ στεφάνων, Hymno dicto Caſsiano: *Notarum ſigna.* Sidonius Apollinaris lib. IX. epiſt. IIX. *Comprehendebant ſignis, quod literis non poterant.* Græci notas σημεῖα uertunt. Gloſſæ: σημειογράφος *Notarius.* Hieronymus Epitaphio Nepotiani. Prudentius eodem Hymno: *Puncta.* Auſonius Epigram. CXXXVIII.

Punctis peracta ſingulis
Vt una uox abſoluitur.

Literæ ſingulæ Nou. Iuſtin. σίγλαι. & Conſtit. II. ad Anteceſs. de iur. doc. rat. Agellius lib. XVII. *In his epiſtolis quibuſdam in locis inueniuntur literæ ſingulariæ ſine coagmentis ſyllabarũ, quas putes poſitas inconditè. Nam uerba ex his confici nulla poſſunt.* Coagmenta ſyllabarum ductus aut lineæ, quibus literæ connectuntur. Prudentius *catenas* appellat, eodem Hymno:

Flexas catenis impedire uirgulas.

Feſtus: *Nota nunc ſignificat ſignum, nunc literas ſingulas, aut binas.* Ergo & notæ litteræ. At l. VI. §. ult. D. de bonor. poſſeſs. Notas litteras non eſſe. Intellige ſcripturam integram ſine notis. l. XL. §. 1. de teſtam. mil. Hæc ſcribendi ratio duplici fini potiſsimum uſurpata, εἰς τάχος ſiue celeritatem, & obſcuritatem, ſcilicet in iis, quæ alios cælare uolebant. De uelocitate Seneca Epiſt. XCI. *Quid uerborum notas, quibus citata exci-*

ta excipitur oratio, & celeritatem linguæ manus sequitur. Prudentius:

Verba notis breuibus comprendere cuncta peritus,
Raptimq; pũctis uerba præpetibus sequi.

Ausonius Epist.

Puer notarum præpetum
Sollers minister.

Manilius lib. IV.

Hic & scriptor erit uelox, cui littera uerbum est,
Quique notis linguam superet, cursimq; loquentis
Excipiat longas noua per compendia uoces.

Martialis lib. XIV.

Currant uerba licet, manus est uelocior illis,
Nondum linguæ suum, dextra peregit opus.

Notarii uerò οἱ γράφοντες εἰς τάχος διὰ σημείων. ita interpretor uerbis Galeni lib. I. περὶ διαγνώσεως καὶ θεραπείας τῶν ἐν ἑκάστου ψυχῆς ἰδίων πάθων. Idem Galenus περὶ τῶν ἰδίων βιβλίων: διὰ σημείων εἰς τάχος ἠσκημένῳ γράφειν. Basilio Epist. ad Diodorum: εἰς τάχος γράφοντες. Nou. XV. ταχυγράφοι Philoni περὶ καταστάσεως ἄρχοντος: ὀξυγράφοι. Synesius Epist. LXI. & LXVII. Asterius ταχυγράφος. Plutarcho in Catone: σημειογράφος. Epiphanius καθ' αἱρέσεων lib. III. Hieronymus ad Iulianũ: *Apposito notario cogebat loqui, quæ uelociter edita uelox consequeretur manus, & linguæ celeritatem prenderent signa uerborum.* Augustinus lib. II. de doctrina Chrstiana. Contra Academicos lib. I. cap. I. Hieronymus de uitando suspecto contubernio. Ad Pammachium de optimo genere interpretandi. Cassiodorus in Psalm. XLIV. Eunapius Proæresio. Suidas. Moscopulus. Notarum inuentio uariis adscripta Isidorus Originum lib. I. cap. XXI. ab Ennio inuentas, & libertis Mecænatis auctas refert. Dio lib. LV. ipsum Mecænatem earum inuentorem ait. Eusebius uerò in

 Chroni-

Chronicis Tyroni Ciceronis liberto adſcribit. Apud Græcos Xenophontem primum notis ſcripſiſſe auctor Diogenes Laërtius. Notoria uerò apud Auguſtinum Epiſt. CLX. & Apuleium Mileſiarum VI. non eſt breuis aut compendiaria ſcriptio, ut aliis perperam uiſum; ſed indicium, quo crimina ſiue rei deferuntur. L. VII. C. de accuſ. *notoriis inſimulatus.* L. V. D. ad S. C tum Turp. *Qui per notoria indicia produnt.* Gloſſæ: *Μήνυσις Indicatio, Notoria, Indicium.* Tertullianus Apologetico, & lib. ad Scapulam elogium uocat. Neque notoria, quod notis perſcripta, ut alii ridiculè exiſtimant, ſed quod notos faciebat, ſiue indicabat reos, ut apud Petronium, & Senecam Epiſt. XXXIX. Notor *γνωστήρ*, ſiue is qui ignoti notitiam dat. De notis occultis, quibus uſi in iis, quæ alios cælare uellent Cicero ad Atticum: *Quæ ad te de legatis ſcripſi parum intellexiſti credo, quia διὰ σημείων ſcripſeram.* Agellius lib. XVII. Cap. IX. occultas literas uocat, & de earum ſignificatione Probum Grammaticum Commentarios reliquiſſe ſcribit. Firmicus Aſtronomicωn lib. III. cap. XII. difficiles & abſconſas literas appellat. Harum frequens uſus in ſacris, quorum myſteria occultis notis & literis tradi ſolita, ne profanis paterent. Clemens Alexandrinus Stromaton lib. VI. Apuleius lib. XI. *De opertis adyti profert quoſdam libros, literis ignorabilibus prænotatos, partim figuris cuiuſcemodi animalium, concepti ſermonis compendioſa uerba ſuggerentes; partim nodoſis, & in modum rotæ tortuoſis, capreolatimque condenſis apicibus à curioſitate profanorum lectione munita.* Huiuſmodi apud Æpyptios literæ ſacræ, de quibus Plutarchus περὶ Ἰσιδος καὶ Ὀσίριδος. Nam duplex eſt apud ipſos literarum genus: commune, & ſacrum. Illud, omnes paſsim diſcebant; hoc, ſoli ſacerdotes. Diodorus Siculus lib. II. Strabo Geographiæ lib. IX. refert obeliſcum Seſoſtridis ex Ægypto in urbem aduectum, inſignitum notis, ſiue ut Ammianus Marcellinus, ſcriptilibus

effigia-

effigiatum elementis, quæ rerum naturalium abdita innuebant. Horum inuentum Iamblychus de mysteriis ad Hermetem Trismegistum refert. Scribendi uerò obscuritas uariis modis inducta, siue pictura characterum prorsus à legentium cognitione abludente, siue literarum situ transmutato, siue alia quauis ratione scribentis arbitratu. Suetonius in Iul. Cæsare. *Exstant epistolæ eius ad familiares domesticis de rebus. In quibus si qua occultius quædam perferenda erant per notas scripsit, id est, sic structo literarum ordine, ut nullum uerbum effici posset. Quæ si quis inuestigare uellet quartam elementorum literam D pro A, & deinde reliquas commutet.* Idem in Augusto: *Quoties per notam scribit B pro A, C pro B, ac deinde eadem ratione sequentes literas ponit.* De simili scribendi latebra Dio lib. XL. & lib. LI. Isidorus Originum lib. I. cap. XXIV. Agellius lib. XVII. cap. IX. qui & alia furtiui scripti ingenia narrat, qualis Laconum σκυτάλη, de qua Plutarchus Lysandro, Scholiastes Pindari Olynth. III. Suidas, Ausonius Epist. Altera scribendi ratio ad elegantiam siue εἰς κάλλος, unde καλλιγράφοι, Latinis Antiquarii. Glossæ: *Antiquarius* ἀρχαιογράφος, καλλιγράφος. Philostratus Apollonio lib. I. ἐξέλαυνε τῆς Ἀντιοχείας μετὰ δυοῖν θεραπόντοιν, ὁ μὲν ἐς τάχος γράφων, ὁ δὲ ἐς κάλλος. *Eiecit ex Antiochia cum duobus seruis, quorum alter notarius, alter antiquarius.* Augustinus Serm. XLIV. *Qui uidet literas in codice optime scripto, & non nouit legere, laudat quidem antiquarii manum admirans apicum pulchritudinem.* Hieronymus: *Habeo alumnos, qui antiquariæ arti seruient.* Vide Græc. Epigram. lib. VI. Cassiodor. de diuinis lectionibus cap. XV. & XXX. Auson. Epist. ad Probum. Sidon. Apollin. lib. IX. Epist. ult. Isidorus Originum lib. VI. *Librarii, iidem & antiquarii uocantur; sed librarii, qui noua & uetera scribunt. Antiquarii, qui tantummodo uetera.* Inepta & non necessaria distinctio. Librariorum usus & nomen latissimè patet, quorum tota ars circa chartas & libros;

quos describebant & uendebant: utrumque enim librariorum. inde in Glossis: *βιβλιογράφος. Librarius. βιβλιοπώλης Libellio.* Vario isto librariorum usu increbuit, ut librarii, scribæ & notarii dicerentur. Sanè uocis etymon omnibus istis commune est; scribit enim D. Hieronymus Epist. ad Niceam: *Scriptores à libris arborum librarios uocasse.* L. XC. D. de diuers. reg. iur. librarium conscripsisse uerba stipulationis. & L. ult. de iure immun. librarii horreorum, caducorum. In ueteri inscriptione ad distinctionem scribæ librarii dicuntur.

Q. LVCRETI. QVINTIANI.
SCRIBÆ. LIBRARI.

Et in alia inscriptione:

L. VIBIVS. AVG. SER. PAMPHILVS SCRIBA.
LIB. ET. A. BIBLIOTHECA. LATINA. APOLLINIS.

Palladius de re rustica, præfatione libri de insitione: *Quod uolumina hæc ruris colendi serius quam iusseras, scripta sunt, librarii manus segnior fecit.* Martialis lib. II. Epigr. IIX. lib. IV. Epig. ult. Interpres Horatii in Arte ex Suetonio Tranquillo: *Scriptor, librarius, bibliopola.* Suetonius de Ill. Gramaticis, Grammatistam librarium, siue bibliopolam uocat. In Valerio Probo: *Legerat in prouincia quosdam ueteres libellos apud Grammatistam.* Ita librarius pro Grammatista siue magistro literarum apud D. Hieronymum Epist. ad Lætam: *Nec erubescet*, inquit, *uir doctus id facere in propinqua uel nobili, quod fecit Aristoteles in Philippi filio, ut ipse librariorum uilitate initia traderet literarum.* Vicinæ autem & cognatæ artes librariorum, notariorum, calculatorum, & id genus. L. 7. §. dabitur. D. de oper. libert. quos Themistius Orat. XIII. eleganter τοὺς τῆς Κάδμου καὶ Παλαμήδους τέχνης δημιουργοὺς appellat; ut pote quorum professio circa notas & litteras, quibus Vlpianus L. I. §. VI. D. de

D. de extraord. cognit. opponit artes, quæ ſunt extra notas uel literas. Sed notarii concipiebant notis εἰς τάχος, unde exceptores. Vetus lapis:

L. AVRELIO
MARCIANO. AVG.
LIB. EXCEPTORI.

Epiphanius contra Hæreſes lib. II. Ἐν οἷς ἐκέλευσεν ταχυγράφοις γράφειν καλλικράτη ἐσκέπτοεν, ῥουφίνου τοῦ ἐπάρχου. Hiſtoriæ Tripartitæ lib. V. cap. IIX. *Exceptoribus uoces eorũ conſcribentibus.* Librarii & antiquarii recognoſcebant & redigebant εἰς κάλλος. Euſebius Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ lib. VI. cap. XXI. de Origene. Ταχυγράφοι γὰρ αὐτῷ πλείους ἢ ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν παρῆσαν τῷ ὑπαγορεύοντι χρόνοις τεταγμένοις ἀλλήλους ἀμείβοντες. βιβλιογράφοι τε οὐχ ἥττους ἅμα καὶ κόραις ἐπὶ καλλιγραφεῖν ἠσκημέναις. *Plures quam ſeptem notarii ſtatis temporibus uices ſuas alternantes dictanti aderant. Nec pauciores librarii cum puellis ad eleganter ſcribendum exercitatis.* Expreſsius Suidas Origenes: ὑπηγόρευε τοῖς ταχυγράφοις, καὶ οἱ βιβλιογράφοι σὺν γυναιξὶν ἔγραφον ἐπὶ τὸ καλλιγραφεῖν ἐξησκημέναις. *Dictauit notariis, & librarii ac mulieres edoctæ eleganter ſcribere deſcripſerunt.* D. Hieronymus in uita Hippolyti: *Ambroſius cohortatus eſt Origenem in ſcripturas commentarios ſcribere, præbens ei ſeptem & eo amplius notarios, & librariorum parem numerum.* Vides Hieronymum ταχυγράφους uertere notarios. Sophronius uero apud Hieronymum librarios uertit καλλιγράφους. Notarii ergo ut exciperent εἰς τάχος, librarii ut redigerent εἰς κάλλος. Paulus L. IV. §. 1. D. de teſtam. mil. *L. Titius miles teſtamentum ſcribendum notis dictauit, & antequam literis perſcriberetur uita defunctus eſt.* Primo notis exceptum ait εἰς τάχος, poſtea literis ſiue integra ſcriptura conſignatum εἰς κάλλος. Epiphanius contra

hæreſes

hæreſes lib. III. extremo ſcribit Anatolium opus ſuũ contra hæreſes notis excepiſſe, Hypatium tranſcripſiſſe εἰς κάλλος, & emendaſſe. Actis Synodi Epheſinæ, in Epiſt. Cyrilli: Μέλλομεν ἐν τοὺς χάρτας πλειώσαντες, τοὺς γενομένους ἐν τῇ καθαιρέσει αὐτοῦ, λοιπὸν ἐπιταχύνειν πρὸς ὑμᾶς.

CAPVT VII.

De λογιστικῇ, & duplici computandi ratione. in eam rem plurimi veterum auctorum loci explicati. Ducere & ſubducere, digitis computare. Summam ſubducere. ἐκκαθᾶραι λογισμὸν. Purgare, diſpungere rationes. Sortitionis quædam ſpecies geſtu digitorum peracta. Micare digitis. Mira antiquorum ſollertia in flexu digitorum. Græci in prima inſtitutione etiam Muſicen adhibuere.

ALterum Grammatiſticæ munus adſerui in directione manus, quam format ad ſcriptionẽ, & computationem. De priori egi. Reliqua eſt ars computandi ſiue λογιστικὴ, qua potiſsimum utitur ἡ ἐμπορικὴ, ut docet Plato in Philebo. Hanc Ariſtoteles VII. Polit. maximè neceſſariam ait, & eius uſum pluribus oſtendit; ideoque Græcis & Romanis in prima inſtitutione adhibita. Lucianus περὶ γυμνασίων. Horatius lib. I. Satyra VI. Computandi ratio, ut ſcribendi, duplex; nam aut calculis aut digitis numerabant. In Homiliis Græcol. ἐμπείρως οἱ λοιποὶ ὁμοῦ ἀπηκρίνοντο ὅσοι πρὸς

τοὺ

τῶν ἀρχομένους καταπλέχθη αὐτοῖς, καὶ τὰ χρήσιμα, καὶ ἀριθμοὺς, δακτύλους καὶ ψήφους. *Iam perito pariter reliqui respondebant, quacunque ad incipientes præbita sunt, necessaria, & numeros, digitos, calculos.* Prior computandi modus recentiori usu inductus, & parum uarietatis aut reconditæ doctrinæ alit; totus enim in collatione calculorum consistit, quorum ualor ratione situs augetur aut minuitur, de quo insignis est locus Aristotelis lib. I. Cap. I. περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων. Alter modus computandi digitis antiquissimus. Apud Herodotum Thalia ἐπὶ δακτύλων συμβάλλεσθαι, computare digitis, quod expressius Heliodorus ψήφους ἐπὶ δακτύλων συνθεῖναι. Artemidorus ὀνειροκριτικῶν lib. II. διὰ τῆς θέσεως τῶν δακτύλων σημαίνειν ἀριθμούς. Dio Chrysostomus Orat. IV. de Regno, in descriptione Genii auari: ἀεὶ κινῶν τοὺς δακτύλους. ἤτοι τὴν αὐτοῦ λογιζόμενος οὐσίαν, ἢ τῶν ἄλλων τινός. *Semper mouens digitos, aut suas ipsius supputans diuitias, aut aliorum.* Palladas apud Stobæum Serm. περὶ ἀδικίας καὶ φιλαργυρίας. Dio Xiphilini in Marco. Ouid. lib. II. de Ponto.

——— & sibi quid sit
Vtile, sollicitis computat articulis.

Lib. III. Fastorum:

——digiti per quos numerare solemus.

Quinctilianus lib. I. *Si auctor circa summas trepidat, si digitorum incerto ac indecoro gestu à computatione dissentit.* Seneca Epist. XXCIIX. *Numerare me docuit Arithmetica & auaricia commodare digitos.* Plinius lib. II. Epist. *Agitat digitos, computat nihil.* Plautus Mil. *Digitis rationem computat.* Suetonius Claud. cap. XI. Augustinus de ciuit. Dei lib. XIIX. cap. LIII. Ambrosius de Tobia cap. VII. Ex hac numerandi ratione nomina mensurarū digiti, pollicis, & id genus, remansere. Notas autem numerorū uarii digitorū flexus & motus ostendebant, quos Tertull. Apologetico digitorum supputatoriis gesticulis intelli-

intelligit, inde Firmicus Astronomicon lib. I. *Vides ut primos discentes computos digitos tarda agitatione deflectant.* Ab hac agitatione, numerare digitis, ducere & subducere. Donatus ad illa Terentii Adelp. *Nunquam ita quisquam subducta ratione ad uitam fuit. Ducere est digitis computare. sed ducere est apud alium & palam. subducere apud seipsum & secreto.* Acumen Grammatici. Notum quid Ciceroni & Plauto rationem subducere. Lucillius summam subducere dixit. Varro V. de lingua Latina: *Ratio putari dicitur, in qua summa fit pura.* Qui subducit rationem, æra singula, ut Cicero in Hortensio loquitur, inspicit, & ex his summam conficit. Ratio ergo in qua summa subducta, purgata, siue putata; quod Græci ἐκκαθᾶραι λογισμόν. Plutarchus de discrimine adulatoris & amici. Basilius Orat. περὶ πλούτου. οἱ δανειζόμενοι τόκους εἰς τόκον καταλαμβάνοντες, καὶ πρὶν ἐκκαθᾶραι πρῶτα δεύτερον ἐπεισάγουσι δάνεισμα. Suetonius in Caligula: *Purgare rationem.* Idem ferè rationes dispungere. L. VI. D. de statu lib. Nam qui rationem putat, in tabulis multa pungit siue punctis notat inducenda, ut rationes puræ fiant. Apuleius de deo Socratis: *Si quotidiana eorum æra dispungas; inuenies in rationibus multa prodigè profusa.* Seneca de beneficiis lib. IV. *Apud me acceptorum expensorumq́; rationes dispunguntur.* At paullo aliter apud Petronium rationem diducere, ut Plutarchus in Agesilao ἐκκαθᾶραι καὶ διαλῦσαι τὰς ἀμφιλογίας. Ducere tamen & subducere de computatione digitorum dici potest. Variis enim eorum flexibus notas illas numerorum effingebant, nam & constrictos, & apertos & distortos digitos legimus. Sidonius Apollinaris lib. IX. *Digitis propter numerorum indicia constrictis.* ita capio illud Palladæ apud Stobæum Serm. περὶ ἀδικίας de fæneratore: ἐν δακτύλοισι σοῦ τόκους σφίγγων. *Digitis usuras complectens & stringens.* Apuleius Apologia: *Quadraginta porrecta palma significantur.* Martianus Capella lib. VII. de Nuptiis Philologiæ & Mercurii:

curii: *Septingentos decem & ſeptem numeros, complicatis in eos digitus Iouem ſalutabunda ſubrexit.* Seneca de Ira: *Diſtortis manibus ad computandum relictis.* De uariis hiſce digitorum ſchematis Beda in commentario De ratione computandi per digitos. Cum itaque Apuleius Apologia: *Si triginta annos pro decem dixiſſes, poſſes uideri pro computationis geſtu erraſſe, quos circulare debueris digitos aperuiſſe. Cum uerò quadraginta, quæ facilius cæteris porrecta palma ſignificantur, ea quadraginta tu dimidio auges, non potes digitorum geſtu erraſſe.* Digiti indicis extremus articulus medium pollicem tangens X. notat. Indicis & pollicis extremi ungues mutuo complexu iuncti X X X. Interior pollex inſertus exteriori indicis dorſo X L. Itaque Æmilianus ſi X oſtendere uoluiſſet, facile potuiſſet labi in uicino digitorum flexu; nam ut X effingantur, extenditur pollex, & circulatur index. Vt uero X X X notentur & index & pollex in circulum inflectitur. X L uerò extenſa palma oſtenduntur. Nullus itaque erroris prætextus. Hieronymus aduerſus Iouinianum: *Trignta referuntur ad nuptias. nam & ipſa digitorum coniunctio, quaſi molli oſculo ſe complexans ac fœderans maritum pingit ac coniugem. Sexaginta uerò ad uiduas eo quod in luctu & tribulatione ſunt poſita, unde & ſuperiori digito deprimuntur.* Pollex enim curuatus & inflexo indice incinctus L X oſtendit. Sequitur apud D. Hieronymum: *Centeſimus numerus de ſiniſtra transfertur ad dextram, & iisdem quidem digitis, ſed non eadē manu, quibus in læua nuptæ ſignificantur & uiduæ, circulum faciens exprimit uirginitatis coronā.* Petrus Chryſologus Ser. CLXIIX. *Amiſſio unius totum diſſipauerat centenarium numerum, & totum de dextra redegerat ad ſiniſtram, ut diſpendio unius & ſiniſtra clauderet omnes, & dextera nil haberet.* Caſſianus Collat. X X I V. cap. X X V I. & Irenæus aduerſus Hæreſes lib. I. cap. III. Iuuenalis Satyra X. *Suas iam dextra computet annos.* Omnes numeri in

 ſiniſtra

ſiniſtra uſq; ad C. in dextra centeſimus incipit. Ergo hæc anus iam centeſimum annum ingreſſa. Notum Epigramma Nicarchi Epigram. Græcor. lib. II.

— ἣ χειρὶ λαιῇ Γῆρας ἀριθμεῖσθαι δεύτερον ἐξαμένη. *Quæ manu læua ſenium ſecundum numerare cæpit.* In dextra centeſimi numeri nota incipit. C ergo notabit eadem figura, quæ X in ſiniſtra. CC eadem figura, quæ X X. Atque ita uſque ad C ∞. Deinde iterato ordine, qua ratione unum in læua numeratur, in dextra cIↄ, in qua numerandi terminus cIↄ ccIↄↄ. Myrias in ſiniſtra repetita, quæ ſupina medio pectori admota digitis erectis indicabat ccIↄↄ. Primum ſenium dextra in qua centeſimi numeri initium computauit. Alterũ ſenium ſiniſtra numerat. Ergo ſecundum ſenium repetitæ ſiniſtræ myrias. Quinctilianus lib. XI. *Manibus numerum & tempus oſtendimus.* hoc patet ex forma ſtatuæ Iani gemini à Numa dicati, quam Plinius lib. XXXIV. cap. VII. ſcribit. *digitis ita figuratis fuiſſe, ut trecentorum ſexaginta quinque dierum nota per ſignificationem anni, temporis & æui ſe Deum indicaret.* Quod apertius refert Macrobius Saturnalium lib. I. cap. IX. *Simulacrum Iani fingitur manu dextera trecentorum, & ſiniſtra ſexaginta & quinque numerum retinens.* Eadem Suidas in Ἰανουάριος. Dextra ſtatuæ extremo pollice & indice mutuo contactu iunctis CCC indicat. Siniſtra pollice curuato, & preſſo indice circumflexo, ac digito à minimo ſecundo erecto LXV præfert. Hæc figura ſtatuæ Iani Gemini. Martianus Capella lib. VII. de Arithmetica: *Septingentos decem & ſeptem numeros complicatis in eos digitis porrexit.* Pollex dextræ Arithmeticæ extenſus, & indicem ſupernè imminentem, ungue ad medium eius articulum erecto ſuſtinens DCC oſtendebat. Siniſtra extremo indicis ungue medio articulo pollicis adfixo, minimo digito cæteris erectis infimæ palmæ impoſito XVII innuebat. Quinctilianus lib. XI. *Numerum quingentorum*

pollice

pollice flexo efficientis. Pollex ſiniſtræ curuatus in Γ inclinis palmæ, notat L. in dextra notat Iↄ. Mira antiquorum ſolertia in effingendis huiuſmodi numerorum ſignis, quorum frequens uſus. Sortitionis quædam ſpecies, quæ fiebat digitis repentino geſtu ad numerorum notam extenſis. Cicero lib. II. de Diuinat. *Quid enim ſors? Idem propemodum quod micare.* Ita enim à ſubita uariatione & ἐπαλλάξει τῶν δακτύλων appellabant. Gloſſæ: *Micare* λαγχάνειν. Varro Parmenone apud Nonium: *Micandum cum Græco utrum illius numerum an meum ſequatur.* Huius ſortitionis uſus in rebus emendis. Vetus inſcriptio: RATIO. DOCVIT. VTILITATE. SVADENTE. CONSVETVDINE. MICANDI. SVMMOTA. SVB. EXAGIO. POTIVS. PECORA. VENDERE. QVAM. DIGITIS. COLLVDENTIBVS. TRADERE. Non minor dexteritas in manuum motu ad exprimendam animi ſententiam, adeo ut Quinctilianus lib. XI. ſcribere non uereatur manuum motũ communem quendam omnium hominum ſermonem uideri. Petronius: *Digitis uocem gubernantibus.* Ouidius: *Digitis, per quos arcana loquaris.* Hinc illa uulgata: premere pollicem & inuertere. Quæ omnia exactè perſequitur Quinctilianus lib. XI. extremo. Vt taceam Pantomimos, ſeu χειρονόμους, quorum loquaciſsimas manus, & linguoſos digitos narrat Caſsiodorus Variarum lib. IV. de quibus Lucianus περὶ ὀρχήσεως. Macrobius Saturnalium lib. IV. Achilles Statius de Amore Leucippes lib. III. Auguſtinus de ordine lib. II. cap. XI. Sidonius Apollinaris Burgo. Hactenus de iis artibus, quibus pueri inſtituti, priuſquam aliarum diſciplinarum ſtudia ingrediebantur, & quæ uiam muniunt ad alia ſtudia, ſiue ut Ariſtoteles VII. Polit. προοδοποιοῦσι πρὸς τὰς ὕστερον διατριβάς. Adde ex Græcorum diſciplina Diagraphicen & Muſicen. Plinius lib. XXXV. cap. X. *Et huius auctoritate effectum eſt, ut pueri in-*

genui ante omnia diagraphicen, hoc est, picturam in buxo docerentur, reciperet urque ars ea in primum gradum liberalium. Aristoteles de Republica lib IIX. cap. III. Plato in Protagora.

CAPVT. IIX.

Grammatica definita & diuisa. Eius partes expensæ, & ratio diuisionis tradita. Γραμματικὴ τεχνική. *Eius definitio & diuisio. Grammatici technici.* τῆς τεχνικῆς *uarii auctores.*

SEquar ordinem, & subnectam de artibus Logicis. Inter illas prima Grammatice. Ea est, recte scribendi loquendiq; ratio; & scientia interpretandi poëtas & historicos. Philo Iudæus περὶ τῆς εἰς τὰ προπαιδεύματα συνόδου: τὸ μὲν γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν γραμματικῆς τῆς ἀτελεστέρας, τῆς δὲ τελειοτέρας ἀνάπτυξις τῶν παρὰ ποιηταῖς τε καὶ συγγραφεῦσιν. Diomedes lib. II. *Tota Grammatica consistit propriè in intellectu poëtarũ, scriptorũ & historiarũ prompta expositione, & in rectè loquendi scribendiq; ratione.* Breuissimè quidem in has duas partes diuisa Grammatice, sed eæ tam latè sese exerunt, ut penè in omne studiorum genus transmigret. Ideo ut clarius rem ostendam, ex IV eius officiis, quæ Marius Victorinus & Diomedes referunt, tres illius partes constituam: τεχνικὴν siue μεθοδικὴν, ἐξηγητικὴν & κριτικήν. Ad hanc diuisionem præit Varro apud Diomedem lib. II. cuius hæc uerba: *Grammaticæ officia, ut asserit Varro, constant in partibus quatuor, lectione, enarratione, emendatione & iudicio, Lectio est artificialis interpretatio, uel uaria cuiusque scripti enunciatio seruiens dignitati personarum, exprimensq; animi habitum cuiusque.*

Enarra-

Enarratio est obscurorum sensuum, quaestionumue explanatio, uel exquisitio per quam uniuscuiusque rei qualitatem poëticis glossulis exsoluimus. Emendatio est qua singula prout res postulat dirigimus, existimantes uniuersorum scriptorum sententiam diuersam: uel correctio errorum, qui per scripturam dictionemuè fiunt. Iudicium est, quo omnem orationem rectè uel minus quam rectè pronunciatam specialiter iudicamus: uel existimatio, qua poëma caeteraq; scripta perpendimus. Marius Victorinus lib. I. *Grammaticae praecipua officia sunt quatuor, scribere, legere, intelligere, probare.* Lectio & enarratio sunt τῆς τεχνικῆς. Emendatio & iudicium τῆς κριτικῆς. Sextus Philosophus aduersus Mathematicos: τῆς γραμματικῆς τὸ μὲν ἐστιν ἱστορικὸν, τὸ δὲ τεχνικὸν, τὸ δὲ ἰδιαίτερον. διὰ ὃ δὲ κατὰ τοὺς ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς μεθοδεύεται. Easdē partes enumerat Cicero de Oratore: *In Grammaticis poëtarū pertractatio, historiarum cognitio, uerborū interpretatio, pronunciandi quidam sonus.* Et Seneca Epist. LXXXVIII. *Grammaticus circa curam sermonis uersatur, & si latius euagari uult circa historias. Iam ut longissimè fines suos proferat, circa carmina.* Sed cum Sextus κριτικὴν ἐπισκοπεῖν ποιητὰς, καὶ τὰ ἀσαφῶς λεγόμενα ἐξηγεῖσθαι, hoc autem proprie Grammaticae historicae, apparet has partes aegrè segregari. Criticus iudicat quae ab auctoribus probè aut malè dicta, & discernit adulterina & supposita à ueris. Hoc tamen perficere non poterit sine ope Grammaticae methodicae & historicae. Ideo Quinctilianus lib. I. cap. XV. duas tantum Grammaticae partes constituit, iudicium enim omnibus mixtum ait: Eadem ratione Tauriscus Grammaticus ὑποτάττει τῇ κριτικῇ τὴν γραμματικὴν, ut refert idem Sextus, qui cap. IIX. eiusdem lib. se quidem Grammaticae tres partes fecisse ait, sed ὡς τύπῳ καὶ ὁλοσχερῶς, alioquin eas se inuicem arctissima connexione complecti, neque enim κριτικὴν siue ἱστορικῇ quicquam posse, nec ἱστορικὴν sine κριτικῇ. Vt in illis Athenaei lib. XIII. ubi Anthcia, non Anteia in oratione Lysiae scribendum adfirmat:

mat: quia ſcilicet Anteiæ meretricis nemo meminerat, Antheiæ uero Ennicus, qui eius nominis Comœdiam ſcripſerat. Vbi uides Hiſtoricam Grammaticam conferre Criticæ; nam abſque illa non poſſet ueram præſtare emendationem. Apud Seruium IIX. Æneidos. Virgilii, ex Suetonii de rebus uariis: *Propoſitiones ſunt duodequadraginta, qui numerus inter omnes Criticos Grammaticos conuenit.* At numerum præpoſitionū adſerere, non tam Critici, quam Grammatici technici. Dionyſius Thrax ſex Grammaticæ partes tradit: ἀνάγνωσιν ἐντριβῆ κατὰ προσῳδίαν. ἐξήγησιν κατὰ τοὺς ἐνυπάρχοντας ποιητικοὺς τρόπους. λέξεων καὶ ἱστοριῶν ἀπόδοσιν. ἐτυμολογίας εὕρεσιν, ἀναλογίας ἐκλογισμὸν, κρίσιν ποιημάτων. Tauriſcus item alias Grammaticæ partes enumerat, ut refert idem Sextus Philoſophus. Satius tamen ſequi propoſitam diuiſionem, quæ uarias haſce partes complectitur. Dionyſii ἀνάγνωσιν καὶ ἐξήγησιν, ἐτυμολογίας εὕρεσιν καὶ ἀναλογίας ἐκλογισμὸν τῇ τεχνικῇ tranſcribimus, λέξεων καὶ ἱστοριῶν ἀπόδοσιν ἱστορικῇ, κρίσιν τῇ κριτικῇ. Tauriſci quoque diuiſio ad hanc redigi poteſt. Secundam uero malui ἐξηγητικὴν, quam ἱστορικὴν appellare, neque enim hiſtorias tantum, ſed etiam uerba interpretatur. Aſclepiades tamen & Dionyſius apud Sextum Empiricum auctores ſunt, parti hiſtoricæ communiter ſubiici eam, quæ pertinet ad γλώσσας. Sed ſatius uiſum appellare generali hoc nomine, ſecutus Varronem, qui enarrationē uocat, & Simplicium, cuius hæc uerba comment. in Epictetum: μέρος ἐν τῆς γραμματικῆς τὸ ἐξηγητικόν ἐστι. τεχνικὴν igitur ſiue μεθοδικὴν Quinctilianus lib I. cap. XV. definit *rationem recte loquendi*. ita Tauriſcus hanc partem τὸ λογικὸν μέρος ait, & uerſari περὶ τὴν λέξιν καὶ τοὺς γραμματικοὺς τρόπους. Sextus Philoſophus: τεχνικόν ἐστι, ἐν ᾧ περὶ τῶν στοιχείων, καὶ τῶν τοῦ λόγου μερῶν, ὀρθογραφίας τε καὶ ἑλληνισμοῦ. Hæc ſane complectitur γραμματικὴ τεχνικὴ; cuius duo officia. ita enim cum antiquis appello. Lectio, & emendata locutio. Lectionis

tionis duæ sunt partes: cognitio literarum & syllabarum ad uerborum enunciationem. Altera, accentus. Marius Victorinus lectionem definit *secundum accentus ad sensum, necessitatemque pronunciationē*. Lectionis methodū & partes orationis accuratè enarrat Dionysius Halicarnassæus περὶ τῆς Δημοσθένους δεινότητος: ταύτην γὰρ (γραμματικὴν) ὅταν ἐκμάθωμεν, πρῶτον μὲν τὰ ὀνόματα τῶν στοιχείων τῆς φωνῆς ἀναλαμβάνομεν, ἃ καλεῖται γράμματα, ἔπειτα τύπους τε αὐτῶν, καὶ δυνάμεις. ὅταν δὲ ταῦτα μάθωμεν, τότε τὰς συλλαβὰς αὐτῶν, καὶ τὰ περὶ ταῦτα πάθη, κρατήσαντες δὲ τούτων τὰ τοῦ λόγου μόρια, ὀνόματα λέγω, καὶ ῥήματα, καὶ συνδέσμους. & quæ inibi sequuntur. Fulgentius lib. III. Mithologiarum: *In omnibus artibus sunt prima artes, sunt secunda, ut in puerilibus literis; prima abecedaria, secunda nota. In Grammaticis prima lectio, secunda articulatio.* Vide Aristot. de Poëtica. Sexti philosophi aduersus Mathematicos cap. IX. & X. Hippocratis lib. I. de diæta. Theodoreti de prouidentia Orat. IV. Nicephorum Gregorium in Synesii περὶ ἐνυπνίων. Homil. Græcolat. Emendata locutio, est obseruatio incorrupte loquendi. ita definit Marius Victorinus, & constare ait, ratione, auctoritate, consuetudine. Ratione, secundum technicos. Auctoritate, ueterum scilicet lectione. Consuetudine, quæ doctorum modo loquendi placita, usuque assumta sunt. Cassiodorus Variarum lib. IX. *Grammatica magistra uerborum, quæ per exercitationem pulcherrimæ lectionis antiquorum nos cognoscitur iuuare exemplis.* Technici autem uocantur propriè Grammatici, qui artis præcepta tradunt. Apud Suid. in Ἀπολλώνιος. Herodianus τεχνογράφος γραμματικός. Scripserat autem de constructione. De uerbo. De uerbis deriuatis in μι. Stephanus περὶ πόλεων sæpe laudat Apollonium technicum. Velius Longus apud Casiodorum de Orthographia: *Coniux sine N putat Nysus artigraphus esse scribendum.* Apud eundem Papyrianus Gnatum artigraphum laudat. Seruius quoque in lib. I. & II.

& II. Æneid. Virgilii artigraphos adducit. Cledonius: *Sectantes chartulariorum imperitiam, deserunt doctissimorum ueterum in arte tractatus.* Intelligit technicos. Eunapius omnium artiũ professores τῶν τεχνικῶν uocat. τεχνική ergo, quæ formam loquendi ad certam artem redigit, unde Quinctiliano & aliis μεθοδική. Diomedes lib. II. Huius argumenti Aristophanis, Aristarchi, & aliorum de Analogia. Aristophanem Grammaticum de Analogia scripsisse, eiusq; rationes dedisse quinque; & eum secutum Aristarchum, aliamque adiecisse auctor Charisius lib. I. Varro lib. IX. de lingua Latina Aristarchũ analogiam defendisse, sed eius libros Cratetem reiecisse. Idem lib. IIX. *Crates nobilis Grammaticus fretus Chrysippo homine acutissimo, qui reliquit sex libros περὶ ἀνομαλίας, his libris contra analogiam atque Aristarchum est nixus.* Aristodemus quoq; & Aristocles, item Aristoteles de analogia scripserunt, ut eodem Varrone auctore discimus. De Cæsare idem tradit Suetonius in Iul. Cæs. & Charisius lib. I. & de Didymo Suidas. Plurima huius artis reliquisse Aristophanem & Apollodorum apparet ex Varronis lib. V. de lingua Latina. Huc pertinent Porphirii γραμματικαὶ ἀπορίαι. Plinii dubii Sermonis libri, quos sæpe laudat Charisius & ipse eorum meminit præf. Nat. Hist. Scauri artis Grammaticæ libri. Valgii de rebus quæsitis per Epistolam. Nam pleraque Grammaticæ technicæ in iis libris pertractata ex eodem Charisio patet. Sane & Nepotis exemplorum libri huius argumenti fuisse indicio sunt, quæ ex iis profert Charisius lib. I. & Nigidii Figuli Commentarii Grammatici, quos sæpe citat Nonius, & Velii Longi de usu antiquæ locutionis. Eiusdem de quæstione sermonis. Varronis de similitudine uerborum. De sermone Latino. Capri de Latinitate, & aliorum complurium.

CAPVT

CAPVT IX.

Γραμματικὴ ἐξηγητικὴ definita & diuisa. De primo eius subiecto; obscuritate, quæ in uerbis. Verba quot modis considerentur. Varro emendatus. Etymologia. Quid apud Arist. παρὰ γράμμα σκοπεῖν τὴν ἀλήθειαν. Etymon τῶν φρενῶν propositum ex Hippocrate. Plato primus disputauit περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος. Diogen. Laërt. explicatus. Galeni liber περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος. Stoici studiosi ἐτυμολογιῶν. Earum uarii auctores. De modo uerborum τροπικῶς. γλῶσσαι. Earum uarii auctores. Γλῶσσαι nomina Barbarica Varroni. Aristotelis νόμιμα βαρβαρικά. Varii scriptores τῶν νομίμων. Theophrasti περὶ νόμων cuius argumenti. Glossarum uariæ differentiæ. λεξικά. παροιμίαι, & earum auctores.

SEquitur ἐξηγητικὴ, quam Quinctilianus definit *auctorum enarrationem.* Enarratio est obscurorum sensuum quæstionumuè explanatio, ut Diomedes ex Varrone docet. Obscuritas in uerbis aut rebus. Ideo hæc Grammaticæ pars Dionysio Thraci λέξεων καὶ ἱστοριῶν ἀπόδοσις. Verba usurpata propriè aut figuratè. Sextus Philosophus :

Parti historicæ Asclepiades & Dionysius communiter subiici aiunt id quod pertinet ad linguas. Narrat enim quod κρήγυον significat verùm vel bonum. Similiter & quod pertinet ad prouerbia & definitiones. Aristoteles lib. de Poëtica tria recenset notanda in uerbis: τὸ κύριον, μεταφοραν, καὶ κόσμον. Varro persequens etymologias tripertita uerba consideranda proponit. VI. de lingua Latina: *Igitur quoniam hæc sunt tripertita uerba, quæ sunt aut nostra aut aliena aut obliuia, de nostris dicam cur sint, de alienis unde sint, de obliuieis relinquam, quorum partem cum ita inuenerim, ut opinor scribam.* Quæ uerba fœdissimè corrupta, rectè in ueteri codice concepta existimo hoc modo: de obliuieis relinquam, quom certum non inuenerim, ut opinor scribam. Ita ergo Varronem emendabis. Sed statuamus Grammaticum considerare uerba propriè ac figuratè posita. Ac propria quidem prima notione capit, eorum usum ostendit, & nudam originem proponit. Aut rerum uocabula ad primũ etymon reducens, ex ui uerbi rei naturam inquirit. Anastasius Monachus: Ετυμολογία ἐστιν, ἡ τῆς δυνάμεως τοῦ ὀνόματος ὀρθότης, ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος ἑρμηνευομένη. Isidorus Originum lib. I. cap. XXVIII. *Etymologia est origo uocabulorũ, cum uis uerbi uel nominis per interpretationem colligitur.* Hanc Aristoteles σύμβολον, Cicero *notationẽ* nominauit. Quinctiliano lib. I. cap. III. *Originatio.* Quamquam originatio propriè παραγωγή. Etymologia uerò definitio nominis, uerbi uim & naturam docet, unde ueriloquium; & ex ui uocabuli rem declarat. Hoc Aristoteles παρὰ γράμμα σκοπεῖν τὴν ἀλήθειαν. ἠθικῶν μεγάλων lib. I. cap. VI. ἡ γὰρ ἠθικὴ ἀρετὴ ἐντεῦθεν τὰς ἐπωνυμίας ἔχει. εἰ δεῖ παρὰ γράμμα λέγοντα τὴν ἀλήθειαν ὡς ἔχει σκοπεῖν. τὸ γὰρ ἦθος ἀπὸ τοῦ ἔθους ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν. ἠθικὴ γὰρ διὰ τοῦ ἐθίζεσθαι. Tale est illud apud Hippocratem περὶ ἱερῆς νόσου, ubi sollicitè disquirit de etymo τῶν φρενῶν; & illorum errorem arguit, qui παρὰ τοῦ φρονεῖν dici arbitrantur, inter quos Aristoteles, qui lib. III. cap. X. de Partibus animalium:

φρένες

φρένες ὡς μετέχουσαί τι τοῦ φρονεῖν. Hippocrates uerò ſe intelligere non poſſe ait, quam uim habeant præcordia, ut ſapiant aut intelligant, quod præ tenuitate exiliant, & anxietate quadam adficiant, cum homo inopinato gaudio perfuſus, aut triſtitia depreſſus. Conſuetudine ergo non ratione nomen accepiſſe, ut quæ ad cor ſitæ τὰ ὦτα appellantur, cum tamen nihil ad auditum conferant. Ita Ariſtoteles ducto argumento ex uerborum ratione αὐτομάτου, μεταβολῆς. αἰθέρος, rerum naturam eruit. Frequens in huiuſmodi Plato, qui huius partis Grammaticæ peritiſsimus, ut oſtendit eius Cratylus, in quo de nominum natura ac ratione accuratè diſputat, & ex originatione nominis, ipſius rei proprietatem & naturam indagat. Atqui hoc eſt quod Diogenes Laertius ex Phauorini Variæ hiſtoriæ lib. IIX. de Platone πρῶτος ἐθεώρησε τῆς γραμματικῆς τὴν δύναμιν. *Primus Grammaticæ uim inſpexit.* Quod paulò poſt ipſe Diogenes interpretatur: διελέχθη, inquit, περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος. Dionyſius quoque Halicarnaſſæus teſtatur Platonem primum huius ſcientiæ auctorem lib. περὶ συνθέσεως ὀνομάτων. Eius argumenti librum ſe reliquiſſe refert Galenus περὶ τάξεως τῶν ἰδίων βιβλίων, & lib. II. περὶ τῶν καθ᾽ Ἱπποκράτην καὶ Πλάτωνα δογμάτων. ἀλλ᾽ ὅτι μὲν ἀλάζων ἐστὶ μάρτυρ ἡ ἐτυμολογία, πολλάκις μὲν ὁμοίως μαρτυροῦσα τοῖς τἀναντία λέγουσι τῶν ἀληθῶν, οὐκ ὀλιγάκις δὲ τοῖς ψευδομένοις μᾶλλον, ἤπερ τοῖς ἀληθεύουσιν, ἐν ἑτέρᾳ πραγματείᾳ δέδεικταί μοι τῆς περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος. Stoici quoque ſtudioſiſsimi huius partis, ut apparet ex Diogene Laertio, Plutarcho contra Stoicos, & iis quæ ex Chryſippi de anima adducit Galen. eodem libro. Chryſippum XII. lib. ἐτυμολογικῶν ſcripſiſſe tradit Diogenes Laërtius. Sed & alii hanc Grammaticæ partem excoluerunt, Pamprepii ἐτυμολογιῶν ἀποδόσεις. Orionis περὶ ἐτυμολογίας, & Demetrii Ixionis ἐτυμολογουμένων libri noti ex Suida, Apollodori ex Athenæo, Gabii Baſsi de origine uerborum ex Gel-

lii lib. III. cap. XIX. Alter modus, quo uerba considerantur, est τροπικὸς, Aristoteli ξενικὸς lib. de Poëtica cap. XXII. ξενικὸν δὲ λέγω γλῶτταν, καὶ μεταφορὰν, καὶ πᾶν τὸ παρὰ τὸ κύριον. Dionysius Halicarnassæus περὶ συνθέσεως ὀνομάτων: Εκλογὴ τῶν ὀνομάτων μέγα τι δύναται, καὶ ἐστί τις ὀνομασία ποιητικὴ γλωττηματικῶν τε καὶ ξένων καὶ τροπικῶν, καὶ πεποιημένων. Eustatius Iliad. α. γλῶσσαν interpretatur ἀπεξενωμένην διάλεκτον. At Clemens Alexandrinus Stromatum lib. I. Απολλόδωρος δὲ φησι τὰς βαρβάρων φωνὰς, μηδὲ διαλέκτους, ἀλλὰ γλώσσας λέγεσθαι. *Barbarorum uoces non intellectas, non dialectos, sed glossas dici.* Ergo quæ Philoxenus, Callimachus, Democritus, Pamphilus, Simmias Rhodius, quorum meminit Suidas, & quæ Clitarchus, Hermo, Nicander Colophonius, Amerias Macedo & alii, quos passim laudat Athenæus περὶ γλωσσῶν inscripserant, ea Dorotheus apud Photium in Bibliotheca περὶ τῶν ξένως εἰρημένων λέξεων. & quæ Philoxenus de glossis Homericis, & Artemidorus περὶ γλωσσῶν τῶν ποιητῶν apud Suidam, ea sunt Ptolemæi τὰ παρὰ τῶν ποιητῶν ξένως εἰρημένα. Varro Aristotelis γλώσσας nomina barbarica interpretari uidetur VI. de lingua Latina. *Præfica ut Aurelius scribit mulier ab luctu quæ conduceretur* (*Lege: ut Aur. s. m. ad luctum quæ conduceretur.* Festus: *Præficæ mulieres ad lamentandum mortuum conductæ*) *quæ ante domum mortui, laudes eius caneret. Hoc factitatum Aristoteles scribit in libro, qui inscribitur Nomina barbarica.* Et licet Varro testimonium Aristotelis non tam aduocet interpretationi uocis, quā ut ostendat ritum huiusmodi obtinuisse, tamen existimarim glossis multa admixta fuisse de antiquorum legibus & institutis: sæpe enim absque iis uocabula interpretari non poterant. Sanè Charisius lib. II. glossas antiquitatum laudat. Non repugno tamen Ill. uiro, qui apud Varronem emendandum censet: νόμιμα βαρβαρικά. Hunc enim titulum præferebant libri Aristotelis, quibus tradiderat Barbarica instituta & leges, uariarumq;

rumq; gentium ritus. Theopompus ἐν τοῖς θαυμασίοις: Ἀριστοτέλης δ' ἐν νομίμοις βαρβαρικοῖς τῆς Καρίας σκόρπιοι γίνονται, οἳ τοὺς μὲν ξένους πατάξαντες οὐ λίαν ἀδικοῦσι, τοὺς δ' ἐπιχωρίους παρ' αὐτὰ ἀποκτείνουσιν. *Aristoteles in Barbaricis institutis narrat in Caria scorpios nasci, qui peregrinos si pungant, non ualde lædant, indigenas autem statim occidunt.* Athenæus citat Aristotelis νόμιμα τυρρηνικά. Dipnosoph. XII. Ἀριστοτέλης ἐν νομίμοις τυρρηνῶν. τυῤῥηνοὶ δειπνοῦσιν μετὰ τῶν γυναικῶν, ἀνακείμενοι ὑπὸ τῷ αὐτῷ ἱματίῳ. Præter Aristotelem etiam alij eiusdem argumenti libros reliquerunt. Theodecten Rhetorem scripsisse νόμιμα βαρβαρικὰ docet Suidas. Athenæus lib. II. Posidonium Stoicum in suis Historijs recensuisse πολλὰ παρὰ πολλοῖς ἔθιμα καὶ νόμιμα. Νομίμων Hermodori meminit idem Athen. lib. XI. Νομίμων Nymphodori Clemens Alexandrinus Protreptico: Σαυρομάτας σέβειν τὸ πῦρ Νυμφόδωρος ἐν νομίμοις βαρβαρικοῖς ἱστορεῖ. Idem Stromatum lib. I. Serapidis etymon ex Nymphodori III. νομίμων Ἀσίας tradit. Sane & illa quæ ex Nymphodoro profert Harpocration in ναγὶς, ex eius νομίμοις depromta existimo. Telephum quoque Grammaticum περὶ τῶν Ἀθήνησι νόμων καὶ ἐθῶν, & Suetonium περὶ Ῥώμης καὶ τῶν ἐν αὐτῇ νομίμων καὶ ἠθῶν scripsisse auctor est Suidas. Cleanthis περὶ βαρβαρικῶν ἐθῶν recenset Diogenes Laërt. Similis argumenti fuisse Theophrasti libros περὶ νόμων manifestum ex illis, quæ adducit Harpocration in Ἀρδηττὸς, Ἀποβάτης, & Φρεάτου. Quinctilianus lib. I. cap. XIV. *Glossemata interpretatur uoces minus usitatas.* Varrò lib. VI. de lingua Latina: *Camillum, qui glossemata interpretati dixerunt administrum.* Idem Quintilianus cap. XIV. *Interpretationem linguæ secretioris Græci glossas uocant.* Galenus ἐξήγησι τῶν ἱπποκράτους γλωσσῶν. ὅσα τοίνυν τῶν ὀνομάτων ἐν μὲν τοῖς πάλαι χρόνοις ἦν συνήθη, νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐστὶ, τὰ μὲν τοιαῦτα γλώττας καλοῦσι. *Voces antiquis temporibus usitatas, nunc uero obsoletas, glossas uocant.* Et eodem libro: δῆλον οὖν ἐκ τούτων εἶναι τρόπον τῶν γλωττῶν ἢ τοῦ κοινοῦ πᾶσιν ὀνόματος ἐκπεσόντος τῆς

ἐπικρατούσης συνηθείας, ἢ τοῦ γενομένου πρός τινος τῶν παλαιῶν μὴ παραδεχθέντος ὅλως εἰς τὴν συνήθειαν. Apparet igitur ex his glossas esse, aut cum nomen omnibus commune superante consuetudine in usu esse desijt, aut factum ab aliquo antiquorum non omnino usu receptum sit. Ergo glossæ non tantùm uocum peregrinarum interpretationes, sed etiam difficilium & minus usitatarum. Auctores uerò uocabula sæpe innouare, aut usu sibi peculiaria facere, & transferre à communi consuetudine scribit Galenus, & exempla ex Aristophane & alijs proponit, & horum omniū expositionem, urbium quoque & animalium glossis complectitur. At hoc non erat glossarum. ideo Zenodotus, ut testatur idem Galenus, scripsit γλώσσας ξενικὰς, in quibus scilicet uoces peregrinas, non difficiles aut inusitatas interpretabatur. Eustatius Iliados α. citat auctores γλωσσηματικῶν. Et Festus in Ocrem Atteij philologi libros glossematorum Adamantius Martyr apud Cassiodorum uetus Glossarium, Charisius lib. II. Diomedes lib. II. & Varro III. de lingua Latina ueterum Glossas laudant. Earum uariæ differentiæ. Nam aut unius aut plurimarum gentium uoces interpretabantur. Ita legimus Philemonis ἀττικὰς λέξεις. Longini Ἀττικῶν λέξεων ἐκδόσεις. Ælij Dionysij, Irenæi περὶ Ἀττικῶν ὀνομάτων apud Suidam, Aristophanis Grammatici περὶ Ἀττικῶν ὀνομάτων apud Erotianum in Ἄμβην. Appionis περὶ τῆς ῥωμαικῆς διαλέκτου. Theaterini & aliorū περὶ ἀττικῶν ὀνομάτων apud Athenæum lib. xv. Demetrij περὶ τῆς Ἀλεξανδρέων διαλέκτου apud eundem lib. ix. Galeni τῶν παρὰ τοῖς ἀττικοῖς συγγραφεῦσιν ὀνομάτων βιβ. μη. quorum meminit περὶ τῶν ἰδίων βιβλίων. & περὶ τάξεως τῶν ἰδίων βιβλίων. & apud Athenæum Hermonactis γλώσσας Κρητικάς. Aristophanis γλώσσας Λακωνικὰς, Moschi ἐξηγήσεις τῶν Ροδιακῶν λέξεων. Diodori γλώσσας Ἰταλικάς. Aut certi auctoris uoces explicabant, aut uariorum. Erotianus proœmio sui Lexici refert Xenocritum Coum, Callimachum, Bacchium, Philinum,

Apol-

Apollonium Citteium, Ariſtarchum, Ariſtoclem & alios Hippocratis uocabula expoſuiſſe. Suidas recenſet Longini περὶ τῶν παρ' ὁμήρῳ πολλὰ σημαινουσῶν λέξεων. Apollonij περὶ λέξεων ὁμηρικῶν. Timæi & Boëthi περὶ τῶν παρὰ πλάτωνι λέξεων. Euagoræ τῶν παρὰ θουκυδίδῃ ζητουμένων κατὰ λέξιν. Phrynichi τῶν παρὰ τοῖς δέκα ῥήτορσι λέξεων. Athenæus lib. XV. Parthenij παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς λέξεων. Galenus περὶ τῶν ἰδίων βιβλίων teſtatur ſe ſcripſiſſe τῶν παρ' Εὐπόλιδι πολιτικῶν ὀνομάτων βιβ. γ'. τῶν παρ' Ἀριστοφάνῃ πολιτικῶν ὀνομάτων. τῶν παρὰ Κρατίνῳ πολιτικῶν ὀνομάτων. Interdum adhibitis aliorum auctorum locis verba interpretabantur, interdum nuda tantùm uocabula ſine aliorum teſtimonijs explicabant. Erotianus ſcribit Bacchium Tanagræum uoces Hippocratis expoſuiſſe appoſitis multis poëtarum teſtimonijs, quæ ipſi ſuggeſſerat Ariſtarchus Grammaticus, ut tradit Galenus procemio ἐξηγήσεως τῶν γλωσσῶν ἱπποκρ. ubi & exempla illorum profert, qui ſine aliorum ſcriptorum uerbis γλώσσας interpretati, quod & ipſe Galenus ſequitur. Illos uerò commentarios, quibus diuerſarum gentium & uariorum auctorum uoces interpretabantur λεξικὰ & quiduis potius quàm gloſſas inſcripſerunt. Suidas recenſet Diogeniani, Helladij, Pauſaniæ, Iuliani aliorumque compluriũ λεξικὰ & Palamedis ὀνοματολόγον. Apud Diogenem Laërtium lego Zenonis & Poſidonij περὶ λέξεων. Et apud Erotianum in λάσιον Artemidori περὶ λέξεων. in καμμαρῶ, Zeuxidis ἐξηγητικῶν. in χεῖαι, Calliſtrati συμμικτῶν. Galenus περὶ τάξεως τῶν ἰδίων βιβλίων compoſuiſſe ſe ait ἐξήγησιν τῶν ὀνομάτων ἐν ὀκτὼ καὶ τεσσαράκοντα βιβλίοις. Ita apud Latinos Verrius Flaccus ſcripſerat de uerborum ſignificatione, ut Feſtus & alij Grammatici teſtantur, ex quibus etiam noti libri L. Cincij de uerbis priſcis, Santræ de uerborum antiquitate, Ælij Galli & Cæcilij Galli de ſignificatione uerborum, quæ ad ius pertinent. Cloatij Veri, & Hypſicratis uerborum à Græcis tractorum, & alij eius generis. Reliqua

est in modo τροπικῶ μεταφορᾶ, καὶ τὸ πᾶν περὶ τὸ κύριον. Illud pro lubidine & ingenio auctorum uarium & multiforme, ut Grammaticorum commentarij docent. Huc pertinet Telephi Grammatici περὶ τῶν παρ' ὁμήρῳ σχημάτων, & uariorum scriptorum περὶ παροιμιῶν, ut Clearchi apud Athenæum, Didymi apud Photium in Bibliotheca, Theæteti apud Suid. οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον. Theophrasti apud Harpocration. in ἀρχὴ ἄνδρα δείκνυσι. Apollonidis Nicæi apud Stephanum in τέρινα. Apuleij de Prouerbijs apud Charisium. Seleuci quoque περὶ τῶν παρ' Ἀλεξανδρεῦσι παροιμιῶν Suidas recitat, & Plutarchi eiusdem argumenti Lamprias indice librorum Plutarchi. Aristotelis παροιμίας recenset Diog. Laertius, & ueteres parœmiographi. Eo nomine reprehensus Philosophus Cephisodoto Isocratis discipulo, ὡς οὐ ποιήσας λόγου ἄξιον τὸ παροιμίας ἀθροῖσαι. ut scribit Athenæus lib. I.

CAPVT X.

De altero exegeticæ subiecto, obscuritate quæ in rebus. Ea est Grammatica Historica. Ostensum latissimum eius subiectum & utilitas. Historia diuisa. Definita & diuisa historia fabularis. Eius partes sigillatim explicatæ. De ueterum Theologia & Physiologia Philosophorum ac Grāmaticorum. Friuolæ quæstiones Grāmaticorum, & illarum uaria exempla. Quæsitum, an aliquis usus carnis elixæ temporibus Heroicis. Petronius illustratus. An Gorgonis caput insculptum Palladis pectori uel clypeo, & alia id genus plura. Theo Sophista emendatus. Cornel. Nepos

Nepos explicatus. Grammatici miris quaestionibus se exagitabant. Furij Bibaculi uersus illustrati. Grammatici λυτικοὶ & ἐνςατικοί. Obscura quaeque Grammaticis proposita. γρῖφοι. Quibus locis literati quaestiones proposuerint. Varij auctores, qui de ijs scripserunt. Disquisitum de Zenonis & Metrodori Lampsaceni aliorumque Commentarijs Homericis λέσχαι Heraclidae. Callimachi Αἴτια. Αἴτια κεφάλαια. Caussalia. Notatus Plutarchi interpres.

OBscuritas, quae in rebus, subiectū Grammaticae historicae. Sextus Philosophus: *ἱστορικοὶ ὅπου περὶ προσώπων οἱονεὶ θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων καὶ ἡρωικῶν διδάσκουσιν, ἢ περὶ τόπων διηγοῦνται, καθάπερ ὀρῶν, ἢ ποταμῶν, ἢ περὶ πλασμάτων καὶ μυθῶν παραδιδόασιν. Pars Grammaticae historicae docet de personis, uelut diuinis, humanis & heroicis; aut de locis, ut de montibus uel fluuijs, aut de figmentis, uel fabulis.* Eruit scilicet reconditas historias, deorum, hominum & heroum fabulas, montium & fluuiorum nomina interpretatur, denique quicquid obscurum aut in quaestionem cadere potest, docet. Latissime ergo patet, & extendit sese ad omne studiorum genus, unde Tauriscus Grammaticus historices subiectum *ἀμέθοδον ὕλην* uocat, & tot inscriptionum foecunditates, quibus lasciuiunt Grammaticorum ingenia. Praecipuae tamen eius partes in poetarum interpretatione, in quibus obseruabat abstrusas historias, *τὰ μυθολογούμενα* aut *ποιητικῶς θεολογούμενα*, genealogias deorum, & heroum *ἀποθεώσεις*. Ideoque in prima institutione apud Graecos Grammatice adhibita, & potissimum haec eius pars, quae

Theologiam & exempla uirtutum enarrat. Docebant enim pueros poësin, ut tradit Lucianus περὶ γυμνασίων, & Strabo lib. I. τοὺς παῖδας αἱ τῶν Ἑλλήνων πόλεις πρώτιστα διὰ τῆς ποιητικῆς παιδεύουσιν, οὐ ψυχαγωγίας χάριν, ἀλλὰ σωφρονισμοῦ. Quod & Athenæus lib. XII. ſcribit. Nemo ſane negare audebit in poetarum libris, præcepta philoſophiæ, & exempla uirtutum figmentis obuoluta latere, quæ niſi interpretatione illuſtráris & protraxeris, ſine fructu pereunt. Nam ut uuarum, quas denſiores palmites tegunt, nullus eſt uſus, ſed putredini relinquuntur; ita in poëtis, quibus niſi lux acceſſerit, ab hac Grammaticæ parte, non capimus illa, propter quæ lectione digni à ſapientibus iudicati. Quam utilis omnis ætatis & ordinis poëſis, & quanta eius ratio habita priſcis legumlatoribus, quod præcepta uirtutum fabulis abſcondita tradat, grauiſsima oratione oſtendere conatur Strabo lib. I. Geographiæ, in diſputatione aduerſus Eratoſthenem. Pari utilitate cenſenda hæc pars Grammaticæ, quæ eas in poëtis potiſsimum exſequitur, & reuocat ad Philoſophiam naturalem ac diſciplinam morum. Multa quoque præclara ingenia & Græca & Romana ſapientiæ præcepta uerſibus condiderunt. Palæphatus quidem Athenienſis & Antimachus Heliopolitanus κοσμοποιίαν uerſibus conſcripſerunt, ut auctor eſt Suidas. Extabat item Eratoſthenis poëma, cuius index Hermes ſiue de mundi deſcriptione, ex quo complures uerſus recitat Probus in Virgilij Eclogam IV. Xenophanes quoque de philoſophia, & Parmenides ac Empedocles de rerum natura uerſibus ſcripſerunt, teſte Diogene Laërtio, ut apud Romanos M. Varro, Lucretius & alij. Muſæi ἀκέσεις νόσων citat Euſtatius Iliad. α, Damocratis Seruilij & Heliodori poëtæ medici Galenus meminit. Horum aliorumque infinitorum poëmata enarrat, ſed non ſine ope Philoſophiæ, nam & illam attigiſſe oportuit, & Aſtronomiam ac Geographiam, cum nobiliſsimi quique

poëtarum, ueterum peregrinationes & errores, argumenta, quibus ingenium ſuum poſteris oſtenderent, elegerunt, unde apud illos fluminum, montium ac regionum nomina & deſcriptiones occurrunt, apud quos & ſyderum ratio obſeruanda: nam ortus & occaſus ſignorum in temporum deſcriptione narrantur, ut docet Strabo lib. I. Latiſsimum ergo ſubiectum Grammatici hiſtorici, quem deſcribit Iuuenalis Satyra VII.

Vt legat hiſtorias, auctores nouerit omnes
Tanquam ungues digitoſque ſuos, ut forte rogatus
Dum petit aut thermas, aut Phœbi balnea, dicat
Nutricem Anchiſæ, nomen patriamque nouercæ
Archemori, dicat quot Aceſtes uixerit annos.
Quot Siculus Phrygibus uini donauerit urnas.

Auſonius Profeſs.

Exeſas tineis opicaſque euoluere chartas
Maior quam promptis cura tibi in ſtudijs.
Quod ius Pontificum, quæ fœdera, ſtemma quod olim
Ante Numam fuerat ſacrifici Curibus.
Quod ius Pontificum, ueterum quæ ſcita Quiritum,
Quæ conſulta patrum, quid Draco, quidue Solon
Sanxerit: & Locris dederit quæ iura Zaleucus:
Sub Ioue quæ Minos, quid Themis ante Iouem.

Eundem deſcribit Epitaphio Staphyli & Criſpi Vrbici. De Grammatico hiſtorico intelligenda illa Tertulliani de Idololatria: *Quibus neceſſe eſt Deos nationum prædicare, nomina, genealogias, fabulas, ornamenta honorifica quæq; illorum enunciare.* Sextus Empiricus refert Aſclepiaden ἱστορικὴν γραμματικὴν trifariam diuiſiſſe. *Hiſtoriam* enim *falſam, ueram, aut quaſi ueram eſſe. Falſam, quæ uerſatur in figmentis ac fabulis. Veram, quæ uerſatur in rebus, quæ geruntur. Quaſi ueram, qualis eſt comœdia & mimi. Falſæ unam ſolam ſpeciem, Genealogiam. Veræ tres partes: Primam, quæ uerſatur*

 in de-

in descriptione personarum, deorum, heroum, & uirorum illustrium: secundam, in locis & temporibus, tertiam, in actionibus. Quæ accuratius considerata forte minus uera sunt. Sed hæc non tam subtiliter diuidere, quàm dilucidè tradere, finis est instituti operis. Historia ergo triplex: Mythica, siue ut Suetonius & Censorinus appellant, fabularis, uera & quasi uera. Hasce historiæ partes exsequitur Grammaticus historicus. Historia mythica complectitur omnis generis figmenta. Ea sunt uaria: sed statuam triplicia, ut sint de personis, rebus & locis. Figmenta in personis duplicia: De dijs aut hominibus. Illa continent θεογονίαν, ἀποθεώσεις & si quæ ad deos & heroas, quæ ueterum Theologia edocebat, πᾶσα γὰρ ἀρχαϊκὴ θεολογία μῦθοι, inquit Strabo lib. I. Augustinus de ciuitate Dei lib. VI. *Varro tria genera ponit Theologiæ, hoc est, rationis quæ de dijs explicatur. eorumque unum mythicon, alterum physicon, tertium ciuile. Mythicon, quo utuntur poetæ: Physicon quo Philosophi, ciuile, quo populi.* Proclus in Homerum duo fabularum genera tradit. Alterum pueris educandis aptum, moralem virtutem docens, utile omnibus & commune, & facile intellectu; alterum uero mysticum, Deo nos coniungens, paucissimis aptum, arcanum, nec cuiquam patens, nisi post diutina sacrificia, & mysteriorum traditionem. Mythologiam item geminam. Alteram, quæ rectam educationem spectat, & aptis imaginibus ostenditur, tota philosophica. Alteram sacerdotum, quæ arcanis signis diuinam essentiam tradit, ad secretiorem sacrorum rituum administrationem, ac eius antistites pertinens. Primum genus siue mythicon, præter Poetas explicant uarij auctores, qui de dijs scripserunt. Theophrasti & aliorum Philosophorum περὶ θεῶν. Epimenidis Curetum & Corybantum γένεσιν καὶ θεογονίαν citat Diog. Laert. Plutarchi περὶ θεῶν. Lamprias indice librorum Plutarchi. Cleanthis, Harpocration in λέσχαι. Seleuci, Suidas. Antiochi Philosophi Plutarch. in Lucullo.

Orapi-

Orapionis de dijs Ægypti, Tatianus πρὸς ἕλληνας. & Leonis de dijs Ægypti, Clemens Strom. lib. I. Nigidij de dijs. Sexti Clodij de dijs Græcorum, Arnobius lib. v. Labeonis de dijs penatibus Seruius in Virgil. Dromocridis Theogoniam & Dionysij Milesij μυθικὰ Fulgentius lib. II. Mythologiarum. Æmilij Macri, Macrobius Saturn. lib. II. Physicon, commenta de dijs enarrat, rationibus munit, & ex naturæ caussis interpretatur, quas physiologias appellant, seu, ut August. naturalium rationum interpretationes. Hoc propriũ Philosophorum etiã Plato in Cratylo asserit, in quo multa mythica θεολογούμενα, nomina deorũ, & illorũ ratio prodita. Minutius de Chrysippo: *Zenonem interpretatione physiologiæ in Hesiodi, Homeri, Orphei carminibus imitatur.* Diogenes Laert. recenset Cleanthis περὶ τῆς τοῦ ζήνων☉ φυσιολογίας. Sed cum Orpheus, Homerus & Hesiodus aliiq; Poëtæ antiqui disciplinam sacrorum ab Ægyptijs & Chaldæis hauserant, multaq; θεολογούμενα scriptis suis immiscebant, unde & Aristoteli I. Metaphysices θεολογίζον]. Grammaticis alijsque scriptoribus idem argumentum pertractatum. Augustinus Soliloquiorum lib. II. cap. XI. *Grammatica est uocis articulatæ custos, cuius professionis necessitate cogitur humanæ linguæ omnia etiam figmenta colligere, quæ memoriæ literisque mandata sunt, non ea falsa faciens, sed de his ueram quandam docens asserensque rationem.* Huius argumenti Sanchoniathonis περὶ τῆς ἑρμοῦ φυσιολογίας, cuius meminit Suidas. Similis item argumenti Aristotelis Theologumena, quæ citat Macrob. Saturnalium lib. I. & Theophrasti τῶν περὶ τὸ θεῖον ἱστορίας. Hellanici Dios Polytychia. Sosiclis Attici & Euxemenis libri θεολογουμένων apud Fulgentium lib. I. & III. Mythologiarum. Diodoti libri μυθολογιῶν apud Erotianum in Νίωπυ. Quarum auctores quam plurimos passim laudat Diodorus Siculus. Commenta de hominibus (quibus & Heroës includo, quatenus de ijs ut hominibus narratur) uaria & latissime sparsa,

ideo & illis potiſsimum occupati Grammatici historici, in quibus miris quæſtionibus ſeſe inuoluebant, friuolis pleriſq; & minime neceſſarijs, quales iſtæ apud Senecam Epiſt. LXXXVIII. *Hoc quidem me quærere, utrum maior ætate fuerit Homerus an Heſiodus, non magis ad rem pertinet, quam ſcire minor Hecuba fuerit, quam Helena, & quare tam male tulerit ætatem. Quid, inquam, annos Patrocli & Achillis inquirere ad rem exiſtimas pertinere? Quæris Vlyxes ubi errauerit.* & lib. de breuitate vitæ cap. XIIII. *Græcorum iſte morbus fuit, quærere quem numerum remigum Vlyxes habuiſſet, prior ſcripta eſſet Ilias an Odyſſea. Ecce Romanos quoque inuaſit inane ſtudium ſuperuacua diſcendi. His diebus audiui quendam referentem, quæ primus quiſque ex Romanis ducibus feciſſet. Primus nauali prælio Duillius uicit, primus Curius Dentatus in triumpho duxit elephantos.* & quæ longa oratione ſequuntur. Apud Suetonium Tiberio cap. LXX. *Maxime curauit notitiam hiſtoriæ fabularis uſque ad ineptias & deriſum. Nam & Grammaticos huiuſmodi ferè quæſtionibus experiebatur. Quæ mater Hecubæ, quod Achilli nomen inter uirgines fuiſſet, quid Sirenes cantare ſint ſolitæ.* Quæritur ab antiquis Grammaticis, num aliquis uſus carnis elixæ temporibus Heroicis. Negat ſane Seruius ad illa Virgilij Æneidos lib. I. *Ahena locant alij. Ahena quibus lauabant carnes, non elixabant. Nam heroicis temporibus non ueſcebantur elixis.* Crates tamen, ut teſtatur Euſtathius, ex Homeri uerbis colligebat, Heroës ueſci ſolitos carne elixa. Verba Euſtathij ad illa Homeri Odyſſ. κ. ἔρριψε βοὸς πόδα. σημειωτέον βιαζόμενον κατὰ τὴν τοῦ Κράτητος παρατήρησιν λογίζεσθαι, ὡς καὶ ἑφθὰ ἤσθιον ἥρωες. οὐ γὰρ ἄν, φησι, γένοιτο πoὺς βοὸς ὀπτός. Ex ijſdem Homeri uerbis eandem ſententiam elicit Athenæus Deipnoſoph. lib. I. alioſque Homeri uerſus in hanc rem producit. Manifeſtum eſt igitur Heroes apud Poëtas & elixas & aſſas carnes comedere. Sed notandum eſt diuerſa ratione hoc ab illis fingi. Cum enim introducunt perſonas illuſtres, reges & principes, in ipſorum

con-

conuiuijs nullus fere locus elixis; cuius figmenti euidens ratio est, quod carnes elixæ condimentis stomacho conciliantur. Indignum autem uidebatur regias personas fungi tam uili ministerio, scilicet ut in condiendis cibis laborarent. Ideoque Athenæus lib. I. Homerum Heroicis personis ἀποδεδωκέναι τὴν δίαιταν ἁπλῆν, ὀπτὰ κρέα. *Simplicem uictum, assas carnes.* Quia obuiæ & paratu faciles. Cum uero narrant pauperes & uilioris conditionis homines, aut sceleratorum & crudelium epulas, in ijs plerumque mentio carnis elixæ. Euripides de Cyclope: τὰ δ' ἐκ λέβητος ἑφθὰ καὶ τηκτὰ τὰ. Ouidius de Licaone, qui humana carne uescebatur. Metamorph. lib. I.

Atque ita semineces partim feruentibus artus
Mollit aquis —

VI. Metamorph. ubi Progne Tereo patri occisum filium in cœnam parat.

Viuaque adhuc, animæque aliquid retinentia membra
Dilaniat. Pars inde cauis exultat ahenis,
Pars ueribus stridet —

Idem tradit Seneca Thyeste, in descriptione epularum, quas Atreus ex occisi Tantali & Plisthenis membris Thyesti patri apposuit. Hoc obseruandum erat Crateti in illis Homeri Odyss. κ. ἔρριψε βοὸς πόδα. Loquitur enim de conuiuio procorum Penelopes, quos sceleratos & fastuosos inducit. Ouidius VIII. Metamorph. in descriptione tenuis cœnulæ, qua Baucis & Philemon Iouem exceperunt.

Multifidasque faces, ramaliaque arida tecto
Detulit & minuit, paruoque admouit aheno,
Quodque suas coniux riguo collegerat horto,
Truncat olus folijs, furca leuat illa bicorni
Sordida terga suis nigro pendentia tigno,
Seruatoque diu resecat de tergore partem
Exiguam, sectamque domat feruentibus undis.

His

His planè gemina illa apud Petronium, ubi Enotheæ ſacerdotis pauperem apparatum narrat: *Mox incincta quadrato pallio cucumam ingentem foco appoſuit; ſimulque pannum de carnario detulit furca, in quo faba erat ad uſum repoſita, & ſincipitis uetuſtiſſima particula mille plagis dolata.* Intelligit autem ſinciput porcinum. Nam ſuillam durabant ſale pauperiores, & in uſus quotidianos adſeruabant, ut ſcribit Varro II. de re ruſtica, & auctor Moreti. unde Petronius ait: *Mille plagis dolatam.* id eſt, cui ſæpius particula præſciſſa. Subiungit enim: *Dum illa carnis paululum delibat, & coæquale natalium ſuorum ſinciput in carnarium furca reponit.* Inde ipſa pars ſuillæ ita aſſeruata, ſuccidia antiquis appellata, ut notant Grammatici. Gorgonis caput Palladis clypeo inſculptum fuiſſe auctor Homerus Iliad. ε. Euripides Ione, Virgil. VIII. Æneid. Ouidius VI. Metamorph. Phornutus de natura Deorum, & Martianus Capella lib. VI.

Pectore ſaxificam dicunt horrere Meduſam.

Quærunt Grammatici quæ potiſsimum opinio eligenda ſit. Herculem una nocte L filias Theſpij, ut Laberij uerbo utar, depudicaſſe, Theo Sophiſta in Progymnaſmatis ex Ephori hiſtoria profert: καὶ παρὰ ἐφόρῳ τὸ περὶ τῶν πεντήκοντα θεσίου (Scribe: θεσπίου) θυγατέρων, αἷς ἁπάσαις παρθένοις οὔσαις φασὶν ἅμα μιγῆναι τὸν ἡρακλέα. At Apollodorus lib. II. Diodorus lib. V. Pauſanias Bæoticis, Tzetzes Hiſtor. Chiliad. lib. II. quinquaginta noctibus hoc demum perfeciſſe Herculem adfirmant. Digna etiam hæc quæſtio, in qua Grammatici acumen ſuum exerceant, qualis & illa, an Abſyrtus manu Iaſonis cecidit. ita quidem ſcribit Apollonius Argonaut. III. At Apollodorus lib. I. & Ouidius Triſt. lib. III. Eleg. IX. Medeæ hoc facinus tribuunt. Scholiaſtes Apollonij ſcribit parturientes res obuias manu prehendere ſolere, ut aliqua ratione dolorem imminuant, atque ita Latonam in partu Apollinis & Dianæ palmam tetigiſſe. Plinius lib. XXI. *In Delo palmam natalibus*

Apol-

Apollinis & Dianæ nobilem conſpici. Idem adfirmat Scholiaſtes Euripid. Iphigen. Taurica. Callimachus Hymno iu Delum, Catullus uero carmine Sæcul. & Higinus, oliuam manu tenuiſſe aiunt. Euripides Hecuba & oliuam & laurum illam apprehendiſſe ſcribit. Ouidius IV Metamorph. Plutarchus in Pelopida, & Ælianus palmam & oliuam arripuiſſe tradunt. In hoc diſſenſu quærunt Grammatici, quænam opinio uerior. Auguſtinus de ordine lib. II. *In quo noſtros familiares grauiter miſerari ſoleo, qui ſi non reſponderint, quid uocata ſit mater Euryali, accuſantur inſcitiæ.* Idem Auguſtinus lib. I. Confeſsionum: *Non clamant aduerſum me uenditores Grammaticæ, ſi proponam ijs, interrogans utrum uerum ſit, quod AEneam aliquando Carthaginem ueniſſe Poëta dicat, indoctiores ſe neſcire reſpondebunt, doctiores autem negabunt uerum eſſe.* Tale eſt illud problema apud Plutarchum Sympoſ. IX. Quæſt. IV. in ijs Homeri Iliad. ε. ἄκρην οὔταε χεῖρα. Maximus orator quærit à Zopyrione Grammatico, utra ſcilicet Veneris manus uulnerata ſit à Diomede. Quæſiuit Zopyrion quo crure Philippus claudus, cumque reſpondiſſet Maximus, nulla extare argumenta, quibus hoc colligi poſſet, & hærente Zopyrione, docuit Venerem dextrâ ſauciatam. Similia proponit paſsim ijſdem libris, & de oraculorum defectu, initio iſtius diatribæ. Qualis etiam illa Atteij Philologi quæſtio: An amauerit Didun Æneas. Chariſius enim lib. I. ex Plinio refert Atteium Philologum librum ſuum ſic edidiſſe inſcriptum: An amauerit Didun Æneas. Huiuſmodi quæſtiones intelligit Cornelius Nepos uita Attici: *Nullus dies temerè interceſsit, quo non ad eum ſcriberet, quo non aliquid de antiquitate ab eo requireret, modò aliquam ei quæſtionem poëticam proponeret.* Cynulcus apud Athenæum lib. XIII. ridens Grammaticos, ipſos non expedire poſſe, ait, nomina illorũ, qui equo Troiano abditi fuerunt, aut ſociorum Vlyxis, & quos ex illis Cyclops deuorârit, quos uerò Leſtrigones. Hanc

Grammaticorum superuacuam curiositatem, & inanem περιεργίαν lepidissimis iocis rident Græci poëtæ Epigram. lib. II. & alias huiusmodi quæstiones recensent, qualis est illa in Epigrammate Philippi εἰ κύνας εἶχε κύκλωψ, &, τίνας ἔδραμεν ἥλιος οἴμους; Καὶ τίνος ἦν πρωτεύς, καὶ τίς ὁ πυγμαλίων; Vide Photij Bibliothecam in excerptis ex Helladij Chrestomathia. Athenæus lib. XI. narrat lepidissimum Ptolemæi Philadelphi factum, quo Sosibij Grammatici nimium studium in huiusmodi quæstionum πολυθρυλλήτοις λύσεσι festiuè lusit. Sanè Grammaticos difficillimis quæstionibus sese exagitare & experiri solitos uarijs auctorum locis patet. Cicero ad Atticum: *Sed quoniam Grammaticus es, si hoc mihi* ζήτημα *persolueris, magna me molestia liberâris.* Ita lib. XVI. ad Famil. coniunxit philologiam & συζητήσεις. Quinctilianus lib. I. *Grammaticus si de ratione loquendi disserat, quæstiones explicet, historias exponat.* Suetonius in Tiberio cap. LVI. *Cum soleret ex lectione quotidiana quæstiones super cœnam proponere, comperissetq́, Seleucum Grammaticum ex ministris suis perquirere, quos quoque tempore tractaret auctores.* Huc allusit Furius Bibaculus apud Suetonium in M. Valerio Catone:

Summum Grammaticum, optimum Poetam
Omnes soluere posse quæstiones,
Vnum difficile expedire nomen.
En cor Zenodoti, en iecur Cratetis.

Hinc Grammaticorum alij ἐνστατικοὶ, alij λυτικοί. ἐνστατικοὶ, qui alios propositis quæstionibus fatigabant, λυτικοὶ, qui soluebant. Eustatius Iliad. σ. ἐκ δὴ τούτων δῆλον, ὡς οὐχ ὥρισται ὁ χιτὼν κατὰ τοὺς ἐνστατικοὺς ἐπὶ μόνου τοῦ προσεχῶς ἐπικεχυμένου τῇ σαρκί. & Iliad. X. οἱ δὲ παλαιοὶ λυτικοὶ λέγουσι πολλὰ καὶ ἄλλα εἰς λύσιν τῆς ῥηθείσης ἀπορίας. Suidas: Σωσίβιος λάκων γραμματικὸς τῶν ἐπιλυτικῶν καλουμένων. Athenæus Deipnosoph. lib. XI. τούτῳ δὲ ὁ θαυμάσιος λυτικὸς Σωσίβιος. Nec tantùm poëticis quæstionibus sese exagitabant, sed parati respondere de quauis quæstione

propo-

propoſitá: ideoque quicquid reconditum, obſcurum, aut minus uſitatum, eius ratio exigi ſolita à Grammaticis, ut docet Auſonius Technopægnio, ſeu Grammaticomaſtige. Agellius lib. XXII. cap. II. refert Athenis conuenire ſolitos eruditos, & praemium ſoluendæ quæſtionis poſuiſſe librum ueteris ſcriptoris, & coronam è lauro plexam. *Quaerebatur autem*, inquit, *res huiuſcemodi, aut ſententia poëtæ ueteris obſcura, aut hiſtoriæ antiquioris requiſitio, aut decreti cuiuſpiam ex Philoſophia perperam inuulgati purgatio, aut captionis Sophiſticæ ſolutio, aut inopinati rariorisque uerbi indagatio.* Diogenes Laërtius ex Apollodoro Epicurum ad philoſophiæ ſtudia ſe contuliſſe ἐπειδὴ μὴ ἐδυνήθησαν ἑρμηνεῦσαι αὐτῷ τὰ περὶ τοῦ παρ' ἡσιόδῳ χάους. Tale eſt, quod narrat Spartianus de Antonino Geta: *Familiare illi fuit has quæſtiones Grammaticis proponere, ut dicerent ſingula animalia quomodo uocem emitterent, uelut agni balant, porcelli grunniunt.* Cumprimis ridicula & inepta ſunt illa apud Athenæum lib. I. ποίησε δὲ οὗτος καὶ παρὰ τὰς Ἀριστοτέλους ἀπορίας, καὶ ἀνεγίνωσκε δημοσίᾳ, διὰ τί ὁ ἥλιος δύνει μὲν, κολυμβᾷ δ' οὔ. καὶ διὰ τί οἱ σπόγγοι συμπίνουσι μὲν, συγκωθωνίζονται δ' οὔ. καὶ τὰ τετράδραχμα καταλλάττεται μὲν, ὀργίζεται δὲ οὔ. Clemens Alexandrinus Stromat. lib. V. ſcribit; plurima ab antiquis poëtis, philoſophis, alijſque ſcriptoribus αἰνιγματωδῶς tradita, ea Grammaticis proponi ſolita ut interpretarentur. Εὐφορίων γὰρ, inquit, ὁ ποιητὴς, καὶ τὰ Καλλιμάχου Αἴτια καὶ ἡ Λυκόφρονος Ἀλεξάνδρα, καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια. γυμνάσιον εἰς ἐξήγησιν γραμματικῶν ἔκκειται ἅπασιν. Huius generis Καρκίνου ποιήματα, quæ per obſcuritatem locum prouerbio dederunt, & uariorum auctorum γρῖφοι, quos Scholiastes Ariſtophanis interpretatur ζητήματα αἰνιγματώδη προβαλλόμενα ἐν τοῖς συμποσίοις, de quibus Plutarchus συμποσ. προβλημάτ. lib. VII. Probl. I. De ijſdem ſcripſerat Ariſtoxenus συμμίκτοις συμποτικοῖς, quæ laudat Athen. lib. XIV. & Apuleius lib. conuiualium quæſtionum, quarum mentio apud Sidon. Apoll.

 lib.

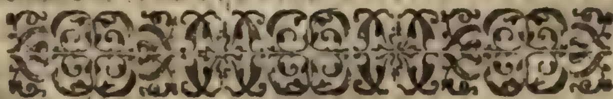
lib. IX. In harum interpretatione antiquos laborasse auctor est Athenæus lib. X. Huiusmodi uero quæstiones agitasse philosophos aliosq; literatos sermones habuisse ἐν τοῖς ἀγυιαῖς, περιπάτοις, βιβλιοπωλείοις & βαλανείοις, docent Auctor ὑποθέσεως librorum Athenæi, Agellius plurimis locis, Galenus περὶ τῶν ἰδίων βιβλίων, D. Augustinus contra Academicos lib. I. lib. de vita beata, & Suidas in Οὐράνιος. De hisce autem quæstionibus plurimi antiquorum scripserunt. Inter illos eminet Aristoteles, qui problemata Homerica scripserat, ut testatur Ammonius in eius uita. & Diogenes Laertius recenset Aristotelis ὁμηρικῶν ἀπορημάτων libros sex. Quibus indubie potissimum hoc argumentum amplexus erat. Heraclides scripserat λύσεων ὁμηρικῶν libros ut idem Diogenes tradit. Zeno quoque, ut eodem auctore discimus, reliquit προβλημάτων ὁμηρικῶν lib. V. De quibus hæc Dionis Chrysostomi uerba Orat: περὶ ὁμήρου: γέγραφε δὲ καὶ ζήνων ὁ φιλόσοφος εἰς τὴν Ἰλιάδα, καὶ τὴν ὀδύσσειαν, καὶ περὶ τοῦ μαργίτου. & deinde: ὁ δὲ ζήνων οὐδὲν τῶν τοῦ ὁμήρου λέγει, ἀλλὰ διηγούμενος καὶ διδάσκων, ὅτι τὰ μὲν κατὰ δόξαν, τὰ δὲ κατὰ τὴν ἀλήθειαν γέγραφεν, ὅπως μὴ φαίνηται αὐτὸς αὑτῷ μαχόμενος ἔν τισι δοκοῦσιν ἐναντίως εἰρῆσθαι. Ex quibus facile colligimus, cuius illa argumenti fuerint, scilicet nihil in ijs de Homero Zenonem scripsisse, sed eius poëmata enarrasse, & docuisse, quæ capienda sint ex opinionum figmentis, & quæ uere scripserit, ne uideretur ipse secum pugnare in iis, quæ contrarie prolata uidentur. Antisthenem sermonē scripsisse, quo probauit Homeri poëma partim uerè scriptum, partim ex opinione confictum, & Perseum Zenonis discipulum idem argumentum pertractasse, eadem oratione scribit. Metrodorum Lampsacenum & Stesimbrotum Thasium, Homeri interpretes, laudat Plato Ione: Et Metrodorum quidem in libro de Homero ineptè disseruisse, dum omnia ad allegorias refert, auctor est Tatianus Orat. πρὸς Ἕλληνας. Sectabatur

batur

batur autem Physiologiam. Scribit enim Diog. Laërt. Anaxagoram primum asseruisse Homeri poema de uirtute compositum, ed eamque opinionem uocasse Metrodorum, qui primus exequutus est ea, quæ apud Homerum ad φυσικὴν πραγματείαν pertinent. Quamquam ex ijs quæ Strabo lib. I. ex Zenonis Commentarijs profert, apparet, poëtæ uersus eum emendasse, & uariè enarrasse, multaque admiscuisse Critica. Nam uariæ & miscellæ huiusmodi quæstiones, quas sine auxilio Critices difficile soluimus. Ita uidemus antiquos ingentia uolumina ad Homeri interpretationem condidisse, quæ ad Grammaticam historicam & Criticam pertinebant, quorum meminit Plato in Cratylo. Multos huius argumenti libros Antisthenis Philosophi & Democriti apud Diog. Laërtium legimus. Istiusmodi & Aristonici Grammatici Commentaria περὶ τῆς Μενελάου πλάνης, hoc est, ad eam Homerici operis partem, in qua de Menelai peregrinatione agitur, nempe ὀδυσσ. δ. in quibus aliorum ueterum Criticorum ἀποφάσεις καὶ συζητήσεις collegerat, ut auctor est Strabo lib. I. & Cratetis in eundem commentaria, quibus totam Homeri poësin πρὸς τὰς ἐπιστημονικὰς ὑποθέσεις reuocabat, nihil ab eo absurdè aut sine ratione fictum asserens. Multa Aristarchi eius generis, quem antiquissimum Homeri interpretem tradit Tatianus πρὸς Ἕλληνας. & Aristarchum uatem & diuinum appellatum à Posidonio Rhodio Philosopho, quod tam exactè poetarum mentes assequeretur, auctor est Athæneus lib. XII. qui tamen lib. IV. scribit Athenoclen Cyzicenum longè perspicaciorem Aristarcho in expendendis Homeri uersibus. Suidas recenset Ptolemæi, Aristarchi discipuli, cuius scripta & Athenæus laudat, ὁμηρικῶν ὑποδειγμάτων βιβ. ς΄. περὶ τοῦ παρ᾽ ὁμήρου εἴδους. περὶ ἀστρονομίας τῆς παρ᾽ ὁμήρῳ μνημονευομένης. Zenodoti Grammatici λύσεις ὁμηρικῶν ἀπορημάτων. & Longini προβλήματα ὁμήρου καὶ λύσεις. Atqui hi eas quæstiones explicàrunt,

quas ex uno certoque auctore excerpserant; alij uero passim collectas interpretati sunt, uel ad explicandum proposuerunt, ut Heraclides Ponticus, qui libros III. λεσχῶν reliquerat, difficiles explicatu & dubias continentes quæstiones, δυσερμηνεύτους, ut ait Suidas, καὶ πολλὴν τὴν ἀπορίαν ἔχοντας περιβαλλομένων ζητήσεων. Scripserat enim hos libros, ut huiusmodi quæstiones explicandas proponeret Apro & Didymo Grammaticis. Callimachi αἴτια nota Stephani, Martialis, Prisciani, Fulgentij & aliorum testimonijs. Seruius ad illa Virgilij Æneid. I. — *cur dextra iungere dextram. Maiorum hæc fuerat salutatio: cuius rei τὸ αἴτιον, id est, caussam Varro Callimachum secutus exposuit.* Ex quibus liquet ἀπορήματα in ijs proposita, & adiectas fuisse eorum λύσεις, ut uidemus in Plutarchi αἰτίοις & problematis. At Clemens Alexandrinus Stromat. lib. V. Lycophronis Cassandram, Pherecydis Syri Theologiam, Euphorionis poëmata, Callimachi αἴτια αἰνιγματωδῶς & obscure scripta adserit, usque eò, ut ijs potissimum experirentur Grammaticos. Quibus adde Ptolemæi Grammatici σφίγγας nam Suidas δρᾶμα ἱστορικὸν fuisse scribit. Mouet me inscriptio, ut plurima in eo opere αἰνιγματωδῶς scripta fuisse existimem. Clementis quidem uerba suspicionem mihi iniiciunt in Callimachi αἰτίοις obscuras quæstiones propositas fuisse, ut in Hellanici λέσχαις, minus tamen apta αἰτίων inscriptione, quibus ἀπορίαι protrahuntur & soluuntur, & earum caussæ indagantur. Nisi errore lapsus Clemens Callimachi poëmation, quod Ibin inscripserat, dicere uoluerit, illud enim Suidas fuisse scribit ποίημα ἐπιτηδευμένον εἰς ἀσάφειαν. Multa fabulosa siue μυθικὰ Callimachum in αἰτίοις pertractasse indicio sunt, quæ ex illis producit Clemens Alexandrinus Protreptico, & studiosè excoluisse hanc Grammaticæ partem ex Strabonis lib. XVII. discimus. Sanè αἴτια sunt ἀπορήματα & quæstiones, quæ ad soluendum proponuntur. Multus in ijs Plutarchus.

tarchus. Nam Lamprias Indice librorum Plutarchi recitat eius ἀπορῶν λύσεις. αἰτίας γυναικῶν. αἰτίας Ἑλλήνων. αἰτίας ῥωμαικὰς. αἰτίας βαρβαρικὰς. Quæ argumenti similitudine consentiunt νομίμοις, nisi quod diuersa ratione tractentur. Ipse Plutarchus in Romulo: ἔνιοι δὲ λέγουσι καὶ τὸ τὴν κόμην τῆς γαμουμένης αἰχμῇ διακρίνεσθαι δορατίου, σύμβολον εἶναι τοῦ μετὰ μάχης καὶ πολεμικῶς τὸν πρῶτον γάμον γενέσθαι. περὶ ὧν ἐπιπλέον ἐν τοῖς αἰτίοις εἰρήκαμεν. Prolixius se dixisse ait in αἰτίοις, cur sponsæ capillos hastæ cuspide discriminarent, scilicet ut primas nuptias ui & hostiliter contractas notarent. Intelligit autem κεφάλαια ῥωμαϊκὰ, in quibus de hoc Romanorum more agit. Ergo αἴτια, κεφάλαια uocat. Atque ita ἐκ τῶν κεφαλαίων Plutarchi quæ extant, facilè colligimus, quid in αἰτίοις docuerint. Plutarchus παραμυθητικῷ πρὸς Ἀπολλώνιον: μυρία δὲ ἐπὶ μυρίοις ἄν τις ἔχοι τοιαῦτα παραθέσθαι πρὸς τὸ αὐτὸ κεφάλαιον. *Infinita*, inquit, *adferre aliquis posset ad hanc quæstionem*. Nempe an melius sit uiuere, quàm mori. De ea enim quæstione agit. Ergo minus aptè interpres. *Sexcenta alia ad huius capitis demonstrationem adferre possem*. Arnobius αἴτια uertit caussalia. Lib. V. aduersus gentes: *Nec myrteas fas sit inferre uerbenas, sicut suis in caussalibus scribit Butas*. Vbi malim sequi ueteres libros, qui *Plutarchus* scribunt. Valde enim ignobilis iste Butas. Tironem Tullium de uarijs & promiscuis quæstionibus libros composuisse auctor Agell. lib. XIII.

CAP.

CAPVT XI.

De fabulis rerum & locorum. Disquisitum an equæ uento concipiant. Ἀδυκονότοι. ὀρνιθίαι. Oua ὑπηνέμια. Ornithiarum etymon. cur uenti septemtrionales Columellæ. Plinius & Horatius explicati. Candidi Fauonij. Candor, λαμπρότης. καθαρὸς. Vopiscus emendatus. Tigres uento concipi opinio ueterum. ἱππομανεῖν. ἱπποβῖνοι. Dionysij & Procopij de Euphrate commentum. Eius caussa ostensa. De Crathi, alijsq; fontibus & fluentis ἄπιστα. Montium Olympi & Athos altitudo fabulosa. Balenæ fabulosæ magnitudinis. Παράδοξον de natura canum. Ἀπίστων καὶ θαυμασίων uarij auctores. Ptolemæi ἡ εἰς τὴν πολυμάθειαν καινὴ ἱστορία cuius argumenti. Varro emendatus.

Igmenta circa res & loca pro rerum locorumque uarietate multa sunt, ut fabulæ & miracula rerum incredibilium, aliaque portentosa, ut Plinius appellat, mendacia, quæ de longinquis & incompertis nullo certo auctore, aut ratione, sed fama adserente prodita, qualia sunt illa, quæ Agellius lib. IX. cap. IV. ex Aristæa, Isigono, Ctesia & alijs commemorat. *Scythas corporibus hominum uesci: item esse homines sub septemtrionibus unum oculum in frontis medio habentes, alios item homines sub eadem cœli plaga singularia*

lariæ uelocitati : præterea in ultima quadam terra, quæ Albania dicitur gigni homines, qui in pueritia canescant : item Sauromatas, qui ultra Borysthenem fluuium longè colunt, cibum capere semper diebus tertijs, medio abstinere. Atque alia istiusmodi pluria miracula, quæ apud illum sequuntur, quibus adde Homeri πυγμαίους, Hesiodi ἡμικύνας, Æschyli κυνοκεφάλους, Daimarchi, Megasthenis, Mnesarchi, aliorumque, qui Ἰνδικὰ scripserunt, ἀνθρώπους ἐνωτοκοίτας, ἀστόμους, μονοφθάλμους, μακροσκελεῖς, ὀπισθοδακτύλους, πᾶνας, σφηνοκεφάλους, & Augustini sine capite mortales, quibus oculi in pectore fixi, quos in partibus inferioris Æthiopiæ se uidisse ait Serm. XXXVI. ad Eremitas, si modo is Augustini est sermo. Similia prodita à Plinio, Pomponio Mela, alijsque auctoribus, quæ omnia festiua oratione explodit Strabo lib. II. Huc pertinet uulgatissima ueterum opinio, qua equas in Lusitania animalem fœtum edere arbitrabantur, quam plurimi auctores prodiderunt. Varro de re rustica lib. II. *In Lusitania ad Oceanum in ea regione, ubi est oppidum Olysippo in monte sacro, quædam è uento concipiunt certo tempore equæ, ut hic Gallinæ quoque solent, quarum oua ὑπηνέμια appellant. Sed ex his equis qui nati pulli, non plus triennio uiuunt.* Idem tradit Plinius lib. IIX. cap. XLII. Solinus cap. XXXVI. Columella lib. VI. Martianus Capella de Geographia. Virgilius lib. III. Georgicon. Augustinus de ciuitate Dei lib. XXI. cap. V. *In Cappadocia uento equæ concipiunt, ijdemque fœtus non amplius triennio uiuunt.* Mirum sane quod scribit Ælianus lib. VII. cap. XXVII. Oues sese obuertere ad uentum in coitu, & si marem parere desiderent, ad Boream, si fœminam, ad austrum. Varro quidem, & Columella ac Solinus fœtus equarum ita natos numquam triennium æuum trahere, Silius uero Italicus lib. III. septem annos uiuere adfirmat.

Hinc adeo cum uer placidum flatusque tepescit,
Concubitus seruans tacitos grex prostat equarum,

Et Venerem occultam genitali concipit aurâ.
Sed non multa dies generi, properatque senectus;
Septimaque his stabulis longissima ducitur ætas.

Orta hæc opinio uidetur ex illis Homeri Iliad. υ.

τῶ τρισχίλιαι ἵπποι ἕλος κάτα βουκολέοντο
θήλειαι, πώλοισιν ἀγαλλόμεναι ἀταλῆσι.
τάων καὶ Βορέης ἠράσσατο βοσκομενάων,
ἵππῳ δ' εἰσάμενος παρελέξατο κυανοχαίτῃ.
αἱ δ' ὑποκυσάμεναι ἔτεκον δυοκαίδεκα πώλους.

Et sanè licet prodita magnis auctoribus, atque adeo ipse Varro incredibilem hanc rem, sed ueram putet, tamen inter παράδοξα potius & ἄπιστα referendam censuerim, utpote quæ nulla ratione nitatur, sed poëtico figmento tradita, opinione recepta sit, ideo & Eustathius ad illa Homeri uerba, quæ adduximus, ἀδύνατον, ait, τοιούτους ἵππους γενέσθαι, & refert ad σχῆμα τοῦ λόγου, ἀπιθανόμυθον ὑπερβολήν. Iustinus quoq; lib. XLIV. *In Lusitaniâ equas uento concipere multis auctoribus proditum, sed huiusmodi fabulas ex equarum fecunditate & multitudine gregum natas esse.* Sane de auibus negare non ausim, & nota apud omnes oua ζεφύρια siue ut Plato in Theæteto ἀνεμιαῖα; de quibus abunde Aristoteles de Historia animalium lib. II. cap. VI. & περὶ ζώων γενέσεως lib. III. cap. I. Vultures concipere spiritu & nullos nasci mares auctor est Tzetzes Histor. lib. XII. Horapollo Hieroglyphicon lib. I. scribit Vultures obuertere uuluam Boreæ, & ab eo comprimi quasi per quinque dies, quibus nec cibum nec potum capiunt. Duplex autem eorum genus, horum quidem oua utilia procreando fætui, illorum uerò esui tantum apta. Ælianus de Animal. lib. II. cap. XLVI. Plutarch. ῥωμαικοῖς προβλ. XCIII. & Basilius Hexamer. Homilia IIX. cuius uerba recitat Michaël Glycas Annalium lib. I. quo argumento etiam Origenes aduersus Celsum, in adstruenda Christi natiuitate utitur. Naturam scilicet idem

posse

posse in diuersis animalibus; esse autem animalia quæ sine masculi coitu succesionē suam conseruant, quod & de uulture adfirmant. Ideoque minus mirum si Deus uoluit Iesum sine maris coitu ex fœmina nasci. Lactantius lib. IV. cap. XII. *Quod si animalia quædam uento & aurâ concipere omnibus notum est, cur quisquam mirum putet, cum spiritu Dei, cui est facile quicquid uelit, grauatam esse uirginem dicimus?* Alias quoque aues uento concipere scribit Columella lib. VI. cap. XXIII. Olympiodorus in Aristotelis μετεωρολογικῶν lib. β. πράξει κβ´. ἔτι δὲ (βόρειοι ἐτησίαι) μετὰ ἑβδομήκοντα ἡμέρας τῆς χειμερινῆς τροπῆς ἄρχονται πνεῖν, τοῦ ἡλίου ὄντος ἐν ἰχθύσιν, οὕστινας Ἀριστοτέλης λευκονότους τε καὶ ὀρνιθίας καλεῖ. λευκονότους μὲν διὰ τὸ ἀτάραχον καὶ γαλήνιον τῆς πνοῆς· ὀρνιθίας δὲ διὰ τὸ ἐπιτηδείους αὐτοὺς εἶναι πρὸς τὴν τῶν ὀρνίθων γένεσιν. τηνικαῦτα γὰρ πνεόντων αὐτῶν ὠοτοκοῦσιν αἱ ὄρνιθες, ὡς καὶ χωρὶς τῆς τοῦ ἄρρενος μίξεως. καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθές, δῆλον ἐκ τῶν γινομένων ὠῶν ἐπανεμίων. οὕτω ζωογόνον ἐστὶ τοῦτο τὸ πνεῦμα. *Boreales Etesiæ,* inquit, *post dies LXX solstitij hyberni spirare incipiunt, Sole in piscibus domicilium habente, hos Aristoteles Leuconotos & Ornithias appellat. Leuconotos propter auræ tranquillitatem & serenitatem, Ornithias, quod apta ad auium prolem; ijs enim spirantibus oua pariunt aues etiam sine connubio maris, quod uerum esse oua* ὑπηνέμια *ostendunt. Ita aptus est ad fœcunditatem hic uentus.* Ista quidem anni tempestate omnia animalia gestire ad patiendum inter omnes constat, unde apud ueterem poetam:

Verê concordant amores, uerê nubunt alites.

& Lucret. lib. I.

Nam simulac species patefacta est uerna diei,
Et reserata uiget genitabilis aura Fauoni:
Aeriæ primum uolucres te, diua, tuumque
Significant initum, perculsæ corda tua ui.

Non negabo igitur aues sine coitu oua ὑπηνέμια edere, ea uero inania & inanimata Aristotelem secuti adserimus,

quod

quod & Plutarchus περὶ τοῦ ἀκούειν: τοῖς μὲν οὖν ὄρνισι τὰς ὑπηνεμίους λοχείας καὶ ὠδῖνας ἀπλῶν τινων καὶ ἀψύχων ὑπολημμάτων ἀρχὰς λέγουσιν εἶναι. *Quod aues interdum oua ζεφύρια pariant ad imperfectos & inanimatos conceptus referunt.* Quomodo ergo hæc transferamus ad equarum fœtum, quem non tantum uitalem, sed etiam triennium, imo septennium uitæ excedere aiunt? Quod illorum quoq; opinionem euertit, qui uultures omnes fœminas adfirmant. Deinde Ornithias alia ratione appellari scribit Plinius lib. II. cap. XLVII. *Fauonium Chelidoniam uocant ab hirundinis uisu, nonnulli uero ornithian, uno & LXX die post brumam ab aduentu auium flantem per dies nouem.* Columella lib. XII. cap. II. *Cal. Martij Leo desinit occidere, uenti septentrionales, qui uocantur Ornithiæ, per dies triginta esse solent, tum & hirundo aduenit.* Vbi meritò quæritur, qua ratione Ornithiæ uenti septentrionales, cum aliis Australes. Et Columellæ quidem accedit auctor libri de mundo interprete Apuleio: *Septentriones ac Zephyri frequentiores sunt tempestate ueris, Ornithiæ uenti appellantur, Aquilonum genus, ex aëre profati minori nisu, nec iugi perseuerantia spiritus perferentes.* Vbi ueteres libri: *nec iugi perseuerantia spiritus perseuerantes.* At Aristoteles Meteor. lib. II. cap. V. *Australes Etesias, quos Leuconotos & Ornithias uocant, uerna tempestate spirare.* Etesias diuersæ cœli regiones emittunt Agellius lib. II. cap. XXII. *Etesiæ ex alia atque alia parte cœli spirant.* ideoque ipsorum portæ diuersimodè scriptoribus narrantur. ea mente Aristoteles Meteor. II. cap. VI. οἱ δ' ἐτησίαι περιΐστανται τοῖς μὲν περὶ δυσμὰς οἰκοῦσιν ἐκ τῶν ἀπαρκτίων εἰς θρασκίας, ἀργέστας, καὶ ζεφύρους. *Etesias, ait, in occiduis plagis ex Septemtrione flantes in Trascias, Argestas & Fauonios, in oriente ex Septemtrionibus in subsolanos transmigrare.* Hic est sensus uerborum Aristotelis, cui accedit Diodorus Siculus lib. I. Vitruuius lib. I. cap. VI. Plinius lib. II. cap. XLII. *In Hispania & Asia ab Oriente flatus est Etesiarum, in Ponto ab Aquilone, in reliquis partibus;*

tibus à meridie. Qui locus acumen imperitorum effugere non potuit, quod tamen ut in eo exercerent minimè opus erat. Quis ignorat Hiſpanis Eteſias ab ortu, quod & Strabo lib. III. ex Poſidonij obſeruatione adſerit. Quod in Ponto ab Aquilone Iſidorus lib. XIII. cap. XI. unde Lucretius: *Eteſia flabra Aquilonum.* & Scholiaſtes Apollonij Argonaut. II. *Pontum petentibus Eteſias contrarios ſpirare, quia in illis locis ſint Boreales.* ὑπάρχουσιν ἐναντίαι οἱ ἐτησίαι τοῖς ἐπιπλέουσι τὸν πόντον, ὅτι βορραῖοι κατ᾽ ἐκείνους τοὺς τόπους. Reliquas partes ad meridiem quas ait, intellige his oris obiectas, atqui hoc eſt, quod auctor lib. de mundo Eteſias μίξιν ἔχειν τῶν τε ἀπὸ τῆς ἄρκτου φερομένων καὶ ζεφύρων. Niſi potius Columellæ fauonij uerni, ſeptemtrionales, quia ſcilicet χειμέριοι. Theophraſtus περὶ ἀνέμων: ψυχρὸς (ζέφυρος) τῶν ἐνιαυσίων ἐν δύσιν ὥραις ἔαρι καὶ μετοπώρου. *Duo anni tempora, quibus Fauonij ſpiritus frigidi, uere & autumno; quia flat ab occaſu ex mari & campis apertis ſolis calore paulatim inualeſcente.* διὰ τὸ πνεῖν, inquit, ἀφ᾽ ἑσπέρας ἀπὸ θαλάττης καὶ πεδίων ἀναπεπταμένων. καὶ ἔτι μὲν χειμάζοντος τοῦ ἀέρος ἄρτι τοῦ ἡλίου κρατοῦντος. hinc Ariſtoteles Met. II. cap. VI. ὁ γὰρ ἀπαρκτίας ζέφυρός ἐστι Fauonij ſcilicet ſeptemtrionales quatenus frigidi & hybernum ſpirant. *Ventorum* enim *frigidiſſimi*, inquit Plinius, *qui à ſeptemtrione ſpirant.* Quare perperam uulgus interpretum in illis Horatij lib. III. ode VII. — *quem tibi candidi Primo reſtituent uere Fauonij.* candidos, iucundos & gratos capit. Nam Fauonij, ut iam docui, qui à brumali conuerſione primo uere ſpirant, minimè iucundi. Candidos ergo fauonios, intellige λευκονότους, ſeu, ut ipſe Horatius, albos notos, lib. I. ode VII.

Albus ut obſcuro deterget nubila cælo
Sæpe Notus —

Quibus uerbis expreſsit etymon λευκονότου, Theophraſtus περὶ ἀνέμων: οἱ γὰρ ἠελινοὶ νότοι καθάπερ ἐτησίαι τινές εἰσιν, οὓς καλοῦσι λευκονότους. αἴθριοι γὰρ καὶ ἀσυνεφεῖς. λευκονότοι, ſcilicet quod ſe-

reni & innubes, siue διὰ τὸ αἰθρίας ποιεῖν. ut Alex. Aphrodis. in II. Meteor. Candor autem propriè lucis, Lucret. lib. VI. *candenti lumine solis*. Cn. Matius: *albicasit Phœbus*, quod Euripides: λευκαίνει. Solis enim & lunæ color λευκὸς αὐγῆς; & λευκότης, nota serenitatis, unde καθαρὸς ἥλιος Theophrasto περὶ σημείων ὑδάτων. Parmenides: πῦρ φῶς καθαρὸν οἰκεῖ ἐν οὐρανῷ. & : καθαρᾶς εὐαγέος ἠελίοιο λαμπάδος ἔργα ἀΐδηλα. Proprium enim ignis lux, unde Mercurio Trismeg. πῦρ & φῶς eadem, & Plato solis corpus λαμπρότατον καὶ λευκότατον dixit. Alexander Aphrodisæus Naturalium Quæstionum lib. I. cap. II. λαμπρά τε καὶ λευκὰ σώματα τῆς φύσεως ἐστὶ τὸ πῦρ. Quamquam candor λαμπρότης; nec color sed coloris accidens, Græcis στίλβων, Latinis lumen. Tertullian. de Pallio. Apud Vopiscum Aureliano, ubi uulgo legitur: *Lanestre pallium*. Scribe: *Illustre pallium*. Manilius lib. V. *Tyrias luces*. Illi ergo Fauonij grati demum ac lenes, qui exsurgere solent uere iam adulto, de quibus Aristoteles Problem. XXXI. & LV. Alij uero spiritus uerni, qui spirare solent, cum radij solis ad uires suas redire incipiunt, Etesiæ uenti austrini, & proinde calidi, unde ueteribus animales spiritus & fœcundi. Horum ortus quia proximus Fauonijs uernis, sereni & iucundi, ideo & eorum naturam referunt: hinc est cur antiqui minus sollicitè discrimen illorum obseruarunt; nam confusa uideas utrorumque nomina & effectus. ita Aristoteles II. Meteor. & ex eo Olympiod. Ornithijs & Leuconotis eam fœcunditatem tribuit, quam idem Philosophus lib. VI. de historia animalium Zephyris dederat. Adeo ut omnem auram mitiorem, & lenè ac molliter spirantem Zephyri crediderint, unde & poetarum elogijs celebratus, Venerum quoque & Cupidinum obsequio nobilis, & ipse Cupido Alcmæoni poetæ Zephyri filius. Sed rerum cohærentium series longius nos prouexit, quam ratio instituti poscebat. Quicquid ergo est equas animalem fœtum

edere

edere fabulam opinione natam crediderim, & Homerum, quem auctorem fabulæ ostendi, eam confinxisse, ut commendaret equarum pernicitatem. Simili ratione credidit antiquitas tigres uento concipi, & omnes fœminas esse. Claudianus de raptu Proserpinæ lib. III. *— fremit illa marito Mobilior Zephyro.* cum tamen Oppianus κυνηγετικῶν lib. III. uanissimam hanc fabulam scribat, & mares non facile à uenatoribus capi, sed ab eorum adspectu statim aufugere. Aristoteles quoque & Plinius, & alij scribunt canes à Tigribus comprimi solere, & Gratius ait: *maiorem ferre de sanguine fœtum.* Quamquam eadem opinio ad equarum effrenem libidinem referri posit; huius enim uim postquam sentire ceperunt, prorsus efferatæ gregem deserunt, & aquiloni & austro sese prostituunt, donec in cursu defatigatæ desistant, unde & desperatæ & insatiabilis libidinis fœminæ dicuntur ἱππομανεῖν. Vide Aristotelis de histor. Animalium lib. VI. cap. XIIX. cuius uerba repetit Ælianus de Animalibus lib. IV. cap. VI. qui eiusdem lib. cap. XI. mulieres libidinosas ἵππους appellatas scribit, Aristophanes ἱπποβίνους uocat. Vide eius Scholiasten in Ranis. Adde nunc insulas extra Oceanum sparsas, incognitas & inaccessas, quales narrat Proclus in Platonis Timæum ex Marcelli Æthyopicis, & de ijs absurda quæque & incerta, quæ de insulis beatorū commenti sunt antiqui. Pindarus Olymp. Ode. II. & eius Scholiastes. Lycophronis interpres eas in Britannia collocat, illic oberrare animas mortuorum, aliaque figmenta recenset, quæ nemo ausus esset somniare. Aliarum item prodigiosa miracula, rara & nullis uisa animalia, fluminum fictos cursus & id genus. Dionysius Afer scribit Hercyniam syluam pascere uolucres.

— fulgentibus alis,
Queis ducibus noctu cernuntur flexa uiarum.

Quod & Plinius lib. x. & Solinus cap. XXIV. adfirmant. Nemini

mini tamen incolarum iſtæ aues notæ aut uiſæ. De Gryphis quæcunque tradiderunt antiqui præter Pauſan. lib. I. Plin. lib. VII. Seru. in Virgilij Eclog. IIX. falſa docuit Arrianus V de rebus geſtis Alexandri. Auctor eſt Dionyſ. African. Euphratē limum proijcere, eumque coactum in ſuperficie hærere, deinde areſcente limo corticem induere eius firmitatis, ut pedites & equites facili traiectu tranſmittat. Hoc uerè inter fabuloſa, inuenit tamen qui mendacio faueret. Procopius enim lib. I. belli Perſici ſcribit: Euphraten ferri in quendam lacum, deinde abſconſo fluxu procedere, non quod ſub terram tranſeat, ſed mirâ quadam cauſſâ. Exſurgere enim ſuper eius aquas limum, qui longitudine L ſtadia, latitudine XX æquet, adeoque dureſcere, ut continens uideatur, & equites & currus ferre poſsit. Sed detegenda eſt cauſſa erroris, ne hæc de Euphrate παράδοξα admittamus. Euphraten ſubterraneo meatu in Arabia emergere Eratoſthenis ſententia eſt. Strabo lib. XVI. Ἐρατοσθένης δὲ τῶν λιμνῶν μνησθεὶς, τῶν πρὸς τῇ Ἀραβίᾳ φησὶ τὸ ὕδωρ ἀπορούμενον διεξόδων ἀνοῖξαι πόρους ὑπὸ γῆς, καὶ δι' ἐκείνων ὑποφέρεσθαι μέχρι Κοιλοσύρων. ἀναθλίβεσθαι δ' εἰς τοὺς περὶ Ῥινοκόρουραν, καὶ τὸ Κάσιον ὄρος τόπους, καὶ ποιεῖν τὰς ἐκεῖ λίμνας. *Eratoſthenes paludum, quæ in Arabia mentionem faciens, ait: Aquam exitum non inuenientem aperuiſſe meatus ſubterraneos, ac per illos deferri in Caleſyriam, erumpere in flumen ad Rhinocoruram, & Caſium montes, atque illic lacus efficere.* Hoc licet Strabo ſibi non fieri uериſimile affirmet, quia Euphratis παρεκχύσεις, quibus in Arabiam in lacus ac paludes exundat, Perſico mari uicinæ ſint, nihilominus apud Philoſtratum de uita Apollonij lib. I. legimus, Euphraten poſt longiorem curſum in terram ſubmergi. De Cydno idem credidit Eratoſthenes. Strabo lib. IX. de Cephiſſo Græciæ, lib. XI. de Ario Aſiæ fluminibus eadem retulit. & lib. VI. τὸ δὲ περὶ Μάταυρον σπήλαιον ἐντὸς ἔχει σύριγγα εὐμεγέθη, καὶ ποταμὸν δι' αὐτῆς ῥέοντα ἀφανῆ, μέχρι πολλοῦ διαστήματος.

Καθά

Καθάπερ Ορόντης ἐν τῇ συρίᾳ, καὶ ὁ Τίγρις ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, καὶ ὁ Νεῖλος ἐν τῇ λιβύῃ. Ouidius XV Metamorph.

Crathis & hinc Sybaris uestris conterminus oris,
Electro similes faciunt auroque capillos.

Idem scribit Scholiastes Lycophronis ex Hesigono, Sotione, & Agathostene, & Scholiast. Theocriti, ex Nymphodoro & Theophrasto. Plinius uero lib. XXX. Crathin candorem inducere tradit. Eustathius ιβ. Odyss. Crathin aureos aut candidos capillos facere; quod confirmat auctoritate Aristotelis. Idem refert Iliad. β. Sed hoc meritò inter ἄπιστα, quæ fama tradiderat; tale est illud quod scribit Dionysius Africanus interprete Prisciano:

Sardiniæ postquam pelago circumflua tellus,
Fontibus è liquidis præbet miracula mundo,
Quod sanant ægros, pandunt, damnantque nefando
Periuros furto, quos tacto lumine cæcant.

Eadem Solinus cap. X. quæ de alijs etiam fontibus produnt Plinius lib. XXXI. cap. II. Philostratus Apollonio lib. II. Olympi montis cacumen excelsius illo cœli spatio, quo fulguri & pluuijs alijsque cœli iniurijs locus est, pleriq; ueterum tradiderunt. Hanc opinionem quibus potissimùm argumentis muniant refert Augustinus lib. I. contra Manichæos: *Mons ille Macedoniæ qui Olympus uocatur, tantæ altitudinis esse dicitur, ut in eius cacumine nec uentus sentiatur, nec nubes se colligant; quia excedit altitudine sua totum istum aërem humidum, in quo aues uolant. Quod ab eis perceptum dicitur, qui per singulos annos solebant, nescio quorum sacrificiorum caussa, memorati montis cacumen scandere, & aliquas notas in puluere scribere, quas alio anno integras inueniebant. Quod fieri non posset, si uentum aut pluuiam locus ille pateretur.* Solinus cap. XIII. Aristoteles II. Meteor. ἐχ' ὑπερβάλλει τὰ πνεύματα τῶν ὑψηλοτάτων ὀρέων. Mirandam item altitudinē narrant montis Athos. Solinus cap. XVII. *In Myrina op-*

pidi forum mons Athos è Macedonia umbram iacit. Quod non frustra inter miracula notauerunt, cum Athos à Lemno sex & octoginta millibus passuum separetur. Est sanè Athos adeo sublimis, ut altior æstimetur, quàm unde imbres cadunt. Quæ opinio eò fidem concepit, quod in aris, quas in cacumine sustinet, numquam cineres eluuntur. Statius IV. Thebaid. de Lemno—*ingenti tellurem proximus umbrâ Vestit Athos*— Eadem Plinius lib. IV. ex quo discimus inter montem & insulam fuisse stadia IↃCXCVI. Quare si montis umbra pertingit ad insulam, cum Sol ab Horizonte uno gradu sublimatus, altitudo montis implebit stadia XII. si gradibus duobus, æquabit stadia XXIV. At Plutarchus in Paulo Æmilio montium altitudinem non excedere X stadia, idque instrumentis exploratum, & ratione à Geometris probatum scribit. Proinde hæc montium celsitudo fama scribentium potius recepta est, quàm ratione. Solinus scribit, Indica maria habere balenas ultra spatia quatuor iugerum. Quod & Ambrosius Hexamer. III. adfirmat. Hoc tamen nisi ualde credulis minimè persuaserint. Adijce lapidum & uirgultorum occultas uires, animalium miras & absconsas proprietates, aliaque id genus *ἰδιώματα*, seu ut medici appellant, *ἰδιοπαθείας καὶ ἰδιότητας ἀῤῥήτους*, quæ quia nullâ ratione constant, sed experiundo discuntur, experimenta uero illarum rariora & difficiliora, inter *ἄπιστα* ferè & *παράδοξα* recensentur. Tale est illud quod Eustathius colligit ex istis Homeri *ὀδυσ. ξ.*

Ἕζετο κερδοσύνῃ σκῆπτρον δ' οἱ ἔκπεσε χειρός.

Adsedisse Vlixem & scipionem manibus eiecisse, cum à canibus insectaretur, singulari scilcet *κερδοσύνῃ*, ne canes morsu infestarent, tanquam si poëta innuere uoluisset, hanc canum naturam, ut parcant sedentibus, in prostratos uerò aut stantes sæuissimi irruant. Istiusmodi admirandæ proprietates passim apud auctores inueniuntur; inprimis Antigonum & Apollonium, qui *ἱστορίας θαυμασίας* ex uarijs collegerunt.

Augu-

Augustin. de ciuitate Dei lib. XXI. cap. V. Athenæum lib. XIII. & Alexandrum Aphrodisæum siue Trallianum problematum lib. I. ubi scribit earum indagationem non tantùm Medici, sed etiam Philosophi, & Grammatici. Et hæc quidem omnia uitæ usum nec iuuant nec ornant, sed impedimenta bonæ mentis studiorum inania colludente curiositate suadent, fecunda tamen huiusmodi nugis ingenia humana. A Strabone citari video incertas historias, καὶ τὰ παραδόξως θρυλλούμενα. Noti sunt uarij auctores περὶ θαυμασίων, ex quibus Phlegon Trallianus, Apollonius & Antigonus συναγωγὴν τῶν θαυμασίων excerpserunt, ipsiusque adeo Aristotelis quamplurima huius argumenti, qualis est liber, quem ὑπὲρ τῶν μυθολογουμένων ζώων teste Diogene Laërt. conscripserat, ex quo constat Stratonem eiusdem tituli librum reliquisse. Philonis περὶ παραδόξου ἱστορίας. Seleuci περὶ τῶν ψευδῶς πεπιστευμένων. Callimachi περὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Ἰταλίᾳ θαυμασίων καὶ παραδόξων. & eiusdem θαυμάτων τῶν εἰς ἅπασαν τὴν γῆν κατὰ τόπους ὄντων συναγωγὴν recenset Suidas. Ptolemæum Hephæstionis filium τὴν εἰς πολυμάθειαν καινὴν ἱστορίαν scripsisse auctor est Photius. Ea huc pertinet. Video enim à Suida citari indice παραδόξου ἱστορίας. Libri Nicandri περιπετειῶν huius erant argumenti, ut docent quæ ex illis profert Athen. lib. XIII. Theophrastus ἐν ἐρωτικῷ, alijque τῶν ἐρωτικῶν auctores pluria huiusmodi miracula libris suis immiscent. Nymphodorus quoque scripserat περὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ θαυμαζομένων, ut testatur Athen. lib. XIII. qui & Polæmonis περὶ θαυμασίων citat lib. XII. Similis argumenti Varronis de rebus admirandis, siue Gallus Fundanius, ita enim inscripserat. Ex quo hæc profert Nonius: Aboriatur. *Varro Gallo Fundanio de admirandis rebus: Vinum quod ibi in quodam loco natum sit, si prægnans biberit, fieri ut aboriatur.* Illa: *in quodam loco*, ab alienâ manu sunt. Apud eundem Nonium in Putei: *Varro Gallo uel Fundanio; De miris, secundo de statutis aquis, ut sunt,*

lacus, & stagna, & putei & maria. Emenda: *Varro Gallo Fundanio, uel de miris secundo: De statiuis aquis, ut sunt lacus.*

CAPVT XII.

Historia uera definita & diuisa. Ea unde incipit. Historia sacra. Indigitamenta. Eorum auctores. Numæ Pontificalia Argumentum Pontificalium. Historiæ sacræ uarij auctores. Diuisa historia rerum humanarum. Eius partes definitæ. Historia uirorum illustrium, & eius uarij scriptores. Commentaria rerum memorabilium. Χρεῖαι. Inter notas optimæ historiæ obseruatio temporis. In eâ Grammatici antiqui plurimùm laborârunt. διδασκαλίαι. διδάσκειν. διδάσκαλοι. Docere fabulam. Argumentum διδασκαλιῶν, & earum auctores. Varij scriptores Chronologi. Aristoteles primus auctor διδασκαλιῶν. Isaaci Casauboni uera laus. Dicæarchi Hypotheses fabularum. θεατρικῆς ἱστορίας uarij scriptores. Menæchmi περὶ τεχνιτῶν. τεχνῖται. Artifices. Varronis de scenicis originibus, de scenicis actionibus, Attij didascalicon cuius argumenti.

His ita expositis expedita ratio historiæ ueræ; nam ut illa omnis generis figmenta, ita hæc ueras narrationes exsequitur; quæ apud Græcos à Thesei demum temporibus cepit; superiorum enim temporum res gestæ commentis.

mentis fabularum inuolutæ erant, ut auctor est Plutarchus in Theseo. Theseum uero πρεσβύτερον τῶν ἡρωικῶν μιᾷ γενεᾷ Clemens Stromat. lib. I. scribit. Et Diodorus Siculus proœmio suæ Bibliothecæ nihil se definire ait, de ijs quæ ante bellum Troianum, illorum enim nullam certam rationem posteris traditam. τὰ μὲν, inquit, περὶ τῶν ἡρωικῶν οὐ διορίζόμεθα βεβαίως, διὰ τὸ μηδὲν παράπηγμα παρειλῆφθαι περὶ τούτων πιστευόμενον. Eusebius uero lib. X εὐαγγ. προπαρ. ex Africano, nihil certi in Græcorum historiâ ante institutas Olympiades. Verba Africani: Μέχρι μὲν τῶν ὀλυμπιάδων οὐδὲν ἀκριβὲς ἱστόρηται τοῖς ἕλλησι πάντων συγκεχυμένων, καὶ κατὰ μηδὲν αὐτοῖς τῶν πρὸ τοῦ συμφωνούντων. At inter Olympiades & Troiæ halosin Diodorus Siculus ex sententia Apollodori, Clemens Alexand. ex Eratosthene & ipse Eusebius numerant annos CDIIX. Superiora ergo tempora heroica obumbrata fabulis Troianorum, Argonautarum, Herculis, Thesei & aliorum, ideoque Varroni mythica. Tria enim temporum discrimina tradebat, ut scribit Censorinus de die Natali. Primum ab hominum principio ad cataclysmum priorem, quod propter ignorantiam uocatur ἄδηλον. Secundum à cataclysmo ad Olympiadem primam, quod quia in eo multa fabulosa, mythicon. Tertium à prima Olympiade, historicon, quòd res in eo gestæ ueris historijs continentur. Historiæ autem prima lex, ut Cicero II. de Oratore, ne quid falsi dicere audeat, & ne quid ueri dicere non audeat, hoc est, accurata ueritas, usque adeò, ut Polybius lib. XII. scribere non vereatur, narrationem historicam sine ueritate exossi corpori similem, cuius nullus est usus. Historia ergo uera, de re qualibet uera narratio. Ea uarijs modis diuisa, quam tamen si circa personas, res, & loca occupari statuamus, tota res ratione instituti simpliciori uiâ deducetur. Nam licet præcipua rerum gestarum narratio, cui locorum & rerum descriptio necessariò immiscetur, ut docet Polybius

lib. III. & v. tamen sigillatim hæc argumenta multis pertractata. Historia ergo propriè & κατ' ἐξοχὴν ita appellata, quæ circa personas, ut antea docui, duplex; Diuina & humana, siue de rebus diuinis & humanis, quas complexus est Varro libris Antiquitatum, quos in rerum diuinarum & humanarum libros distribuerat. Res diuinas libris XVI. quorum hanc partitionem tradit D. Augustinus de Ciuitate Dei lib. VI. cap. III. *Sunt autem omnes sedecim, & istorum exordio unum singularem, qui prius de omnibus loqueretur, apposuit: quo absoluto, consequenter ex illa quinquepartita distributione tres præcedentes, qui ad homines pertinent, ita subdiuisit, ut primus sit de Pontificibus, secundus de auguribus, tertius de quindecemuiris sacrorum. Secundos tres, ad loca pertinentes: ita ut in uno eorum de sacellis, altero de sacris ædibus diceret, tertio de locis religiosis. Tres porro qui istos sequuntur, ad tempora pertinent, id est, ad dies festos: ita ut unum faceret de ferijs, alterum de ludis Circensibus, de scenicis tertium. Quartorum trium ad sacra pertinentium, uni dedit consecrationes, alteri sacra priuata, ultimo publica.* & quæ sequuntur. Ex hisce manifestum est, quas res historia sacra, siue historia rerum diuinarum potissimùm exsequatur. quas & libri Pontificum narrant, qui indigitamenta dicuntur. Seruius ad illa Virgilij I. Georg. *Studium quibus arua tueri. Nomina hæc numinum in indigitamentis inueniuntur, id est, in libris Pontificalibus, qui & nomina deorum & rationem ipsorum numinum continent.* Glossæ: *Indigitamenta* ἱερατικὰ βιβλία. Horum frequens mentio apud Grammaticos. Granius Flaccus de indigitamentis ad Cæsarem scripserat, & inter Varronis Logistoricos liber de indigitamentis recensetur. Fulgentius de prisco sermone laudat Numæ Pompilij, Rutilij Gemini, & Varronis Pontificalia. Argumentum Pontificalium librorum Numæ pleniùs narrat Tertullianus de præscriptionibus aduersus hæreticos: *Si*, inquit, *Numa*

 Pom-

Pompilij superstitiones reuoluamus, si sacerdotalia officia, insignia, & priuilegia, si sacrificalia ministeria & instrumenta, & uasa ipsorum sacrificiorum, ac piaculorum ac uotorum curiositates consideremus; nonne manifestè Diabolus morositatem illam legis Iudaicæ imitatus est. De hisce enim omnibus ut proprijs sacrorum indubiè agebat Numa Pontificalibus, ideoque ea intellexisse uidetur Tertullianus. Quanquam libris Pontificalibus non tantùm concepta fuit historia sacrorum, sed etiam aliæ res gestæ P. R. Pontificibus enim permissa potestas memoriam rerum gestarum in tabulas conferendi, ut tradit Macrob. I. Saturnal. Seneca Epist. CIIX. *Quem nos Dictatorem dicimus apud antiquos magister populi uocatus. Hodieque id extat in Auguralibus libris, Prouocationem ad populum à regibus fuisse. Id esse in Pontificalibus libris notat Fenestella.* Augurum libros citat Varro I. & VI. de lingua Latina, libros Sibyllinos lib. V. libros sacrorum apud Athenienses lib. IV. Appij Claudij Auguralis disciplinæ libros, Catonis de Auguribus, de indigetibus, Verannij de auspicijs laudat Festus, Tagetis haruspicinam Fulgentius, Sulpitij de sacris detestandis, Nigidij Figuli augurij priuati Agellius, Trebatij de religionibus idem Agellius & Macrobius. Sunt & alij uarij libri rituales, & commentarij Quindecimuirorum apud Censorinum de die natali, libri de auspicijs augurum P. R. libri sacerdotum P. R. apud Agellium, qui historiam sacram complexi, de quibus agam in Collectaneis iuris Pontificij; Sanchoniathonis Philisti & Palæphati Αἰγυπτιακὴ θεολογία nota ex Suida. Porphyrius apud Eusebium εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς lib. X. Sanchoniathonem Theologiam suam collegisse ex memorabilibus scriptis urbium, & libris sacris, qui [illegible] templis,

templis dedicari ſoliti. Σαγχωνιάθων δὲ, inquit, ὁ κατὰ τὴν τῶν Φοινίκων διάλεκτον φιλαλήθως πᾶσαν τὴν παλαιὰν ἱστορίαν ἐκ τῶν κατὰ πόλιν ὑπομνημάτων, καὶ τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀναγραφῶν συναγαγὼν καὶ συγγράψας. Theodoretus quoque πρὸς Ἕλληνας Orat. II. huius Sanchoniathonis meminit & Manethona Ægyptiorum Theologiam conſcripſiſſe, Cornutum uerò Philoſophum Græcorum Theologiam tradidiſſe, ſcribit. Quod & Clemens Alexandrinus affirmat Stromat. lib. I. & Manethona quidem ex Ægyptiorum ſacris literis monumenta ſua tranſcripſiſſe teſtatur Ioſephus aduerſus Appionem, qui & Sanchoniathonis meminit, quem Porphyrius Berytium appellat, Suidas Tyrium. Andronis περὶ θυσιῶν citat Antigonus ἱστορ. θαυμ. Nicephorus Calliſtus Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ lib. x. cap. XXXVI ubi de dijs gentium, ſeu ueterum Theologia agit: *Ad eam rem cognoſcendam ſuffecerit Ariſtotelis peplum, Dionyſij corona, πολυμνήμων Rhegini, qui rebus eorum expoſitis Theologiam poſteris reliquêre.* Adde Cleanthis Cyziceni περὶ τελετῆς, aliorumque eius argumenti, quorum frequens mentio apud Athenæum. Hiſtoria rerum humanarum ſiue generalis eſt, & omnium gentium hiſtorias narrat, de qua copioſè Diodorus Siculus procœmio Bibliothecæ, ſiue partis, & certi cuiuſdam populi res exponit: eaque perpetua, aut diſtracta ſiue ſeiuncta. Perpetua, quæ continuata ſerie res geſtas unius gentis enarrat, de qua Cicero ad familiares lib. v. epiſt. XI. & Dionyſius Halicarnaſſ. περὶ ἰδιωμάτων Θουκυδίδου. Seiuncta ſiue ſingularis, quæ unius belli euentus, aut certæ alicuius rei geſtæ hiſtoriam tradit, quam non ſine ratione reijcit Polybius lib. III. licet Cicero lib. IV. epiſt. ad famil. eam commendet. Seiuncta hiſtoria etiam uitas illuſtrium uirorum complectitur, quod argumentum multi tractârunt. Hieronymus epiſt. ad Auguſtinum: *Legiſti & Græcos & Latinos, qui uitas uirorum illuſtrium deſcripſerunt, uerbi gratia, ducum, philoſophorum, hiſtoricorum, poetarum epico-*

epicorum, tragicorum. Exſtabat Philochori συναγωγὴ ἡρωΐδων, ἤτοι Πυθαγορείων γυναικῶν. Pamphili Amphipolitæ Philoſophi περὶ ζωγράφων ἐνδόξων. Telephi Grammatici περὶ τραγικῶν καὶ κωμικῶν. Demetrij Phalerei de poëtis, ut teſtatur Suidas. Chamæleontis Heracleotæ de poetis Lyricis, & Adæi περὶ ἀγαλματοποιῶν meminit Athenæus. Ariſtotelis librum de poëtis citat Diogenes Laert. in Platone. Eundem Ariſtot. uitas Sophiſtarum conſcripſiſſe ex Laert. Empedocle, Protagora, & Pyrrhone colligo. Porphyrius quoque omnium Philoſophorum uitas & ſucceſsiones in hiſtoria Philoſophica, quam ſcripſerat, complexus erat, ut teſtatur Nicephorus Calliſtus Hiſt. Eccleſ. lib. X. Ex eâ multa producit Theodoretus aduerſus Græcos. Similis argumenti Soſibij, Satyri, Clearchi, Soſicratis, Niciæ, & aliorum complurium monumenta, quorum mentio apud Athenæum, & Diog. Laërt. Plutarchi περὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν recenſet Lamprias. Amphicratis, Athenæus lib. XIII. Adde uariorum ſcriptorum genealogias, quas & Hecatæum Mileſium ſcripſiſſe ex eodem Athenæo patet. Quò pertinent & Meſſallæ & Attici uolumina, quæ de familijs condiderunt. Quod argumentum exſequutus Varro in libris hebdomadon, ſiue de imaginibus, ut colligo ex Agellij lib. III. cap. XI. & epiſtolâ Symmachi, cuius initium: *Studium quidem Menippei Varronis*. Vide Plin. Natural. Hiſtor. lib. XXXV. cap. II. Cornelium Nepotem de uiris illuſtribus ſcripſiſſe, teſtimonio Agellij conſtat. Higini Exempla ad hoc argumentum pertinere uidentur. nam & in ijs illuſtrium uirorum uitas propoſuiſſe indicio ſunt, quæ ex illis Agellius adducit lib. X. cap. XIIX cuius teſtimonio eundem Higinum de uitâ rebusq; illuſtrium uirorum ſcripſiſſe didicimus. Huc pertinent Myrſili Lesbiaca, Megaſthenis Indica, Cteſiæ Perſica, quorum mentio apud Antig. & Apollon. θαυμασ. Demetrij Ægyptiaca, Niciæ Arcadica, Agatarchidis Europica

& id genus laudata Athenæo. Aristotelis item πολιτεῖαι, quas diuersissimarum urbium CLVIII collegerat, ut scribit Laert. In ijs præter alia uarios ritus & leges historicâ narratione exponebat. Quæ autem istæ respublicæ fuerint, passim ex Athenæo, Strabone & Suidâ discimus. Præter hæc ad Historiam seiunctam referenda collectanea factorum & dictorum memorabilium, στρατηγημάτων, & id genus ἀξιομνημονευμάτων, siue ut Arnobius appellat, scriptorum memorabilium. Verrij Flacci commentarij rerum memoriâ dignarum auctore Agellio innotuerunt. Aristotelis μνημονικὰ Diogenes Laërtius in Catalogo librorum Aristot. enumerat. Iulij Cæsaris dicta collectanea Suetonius. Similis argumenti Aristotelis χρεῖαι, ex quibus multa producit Stobæus. quas & Aristippum scripsisse Diog. testatur. Adde Lyncei Samij aliorumque Apophtegmata, quorum meminit Athen. lib. II X. Cum uerò tempus ueritatis index & examen, memoriam rerum gestarum posteritati conseruet, historia atque adeo ipsarum rerum ratio digestam seriem temporum desiderat, quorum accurata & distincta obseruatio meritò inter notas optimæ historiæ. Nam ut rectè Tatianus πρὸς Ἕλληνας: παρ' οἷς γὰρ ἀσυνάρτητός ἐστιν ἡ τῶν χρόνων ἀναγραφὴ, παρὰ τούτοις οὐδὲ τὰ τῆς ἱστορίας ἀληθεύειν δύναται. *Apud quos confusa & dissoluta temporum ratio; illis nec historiæ ueritas constare potest.* Ideò & Hellanicus reprehenditur a Thucydide, & Fabius Pictor à Dionysio Halicarnasseo, quod minus exactè tempora obseruarunt. Cum ergo notatio temporum ad tuendam rerum gestarum memoriam necessaria, ab ijs historicis, qui legem perfectæ & absolutæ historiæ implere conati sunt, accuratè obseruata, & antiqui Philologi hoc argumentum, conscribendi scilicet temporum rationes, dignum iudicarunt, quò posteris eruditam suam diligentiam probarent. Nam Thallum, Phlegontem, Castorem, Philochorum, Eratosthenem, Timæum, Ap-

pionem Grammaticum, Dionysium Halicarnasseum, Apollodorum & alios in colligenda temporum ratione laborasse, patet ex Tatiano, Clemente Alexand. Iosepho, Philone & Eusebio. Et Clemens quidem Stromaton lib. I. ubi probare conatur Iudæos & Barbaros Philosophiam excoluisse, antequam Græci eam tetigerunt, postquam uarios diuersarum rerum inuentores enumerauit, σὺν χρόνοις, inquit, τούτων παῖδες παραδιδόασι γραμματικῶν. Stephanus περὶ πόλεων Callimachi, Apollonij, Dexippi aliorumque χρονικὰ citat. Mendesij περὶ χρόνων meminit Clemens Protreptico. Sosimi, Apollodori, & aliorum Athenæus & Diogenes Laërt. Apud Latinos Varro, ut Censorinus scribit, caliginem discussit, & diuersarum ciuitatum conferens tempora, & defectus eorumque interualla retrò dinumerans lucem ostendit, per quam numerus certus non annorum modò, sed & dierum perspici posset. In quo & Licinium Macrum, Fenestellam, & Suetonium laborasse ex eodem Censorino patet. Verrium item Flaccum fastos emendasse, & à se ordinatos publicasse Suetonius in eius uita scribit. Huc pertinent ueterum Grammaticorum διδασκαλίαι. Διδάσκειν fabulam populo spectandam dare. Plutarchus Aristide: Αντιοχὶς ἐνίκα, Αριστείδης ἐχορήγει, Αρχέστρατος ἐδίδασκε. Scholiastes Aristophanis Pluto: Ευφρόνιος τραγῳδῶν ποιητήν φασι, καὶ διδάξαι ἡρακλείδας. Νεφέλαις, βατράχοις, & paßim apud eundem, & omnibus ferè argumentis fabularum Aristophanis, Medeæ Euripidis, & Agamemnonis Æschyli pari notione reperitur. Poëtas uerò τῶν διθυράμβων, ἢ τῶν κωμῳδιῶν, ἢ τῶν τραγῳδιῶν διδασκάλους λέγουσι, ut notant Suidas & Harpocration. Dio Chrysostomus orat. IV. περὶ βασιλείας. Scholiastes Aristoph. τῶν γὰρ κυκλίων χορῶν εἰσι διθυραμβοποιοὶ διδάσκαλοι. Ita Latini docere fabulam. Vitruuius lib. VII. de Architectura: *Primum Agatarchus Athenis AEschylo docente tragœdiam, scenam fecit.* & διδασκαλία ipsa fabulæ actio.

 Aristoph.

Aristoph. Grammatic. in hypothesi Antigonæ Sophoclis: φασὶ δὲ τὸν Σοφοκλέα ἠξιῶσθαι τῆς ἐν Σάμῳ στρατηγίας, εὐδοκιμήσαντα ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Ἀντιγόνης. Plutarchus in Cimone: πρώτην γὰρ διδασκαλίαν τοῦ Σοφοκλέους ἔτι νέου καθέντος. Inde ueteres Grammatici libros suos, quibus in Comicorum fabulas inquirebant, & quo tempore & loco actæ erant, διδασκαλίας inscripserunt. Huiusmodi enim argumentum τῶν διδασκαλιῶν ex plurimis ueterum Grammaticorum locis patet. Aristophanis Scholiastes βατράχοις: τετραλογίαν φέρουσι τὴν ὀρεστείαν αἱ διδασκαλίαι, ἀγαμέμνονα, εὐμενίδας, &c. Argumento εἰρήνης: φέρεται ἐν ταῖς διδασκαλίαις, ὅτι καὶ ἑτέραν δεδίδαχεν ὁμοίως Ἀριστοφάνης εἰρήνην. ἄδηλον οὖν φησὶν Ἐρατοσθένης πότερον τὴν αὐτὴν ἀνεδίδαξεν, ἢ τὴν αὐτὴν καθῆκε. Νεφέλαις: ἰσαρχος δὲ φησὶν ἀφ' οὗ αἱ πρῶτον νεφέλαι ἐδιδάχθησαν. πῶς οὖν δύναται καὶ τοῦ μαρικᾶ μεμνῆσθαι, ὃς ἐδιδάχθη μὲν πρὸ τῶν νεφελῶν. Et statim: δῆλον δὲ ὅτι πρῶτος ὁ Μαρικᾶς ἐδιδάχθη τῶν δευτέρων νεφελῶν. Ἐρατοσθένης δὲ φησὶ Καλλίμαχον ἐγκαλεῖν ταῖς διδασκαλίαις, ὅτι φέρουσιν ὕστερον τρίτῳ ἔτει τὸν Μαρικᾶν τῶν νεφελῶν. & quæ sequuntur. In Hypothesi Rhesi Euripidis: τὸ δὲ δρᾶμα ἔνιοι νόθον ὑπενόησαν, ὡς οὐκ ὂν Εὐριπίδου. τὸν γὰρ Σοφόκλειον μᾶλλον ὑποφαίνει χαρακτῆρα. ἐν μὲν τοι ταῖς διδασκαλίαις ὡς γνήσιον ἐπιγέγραπται. Aristophanes Grammat. Hypothesi Oedipi tyranni Sophocleæ: εἰσὶ δὲ καὶ οἱ πρότερον αὐτὸν οὐ τύραννον ἐπιγράφοντες διὰ τοὺς χρόνους τῶν διδασκαλιῶν, καὶ διὰ τὰ πράγματα. Ex hisce aliisque ueterum interpretum locis satis apparet auctores τῶν διδασκαλιῶν de poetis ipsis accurate dispexisse, eorum tempora indagasse; notasse prætereà quo tempore & ordine, & quibus locis fabulæ actæ, & quo fauore receptæ; deinde ipsas fabulas ratione temporum in ijs disposuisse. Hoc etiam ostendunt Hypotheses fabularum Aristophanis, in quibus plerumq; breuiter notata, quæ ab antiquis in didascalijs tractata docui, ex quibus indubiè illa excerpta; earumq; auctores intelligendos existimo, quoties

 incerti

incerti auctoris uerba in hanc rem pruducunt, ut in argumēto Νεφελῶν, & Antigones Sophocleæ. Tota autē hæc antiquorum commentatio, non tantùm conferebat ad intelligenda ueterũ poëtarũ dramata, sed etiā ad colligenda rerum gestarum tempora. In ludis Olympicis, alijsq; Græciæ festiuitatibus, præter uarios ἀσκητὰς productos scenicos artifices, aliosque τεχνίτας περὶ τὸν Διόνυσον, ut appellat Arist. Probl. Sect. xxx. uariasq; illorum commissiones, ut Sueton. Aug. celebratas ex Plutarcho, Pausania, alijsq; scriptoribus notum. Quod & Imperatores Romani æmulati, & inprimis Domitianus, qui ad exemplum ludorum Olympicorum Agonem Capitolinum instituit, unde postea annus magnus non per lustra, sed per Capitolinos agonas cæptus est numerari, ut scribit Censorinus de die natali cap. XIIX. Et Græcos secundum has festiuitates annos suos supputare solitos uulgò notum. inde facilè colligere licet, cur ueteres Chronologi in colligendâ temporum ratione ad præsidia τῶν διδασκαλιῶν confugerint. Hinc est quod tantâ diligentiâ in poëtarum aliorumque illustrium uirorum uitas & ætates inquisiuerint. Nam cum fasti deessent, aut nulla alia præsidia parata, obseruatâ quouis indicio illorum ætate, temporum rationem colligebant. Seneca Epist. LXXXVIII. *Annales euoluam omnium gentium, & quis prima carmina scripserit quæram; quantum temporis inter Orphea intersit & Homerum, cum fastos non habeam, computabo.* Hoc & Apollodorum in Chronicis diligenter notasse indicio sunt, quæ ex illis profert Diog. Laërt. Eudoxo: Εὔδοξος Σικελιώτης ποιητὴς κωμῳδίας, νίκας εἷλεν, ἀστικὰς μὲν τρεῖς, ληναικὰς μὲν πέντε, καθά φησιν Ἀπολλόδωρος ἐν χρονικοῖς. Tatianus orat. πρὸς Ἕλληνας ubi ostendere conatur Moysen Homero antiquiorem, de Homeri poësi, genere & tempore, quo inter mortales clarus, studiosiùs inquisiuisse scribit Theagenem, Stesimbrotum, Antimachum, Herodotum, Dionysium Olynthium, Epho-

rum, Philochorum, Megaclidem Philosophos Peripateticos: Grammaticos uerò Aristophanem, Callimachum, Cratetem, Eratosthenem, Aristarchum, Apollodorum. Hi ergo omnes temporum rationem inuestigare conati sunt, ideoque & ætates poëtarum accuratius scrutati. Aristophanem Grammaticum hoc studium suscepisse testantur Athenæus Deipnosoph. lib. IIX. & aliquot Tragædiarum Didascaliæ quæ extant. Callimachum idem argumentum tractasse constat; quod & ostendit eius liber, quem inscripserat πίνακα κ̀ ἀναγραφὴν τῶν κτ̀ χρόνους, κ̀ ἀπ' ἀρχῆς γενομένων διδασκαλιῶν, ut auctor est Suidas. Huius libri Scholiastes Aristophanis sæpius meminit. De Cratete, Aristarcho & Apollodoro adfirmat Clemens Alexand. Stromaton lib. I. Et Aristarchum quidem potissimùm hoc argumentum exsecutum in eo libro, quem inscripserat Ἀρχιλόχεια ὑπομνήματα existimo. Ea enim Clementi in hanc rem laudata, & præcipuè uitas Musæi, Orphei, Homeri, Hesiodi & Archilochi excutere ad hoc institutum opus erat, unde & Epigenes ἐν τοῖς περὶ τῆς εἰς ὄρφεα ποιήσεως in eandem rem à Clemente citatur. Heraclides scripserat περὶ τῆς ὁμήρου κ̀ ἡσιόδου ἡλικίας. περὶ Ἀρχιλόχου κ̀ ὁμήρου, ut Diogenes testatur. Eratosthenes omnium, qui in hoc argumento laborárunt, ueterum testimonijs clarissimus, siue magnitudinem, siue uarietatem operum spectes. Sanè & is in suis Chronologijs exactissimè poëtarum uitas enarrat. Harpocration: δύο ἀναγράφουσιν Εὐήνους, ἐλεγείων ποιητάς. καθάπερ Ἐρατοσθένης ἐν τῷ περὶ χρονογραφιῶν ἀμφοτέρους λέγων πεῤίους εἶναι. Meminit eiusdem Eratosthenis περὶ κωμῳδίας in Μέτων, & Μεταλλεῖς. & περὶ τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας in Δεκάζων. Cuius mentio etiam apud Galenũ ἐξήγησι τῶν γλωσσῶν ἱπποκράτους. & Athen. lib. XI. Scholiastes Aristophanis sæpissimè eius uerba citat, & quidem ex ijsdem, ut uidetur, libris. Primus Aristoteles Didascalias scripsit, quas Diogenes Laërtius in Catalogo li-

brorum

brorum Aristotelis recitat, & Harpocration, alijq; Grammatici eorum meminerunt, ut obseruauit Clariss. uir Isaacus Casaubonus, cuius eruditio præconium meum longè supergressa est. equidem seculo gratulor, quod habeat quem antiquis opponat. & sanè, si unquam Pythagoræa μετεμψύχωσις fidem inuenit, quis non iuraret animam Eratosthenis, aut si quis alius eo doctrinæ genere clarus, in Casaubono uiuere. Sed uetabat Numa Pompilius Deos suos ἐκ παρόδου salutari, eandem legem in cultu magnorum uirorum, quos penè dixerim superstitiosè obseruo, mihi scriptam existimo, quibus & religiosam moram deberi, & digniorem laudum suarum tabellam dedicandam scio, ad quas ne offendant, aliorum fœcundioribus ingenijs integras illas relinquere malo, quàm infantiâ meâ deterere. Sanè Aristotelem magno studio in Chronologiâ laborasse, ex Clem. Alexand. Stromaton lib. I. patet, quod & plurimi eius argumenti libri ab illo relicti testantur, ut sunt Ὀλυμπιονῖκαι, Πυθιονῖκαι. Πυθικὸς. Πυθιονικῶν ἔλεγχος. Νῖκαι. Διονυσιακαὶ. περὶ τραγῳδιῶν. Διδασκαλίαι. Eo enim ordine hos omnes iunctos, tanquã eiusdem argumenti recitat Diogenes Laërtius in Catalogo librorum Aristotelis, quibus adde eiusdem περὶ τῶν Κωμικῶν, nisi is idem sit cum Didascalijs. Erotianus Lexico Hippocratis in Ἡρακλείης νόσου laudat Arist. ἐν τοῖς κωμικοῖς. Hisce libris summus Philosophus omnis generis fabulas recensuit, & totam ἱστορίαν θεατρικὴν complexus est. Aristotelis studium imitatus est Dicæarchus, ut ex ueterum Grammaticorum testimonijs idem πολυμαθέστατος Casaubonus docet. At Dicæarchus non scripserat didascalias, sed fabularum hypotheses. Sextus Philosophus aduersus Mathematicos cap. XIX. ubi disputat de significatione uocis hypotheseos: *Hypothesis uno modo dicitur dramaticum argumentum, ut Tragicam & Comicam dicimus Hypothesin, & quasdam Dicæarchi Hypotheses fabularum Euripidis & Sophoclis.* Ex his ergo excerpta

cerpta sunt illa, quæ in Hypothesi Oedipi tyranni, & Aiacis Lorarij Sophocleæ Dicæarchi testimonio probantur. Quare opus non est illius Dicæarchei operis indicem indagare. Dicæarchum ἐν τῷ ὀλυμπικῷ scripsisse Empedoclis carmina in ludis Olympicis recitata à Cleomene Rhapsodo, auctor est Athen. lib. XIV. Dicæarchi περὶ μουσικῶν ἀγώνων, & Demarchi περὶ Διονυσιακῶν ἀγώνων laudat Scholiastes Aristophanis in Vespis. Dionysius Halicarnasseus scripserat Μουσικῆς ἱστορίας lib. XXXVI. ἐν ᾗ ἴσως, ait Suidas in Herodianus, αὐλητῶν καὶ κιθαρῳδῶν, καὶ ποιητικῶν παντοίων μέμνηται. Extabat item Rufi Μουσικὴ ἱστορία, quæ τραγικῶν, καὶ κωμικῶν διθυραμβοποιῶν, καὶ αὐλητῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἐν τοῖς θεάτροις ἀγωνιζομένων ποικίλην ἱστορίαν continebat, ut ex Photij Bibliotheca discimus, qui eundem Rufum δραματικὴν ἱστορίαν scripsisse testatur. Amaranti περὶ σκηνῆς, Nestoris θεατρικὰ ὑπομνήματα laudat Athen. lib. X. & Protagaridis libros τῶν κωμικῶν ἱστοριῶν lib. III. Vlpianus Scholiastes Demosthenis in Orat. περὶ παραπρεσβείας citat incerti auctoris θεατρικὰς ἱστορίας. Nota Athenæi testimonijs Iubæ θεατρικὴ ἱστορία, quam & Suetonius lib. de spectaculis complexus, ut ex Tertulliani de spectaculis patet, quamuis hoc argumentum, de quo agimus, non spectarit. Athenæus lib. XIV. citat Menæchmi Sicyonij περὶ τεχνιτῶν, in quibus ἱστορίαν θεατρικὴν tradiderat. Sunt enim Græcis τεχνῖται, θυμελικοὶ, ὀρχισταὶ, & id genus, quos Διονυσιακοὺς appellant. Diodorus Siculus lib. XX. Ἀντίγονος προχειρισάμενος ἀγῶνα μέγαν πανταχόθεν ἀθλητάς τε καὶ τεχνίτας ἐπὶ μεγάλοις ἄθλοις καὶ μισθοῖς ἤθροιζε. Agell. lib. XX. cap. IV ita Latinis quoque artifices, qui theatro operam collocant. Liuius lib. XXIX. *Multi artifices ex Græcia uenerunt honoris eius caussa, athletarum quoque certamen tunc primo Romanis spectaculo fuit.* In his ergo περὶ τεχνιτῶν, de artificibus scenicis scripserat, ex quibus refert Athen. Sappho Anacreonte antiquiorem. Hieronymi περὶ κιθαρῳδῶν

citat

citat idem Athenæus, & librum septimum operis de poëtis ait, ex eoq; colligit Terpandrum Lycurgo æquæuum, & ab eo primam Olympiadem conditam. Suidas recenset Philochori περὶ τῶν Ἀθήνησιν ἀγώνων, quem Atticam historiam conscripsisse, & temporum studiosum alii eius libri loquuntur. Tatianus & Clemens Alexand. & hunc & Dionys. Halicarnass. inter Chronologos numerant, unde manifestum est, quæ caussa potissimum impulerit, ut hoc argumentum tractandum susceperint, & quid in eo spectarint, temporum scilicet rationem, cuius inuestigatio etiam Aristoteli in similis argumenti libris præcipuus finis. Apud Romanos Varro, horum exemplum imitatus, rationem temporum inire conatus est, iis libris, quos de Scenicis originibus scripsit. Hoc enim argumentum illis exsequutum fuisse Varronem docet Censorinus de die Natali cap. XVII. & fortasse uicini iis argumenti eiusdem libri de Poëtis Latinis, & de actionibus Scenicis, quorum meminit Charisius. Nam ut in illis, quos de Scenicis Originibus inscripsit, ad Græcorum Didascalias respexit, ita in his, quibus imposuit indicem de actionibus Scenicis, Græcorum δραματικὴν ἱστορίαν expressit. Attius Græcam inscriptionem retinuit. Eius libros Didascalicorum passim laudant Grammatici. Magnum opus fuisse numerus librorum ostendit. Nam ex Attii Didascalicon lib. IX. hæc adducit Charisius lib. I. *Quam uaria sint genera poëmatorum, Bæbi, quamq; longè distincta ab aliis nosce.* Ex hisce & iis, quæ ex primo eius Didascalico profert Agellius lib. III. cap. XI. & quæ Nonius ex eiusdē lib. II. profert in Inimicitiæ, satis constat in illis libris Attium egisse de generibus poëmatum & fabularum, ætatibus poëtarum, eorumq; interpretatione, quod plane est τῶν διδασκαλιῶν, siue διδασκαλικῶν.

CAPVT XIII.

Historia rerum diuisa. Disquisitum de libris Aristotelis, quos de Animalibus & eorum naturâ reliquit, & diuersi eorum tituli ad idem corpus reducti. Disputatum de eiusdem Problematis, & libris περὶ Μακροβιότητος. Varii scriptores historiæ animalium. Philetæ ἑρμηνεία. Historia locorum & eius varii scriptores. Variorum περιηγήσεις, & similes libri. Varronis Littoralia. Hygini περὶ προπεμπτικὸν Cinnæ. Historia communis. Aristotelis ἄτακτα. Varia opera & multiplices inscriptiones librorum communis historiæ. Sotionis & aliorum κέρας Ἀμαλθείας. Pandectæ. Eclogarii. Libri περὶ εὑρημάτων ad historiam communem pertinent. Attei Philologi Musæ. Eiusdem Hyle.

HIstoria rerum uniuersalis aut particularis. Vniuersalis, quæ omnium rerum historias complectitur, qualis est Platonis Timæus, Aristotelis ἱστορία φυσική, cuius ipse meminit περὶ ζώων κινήσεως cap. II. & Varronis de rerum naturâ, aliiq; eius argumenti libri. Particularis, quæ certarum rerum historias continet, ut animalium, plantarum, & id genus; qualis Aristotelis περὶ ζώων ἱστορίας, & περὶ τῶν ζωικῶν, cuius meminit Apollonius συναγωγῇ ἱστορ. θαυμ. &

Athenæus Deiphnosoph. lib. VII. Idem Apollonius ἱστορ. θαυμ. Aristotelem condidisse diuersa opera, & τῶν ζώων, & τῶν ζωικῶν. Sane ingens dissensus scriptorum in numero librorum Aristotelis, quos in hoc argumento composuit. Diogeni Laërtio sunt IX. Plinio lib. IIX. quinquaginta. Antigono ἱστορ. παραδ. LXX. Quæ diuersitas inde nata, quod fortasse plures in eodem argumento libros diuersi indicis & editionis reliquerat; unde & discrepans ac confusanea istorum laudatio emersit. Seu potius quod totum corpus τῶν ζωικῶν ueteres Grammatici in uarias partes ratione argumenti distribuerant. Nam & scriptores cum adducunt uerba ex istis libris, ratione subiecti, de quo agunt, illos laudant. Athenæus ergo lib. VII. Ἀριστοτέλης ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ ζωικῷ ἢ περὶ ἰχθύων. Nempe ea parte τῶν ζωικῶν, ubi agit de piscibus. Quare cum idem Athenæus citat Aristot. ἐν τῷ περὶ ἰχθύων, intelligendum est opus περὶ τῶν ζωικῶν, sed ea operis pars, quæ est περὶ ἰχθύων. Ita apud eundem Athenæum: ἐν τῷ περὶ τῶν τῶν ζώων ἠθῶν. Scilicet eo loco ubi de animalium moribus disserit, id est, Historiæ animalium lib. IX. quem ita orditur Aristoteles: τὰ δ' ἤθη τῶν ζώων ἐστὶ, τῶν μὲν ἀμαυροτέρων, καὶ βραχυβιωτέρων. Simili ratione quem Athenæus citat Aristotelis περὶ τῶν τῶν ζώων ἠθῶν, eundem puto cum illo, quem Antigonus ἱστορ. παραδ. περὶ τῆς τῶν ζώων ἐντρεχείας. Nam & Theophrastus imitatione Aristotelis scripserat περὶ ζώων φρονήσεως καὶ ἤθους, ut auctor est Diog. Laërt. Eadem controuersia in libris problematum Aristotelis. Diogenes Laërt. recenset libros ἐπιτεθεαμένων προβλημάτων & ἐκ τῶν Δημοκρίτου προβλημάτων. Athenæus lib. I. Antigonus, Agellius, Macrobius Saturnal. lib. VII. utuntur testimoniis φυσικῶν προβλημάτων. & idem Agellius lib. XX. profert nonnulla ex Aristotelis encycliis problematis, quæ in illis, quæ hodie exstant, leguntur. Varia ergo Aristotelis problemata, unde illa apud au-

ctores uarietas. Ex iis coactum hoc opus problematum, quo utimur, sed multis locis interpolatum. nam nonnulla ab antiquis laudata in illis reperiuntur, nonnulla uerò nusquam comparent. Huc pertinent eiusdem Aristotelis περὶ τῆς ζωῆς καὶ θανάτου. περὶ Μακροβιότητος. Disputabat enim in iis περὶ Μακροβίων, aliisq; animalium idiomatis historicâ quadam collectione, cuius indicium faciunt, quæ ex illis producit Apollonius συναγ. θαυμασ, & Athenæus lib. X. quæ quidem in illo commentario, qui inter Aristotelis libros eâ inscriptione prostat, non leguntur. Phasgo quoq; περὶ Μακροβίων scripsit, ut est apud Diog. Laert. in Epimenide. Theophrastus inter omnes maximè hanc historiæ partem excoluit, ut appâret ex indice librorum Theophrasti apud eundem Diog. Laert. Callimachi Grammatici περὶ ὀρνέων. περὶ μετονομασίας ἰχθύων meminit Suidas, Apollodori περὶ θηρίων Athenæus lib. XV. Apuleii de arboribus Seruius II. Georg. Virgil. Democriti de naturâ Chamæleontis Gellius lib. X. Nigidii de animalibus lib. VII. Licinii Macri Ornithogoniæ Nonius. Fabiani & Trogi de animalibus Charisius. Adde uariorum scriptorum ἁλιευτικὰ, de quibus Athenæus, & Taci περὶ λίθων, & Philetæ Ἑρμηνείαν, licet multa in illo opere παράδοξα. Philetæ testimonio probare conatur Strabo lib. III. Μελάγκρανναν, iunci genus esse. Antigonus συναγ. ἱστοριῶν παραδόξων. ἐχ' ἥττον δὲ τούτου θαυμαστὸν, τὸ περὶ τὴν ἐν τῇ σικελίᾳ ἄκανθαν τὴν καλουμένην κάκτον. εἰς ἣν ὅταν ἔλαφος ἐμβῇ καὶ τραυματισθῇ, τὰ ὀστᾶ ἄφωνα, καὶ ἄχρηστα πρὸς αὐλοὺς ἴσχει. ὅθεν καὶ ὁ Φιλήτας ἐξηγήσατο, εἴπας: γηρύσαι τὸ δὲ νεβρὸς — Quæ satis docent, cuius illud opus argumenti fuerit, quod Philetas conscripserat. Historia, quæ circa locorum descriptionem uersatur, aut totius orbis omnia loca enarrat, ut Diogenianus Heracleotes, qui περὶ ποταμῶν, λιμνῶν, κρηνῶν, ὀρῶν. & συναγωγὴν καὶ πίνακα ἐν πάσῃ τῇ γῇ πόλεων scripserat. Aut certarum regionum, urbium,

bium & locorum. Suidas recenset Callimachi περὶ νήσων. Κτίσεις νήσων καὶ πόλεων. περὶ τῶν ἐν Εὐρώπῃ ποταμῶν. Horapollinis τεμενικά. Polemonis περὶ τῶν ἐν Πόντῳ πόλεων. περὶ τῶν ἐν Λακεδαίμονι πόλεων. Ammonii περὶ κωμῶν meminit Harpocration in βόλος. Polystephani περὶ κρηνῶν in Λιστροφόρος. Heraclidis περὶ νήσων Stephanus ὠλίαρος. Asclepiadæ περὶ ποταμῶν in ἀνάζαρβα. Aristotelis περὶ νείλου, Strabo, Plinius & alii. Adde uariorum auctorum περιηγήσεις, siue orbis descriptiones. Antigonus περιήγησιν Macedoniæ scripsit, ut testatur Steph. ἀβαντὶς. Eumachi περιηγήσεως meminit Phlegon Trallianus περὶ μακροβίων. Huc pertinent & πίνακες, in quibus descriptio orbis terrarum, siue ut Diog. Laert. in testamento Theophrasti, πίνακες ἐν οἷς αἱ τῆς γῆς περίοδοι εἰσιν, quorum meminit Strabo, & Stephanus αἶνος, & ἄβδηρα. His adiiciendi uariorum scriptorum περίοδοι, λιμένες καὶ περίπλοι. Eudoxi periodus plurimis auctorum locis nota. Mnaseæ περίπλου meminit Athenæus lib. IIX. Scholiastes Aristophanis laudat Leonis περίπλουν. Suidas Scylacis Cariandensis. Timageti λιμένας citat Scholiastes Apollonii Argonaut. III. Timosthenis Strabo lib. IX. Similia hisce opera Onesicritus præfectus classis Alexandri, aliiq; complures reliquerunt, ut testatur Plinius. Varro imitatus Græcos eiusdem argumenti libros Littoralia inscripsit, quibus expressit eorum λιμένας. Vicini his argumenti libri τῶν σταθμῶν noti ex Strabone, Athenæo, Plinio & aliis. Hyginus scripsit προπεμπτικὸν Cinnæ. Ex illo nonnulla profert Charisius, qui de argumento indicium faciunt. Puto fuisse descriptionem itineris Cinnæ; eâ occasione multa Geographica immiscuit. Quod & Iulium Cæsarem fecisse existimarim, illo poëmate, quod Iter inscripserat. Eius enim tituli poëma reliquisse Cæsarem memorat Suetonius in eius uitâ cap. LVI. Adde nunc historiam communem, siue uariam & miscellam, quæ in omnibus

iis, de quibus egimus, occupata est. Nam & fabulosa ueris, & res gestas hominum historiæ naturalium indigesta congerie miscet, unde Aristoteles huius argumenti opus ἄπακτα inscripserat. Diogenes Laërtius in Catalogo librorum Aristotelis refert Απακτα δεκαδύο. Opus haud dubiè uarii & miscelli argumenti, quod nulla habita ratione ordinis aut rerum congesserat. Lego & Philetæ ἄτακτα in Athenæi lib. XI. Et quia in huiusmodi commentationibus multiplicem & confusaneam doctrinam conquisiuerant, ideo & titulos inscriptionum ad eam sententiam exquisitos, & proprios conuenientesq; excogitarunt, quos plerosq; recitat Agellius lib. XX. cap. ult. *Alii, inquit, Musarum inscripserunt; alii syluarum; ille κηρίον, alius κέρας ἀμαλθείας; quidam lectionis suæ, alius antiquarum lectionum; atq; alius πινακίδιον, atque item alius ἐγχειρίδιον. sunt etiam qui Pandectas inscripserunt. sunt autem qui διατριβάς. Est qui memoriales titulos fecerit. est qui studiosorum, & περὶ ποικίλης ἱστορίης. est qui βιβλιοθήκην est prætereà qui pratum. neque desunt, qui indices libris suis fecerint epistolicarum quæstionum, aut confusarum.* Easdem inscriptionum festiuitates ridet Plinius in præfatione Naturalis historiæ. Varii argumenti Nicolai Damasceni historia καθολικὴ, & Pamphili λειμών. Erat enim ποικίλων περιοχὴ ut Suidas scribit. Συμμίκτων Philemonis meminit Porphyrius quæstionibus Homericis. Callistrati σύμμικτα nota ex Athenæi lib. III. Phauorini παντοδαπὴν ἱστορίαν laudat Diog. Laërt in Anaxagora. Diotimi παντοδαπῶν ἀναγνωσμάτων Stephanus περὶ πόλεων. Alexandri περὶ παντοδαπῆς ὕλης idem Steph. κοτυάειον. Agellius lib. I. cap. IIX. *Sotion ex Peripatetica disciplina haud sanè ignobilis uir fuit. Is librū multa uariaque historia refertum composuit, eumq; inscripsit κέρας ἀμαλθείας.* At Scholiastes Aristoph. Pluto laudat Phocionis Peripatetici κέρας ἀμαλθείας, ex eoque nonnulla profert de Laide, aliisque scortis Atheniensibus. Democritus quoque

Philosophus scripserat librum; cui index κέρας ἀμαλθείας, ut est apud Diog. Laert. Dorothei Pandectas citat Clemens Alexand. lib. I. Stromaton, Gellius lib. XIII. cap. IX. *Tullius Tiro libros de uariis atq; promiscuis quaestionibus composuit. In his esse praecipui uidentur, quos Graeco titulo πανδέκτας inscripsit, tanquam omne rerum atque doctrinarum genus continentes.* Ita Hippias opus suum uariarum rerum συναγωγὴν inscripserat, cuius mentio apud Athenaeum lib. XIII. nam & πανδέκτῃ ex uariis collectae, & Pandectae Synesio epist. C. qui Ciceroni ad Atticum Eclogarii, Analectae Senecae epist. XXVII. De quibus notandus est error doctissimi uiri Aduersariorum lib. XXIV. cap. XXXII. Varii item argumenti Stratonis, Scammonis, Theophrasti, & aliorum περὶ εὑρημάτων apud Athen. & Diog. Laert. Rhegini πολυμνήμων apud Nicephorum Callistum. Atteii Philologi libri πινάκων apud Charisium. Caesellii Vindicis commentaria antiquarum lectionum. Suetonii de rebus uariis. Aurelius Opilius, ut scribit Suetonius de Ill. Grammaticis, *composuit uariae eruditionis aliquot uolumina, ex quibus nouem unius corporis. Qui quia scriptores ac poetas sub clientela Musarum iudicaret, non absurde & scripsisse & fecisse se ait, ex numero Diuarum, & appellatione.* Ergo opus suum multijugae eruditionis imitatione Herodoti Musarum nomine inscripserat, aptè ad argumentum. Cuius & Hyle Atteii Philologi, de qua ipsius apud eundem Sueton. uerba: *Hilen nostram aliis memento commendare, quam omnis generis coegimus, uti scis, octingentos in libros.*

CAP.

& id genus laudata Athenæo. Aristotelis item πολιτεῖαι, quas diuersissimarum urbium CLVIII collegerat, ut scribit Laert. In ijs præter alia uarios ritus & leges historicâ narratione exponebat. Quæ autem istæ respublicæ fuerint, passim ex Athenæo, Strabone & Suidâ discimus. Præter hæc ad Historiam seiunctam referenda collectanea factorum & dictorum memorabilium, στρατηγημάτων, & id genus ἀξιομνημονευμάτων, siue ut Arnobius appellat, scriptorum memoralium. Verrij Flacci commentarij rerum memoriâ dignarum auctore Agellio innotuerunt. Aristotelis μνημονικὰ Diogenes Laërtius in Catalogo librorum Aristot. enumerat. Iulij Cæsaris dicta collectanea Suetonius. Similis argumenti Aristotelis χρεῖαι, ex quibus multa producit Stobæus. quas & Aristippum scripsisse Diog. testatur. Adde Lyncei Samij aliorumque Apophtegmata, quorum meminit Athen. lib. IIX. Cum uerò tempus ueritatis index & examen, memoriam rerum gestarum posteritati conseruet, historia atque adeo ipsarum rerum ratio digestam seriem temporum desiderat, quorum accurata & distincta obseruatio meritò inter notas optimæ historiæ. Nam ut rectè Tatianus πρὸς Ἕλληνας: παρ' οἷς γὰρ ἀσυνάρτητός ἐστιν ἡ τῶν χρόνων ἀναγραφὴ, παρὰ τούτοις οὐδὲ τὰ τῆς ἱστορίας ἀληθεύειν δύναται. *Apud quos confusa & dissoluta temporum ratio, illis nec historia ueritas constare potest.* Ideò & Hellanicus reprehenditur a Thucydide, & Fabius Pictor à Dionysio Halicarnasseo, quod minus exactè tempora obseruarunt. Cum ergo notatio temporum ad tuendam rerum gestarum memoriam necessaria, ab ijs historicis, qui legem perfectæ & absolutæ historiæ implere conati sunt, accuratè obseruata, & antiqui Philologi hoc argumentum, conscribendi scilicet temporum rationes, dignum iudicarunt, quò posteris eruditam suam diligentiam probarent. Nam Thallum, Phlegontem, Castorem, Philochorum, Eratosthenem, Timæum, Apionem

pionem Grammaticum, Dionyſium Halicarnaſſeum, Apollodorum & alios in colligenda temporum ratione laboraſſe, patet ex Tatiano, Clemente Alexand. Ioſepho, Philone & Euſebio. Et Clemens quidem Stromaton lib. I. ubi probare conatur Iudæos & Barbaros Philoſophiam excoluiſſe, antequam Græci eam tetigerunt, poſtquam uarios diuerſarum rerum inuentores enumerauit, τοὺς χρόνους, inquit, τούτων παῖδες παραδιδόασι γραμματικῶν. Stephanus περὶ πόλεων Callimachi, Apollonij, Dexippi aliorumque χρονικὰ citat. Mendeſij περὶ χρόνων meminit Clemens Protreptico. Soſimi, Apollodori, & aliorum Athenæus & Diogenes Laërt. Apud Latinos Varro, ut Cenſorinus ſcribit, caliginem diſcuſsit, & diuerſarum ciuitatum conferens tempora, & defectus eorumque interualla retrò dinumerans lucem oſtendit, per quam numerus certus non annorum modò, ſed & dierum perſpici poſſet. In quo & Licinium Macrum, Feneſtellam, & Suetonium laboraſſe ex eodem Cenſorino patet. Verrium item Flaccum faſtos emendaſſe, & à ſe ordinatos publicaſſe Suetonius in eius uita ſcribit. Huc pertinent ueterum Grammaticorum διδασκαλίαι. Διδάσκειν fabulam populo ſpectandam dare. Plutarchus Ariſtide: Ἀντιοχὶς ἐνίκα, Ἀριστείδης ἐχορήγει, Ἀρχέστρατος ἐδίδασκε. Scholiaſtes Ariſtophanis Pluto: Εὐφρόνιος τραγῳδῶν ποιητήν φασι, καὶ διδάξαι Ἡρακλείδας. Νεφέλαις, Βατράχοις, & paſsim apud eundem, & omnibus ferè argumentis fabularum Ariſtophanis, Medeæ Euripidis, & Agamemnonis Æſchyli pari notione reperitur. Poëtas uerò τῶν διθυράμβων, ἢ τῶν κωμῳδιῶν, ἢ τῶν τραγῳδιῶν διδασκάλους λέγουσι; ut notant Suidas & Harpocration. Dio Chryſoſtomus orat. IV. περὶ βασιλείας. Scholiaſtes Ariſtoph. τῶν γὰρ κυκλίων χορῶν εἰσι διθυραμβοποιοὶ διδάσκαλοι. Ita Latini docere fabulam. Vitruuius lib. VII. de Architectura: *Primum Agatarchus Athenis AEſchylo docente tragœdiam, ſcenam fecit.* & διδασκαλία ipſa fabulæ actio.

Aristoph. Grammatic. in hypothesi Antigonæ Sophoclis: φασὶ δὲ τὸν σοφοκλέα ἠξιῶσθαι τῆς ἐν σάμῳ στρατηγίας, εὐδοκιμήσαντα ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ἀντιγόνης. Plutarchus in Cimone: πρώτην γὰρ διδασκαλίαν τοῦ Σοφοκλέους ἔτι νέου καθέντος. Inde ueteres Grammatici libros suos, quibus in Comicorum fabulas inquirebant, & quo tempore & loco actæ eruębant, διδασκαλίας inscripserunt. Huiusmodi enim argumentum τῶν διδασκαλιῶν ex plurimis ueterum Grammaticorum locis patet. Aristophanis Scholiastes βατράχοις: τετραλογίαν φέρουσι τὴν ὀρεστείαν αἱ διδασκαλίαι, ἀγαμέμνονα, εὐμενίδας, &c. Argumento εἰρήνης: φέρεται ἐν ταῖς διδασκαλίαις, ὅτι καὶ ἑτέραν δεδίδαχεν ὁμοίως Ἀριστοφάνης εἰρήνην. ἄδηλον οὖν φησὶν Ἐρατοσθένης πότερον τὴν αὐτὴν ἀνεδίδαξεν, ἢ τὴν αὐτὴν καθῆκε. Νεφέλαις: ἰσαρχος γὰρ φησιν ἀφ' οὗ αἱ πρῶτον νεφέλαι ἐδιδάχθησαν. πῶς οὖν δύναται καὶ τοῦ μαρικᾶ μεμνῆσθαι, ὃς ἐδιδάχθη μὲν πρὸ τῶν νεφελῶν. Et statim: δῆλον δὲ ὅτι πρῶτος ὁ Μαρικᾶς ἐδιδάχθη τῶν δευτέρων νεφελῶν. Ἐρατοσθένης δὲ φησι Καλλίμαχον ἐγκαλεῖν ταῖς διδασκαλίαις, ὅτι φέρουσιν ὕστερον τρίτῳ ἔτει τὸν Μαρικᾶν τῶν νεφελῶν. & quæ sequuntur. In Hypothesi Rhesi Euripidis: τὸ δὲ δρᾶμα ἔνιοι νόθον ὑπενόησαν, ὡς οὐκ ὂν Εὐριπίδου. τὸν γὰρ Σοφόκλειον μᾶλλον ὑποφαίνει χαρακτῆρα. ἐν μὲν τοι ταῖς διδασκαλίαις ὡς γνήσιον ἐπιγέγραπται. Aristophanes Grammat. Hypothesi Oedipi tyranni Sophocleæ: εἰσὶ δὲ καὶ οἱ πρότερον αὐτὸν οὐ τύραννον ἐπιγράφοντες διὰ τοὺς χρόνους τῶν διδασκαλιῶν, καὶ διὰ τὰ πράγματα. Ex hisce aliisque ueterum interpretum locis satis apparet auctores τῶν διδασκαλιῶν de poetis ipsis accurate dispexisse, eorum tempora indagasse; notasse præterea quo tempore & ordine, & quibus locis fabulæ actæ, & quo fauore receptæ; deinde ipsas fabulas ratione temporum in ijs disposuisse. Hoc etiam ostendunt Hypotheses fabularum Aristophanis, in quibus plerumq; breuiter notata, quæ ab antiquis in didascalijs tractata docui, ex quibus indubie illa excerpta; earumq; auctores intelligendos existimo, quoties

 incerti

incerti auctoris uerba in hanc rem pruducunt, ut in argumẽto Νεφελῶν, & Antigones Sophocleæ. Tota autẽ hæc antiquorum commentatio, non tantùm conferebat ad intelligenda ueterũ poëtarũ dramata, sed etiã ad colligenda rerum gestarum tempora. In ludis Olympicis, alijsq; Græciæ festiuitatibus, præter uarios ἀσκητὰς productos scenicos artifices, aliosque τεχνίτας περὶ τὸν Διόνυσον, ut appellat Arist. Probl. Sect. XXX. uariasq; illorum commissiones, ut Sueton. Aug. celebratas ex Plutarcho, Pausania, alijsq; scriptoribus notum. Quod & Imperatores Romani æmulati, & inprimis Domitianus, qui ad exemplum ludorum Olympicorum Agonem Capitolinum instituit, unde postea annus magnus non per lustra, sed per Capitolinos agonas cæptus est numerari, ut scribit Censorinus de die natali cap. XIIX. Et Græcos secundum has festiuitates annos suos supputare solitos uulgò notum. inde facilè colligere licet, cur ueteres Chronologi in colligendâ temporum ratione ad præsidia τῶν διδασκαλιῶν confugerint. Hinc est quod tantâ diligentiâ in poëtarum aliorumque illustrium uirorum uitas & ætates inquisiuerint. Nam cum fasti deessent, aut nulla alia præsidia parata, obseruatâ quouis indicio illorum ætate, temporum rationem colligebant. Seneca Epist. LXXXVIII. *Annales euoluam omnium gentium, & quis prima carmina scripserit quaram; quantum temporis inter Orphea intersit & Homerum, cum fastos non habeam, computabo.* Hoc & Apollodorum in Chronicis diligenter notasse indicio sunt, quæ ex illis profert Diog. Laërt. Eudoxo: Εὔδοξος Σικελιώτης ποιητὴς κωμῳδίας, νίκας εἷλεν, ἀστικὰς μὲν τρεῖς, ληναικὰς μὲν πέντε, καθά φησιν Ἀπολλόδωρος ἐν χρονικοῖς. Tatianus orat. πρὸς Ἕλληνας ubi ostendere conatur Moysen Homero antiquiorem, de Homeri poësi, genere & tempore, quo inter mortales clarus, studiosiùs inquisiuisse scribit Theagenem, Stesimbrotum, Antimachum, Herodotum, Dionysium Olynthium, Epho-

rum, Philochorum, Megaclidem Philoſophos Peripateticos: Grammaticos uerò Ariſtophanem, Callimachum, Cratetem, Eratoſthenem, Ariſtarchum, Apollodorum. Hi ergo omnes temporum rationem inueſtigare conati ſunt, ideoque & ætates poëtarum accuratiùs ſcrutati. Ariſtophanem Grammaticum hoc ſtudium ſuſcepiſſe teſtantur Athenæus Deipnoſoph. lib. II X. & aliquot Tragædiarum Didaſcaliæ quæ extant. Callimachum idem argumentum tractaſſe conſtat; quod & oſtendit eius liber, quem inſcripſerat πίνακα καὶ ἀναγραφὴν τῶν κατὰ χρόνους, καὶ ἀπ' ἀρχῆς γενομένων διδασκαλιῶν, ut auctor eſt Suidas. Huius libri Scholiaſtes Ariſtophanis ſæpius meminit. De Cratete, Ariſtarcho & Apollodoro adfirmat Clemens Alexand. Stromaton lib. I. Et Ariſtarchum quidem potiſsimùm hoc argumentum exſecutum in eo libro, quem inſcripſerat Ἀρχιλόχεια ὑπομνήματα exiſtimo. Ea enim Clementi in hanc rem laudata, & præcipuè uitas Muſæi, Orphei, Homeri, Heſiodi & Archilochi excutere ad hoc inſtitutum opus erat, unde & Epigenes ἐν τοῖς περὶ τῆς εἰς ὄρφεα ποιήσεως in eandem rem à Clemente citatur. Heraclides ſcripſerat περὶ τῆς ὁμήρου καὶ ἡσιόδου ἡλικίας. περὶ Ἀρχιλόχου καὶ ὁμήρου, ut Diogenes teſtatur. Eratoſthenes omnium, qui in hoc argumento laborârunt, ueterum teſtimonijs clariſsimus, ſiue magnitudinem, ſiue uarietatem operum ſpectes. Sanè & is in ſuis Chronologijs exactiſsimè poëtarum uitas enarrat. Harpocration: δύο ἀναγράφουσιν Εὐήνους, ἐλεγείων ποιητάς. καθάπερ Ἐρατοσθένης ἐν τῷ περὶ χρονογραφιῶν ἀμφοτέρους λέγων παρίους εἶναι. Meminit eiuſdem Eratoſthenis περὶ κωμῳδίας in Μαῖσι, & Μεταλλεῦς. & περὶ τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας in δεκάζων. Cuius mentio etiam apud Galenū ἐξήγησι τῶν γλωσσῶν ἱπποκράτους. & Athen. lib. XI. Scholiaſtes Ariſtophanis ſæpiſsimè eius uerba citat, & quidem ex ijſdem, ut uidetur, libris. Primus Ariſtoteles Didaſcalias ſcripſit, quas Diogenes Laërtius in Catalogo librorum

brorum Aristotelis recitat, & Harpocration, alijq; Grammatici eorum meminerunt, ut obseruauit Clariss. uir Isaacus Casaubonus, cuius eruditio præconium meum longè supergressa est. equidem seculo gratulor, quod habeat quem antiquis opponat. & sanè, si unquam Pythagoræa μετεμψύχωσις fidem inuenit, quis non iuraret animam Eratosthenis, aut si quis alius eo doctrinæ genere clarus, in Casaubono uiuere. Sed uetabat Numa Pompilius Deos suos ἐκ παρόδου salutari, eandem legem in cultu magnorum uirorum, quos penè dixerim superstitiose obseruo, mihi scriptam existimo, quibus & religiosam moram deberi, & digniorem laudum suarum tabellam dedicandam scio, ad quas ne offendant, aliorum fœcundioribus ingenijs integras illas relinquere malo, quàm infantiâ meâ deterere. Sanè Aristotelem magno studio in Chronologiâ laborasse, ex Clem. Alexand. Stromaton lib. I. patet, quod & plurimi eius argumenti libri ab illo relicti testantur, ut sunt Ὀλυμπιονῖκαι, Πυθιονῖκαι. Πυθικὸς. Πυθιονικῶν ἔλεγχος. Νῖκαι Διονυσιακαί. περὶ τραγῳδιῶν. Διδασκαλίαι. Eo enim ordine hos omnes iunctos, tanquā eiusdem argumenti recitat Diogenes Laërtius in Catalogo librorum Aristotelis, quibus adde eiusdem περὶ τῶν Κωμικῶν, nisi is idem sit cum Didascalijs. Erotianus Lexico Hippocratis in Ἡρακλείης νόσου laudat Arist. ἐν τοῖς κωμικοῖς. Hisce libris summus Philosophus omnis generis fabulas recensuit, & totam ἱστορίαν θεατρικὴν complexus est. Aristotelis studium imitatus est Dicæarchus, ut ex ueterum Grammaticorum testimonijs idem πολυμαθέστατος Casaubonus docet. At Dicæarchus non scripserat didascalias, sed fabularum hypotheses. Sextus Philosophus aduersus Mathematicos cap. XIX. ubi disputat de significatione uocis hypotheseos: *Hypothesis uno modo dicitur dramaticum argumentum, ut Tragicam & Comicam dicimus Hypothesin, & quasdam Dicæarchi Hypotheses fabularum Euripidis & Sophoclis.* Ex his ergo ex-

citat idem Athenæus, & librum ſeptimum operis de poëtis ait, ex eoq; colligit Terpandrum Lycurgo æquæuum, & ab eo primam Olympiadem conditam. Suidas recenſet Philochori περὶ τῶν ἀθλώνων ἀγώνων, quem Atticam hiſtoriam conſcripſiſſe, & temporum ſtudioſum alii eius libri loquuntur. Tatianus & Clemens Alexand. & hunc & Dionyſ. Halicarnaſs. inter Chronologos numerant, unde manifeſtùm eſt, quæ cauſſa potiſsimùm impulerit, ut hoc argumentum tractandum ſuſceperint, & quid in eo ſpectarint, temporum ſcilicet rationem, cuius inueſtigatio etiam Ariſtoteli in ſimilis argumenti libris præcipuus finis. Apud Romanos Varró, horum exemplum imitatus, rationem temporum inire conatus eſt, iis libris, quos de Scenicis originibus ſcripſit. Hoc enim argumentum illis exſequutum fuiſſe Varronem docet Cenſorinus de die Natali cap. XVII. & fortaſſe uicini iis argumenti eiuſdem libri de Poëtis Latinis, & de actionibus Scenicis, quorum meminit Chariſius. Nam ut in illis, quos de Scenicis Originibus inſcripſit, ad Græcorum Didaſcalias reſpexit, ita in his, quibus impoſuit indicem de actionibus Scenicis, Græcorum δραματικὴν ἱστορίαν expreſſit. Attius Græcam inſcriptionem retinuit. Eius libros Didaſcalicorum paſsim laudant Grammatici. Magnum opus fuiſſe numerus librorum oſtendit. Nam ex Attii Didaſcalicon lib. IX. hæc adducit Chariſius lib. I. *Quam varia ſint genera poëmatorum, Babi, quamq; longè diſtincta ab aliis noſce.* Ex hiſce & iis, quæ ex primo eius Didaſcalico profert Agellius lib. III. cap. XI. & quæ Nonius ex eiuſdẽ lib. II. profert in Inimicitiæ, ſatis conſtat in illis libris Attium egiſſe de generibus poematum & fabularum, ætatibus poëtarum, eorumq; interpretatione, quod planè eſt τῶν διδασκαλιῶν, ſiue διδασκαλικῶν.

Athenæus Deiphnosoph. lib. VII. Idem Apollonius ἱστορ. θαυμ. Aristotelem condidisse diuersa opera, & τῶν ζώων, & τῶν ζωικῶν. Sane ingens dissensus scriptorum in numero librorum Aristotelis, quos in hoc argumento composuit. Diogeni Laërtio sunt IX. Plinio lib. IIX. quinquaginta. Antigono ἱστορ. παραδ. LXX. Quæ diuersitas inde nata, quod fortasse plures in eodem argumento libros diuersi indicis & editionis reliquerat; unde & discrepans ac confusanea istorum laudatio emersit. Seu potius quod totum corpus τῶν ζωικῶν ueteres Grammatici in uarias partes ratione argumenti distribuerant. Nam & scriptores cum adducunt uerba ex istis libris, ratione subiecti, de quo agunt, illos laudant. Athenæus ergo lib. VII. Ἀριστοτέλης ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ ζωικῷ ἢ περὶ ἰχθύων. Nempe ea parte τῶν ζωικῶν, ubi agit de piscibus. Quare cum idem Athenæus citat Aristot. ἐν τῷ περὶ ἰχθύων, intelligendum est opus περὶ τῶν ζωικῶν, sed ea operis pars, quæ est περὶ ἰχθύων. Ita apud eundem Athenæum: ἐν τῷ περὶ τῶν τῶν ζώων ἠθῶν. Scilicet eo loco ubi de animalium moribus disserit, id est, Historiæ animalium lib. IX. quem ita orditur Aristoteles: τὰ δὲ ἤθη τῶν ζώων ἐστὶ, τῶν μὲν ἀμαυροτέρων, καὶ βραχυβιωτέρων. Simili ratione quem Athenæus citat Aristotelis περὶ τῶν τῶν ζώων ἠθῶν, eundem puto cum illo, quem Antigonus ἱστορ. παραδ. περὶ τῆς τῶν ζώων ἐντρεχείας. Nam & Theophrastus imitatione Aristotelis scripserat περὶ ζώων φρονήσεως καὶ ἤθους, ut auctor est Diog. Laërt. Eadem controuersia in libris problematum Aristotelis. Diogenes Laërt. recenset libros ἐπιτεθεαμένων προβλημάτων & ἐκ τῶν Δημοκρίτου προβλημάτων Athenæus lib. I. Antigonus, Agellius, Macrobius Saturnal. lib. VII. utuntur testimoniis φυσικῶν προβλημάτων. & idem Agellius lib. XX. profert nonnulla ex Aristotelis encycliis problematis, quæ in illis, quæ hodie exstant, leguntur. Varia ergo Aristotelis problemata, unde illa apud au-

ctores

ctores uarietas. Ex iis coactum hoc opus problematum, quo utimur, sed multis locis interpolatum. nam nonnulla ab antiquis laudata in illis reperiuntur, nonnulla uerò nusquam comparent. Huc pertinent eiusdem Aristotelis περὶ τῆς ζωῆς καὶ θανάτου. περὶ Μακροβιότητος. Disputabat enim in iis περὶ Μακροβίων, aliisq; animalium idiomatis historicâ quadam collectione, cuius indicium faciunt, quæ ex illis producit Apollonius συναγ. θαυμασ, & Athenæus lib. X. quæ quidem in illo commentario, qui inter Aristotelis libros eâ inscriptione prostat, non leguntur. Phasgo quoq; περὶ Μακροβίων scripsit, ut est apud Diog Laert. in Epimenide. Theophrastus inter omnes maximè hanc historiæ partem excoluit, ut apparet ex indice librorum Theophrasti apud eundem Diog. Laert. Callimachi Grammatici περὶ ὀρνέων. περὶ μετονομασίας ἰχθύων meminit Suidas, Apollodori περὶ θηρίων Athenæus lib. XV. Apuleii de arboribus Seruius II. Georg. Virgil. Democriti de naturâ Chamæleontis Gellius lib. X. Nigidii de animalibus lib. VII. Licinii Macri Ornithogoniæ Nonius. Fabiani & Trogi de animalibus Charisius. Adde uariorum scriptorum ἁλιευτικά, de quibus Athenæus, & Taci περὶ λίθων, & Philetæ Ἑρμηνείαν, licet multa in illo opere παράδοξα. Philetæ testimonio probare conatur Strabo lib. III. Μελάγκρανιν, iunci genus esse. Antigonus συναγ. ἱστοριῶν παραδόξων. οὐχ ἥττον δὲ τούτου θαυμαστὸν, τὸ περὶ τὴν ἐν τῇ σικελίᾳ ἄκανθαν τὴν καλουμένην κάκτον. εἰς ἣν ὅταν ἔλαφος ἐμβῇ καὶ τραυματισθῇ, τὰ ὀστᾶ ἄφωνα, καὶ ἄχρηστα πρὸς αὐλοὺς ἴσχει. ὅθεν καὶ ὁ Φιλήτας ἐξηγήσατο, εἴπας: γηρύσαι τὸ δὲ νεβρὸς — Quæ satis docent, cuius illud opus argumenti fuerit, quod Philetas conscripserat. Historia, quæ circa locorum descriptionem uersatur, aut totius orbis omnia loca enarrat, ut Diogenianus Heracleotes, qui περὶ ποταμῶν, λιμνῶν, κρηνῶν, ὀρῶν. & συναγωγὴν καὶ πίνακα ἐν πάσῃ τῇ γῇ πόλεων scripserat. Aut certarum regionum, ur-
bium,

bium & locorum. Suidas recenset Callimachi περὶ νήσων. Κτίσεις νήσων καὶ πόλεων. περὶ τῶν ἐν Εὐρώπῃ ποταμῶν. Horapollinis τεμενικά. Polemonis περὶ τῶν ἐν Πόντῳ πόλεων. περὶ τῶν ἐν Λακεδαίμονι πόλεων. Ammonii περὶ κωμῶν meminit Harpocration in θόλος. Polystephani περὶ κρηνῶν in Λαμπρόφορος. Heraclidis περὶ νήσων Stephanus ὠλίαρος. Asclepiadæ περὶ ποταμῶν in ἀνάζαρβα. Aristotelis περὶ νείλου, Strabo, Plinius & alii. Adde uariorum auctorum περιηγήσεις, siue orbis descriptiones. Antigonus περιήγησιν Macedoniæ scripsit, ut testatur Steph. ἀβαντὶς. Eumachi περιηγήσεως meminit Phlegon Trallianus περὶ μακροβίων. Huc pertinent & πίνακες, in quibus descriptio orbis terrarum, siue ut Diog. Laert. in testamento Theophrasti, πίνακες ἐν οἷς αἱ τῆς γῆς περίοδοι εἰσιν, quorum meminit Strabo, & Stephanus αἶνος, & ἄβδηρα. His adiiciendi uariorum scriptorum περίοδοι, λιμένες καὶ περίπλοι. Eudoxi periodus plurimis auctorum locis nota. Mnaseæ περίπλου meminit Athenæus lib. IIX. Scholiastes Aristophanis laudat Leonis περίπλουν. Suidas Scylacis Cariandensis. Timageti λιμένας citat Scholiastes Apollonii Argonaut. III. Timosthenis Strabo lib. IX. Similia hisce opera Onesicritus præfectus classis Alexandri, aliiq; complures reliquerunt, ut testatur Plinius. Varro imitatus Græcos eiusdem argumenti libros Littoralia inscripsit, quibus expressit eorum λιμένας. Vicini his argumenti libri τῶν σταθμῶν noti ex Strabone, Athenæo, Plinio & aliis. Hyginus scripsit προπεμπτικὸν Cinnæ. Ex illo nonnulla profert Charisius, qui de argumento indicium faciunt. Puto fuisse descriptionem itineris Cinnæ; eâ occasione multa Geographica immiscuit. Quod & Iulium Cæsarem fecisse existimarim, illo poëmate, quod Iter inscripserat. Eius enim tituli poëma reliquisse Cæsarem memorat Suetonius in eius uitâ cap. LVI. Adde nunc historiam communem, siue uariam & miscellam, quæ in omnibus

iis, de quibus egimus, occupata est. Nam & fabulosa ueris, & res gestas hominum historiæ naturalium indigesta congerie miscet, unde Aristoteles huius argumenti opus ἄτακτα inscripserat. Diogenes Laërtius in Catalogo librorum Aristotelis refert Ἄτακτα δεκαδύο. Opus haud dubiè uarii & miscelli argumenti, quod nulla habita ratione ordinis aut rerum congesserat. Lego & Philetæ ἄτακτα in Athenæi lib. XI. Et quia in huiusmodi commentationibus multiplicem & confusaneam doctrinam conquisiuerant, ideo & titulos inscriptionum ad eam sententiam exquisitos, & proprios conuenientesq; excogitarunt, quos plerosq; recitat Agellius lib. XX. cap. ult. *Alii*, inquit, *Musarum inscripserunt; alii syluarum; ille κηρίον, alius κέρας ἀμαλθείας; quidam lectionis suæ, alius antiquarum lectionum; atq; alius πινακίδιον, atque item alius ἐγχειρίδιον. sunt etiam qui Pandectas inscripserunt. sunt autem qui διατριβάς. Est qui memoriales titulos fecerit. est qui studiosorum, & περὶ ποικίλης ἱστορίης. est qui βιβλιοθήκην est præterea qui pratum. neque desunt, qui indices libris suis fecerint epistolicarum quæstionum, aut confusarum.* Easdem inscriptionum festiuitates ridet Plinius in præfatione Naturalis historiæ. Varii argumenti Nicolai Damasceni historia καθολική, & Pamphili λειμών. Erat enim ποικίλων περιοχὴ ut Suidas scribit. Συμμίκτων Philemonis meminit Porphyrius quæstionibus Homericis. Callistrati σύμμικτα nota ex Athenæi lib. III. Phauorini παντοδαπὴν ἱστορίαν laudat Diog. Laërt in Anaxagora. Diotimi παντοδαπῶν ἀναγνωσμάτων Stephanus περὶ πόλεων. Alexandri περὶ παντοδαπῆς ὕλης idem Steph. κοτυάειον. Agellius lib. I. cap. IIX. *Sotion ex Peripatetica disciplina haud sanè ignobilis uir fuit. Is librũ multa uariaque historia refertum composuit, eumq; inscripsit κέρας ἀμαλθείας.* At Scholiastes Aristoph. Pluto laudat Phocionis Peripatetici κέρας ἀμαλθείας, ex eoque nonnulla profert de Laide, aliisque scortis Atheniensibus. Democritus quoque

Philo-

Philosophus scripserat librum; cui index κέρας ἀμαλθείας, ut est apud Diog. Laert. Dorothei Pandectas citat Clemens Alexand. lib. I. Stromaton, Gellius lib. XIII. cap. IX. *Tullius Tiro libros de uariis atq; promiscuis quaestionibus composuit. In his esse praecipui uidentur, quos Graeco titulo πανδέκτας inscripsit, tanquam omne rerum atque doctrinarum genus continentes.* Ita Hippias opus suum uariarum rerum συναγωγὴν inscripserat, cuius mentio apud Athenaeum lib. XIII. nam & πανδέκται ex uariis collectae, & Pandectae Synesio epist. C. qui Ciceroni ad Atticum Eclogarii, Analectae Senecae epist. XXVII. De quibus notandus est error doctissimi uiri Aduersariorum lib. XXIV. cap. XXXII. Varii item argumenti Stratonis, Scammonis, Theophrasti, & aliorum περὶ εὑρημάτων apud Athen. & Diog. Laert. Rhegini πολυμνήμων apud Nicephorum Callistum. Atteii Philologi libri πινάκων apud Charisium. Caeselli Vindicis commentaria antiquarum lectionum. Suetonii de rebus uariis. Aurelius Opilius, ut scribit Suetonius de Ill. Grammaticis, *composuit uaria eruditionis aliquot uolumina, ex quibus nouem unius corporis. Qui quia scriptores ac poetas sub clientela Musarum iudicaret, non absurde & scripsisse & fecisse se ait, ex numero Diuarum, & appellatione.* Ergo opus suum multijugae eruditionis imitatione Herodoti Musarum nomine inscripserat, apte ad argumentum. Cuius & Hyle Atteii Philologi, de qua ipsius apud eundem Sueton. uerba: *Hilen nostram aliis memento commendare, quam omnis generis coegimus, uti scis, octingentos in libros.*

CAP.

CAPVT XIV.

Historia quasi uera, siue Comœdia aut Tragœdia, & circa eam Grammaticorum studia. Eratosthenis περὶ ἀρχαίας κωμῳδίας. Theophrasti & aliorum similis argumenti libri. Demarati τραγῳδούμενα.

Reliqua est historia quasi uera, Comœdia siue Tragœdia. ita enim secutus Asclepiaden & Ciceronem, qui Comœdiam imaginem ueritatis uocat, appello. Hanc sane Grammatici summo studio excoluerunt. Nam antiquas fabulas accuratè interpretati sunt, & earum partes, proprietates, leges ac uirtutes explicarunt. Quod magnâ diligentiâ exsecutus Eratosthenes, ut ex plurimis eius locis, qui apud Scholiasten Aristophanis extant, apparet. Galenus ἐξηγήσει τῶν γλώσσων ἱπποκράτους: ὅτι γὰρ ἐποίουν οἱ παλαιοὶ πολλὰ τῶν ὀνομάτων αὐτοῖς, δέδεικται μὲν ἱκανῶς καὶ πρὸς Ἐρατοσθένους ἐν τοῖς περὶ ἀρχαίας κωμῳδίας. Quæ uerba docent Eratosthenis libros περὶ ἀρχαίας κωμῳδίας, & rerum & uerborũ, quæ in ueterum Comœdiis occurrebant, enarrationem continuisse. Exstabat & Theophrasti, Chamæleontis Heracleotæ, & Lycophronis περὶ κωμῳδίας, ut tradit Diog. Laërt. & Athen. lib. VI. & XI. Comœdiæ partes ab Aristophane Grammatico primùm distinctas fuisse idem Athen. lib. VI. prodit. Galenus quoque, ut ipse testatur, περὶ τῶν ἰδίων βιβλίων, scripserat librum in quo disputabat: εἰ χρήσιμον ἀνάγνωσμα τοῖς παιδευομένοις ἡ παλαιὰ κωμῳδία. Suidas auctor Hephæstionem scripsisse κωμικῶν καὶ τραγικῶν ἀπορημάτων λύσεις, & Ptole-

mæum

mæum τὰ ὁμοίως εἰρημένα τοῖς τραγικοῖς. Palamedes uerò & alii innumeri κωμικὴν καὶ τραγικὴν λέξιν enarrarunt, ut idem Suidas refert. Herodicus Cratetius opus conſcripſerat περὶ τῶν κωμῳδουμένων, ut eſt apud Athen. lib. XIII. & Antiochus Alexandrinus περὶ τῶν ἐν τῇ μέσῃ κωμῳδίᾳ κωμῳδουμένων ποιητῶν. Demaratus ſcripſerat τραγῳδούμενα, ut teſtatur Clemens Alexandrinus in Protrept. In iis hiſtorias tragicas, & argumenta tragicorum enarrabat. Quod argumentum & Aſclepiades ἐν τοῖς τραγῳδουμένοις exſequutus. Heraclides quoque plurimos libros reliquit, qui ad ueterem tragœdiam illuſtrandam faciebant, ut Diog. Laërt. in eius uita ſcribit. Apud Latinos Varro non minori ſtudio Comicorū ſcripta expoſuit, ut oſtendunt ipſius Plautinæ Quæſtiones, aliaq; ipſius argumenti. Helenius item Acro, & Aruntius Celſus Plautum & Terentium commentariis illuſtrarunt. Hic repetenda ſunt, quæ paulò ante de antiquorum Didaſcaliis docui. Nam licet hoc genus commentationum temporum rationem docebat, ueteris item Comœdiæ enarrationem ſectabatur. Hanc & ἱστορία θεατρικὴ ſpectabat, quam magna diligentia notârunt. Photius in Bibliotheca auctor Rufum in ſua δραματικῇ ἱστορίᾳ retuliſſe παράδοξα καὶ ἀπίθανα, καὶ τραγῳδῶν καὶ κωμῳδῶν πράξεις καὶ λόγους καὶ ἐπιτηδεύματα. Cum uerò, ut Plato lib. VII. de Legibus, comœdia uerbis, cantu, ſaltatione, & id genus imitationibus exhibita; pleniſsima autem iſtorum omnium cognitio Grammatici, ſiquidem ſcire debet, ut Ammonius definit, quæ ad poëtas alioſque ſcriptores pertinent, poëſeos originem & cauſſas indagat, poematum genera, illorumq; propria perpendit, & quibus auctoribus eorum ſingula cæperint, quorum ſtudio propagata ſint, eruit, quæ circa actores fabularū, alioſq; τεχνίτας τὴν θεατρικὴν μουσικὴν, ut Ariſtoteles Polit. lib. IIX. μεταχειριζομένους, modos item & tibias, aliaq; muſica inſtrumenta, & theatra-

les machinas considerat, totam denique historiam poëticam exactè docet, de qua Aristot. de Poëtica. Athen. Deipnosoph. lib. XIII. Plutarch. de Musica lib. VI. & IX. Sympos. Lucian. περὶ ὀρχήσεως. Scholiast. Pindari Olymp. Scholiast. Lycophr. Pollux lib. IV. Vitruu. lib. IX. Eustath. Procemio Iliad. Sed de Poëtica hic disserere nimis ambitiosæ diligentiæ est.

CAPVT XV.

Ἱστορικὴ γραμματικὴ, Φιλολογία. Grammatici & Philologi discrimen. Φιλολόγοι. λογόφιλοι Stoici λογόφιλοι. Φιλολογία. ἱστορικὴ πολυμάθεια. Telephi libri ποικίλης Φιλομαθείας. Φιλολογία, Φιλομάθεια. Philologi πολυΐστορες. Φιλολογία ἡ ῥητορικὴ Plutarchi interpres notatus. Eruditio. Humanitas. Agellius fortean emendatus. Litteratura. Litteræ. Cicero explicatus γράμματα literatura. Φιλογράμματος. Error interpretis Diogenis Laërtij. Ratio inscriptionis librorum Martiani Capellæ, de nuptiis Philologiæ & Mercurij. Φιλολογία, πολυμαθία.

HAnc Grammaticæ partem ἱστορικὴν, propriè Φιλολογίαν appellarunt. Sæpe occurrit in antiquis Lapidibus Grammatici Philologi appellatio.

latio. Seneca tamen disertim Grammaticũ à Philologo distinguit. Epist. CVIII. *Cũ Ciceronis libros de Republica prehendit Philosophus, miratur contra iustitiam dici tam multa potuisse, cum Philologus ad hanc lectionem accessit, hoc subnotat, duos Romanos reges esse, quorum alter patrem non habet, alter matrem. Præterea notat, eum quem nos dictatorem dicimus, & in historiis ita nominari legimus, apud antiquos Magistrum populi uocatum. Romulum periisse solis defectione. Prouocationem ad populum etiam à regibus fuisse. Eosdem libros cum Grammaticus explicuit, primùm reapse dici à Cicerone pro reipsa, in Commentarium refert; nec minus sepse, id est, seipse. Deinde transit ad ea, quæ consuetudo seculi mutauit, tanquam quod ait Cicero: Quoniam sumus ab ipsa calce eius interpellatione reuocati. hanc quam nunc in circo metam uocamus, antiqui calcem dicebant.* Planè hæc distinctio est Zenonis. Nam & is φιλολογίαν & λογοφιλίαν distinxisse uidetur. Stobæus περὶ ἀδολεσχίας: Ζήνων τῶν μαθητῶν ἔφασκε, τοὺς μὲν φιλολόγους εἶναι, τοὺς δὲ λογοφίλους. φιλολόγους intelligit studiosos historiarũ & uariæ eruditionis. λογοφίλους, quorum studium in sermone & uerbis. Ita Senecæ Philologus rerum & historiarum studiosus. Grammaticus, qui uerba captat, & translationes figurasque dicendi obseruat. Quanquam Zeno reprehendisse uidetur nimis anxiam Stoicorum curam in uerbis & sermone. Siquidem uera sententia Clementis Alex. Strom. lib. II. τοὺς δὲ τῆς λέξεων ἐχομένους, καὶ περὶ ταύτας ἀσχολουμένους, διαδιδράσκει τὰ πράγματα. Hunc uerò Stoicorum morbum Galenus & alii notant, & ipse Seneca scribit Zenonem uerba examinare. Vtut sit, ex Seneca manifestum, Philologos propriè appellari, qui circa historias, & in earum indagatione ac obseruatione uersantur. Idem Seneca de morte Claudii: *Gaudet illic esse philologos homines, sperat futurum aliquem historiis suis locum.* Ausonius scribit Epitaphia heroum, qui bello Troiano interfuerant, se in Latinum sermonem conuertisse, *reperta apud Philologum*

lologum quendam. Seruius VII. Æneid. citat incerti auctoris Philologiam; historica scilicet commentaria. Photius in Bibliotheca ἱστορικὴν πολυμάθειαν uocat philologiam, ubi ait Ptolemæi περὶ τῆς εἰς πολυμάθειαν καινῆς ἱστορίας λόγους χρησίμους τοῖς περὶ τὴν ἱστορικὴν πολυμάθειαν πονεῖν ὡρμημένοις. & mox φιλολογίαν καὶ πολυμαθίαν coniungit. Ita apud eundem Photium Iustinus πολυμαθείας τε καὶ ἱστοριῶν περιρρεόμενος πλέτῳ. Plutarchus lib. V. Sympos. probl. 11. Polemonem ait πολυμαθῆ, καὶ οὐ νυστάζοντα ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς πράγμασιν ἄνδρα, ut Arnobius lib. V. *Varronem multiformibus eminentem disciplinis, & in uetustatis indagatione rimatorem.* Telephus Grammaticus Pergamenus, ut auctor est Suidas, scripserat libros ποικίλης φιλομαθείας. Qua inscriptione nihil aliud innuebat, quàm libros istos uariæ & multiplicis eruditionis. Nempe doctrinæ elegantioris omnis generis, quam unusquisque, qui literarum curiositatem amat, scire uellet & desideraret. Hoc Porphyrius simili modo expresit. Nam qui Telephi περὶ ποικίλης φιλομαθείας, ii sunt Porphirii περὶ φιλολόγου ἱστορίας. Variæ scilicet eruditionis libri. Qualis Phauorini παντοδαπὴ ἱστορία, Alexandri περὶ παντοδαπῆς ὕλης, de quibus iam egimus. Hac enim ratione φιλομάθεια est φιλολογία. Nam Philologia omnia illa complectitur, quæ φιλομαθὴς scire optat aut cupit. Philostratus Apollon. lib. III. πολυμαθέστατος καὶ φιλομαθής. Inde Grammatici Philologi πολυΐστορες appellati, ut Appion & Alexander Milesius apud Suidam. Higinus apud Suetonium. Varro Logistoricus Sidonio Apoll. lib. VII. Epist. IX. & Polyhistor Charisio. Philologiam Rhetoricæ studia dici obseruo, apud Plutarchum in Antonio: τοῖς μὲν οὖν Ἕλλησιν οὐκ ἄτοπος οὐδὲ φορτικὸς συνηνέχθη τότε πρῶτον, ἀλλὰ καὶ τὸ παῖζον αὐτοῦ πρὸς ἀκροάσεις φιλολόγων, καὶ θέας ἀγώνων, καὶ μυήσεις ἔτρεπε. Ἀκροάσεις φιλολόγων capio auditiones siue declamationes Rhetorum. Nam ἀκροάσεις de publico conuentu & frequentiâ

dici

dici iam docui. In his ergo falsus interpres. Ita apud eundem Plutarchum φιλολόγος sermonis studiosus & elegantiæ eius obseruator, lib. πῶς δεῖ τὸν νέον ποιήματα ἀκούειν: τὸν μὲν φιλόμυθον μὴ λανθάνειν τὰ καινῶς ἱστορούμενα, μηδὲ τὸν φιλολόγον ἐκφεύγειν τὰ καθαρῶς πεφρασμένα καὶ ῥητορικῶς. & eodem libro φιλολόγος, uerbi studiosus: ἐκεῖνο μὲν γὰρ φιλόλογον καὶ οὐκ ἀηδὲς, ὅτι ῥιγεδανὴ κακοθάνατός ἐστιν εἰδέναι. Ad summam φιλόλογον appellant, quicquid uariæ & elegantis ac festiuæ eruditionis. Athenæus lib. V. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος παιδευτικὸς ἦν ἐν πᾶσι, καὶ φιλολόγος ἐν ταῖς ὁμιλίαις. Studiosum fuisse, ait, Alexandrum uariæ & amœnæ doctrinæ, usq; adeo, ut in colloquiis & conuersatione cum aliis eâ delectaretur. Plutarchus Sympos. I. problem. I. Agathonis conuiuium plures habuisse scribit φιλολόγους, Socrates, Phædros, Pausanias. & Lucullo, in cuius Bibliothecam, quam τῶν μουσῶν καταγώγιον uocat, omnes Græcos conuenisse narrat, ipsum Lucullum solitum συσχολάζειν τοῖς φιλολόγοις. Vitruuius lib. VII. *Attalicos reges magnis Philologiæ dulcedinibus inductos Bibliothecam instituisse.* lib. III. *Cum ergo auctas haberem copias disciplinarum, philologis & philotechnis rebus, commentariorumq; scripturis me delectans.* lib. IX. cap. III. postquam de Attio, Lucretio, Cicerone & Varrone locutus. *Non minus*, inquit, *etiam plures Philologi, cum Græcorum sapientibus multa deliberantes, secretos cum his habere uidebuntur sermones.* Ergo philologi omnium bonarum artium & humanitatis periti, unde & libertus Q. fratris Ciceronis Philologus appellatus. Plutarchus Cicerone: Νεανίσκον τινὰ πεπαιδευμένον μὲν ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος ἐν γράμμασιν ἐλευθερίοις, καὶ μαθήμασιν, ἀπελεύθερον δὲ Κοΐντου τοῦ ἀδελφοῦ φιλόλογον τοὔνομα. Philologia Latinis eruditio. Suetonius Caligula Cap. LIII. *E disciplinis liberalibus minimum eruditioni, eloquentiæ plurimum attendit.* Hieronymus ad Lætam, Aristotelem eruditum uocat. Quanquam eruditio peritia τῆς κυκλοπαιδείας, quæ

latiori appellatione Philologia. Cicero lib I. de finib. *Vellem equidem Epicurus fuisset doctrinis instructior. est enim (quod tibi ita uideri necesse est) non satis politus ijs artibus, quas qui tenent, eruditi appellantur.* Suetonius Augusto cap. XXCIIX. *Deinde etiam eruditione uerâ repletus, Sphæri, Arei philosophi contubernium iniit.* Nam haustá cyclopædia Philosophiæ studia aggrediebantur. D. Augustinus de ordine lib. II. cap. XVI. *Quibus si quisq; non cesserit, & omnia quæ per tot disciplinas latè uarieq; diffusa sunt, ad unum quoddam simplex uerum certumque redegerit, eruditi nomine dignissimus.* cap. XVII. *Si quis etiam hoc plurimum putat, solos numeros optimè nouerit, aut solam Dialecticam. Excipit enim hanc eruditionem iam ipsa Philosophiæ disciplina.* Philologia item humanitas dicitur. Agellius lib. XIII. cap. V. *Humanitatem appellarunt id propemodum, quod Græci παιδείαν uocant, nos eruditionem institutionemq; in bonas artes dicimus.* Vbi ueteres libri scribunt: *institutionemq; qua bonas artes didicimus.* Cicero pro Archia: *Quibus ætas puerilis ad humanitatem informari solet.* Et literatura. Augustinus de ordine lib. II. *Grammatica, quia ipso nomine profiteri se literas clamat, unde etiam Latinè literatura dicitur, factum est, ut quicquid literis memoria dignum mandaretur, ad eam necessariò pertineret. Itaq; unum quidem nomen, sed res infinita, multiplex, curarum plenior, quàm iucunditatis: huic disciplinæ accessit historia, non tam ipsis historicis, quàm Grammaticis laboriosa.* Hinc Cicero Orat. pro Muræna literatos & historicos coniunxit. *Tua uerò nobilitas literatis & historicis notior est, Pop. uerò obscurior.* Tertull. Apologetico: *Ptolemæus omnis literaturæ sagacissimus.* Capitolino in Antonino Pio: *nitida litteratura.* L. I. C. Theodos. de Decur. urb. R. *Quem constiterit studiorum liberalium usu atq; exercitatione, & ita esse literis politum, ut citra offensam uitii uerba ex eodem procedant. Ne autem litteraturæ, quæ omnium uirtutum maxima est.* Symmachus lib. I. *Philosophorum litteraturam.* Literæ denique pro ipsa παιδείᾳ & littera-

ratu-

raturâ. Cicero in Pisonem: *Sic non solum Philosophia, sed etiā litteris est eruditus.* Catone maiore, & lib. IV. Academ. Quæst. *M. Catonem in senectute Græcas literas didicisse.* Hoc uulgo accipiunt, tanquam si Cato senex linguam Græcam didicisset. Sed Græcas literas intellige, Græcorum disciplinas, ita enim Plutarchus in Catone: παιδείας Ἑλληνικῆς ὀψιμαθὴς γενέσθαι λέγεται, καὶ πόῤῥω παντάπασιν ἡλικίας ἐληλακὼς ἑλληνικὰ βιβλία λαβὼν εἰς χεῖρας. ita γράμματα pro eruditione & literaturâ. Vitâ Crassi: ἦν γὰρ οὔτε φωνῆς, οὔτε γραμμάτων ὁ Ὀρώδης ἑλληνικῶν ἄπειρος. Simili modo apud Diog. Laërt. φιλογράμματος, eruditus siue philologus; malè enim interpres literatorem uertit. in Timone: Φιλογράμματός τε, καὶ τοῖς ποιηταῖς μύθους γράψαι ἱκανός. Philologos describit Manilius lib. IV.

At quibus Erigone duxit nascentibus æuum,
Ad studium ducit mores, & pectora doctis
Artibus instituit: nec tam compendia census,
Quam causas uiresq́; dabit perquirere rerum.
Illa decus linguæ faciet, regnumque loquendi,
Atque oculos mentis, qua possit cernere cuncta,
Quamuis occultis natura condita caussis.

Sub eâdem enim geniturâ collocat Ptolemæus φιλολόγους, φιλογραμμάτους, εὐχαρίτους τῷ λόγῳ. Sed ut semel statuam quod iam multis docui, Philologia proprie est peritia linguarum, & ἁπάσης ἀρχαιολογίας cognitio. Quæ cum pluribus artibus, & multarum rerum scientia exuberet, Polymathia appellata est, amplexa omne studiorum genus. Quod si suos cuique professioni terminos statuamus, literatura in scriptorum interpretatione fines suos nôrit. Sed illa, ut Quinctilianus ait, *tenuis à fonte assumtis poetarū & historicorum uiribus, pleno iam satis alueo fluit, cum præter rationem rectè loquendi propè omnium maxi-*

um maximarum artium scientiam amplexa sit. Hæc est illa Philologia, quæ apud Martianum Capellam nubit Mercurio. Nam libros quibus disciplinas liberales, seu ut ipse ait, disciplinas cyclicas, id est, ἐγκυκλοπαιδείαν tradidit, de nuptiis Mercurii & Philologiæ inscripsit. & lib. I. *Iampridem*, inquit, *sentio Philologiæ amore torreri Mercurium, eiusq́; studio comparatas habere quamplurimas in famulitio disciplinas, fandi uenustatem, elegantiam pingendi, totum certè quicquid comit decorem Gratiarum.* Et statim: *Philologia cælum tartarumq́; discutere, ac deorum omnium sedes perscrutatione transire, ac syderum multitudinem numerare consueuit.* Vides Philologiam complecti omnes artes. Galenus uerò προεστηκότα ἐπὶ τὰς τέχνας Mercurium ait λόγου δεσπότην, καὶ ἁπάσης τέχνης ἐργάτην, & simulacrum eius cingi omnium opificum coroná fingit; proximos deo liberalium artium professores, quos sequuntur pictores, plastæ & id genus; hos denique alii omnes, qui artes aliquas exercent. πάντες δὲ, inquit, πρὸς τὸν θεὸν ἀποβλέπουσι κοινὸν, τῷ παρ' αὐτοῦ προστάγματι πειθόμενοι. Rectè ergo Mercurius & Philologia connubio iunguntur. Hanc rationem sequitur morosissimus auctor in operis sui inscriptione. Sozomenus Historiæ Ecclesiast. lib. V. Ἀπολλινάριος τῇ πολυμαθίᾳ χρησάμενος, ἀντὶ μὲν τῆς ὁμήρου ποιήσεως, ἐν ἔπεσιν ἡρώοις τὴν ἑβραϊκὴν ἀρχαιολογίαν συνεγράψατο, ἐπραγματεύσατο δὲ καὶ τοῖς μενάνδρου δράμασιν εἰκασμένας κωμῳδίας, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ἐκ τῶν θείων γραφῶν τὰς ὑποθέσεις λαβὼν τῶν ἐγκυκλίων καλουμένων μαθημάτων, ἐπενόησε ἰσοδυνάμους πραγματείας, φράσει καὶ οἰκονομίᾳ ὁμοία τοῖς παρ' ἕλλησιν ἐν τούτοις εὐδοκιμήσασιν. Tribuit Apollinario πολυμαθίαν & peritiam ἐγκυκλίων μαθημάτων, quem tamen solis Philologiæ studiis excelluisse narrat. Ita Sueton. de Illust. Grammat. Atteium Philologi appellationem adsumsisse, *quia sicut Eratosthenes, qui primus hoc cognomen sibi uindicauit, multiplici uariáque doctriná censebatur.* Nullus uerò in omni antiquitate

Impe-

Imperatorum, Principum, & Philosophorum, quorum ingenia amœnitatem & leporem studiorum ferre potuerunt, quin magna alacritate Philologiam amplexus sit, usque adeò ut plerique illorum ingenii sui monumentis eam illustrârint. Quò quæso spectant Iul. Cæsaris, Augusti, aliorumque poëmata & id genus argumenta lepida & iucunda. Varronis libri Logistorici. Aristotelis περὶ μέθης. Μαγικός. Παιδας. Galeni εἰ ἡ φιλολογία χρήσιμος εἰς τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν. Sed satis est prouocasse ad testimonia illorum, qui illustrium uirorum uitas enarrant, & monumenta ab illis relicta produnt. Si qua igitur titulis fides, horum cultu & studiis dignitas Philologiæ efflorescit, quam nemo deserit, nisi qui arcti & compressi animi, per naturæ iram, quod Græci dicunt, τῆς χάριτος οὐκ ἔθυσε.

CAPVT XVI.

Κριτική. Eius nobilitas. Galeni liber; εἰ δύναταί τις εἶναι κριτικὸς καὶ γραμματικός, & Cornelii Nepotis similis argumenti. κριτικὴ definita & diuisa, & de altera eius parte, iudicio. ἐκκριτοι. ἐγκύκλιοι. Fraus librariorum in supponendis adulterinis scriptoribus. Plurimi libri falsis auctoribus inscripti. Caussæ istius erroris. Demetrii Magnesii περὶ ὁμωνύμων. Eius nomen repositum Dionysio Halicarnass. Quibus modis Critici auctoribus scripta sua uindicârint. Varronis liber περὶ χαρακτήρων. Emendato-

res nomen suum adscribebant libris quos correxerant. Indices librorum uulgati à Grammaticis. Callimachi πίναξ παντοδαπῶν συγγραμμάτων *Istius operis methodus. Mos colligendi numerum uersuum in recensione librorum. Telephi* βιβλιακῆς ἐμπειρίας *libri. Libros conquirere & instruere bibliothecas Grammaticorum. Quomodo capiendum apud Strabonem Aristot. primum libros collegisse & docuisse reges Aegypti bibliothecam instruere. Quomodo Plato dicatur primus dialogos scripsisse. Grammatici bibliothecis praefecti. Critici recitationibus poëtarum adhibiti.* πέντε κριταί. *Hesychius emendatus.*

TErtia Grammaticæ pars κριτική, quæ omnium nobilissima; ideoque huic totam Grammaticam subiecit Taurifcus, ut refert Sextus Empiricus Philosophus aduersus Mathematicos, qui eâdem ratione τὴν κριτικὴν τὸ ἰδιαίτερον μέρος τῆς γραμματικῆς uocat. Galenus περὶ τῶν ἰδίων βιβλίων testatur se scripsisse librum tali indice: εἰ δυνατός τις εἶναι κριτικὸς καὶ γραμματικός. In quo libro disseruisse uidetur de Critices dignitate, perinde ac si illa dignior & eminentior, quàm ut Grammaticæ pars censeri debeat, à quâ merito discreta professio, quæ liberrimò excursu in omnes disciplinas transit. Huic Galeni commentationi argumenti similitudine consensisse uidetur Cornelii Nepotis liber, quo distinguebat literatum ab erudito. Hoc enim indice Nepotis iste

iste liber notus testimonio Suetonii de Illust. Grammaticis. Κριτικὴν ita definit Sextus Philosophus: ἰδιαίτερον δὲ τὸ μέρος τῆς γραμματικῆς, καθ' ὃ τοὺς ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς ἐπισκοποῦσι, καθὸ τὰ ἀσαφῶς λεγόμενα ἐξηγοῦνται, τά τε ὑγιῆ καὶ τὰ μὴ τοιαῦτα κρίνουσι, τά τε γνήσια ἀπὸ τῶν νόθων διορίζουσι. *Præcipua & propria Grammaticæ pars, qua considerant poëtas aliosque scriptores, quatenus explicant obscurè ab iis dicta, & quæ bona & sana apud ipsos iudicant, & uera ac germana ab adulterinis distinguunt.* Martianus Capella de Grammatica: *Officium uerò meum fuerat doctè scribere legereq́. Nunc etiam illud accessit, ut meum sit eruditè legere probareq́. Quæ duo mihi uel cum Philosophis, Criticisq́ uidentur esse communia.* lib. de Dialectica, ubi recenset normas disciplinarum. *Quinta de iudicando, quæ pertinet ad iudicationem poëtarum & carminum.* Augustinus de Musica lib. 3. *Poëtarum iudices Grammatici.* lib. II. de ordine cap. XIV. *Sic ab eâ* (Musicâ) *poëtæ geniti sunt. Et quoniã de primâ illâ disciplina* (Grammaticâ) *stirpem ducebat, iudices in eos Grammaticos esse permisit.* Eustathius in Iliad. β. Κριτικοὺς, ὃς κατὰ τὴν γραμματικὴν παράδοσιν εἰδότας κρίνειν τὰ ποιήματα. Vide Diomedem lib. II. Duas Criticæ partes præcipuas reperio, quarum hæc est, qua uelut Censores de auctoribus iudicabant, sua cuique opera uindicabant, uera & germana à suppositiciis discernebant, & omnium scriptorum quasi quendam censum agebant. Hanc itaque partem rectè iudicium dixeris, alteram emendationem. Nam licet etiam in emendatione potiores iudicii sint partes; tamen ut illud in recto de auctoribus iudicio, ita hæc in eorum emendatione tota est. Quinctilianus lib. I. cap. V. *Iudicio tam seuerè usi sunt ueteres Grammatici, ut non uersus modò censoriâ quâdam uirgulâ notare, & libros qui falsò uiderentur inscripti, tanquam subdititios submouere familia permiserint sibi; sed auctores alios in ordinem redegerint, alios omnino exemerint numero.* Quorum hi ἐγκρίνει, illi ἐκκλείει; hoc est, ut Priscianus lib.

 XIIX.

XIIX. in ordinem redacti & abiecti, atque extra ordinem siue egregii. Apud eundem Quinctil. lib. X. *Apollonius in ordinem à Grammaticis datum non uenit, quia Aristarchus atque Aristophanes poëtarum iudices, neminem sui temporis in numerum redegerunt.* Ita lib. I. scribit *Aristophanem Grammaticum primum negasse, ὑποθήκας esse Hesiodi, Isocratem uerò & Aristotelem easdem illi attribuisse.* quas Scholiastes Pindari Pyth. ad Chironem auctorem refert. Palæmon apud Suetonium gloriatur: *Nomen suum non temere in Bucolicis positum, sed præsagiente Virgilio fore quandoq; omnium poëtarum & poëmatum Palæmonem iudicem.* Horatius lib. II. Epist. I. *Ennius & sapiens & fortis & alter Homerus; Vt Critici dicunt*—— Hieronymus Epist. ad Magnum Orat.: *Quid loquar de Philone, quem uel alterum Iudæum Platonem Critici pronunciant.* Athenæus lib. III. δοκεῖ οὖν ἐμοὶ αὐτοῦ τοῦ Εὐθυδήμου εἶναι τὸ ποίημα, καὶ ὁ Διονυσιοκλῆς ἔφη, ὅτου μὲν ἐστὶ τὰ ποιήματα ὑμῶν ἐστι κρίνειν τῶν δοκιμωτάτων γραμματικῶν. *Videtur igitur mihi poëma esse Euthydemi. Tum Dionysiocles inquit: Cuius sint poëmata uestrum est iudicare, qui estis probatissimi Grammatici.* & lib. II. ait Grammaticos negare poëma de nuptiis Ceycis esse Hesiodi. Ἡσίοδος ἐν Κήυκος γάμῳ, κἂν γὰρ γραμματικῶν παῖδες ἀποξενῶσι τοῦ ποιητοῦ τὰ ἔπη ταῦτα. Vtilis autem inprimis & necessaria hæc Criticorum sollertia & studium in discernendis auctorum libris. Veteres enim librarii titulis librorum ualdè imposuerunt, ut uidere est ex Galeno περὶ τῶν ἰδίων βιβλίων. Nam aut lapsi inscitiâ, aut ut precium librorum augerent, clarissimis quibusque auctoribus eos inscribebant. Ita magnis scriptoribus spurios fœtus suppositos fuisse uidemus. Galenus I. de Alimentis. Hippocratis librum de ratione uictus ad uarios auctores referri scribit, & passim multos Hippocratis libros nothos arguit. Erotianus procemio τῆς συναγωγῆς τῶν παρ' Ἱπποκράτει λέξεων, librum προρρητικῶν I & II. Hippocratis non esse adfirmat. Axiochum

dialogum Platoni inscriptum Æschinis Socratici esse testatur Suidas Ἀξίοχος. & Αἰσχίνης. Ita aliis quoque Platonis dialogis natalium controuersia mouetur, uti etiam quamplurimis Aristotelis libris. Nam præter illa, quæ minime ambigua, eius opera enumerat Diog. Laërtius, multa etiam alia tribui illi scribit. τὰ ὅσα γε ἀναμφίλεκτα, inquit, πολλὰ γὰρ καὶ ἄλλα εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται συγγράμματα αὐτοῦ. Andronicus negabat librum περὶ ἑρμηνείας esse Aristotelis, ut auctor est Ammonius, & de I. Meteoron antiquitus dubitatum ex Olympiodoro constat. Simplicius in III. de cœlo, librum περὶ ἀτόμων γραμμῶν nonnullos Theophrasto tribuisse scribit. Ethica ad Nicomachum non Aristotelis, sed Nicomachi eius filii apud Ciceronem V. de Finibus legimus. Libros quoque de Rhetorica ambiguos hæc Quinctiliani docent: *Non dissentit*, inquit, *Theodectes, siue ipsius id opus sit, quod de Rhetorica nomine eius inscribitur, siue ut creditum est, Aristotelis.* Plutarchus Aristide extremo librum περὶ εὐγενείας, cuius & Diogenes meminit τοῖς γνησίοις Aristotelis adnumerare ambigit. Democriti librum, cui index Μέγας διάκοσμος, Theophrastus aiebat esse Leucippi, ut est apud Diog. Laërtium; qui solus testis esse poterat, quam multi libri falsis & suppositiciis auctorum titulis inuulgati fuerint. Nam singulis ferè Philosophorum uitis plurima ipsorum opera adulterina aut ambigua narrat. Athenæus lib. VI. Chamæleontis Pontici περὶ ἡδονῆς sub nomine Theophrasti circumlatum scribit, & lib. XIII. multas olim orationes falsò Lysiæ attributas fuisse. Columella lib. VII. de Agricultura Doli Myndesii ὑπομνήματα sub nomine Democriti falsò prodi. Idem obtinet in Latinorum scriptis; cumprimis patrum, quorum libros dubiæ fidei infinitum sit referre. Ne sacri quidem libri hanc uarietatem effugere potuerunt. Tertium Maccabæorum alii Iosepho, alii Philoni Alexandrino adscribunt; ita aliorum quoque, quorum fidem

Ecclesia timet, diuersi auctores laudantur. Huius uerò erroris siue uarietatis tres potissimùm caussæ uidentur, quarum prior: plurium auctorum ὁμωνυμία, secunda similis argumenti tractatio, tertia denique precium librorum. Auctor uitæ Hippocratis magnam dissensionem de eius scriptis ait, minus uerò securum aliquid certi de iis pronunciare, cum multæ caussæ sint, quæ iudicium fallere possint, inter alias uerò ἐπωνυμία. Apud Eusebium προπαρασκ. εὐαγγ. lib. XI. Aristotelis nomen falsò subrepsit fragmento quod Aristotelis nomine adducit, in quo fit mentio Aristoxeni Musici, quem Aristotelis discipulum fuisse ex Suida notum. Fons erroris ὁμωνυμία Aristotelis & Aristoclis, cuius uerba sunt, quæ inibi leguntur. Vide Suidam Ἀριστοκλῆς. Galenus Comment. III. ἐπιδημιῶν: Hippocratis librum περὶ ῥηγμικῶν non Hippocratis Coi esse, sed Hippocratis Heraclidis filii, cui & Aphorismos tribui indicat. Huc pertinet Demetrij Magnesii περὶ ὁμωνύμων ποιητῶν καὶ συγγραφέων. Hoc enim titulo liber iste citatur à Diogene Laërt. in Epimenide & Aristotele. Quare cum Harpocration in Ἰσαῖος laudat Demetrii περὶ ὁμωνύμων ποιητῶν, Dionysius Halicarnasseus ὑπομνήμ. περὶ τῶν ἀρχαίων ῥητόρων, Demetrii περὶ τῶν ὁμωνύμων ῥητόρων, idem illud Demetrii Magnesii opus intelligendum. Apud Dionysium uerò male scribitur: Δῆμος ὁ Μάγνης. Vbi emendandum: Δημήτριος ὁ Μάγνης. In illo opere Demetrius τῶν ὁμωνύμων συγγραφέων uitam enarrabat, & de eorum scriptis disserebat, ut patet ex Diog. Laërtii Hippaso, Philolao, Xenophonte, Athenæi lib. XIII. & Plutarchi Demosthene. Scholiastes Demosthenis citat & Dionysii Sinopensis περὶ ὁμωνύμων. Ammonius proœmio in Categorias refert Aristoteli non paucos spurios libros adscriptos fuisse propter nominis similitudinem, cum plurimi eius cognomines fuerint; deinde διὰ τῶν συγγραμμάτων ὁμωνυμίαν. Complures enim Aristotelis discipuli

cipuli æmulatione incitati eadẽ cum ipso argumenta tractare ambierunt. Quod familiare fuisse Philiosophis obseruo apud Diog. Laert. Scribit enim Democritum ζηλωτὴν τῶν Πυθαγορικῶν, admirari Pythagoram ἐν τῷ ὁμωνύμῳ συγγράμματι. Intelligo opus eiusdem argumenti & inscriptionis, quale & Pythagoras, aut Pythagoræi reliquerant. Addit eodem loco Ammonius: Ptolemæum Philadelphum, studiosum Aristotelis multos precio induxisse, ut libros Aristoteli falsò inscriberent. Galenus Comment. in Hippocratis de Naturâ humanâ: Opera auctorum fallsos titulos præferre cœpisse à temporibus regum Alexandriæ & Pergami, inter quos ingens certamen in coëmendis ueterum libris. Cum itaque maius precium librorum, quibus antiqui auctoris nomen præfixum, hinc natum ut multis scriptoribus spurii librorum fœtus suppositi sint. Dio Chrysostomus Orat. περὶ κάλλους refert miram librariorum fraudem, quâ uilissimos quosque recentium libros abdere soliti frumento, ut situm contraherent, atque ita pro antiquis maiori precio uenderent. Hic ergò emergit κριτική, quæ legitimos fœtus tollit, & auctoribus suis uindicat, spurios uero & monstrosos aut necat, aut alienæ adoptioni relinquit. Critici uerò in dijudicandis auctorum libris præcipuè, iudicii normâ usi, discernentes sermonis characterem, & docendi modum; sententiarum siue dogmatum consensum notantes, & si qua eius mentio facta simili inscriptione & argumento ab ipso scriptore cui tribuitur, aut alio quodam receptæ auctoritatis aut probatæ fidei auctore. Simplicius procemio in prædicamenta Aristot. ὅτι δὲ γνήσιον τοῦ φιλοσόφου τὸ βιβλίον, μάλιστα μὲν ἡ τῶν ἐννοιῶν πυκνότης, καὶ τὸ συνεστραμμένον τῆς φράσεως δηλοῖ, καὶ τὴν νοερὰν τοῦ Ἀριστοτέλους περιέχον δύναμιν, καὶ αὐτὸς δὲ μέμνηται βιβλίου ἐν ἄλλοις δέκα κατηγορίας αὐτὸ καλῶν, καὶ οἱ σπουδαιότεροι τῶν ἑταίρων ὡς γνήσιον ἀπεδέξαντο τὸ βιβλίον. Ammonius in Categorias: ἐπειδὴ

δ' ὑπὸ

δ' ὑπὸ τ̃ ἐξηγητῶν, κατηγοριῶν μὲν τοῦτο εἶναι γνήσιον τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐκ τῶν νοημάτων καὶ τῆς φράσεως, καὶ τὸ ἀεὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πραγματείαις μεμνῆσθαι τούτου τοῦ βιβλίου τ̃ φιλόσοφον. Iisdem argumentis Ammonius librum περὶ ἑρμηνείας Aristoteli uindicat. πρὸς δὲ τὸ γνήσιον εἶναι, inquit, τοῦ φιλοσόφου τὸ βιβλίον οὐδεὶς ἠξίωσε, τ̃ περὶ τὰ συγγράμματα τοῦ Ἀριστοτέλους ἐσπουδακότων ἀμφιβαλεῖν, εἰς τὸ πιθανὸν ἀποβλέπων τῆς ἐπαγγελίας, καὶ εἰς τὴν ἔντεχνον καὶ κεκομψευμένην καὶ τῷ φιλοσόφῳ συνήθη τ̃ ἐν αὐτῷ παραδεδομένων θεωρημάτων διάθεσιν, καὶ τὴν πρὸς τὰς ἄλλας αὐτοῦ πραγματείας ὁμολογίαν. Dionysius Halicarnass. summus Criticus, secutus iudicii εὐστοχίαν multa legitima opera auctoribus suis uindicat, & nothis liberat; atque in eo laborasse ueteres Criticos docet ὑπομνήμ. περὶ ἀρχαίων ῥητόρων; inprimis eo loco ubi de Dinarcho agit. Operæ esse, inquit, περὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ διελθεῖν, καὶ διορίσαι σὺν τ̃ γνησίους καὶ ψευδεῖς λόγους, quos illi Callimachus & alii Grammatici adscripserant. Galenus περὶ τ̃ ἰδίων βιβλίων scribit, quendam peritum τῆς πρώτης παιδείας emisse librum indice nominis Galeni nobilem, & postquam primos uersus legisset, ex notâ styli definiisse librum non esse eius auctoris, cuius titulum præferret. Idem Galenus Comment. in Hippocratis ἐπιδημιῶν ait, χαρακτῆρα libri VI. longè abire ab eo, quo lib. I. & III. usus, quos omnes unanimi consensu ab Hippocrate ultimam manum recepisse asserunt; ex reliquis V. & VII. nothos esse. Vide eundem Comment. I. in Hippocrat. de naturâ humanâ. Simplicius Prolegomenis in Categorias Aristotelis ex Adrasto: φέρεται καὶ ἄλλο κατηγοριῶν βιβλίον, ὡς Ἀριστοτέλους, καὶ αὐτὸ ὂν βραχὺ καὶ σύντομον κατὰ τὴν λέξιν. M. Varro, ut refert Agellius lib. III. cap. III. *unam & uiginti Comœdias Plauti esse censuit, quæ inde Varronianæ appellatæ, adductus stilo & sermonis facetiâ. Plauto congruentes quasdam alias probauit, & Plauto uindicauit. Et cum nomine Plauti CXXX. ferrentur L. Ælius XXV. eius solas*

solas esse existimauit. Huc pertinet Varronis liber περὶ χαρακτήρων cuius meminit Charisius. Cicero lib. IX. Epist. ad Famil. cõmendat Seruiũ fratrem Pæti literatissimũ, *quod facilè diceret hic uersus Plauti nõ est; hic est; quod tritas haberet aures notandis generibus poëtarũ, & consuetudine legendi.* Collatione dogmatũ censet Proclus Epinomin, siue de Philosophia dialogũ Platonis non esse: scripserat enim in Timæo, terram deorum antiquissimã sedem, quod in Phædone quoq; adfirmat. At in Epinomide cœlum deorum domicilium ait. Atqui hæc quidem secuti certiora indicia & argumenta; licet auctor uitæ Hippocratis iudicium facilè falli scribat, quòd loquendi characterem etiam alii seruare aut effingere possint, & quod aliquis ratione ætatis fortiori aut remissiori dicendi genere utatur. Adde minus certã diuinationem de scripti cuiusque ætate, quam ex scriptura colligebant, & correctoris auctoritatem. Solebant enim correctores nomen suum adscribere. Galenus Comment. II. in III. Hippocratis ἐπιδημιῶν, in Ptolemæi bibliotheca repertum tertium librum ἐπιδημιῶν Hippocratis ἐπιγεγραμμένον· τῶν ἐκ πλοίων κατὰ διορθωτὴν Μνήμονα Σιδήτην. Interdum ipsi scriptores notas quasdam adponebant ad certitudinis indicium. Diog. Laertius Epicharmo: καὶ παραστιχίδια ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ὑπομνημάτων πεποίηκεν, οἷς διασαφεῖ ὅτι αὐτοῦ ἐστι τὰ συγγράμματα. Magno autẽ studio Grammatici in auctores & eorum opera inquirebant, & indices librorum publicabant, quales complures olim in manibus eruditorum fuisse indicio est Diog. Laërtius, & Dionys. Halicarnass. περὶ ἀρχαίων ῥητόρων. Adrasti περὶ τῆς τάξεως τῶν Ἀριστοτέλους συγγραμμάτων laudat Simplicius prolegomenis in Categorias Aristotelis. Plutarchus in Sylla auctor est Andronicum Rhodium uulgasse indices librorum Aristotelis. Suetonius de Illustr. Grammat. Aurelii Opilij *cognomen in plerisq; indicibus per unam literam scribi.* πίναξ librorum Hippolyti apud Eusebium

Hist. Ecclesiasticæ lib. VI. cap. XXI. Hieronymus in Origene scribit se edidisse indicem operum Origenis, & contulisse illa scriptis Varronis. Eius argumenti & Varronis liber de Comœdiis Plautinis. Callimachus Grammaticus scripserat πίνακα παντοδαπῶν συγγραμμάτων. Opus nobile ueterum Criticorum testimoniis, à quibus citari uideo Callimachi πίνακα τ̃ Δημοκρίτου συνταγμάτων, & πίνακα τ̃ ἐν πάσῃ παιδείᾳ διαλαμψάντων, quæ ad idem opus referenda existimo. Disputabat autem Callimachus in hoc suo opere de inscriptione librorum, & legitimos fœtus auctoribus suis uindicabat, ut apparet ex iis, quæ passim Athenæus ex Callimachi πίνακι adducit, ut lib. II. Ἑκαταῖος ὁ Μιλήσιος ἐν Ἀσίας περιηγήσει, εἰ γνήσιον τοῦ συγγραφέως τὸ βιβλίον. Καλλίμαχος γὰρ αὐτὸ ἀναγράφει Νησιώτου. Periegesin Asiæ auctore Hecatæo Milesio notam Callimachum inscripsisse Nesiotæ cuidam inquit. Scilicet ἐν πίνακι. Hoc enim opus Callimachi innuit Athenæus. In quo hanc methodum sequebatur. Primò auctoris nomen & operis inscriptionem indicabat, deinde recitabat libri initium, denique numerum uersuum collectum adsignabat. Hoc colligimus ex illis Athenæi lib. XIII. ἀνέγραψεν αὐτὸν Καλλίμαχος ἐν τῷ τρίτῳ πίνακι τ̃ νόμων, καὶ ἀρχὴν αὐτοῦ τήνδε παρέθετο, ὅ ἐστιν ὁ νόμος ἰστὸς ἐγράφη καὶ ὅμοιος στίχων τριακοσίων εἴκοσι τριῶν. Hanc rationem seruasse Callimachum ἐν πίνακι παντοδαπῶν συγγραφέων ex eiusdem Athenæi lib. IV. patet. Quam & Diogenes Laërtius in enumeratione aliquot operum Philosophorum sequitur, & Demetrius Magnesius ἐν ὁμωνύμοις. Diog. uitâ Philolai: τοῦτον φησὶν Δημήτριος ἐν ὁμωνύμοις πρῶτον ἐκδοῦναι τ̃ Πυθαγορικῶν περὶ φύσεως, ὧν ἡ ἀρχὴ ἥδε, φύσις δ' ἐν τῷ κόσμῳ ἁρμόχθη. Vulgatus autem ille mos subnotandi numerum uersuum in recensione cuiusque scripti ex Diog. Laërt. Timone aliisque locis, item Galeno & D. Hieronymo liquet, quod & in libris sacris usitatum

tum, ut apparet ex ſubſcriptione Euangelii D. Marci, & Epiſtolis Pauli. Ariſtophanes autem Grammaticus in iſtud Callimachi opus τ͂ πινάκων plures libros condidit, ut patet ex Athenæi lib. IX. Huc pertinēt Telephi Grammatici libri βιβλιακῆς ἐμπειρίας, ἐν οἷς, inquit Suidas, διδάσκει τὰ κτήσεως ἄξια βιβλία. Libros enim conquirere, & inſtruere Bibliothecas, proprium Grammaticorum. Suidas auctor Tyrannionem Grammaticum comparaſſe Romæ βιβλία ὑπὲρ τὰς τρεῖς μυριάδας, & Epaphroditum Chæronenſem X X X M. optimorum librorum collegiſſe. Quo pertinet illud Auſonii ad Philomuſum:

Emtis quod libris tibi Bibliotheca referta eſt,
Doctum & Grammaticum te Philomuſe putas.

Primum Ariſtotelem apud Græcos Bibliothecam compoſuiſſe, Strabo lib. XIII. ſcribit: πρῶτος Ἀριστοτέλης, ὧν ἴσμεν, συναγαγὼν βιβλία, καὶ διδάξας τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ βασιλέας βιβλιοθήκης σύνταξιν: *Primus Ariſtoteles, quantum nobis conſtat, libros collegit, & reges Ægypti docuit Bibliothecam inſtruere.* At Athenæus lib. I. ubi Laurentii ſtudium in condendis Bibliothecis & librorum cura commendat, ſuperaſſe ipſum ait Polycratem Samium, Piſiſtratum tyrannum, Euclidem, & Euripidem poëtam. Hos ergo librorum collectione illuſtres narrat, maiores ætate Ariſtotelis. Sed Ariſtotelem plures libros coëgiſſe & ſelectiores, & aptiori ordine Bibliothecam diſpoſuiſſe exiſtimarim, quàm ante ipſum alii fecerant, ideoque ut celeberrimum hoc inſtituto & præcipuum à Strabone memorari. Simili ratione Plato primus dialogos ſcripſiſſe dicitur, cum tamen ante ipſum Zenonem Eleatē & Alexamenū Teium idem feciſſe memoriæ proditum. Sed Plato, ut Diogenes Laërt. tradit, ἀκριβώσας τὸ εἶδος τὰ πρωτεῖα δικαίως ἀποφέρει. Speuſippi libros tribus talentis emiſſe Ariſtotelem & de Bibliothecis (quo titulo & Varro apud Romanos librum

reliquit) scripsisse Diog. Laërtius prodit. Hinc capiendum quod Strabo ait: Aristotelem docuisse reges Ægypti bibliothecas instituere. Siue hoc opere, quo ordinem & rationem instituendæ bibliothecæ præscripserat, siue suo exemplo; quod secuti Aristotelis iudicium & ordinem illi seruatum. Nam Ptolemæus Philadelphus Aristotelis bibliothecam à Neleo emit, ut refert Athenæus lib. I. Neque enim aliter Ptolemæum docere potuit, quippe qui æuo prior. Ob hanc ergò librorum peritiam Grammatici Bibliothecis præfecti. Alexandrinæ Bibliothecæ præfuit Demetrius Phalereus, quem Tertullianus Apologetico, *Grammaticorum probatissimum* uocat. *Ptolemaeorum eruditissimus*, inquit, *cum studio bibliothecarum Pisistratum æmularetur, ex suggestu Demetrii Phalerei, Grammaticorum probatissimi, cui præfecturam mandauerat.* Postea Zenodotus Grammaticus eidem Bibliothecæ præfectus fuit, ut tradit Suidas. Simili modo Augustus Imperator Bibliothecæ Palatinæ delegit Criticos, qui librorũ quasi quendam senatum legebant, ne qua ineptissimorum hominum scripta in eâ reponerentur. Horum sæpè meminit Horatius. C. Melissum Grammaticum *curam ordinandarum Bibliothecarum in Octauiæ porticu suscepisse*, Suetonius refert, qui & C. Iulium Higinum *Grammatica studiis clarum, Palatinæ Bibliothecæ præfuisse* scribit. Pompeio item Macro Augustum Bibliothecas ordinandas delegasse idem Sueton. in Augusto, & Dionysium Grammaticum, qui Romæ docuit, Bibliothecis præfuisse auctor est Suidas. Poëtarũ quoq; recitationibus, quibus de coronis aliisque præmiis contendebant iudices literati, & Critici adhibiti, de quibus lepidissima est narratio apud Vitruuium Proœmio lib. VII. Scholiastes Horatii ad illa lib. I. Sat. X.

Quæ nec in æde sonent certantia iudice Tarpa.

Metius

Metius Tarpa fuit judex Criticus, auditor aßiduus poëmatum & poetarum in æde Apollinis seu Musarum, quo conuenire solebant poëtæ, suaq; scripta recitare, quæ nisi à Tarpa, aut alio Critico, qui numero erant quinq;, probarentur, in scenam non deferebantur. Tales apud Athenienses πέντε κριταὶ, οὗτοι τοῖς κωμικοῖς ἔκρινον, οὐ μόνον Ἀθήνησιν, ἀλλὰ καὶ ἐν Σικελίᾳ. Ita enim emendandum apud Hesychium, ubi uulgò corruptè legitur: πεντηκοῖται. Vide Zenobium & Suidam ἐν πέντε κριτῶν γόνασι κεῖται. τῶν τραγῳδῶν κριτῶν meminit Plutarchus in Cimone, quem uide Sympos. lib. V. probl. II. & lib. II. de Fortuna Alexandri. Agell. lib. X. cap. XIIX. Suetonius in Claudio cap. XI. *Comœdiam Græcam Neapolitano certamine docuit, ac de sententiâ iudicum coronauit.* Vetus inscriptio:

HIC. CVM. ESSET. ANNORVM.
XIII. ROMÆ. CERTAMINE.
IOVIS. CAPITOLINI. LVSTRO.
SEXTO. CLARITATE. INGENI.
CORONATVS. EST. INTER.
POETAS. LATINOS. OMNIBVS.
SENTENTIIS. IVDICVM.

CAPVT XVII.

De altera Critica parte, emendatione. Multa à Criticis in Homero reprehensa. Quid Aristoteles apud Homerum περὶ τὴν ἔκθεσιν *Vlyxis* ἄλογον *existimârit. Ptolemai* περὶ τῶν παρ' ὁμήρῳ πληγῶν. *Grammaticorum morbus in uituperandis auctoribus. Cicero multis reprehensus. Ammianus emendatus. Varronis de poëmatis. Nota Criticorum. Culpa. Deculpata. Varius notarum usus.* Χ, *asteriscus, obelus. Horatius explicatus. Signum litera* ϑ *cuius usus.* Χ *& LL. nota* τῶν χρηστῶν. χρηστομαθίαι. *Aurea.* παρεπιγραφή. *Diog. Cyziceni & Suetonij* περὶ σημείων. *Nota in libris Hippocratis. Notas appingebant cerâ.* παραπλάσματα. *Cera ex milto.*

ALtera Criticæ pars uaria, sed tota, ut dixi, in auctorum emendatione, quá solebant perperàm ab auctoribus scripta ἀθετεῖν καὶ ὀβελίζειν, τὰ παρεγγεγραμμένα, ἐμβολιμαῖα, νοθεύοντα notâ appositâ damnare, corrupta & uitiosa emendare, ambiguas lectiones recensere, inde laudantur ueterum Criticorum ἀναγνώσματα, quorum sæpè meminit Apollonius Grammaticus, aliorum Criticorum temerè scita notare ac refutare, quam κρίσιν εἰκαίως ἀθετήσεις appellârunt, transposita in auctoribus suis sedibus reponere,

quo nomine celebrantur *μεταθέσεις τ̃ γραφῶν*, & Isidorus scribit Aristarchum *Asterisco obelato usum in iis uersibus, qui non erant positi suo loco*. Opera auctorum in certas partes distinguere,& eorum sententias conciliare, quò pertinent *συμφωνίαι τ̃ δογμάτων* in Philosophis à ueteribus Criticis notatæ, quorū meminit Diog. Laërt in Platone. Sed hæc paulò uberius explicanda sunt. Quod perperam & uitiosè ab auctoribus scripta aut dicta notarint, falsò adiecta & inserta deleuerint multis auctorum locis patet. Primum Homeri uersum Iliados *α*. *μῆνιν ἄειδε θεὰ πηληϊάδεω ἀχιλῆος*, reprehendunt ut inconcinnum, & numeris minus aptis compositum. Plutarchus de progressu uirtutis: *ὅμηρος δὲ τ̃ πρῶτον οὐ διηνέχθη τῶν στίχων ἄμετρον ἐξενεγκεῖν, τοῦτον περὶ τῆς αὐτοῦ φρονήματος εἰς τὰ λοιπὰ διὰ τὴν δύναμιν*. At Protagoras Homerum reprehendebat, quod imperare Diis uideretur, quos precari debebat. Aristoteles de poëticâ. Iustinus Apologiâ. Idem Plutarchus lib. de audiendis poëtis, diuersis locis complures Homeri uersus adducit, ab Aristarcho sine caussâ, ut multis probat, sublatos,& quâ parte inserendi sint, docet. *συμποσιακῶν* lib. V. *προβλ.* IV. illa Iliados *α*.

> *Ζεὺς τε καταχθόνιος καὶ ἐπαινὴ περσεφόνεια.*
> *Ζωρότερον* ———

reprehensa à Zoilo, tanquam Achilli minus conuenientia, defendit. Illum uersum Iliados *β*.

> *Αὐτόματος δέ οἱ ἦλθε βοὴν ἀγαθὸς μενέλαος.*

miris modis antiqui exagitant, usque adeò, ut Critici apud Athenæum lib. IV. expungendum censeant: Plato in Symposio uetus Græcorum prouerbium ait: *Canas ignauorum fortes accedere*. Homerum prouerbium euertere. Athenæus Platonis opinionem reiicit. Plutarchus Symposiacon lib. I. *προβλ*, II. reprehendit Menelaum, quòd ad consilium inuoca-

uocatus uenerit. Inprimis uerò Homerus apud omnes reus, quod humana ad Deos transferens, eorum maiestatem contaminârit, quo nomine Plato illum republicâ suâ eiecit. Heraclides uerò Ponticus & Proclus omnia illa, quæ indignè finxisse Homerum arguit Plato, detorquent ad allegorias, atqui hac ratione eum defendunt. Ita cum Philosophus reprehendit poëtam, quod ad Vulcani claudicantis adspectum Deos in nimium risum effusos commentus sit, Proclus ait ita capiendum esse, quasi dii cum gaudio & delectatione ordinem uniuersi temperent. *πάντων γὰρ τὴν τῆς προνοίας ἰδιότητα τῶν εἰς τὸν κόσμον ἐνεργούντων θεῶν γέλωτα οἱ μυθοπλάσται προσαγορεύειν εἰώθασι.* Simili modo omnes fabulas, quas indecorè de diis finxit Homerus, Proclus Commentariis in Platonis libros de republicâ ad sensus allegoricos reducit. Athenæus Deipnosoph. lib. I. *ἐπεσημήνατο ὁ Ἀρίσταρχος περιγράφειν τὸν στίχον, ὃς ὑπὲρ κρεωφαγίας αὐχεῖν ποιεῖ τοὺς Ἕλληνας.* Cic. lib. III. ad Famil. *Aristarchus Homeri uersum negat, quem non probat.* Suidas *Ἀρίσταρχος.* & *Ζηνόδοτος.* Dionysius Longinus *περὶ ὕψους*, uersum istum Iliad. *α. σήμερον οὐ γὰρ ἔγωγ' ἐπι—* ut ociosum *ὀβελίζει.* Aristoteles lib. I. de poëticâ, ubi disputat inanem & ridiculam esse excusationem illorum, qui cum aliquid *ἄτοπον* commenti sunt, confugiunt ad hanc rationem, quod nisi ita fecissent, fabula periisset. At ineptum esse, inquit, spe ueniæ committere errorem, quem uitare poteras. Hujusmodi multa ab omni ratione abhorrentia passim in Odysseâ legi scribit, & præsertim illo loco, ubi Vlyxem à Phæacibus in terram Ithacam exponi fingit, Odyss. V. *ὡς γὰρ τὸ λέγειν, ὅτι ἀνῄρητο ἂν ὁ μῦθος, γελοῖον. ἐξ ἀρχῆς γὰρ οὐ δεῖ συνίστασθαι τοιούτους: ἂν δὲ θῇ καὶ φαίνηται εὐλογώτερον, ἀποδέχεσθαι καὶ ἄτοπον. ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν Ὀδυσσείᾳ ἄλογα, τὰ περὶ τὴν ἔκθεσιν, ὡς οὐκ ἂν ἦν ἀνεκτά, δῆλον ἂν γένοιτο, εἰ αὐτὰ φαῦλος ποιητὴς ποιήσοι. νῦν δὲ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς ὁ ποιητὴς ἀφανίζει, ἡδύνων τὸ ἄτοπον.* Sed Aristo-

ristotelis interpretes necdum ostendisse uidentur, quid in hac Homerici operis parte ἄτοπον & reprehendendum duxerit Philosophus. An quod tam diuturnum Vlyxis somnum finxerit, ut ne toto quidem itinere experrectus sit, an quod Phæaces non exspectarint, ut abeuntes uigilantem amplecterentur, & numquid uellet inquirerent; siue quod destitutum in litore dormientẽ reliquerint, expositum iniuriæ & furtis. Sanè antiquis absurdam uisam fictionem dormientis Vlyxis apparet ex Philostrati Heroicis in Protesilao: καὶ χεῖ γ᾽ τ. ὀδυσσεία Ὁμήρου παίγνιον, καθεύδων τε γὰρ πολλαχοῦ ἀποφαίνει, καὶ ἐκφέρεται τῆς νεὼς τ̃ Φαιάκων, ὥσπερ ἀποθανὼν ἐν τῇ Ἰθάκῃ. Accedit descriptio antri, quod non solùm contra fidem historicam in Ithacâ, Græciæ insulâ & uicinâ ac notâ iis, quibus Homerus poëma suum condebat, collocat. Nam de incognitis & longinquis concessum est poëtis tutò mentiri. Sed ἀπίστως καὶ ἀλόγως fingit, duas in illo portas, per quas Dii & homines transirent. Hoc ueteribus Criticis ualdè absurdum uisum fuisse, manifestum est ex Porphyrii περὶ ἄντρου, qui auxilium allegoriæ & sensus mystici aduocat, ut commodè interpretetur, quod & Cronium & Numenium fecisse ex eodem Porphyrio & Eustathio patet. Philostratus minus aptè Homerum finxisse scribit, Deas Vlyxis amore captas fuisse, quia ætate iam prouectior, simus, & exilis staturæ, oculis uagis, obstipo capite specie meditantis; & hæc quidem illepida & minimè idonea εἰς τὰ ἐρωτικά. Meminit Homerus Atheniensium inter eos, qui ad Troiam expugnandam profecti erant. Eo nomine reprehensus a Daphida, Grammatico Telmissensi. Negat enim Athenienses expeditioni Troianæ interfuisse. Suidas Δαφίδας. Sed Homerus quasi quædam reprehendendi officina ueteribus Criticis fuit; ita omnes libidine quâdam & ingenii morbo ad illum uituperandum rapiebantur. Suidas auctor est Ptolemæum Grammaticum scrip-

fuisse περὶ τῶν περὶ ὁμήρου ἐλεγχῶν. In quo libro fortasse de Homeri reprehensoribus agebat, & de iis, quæ in illo uituperarant, aut perperam immutarant, dispiciebat. Nam simili ratione uulgatissimum nomen Homeromastigis tulit Zoilus. Sextus Philosophus aduersus Mathematicos Cap. IX. *Grammaticos, qui uix duo uerba rectè connectere possunt, unumquemque ex antiquis, qui eleganter & propriè locuti sunt, ut Thucydidem, Platonem, & Demosthenem tanquam barbaros arguere uelle.* Ab hac reprehendendi intemperantiâ, & nimia mordendi libidine poëtis σῆτες, ἀκανθολόγοι, σκύλακες contumeliosè appellati. Philippus lib. II. Epigrammatum Græcorum:

> Γραμματικοὶ, μώμου στυγίου τέκνα, σῆτες ἀπάντων,
> Τελχῖνες βίβλων, Ζηνοδότου σκύλακες.

Et Antiphanes:

> Γραμματικῶν περίεργα γένη, ῥιζώρυχα μούσης
> Ἀλλοτρίης, ἀτυχεῖς σῆτες ἀκανθοβάται.

Seruius ad illa Virgilij Æneidos IIX.

> *Vt bello egregias idem disiecerit urbes,*
> *Troiamq; Oechaliamq; —*

Sane Critici frustra culpant Virgilium, quod præsentibus Troianis Troiæ excidium laudare introduxit, non respicientes, quia hoc ratio fecit hymnorum, quibus aliquid subtrahere sacrilegium. Ad illa Eclogæ II.

> *— Trahit sua quemq; uoluptas.*

Notabatur à Criticis, quòd hanc sententiam dederit rustico, supra Bucolici carminis legem. Seneca naturalium quæstionum lib. III. Ouidium reprehendit, quòd in descriptione diluuij ingenij & materiæ impetum ad pueriles ineptias reduxit, dum ita scribit:

> *Nat lupus inter oues, fuluos uehit unda leones.*

Non est, inquit, *res satis sobria, lasciuire deuorato orbe terrarum. Dixit ingentia, & tantæ confusionis imaginem cepit, cum dixit:*

Exspatiata ruunt per apertos flumina campos.

Magnificè hoc, si non curauit, quid oues & lupi faciant. Natari autem in diluuio & in illa rapina potest? ut non eodem impetu pecus omne, quo raptum erat, mersum est? Inter Romanos iniquiora iudicia expertus Cicero, multorum reprehensiones sine caussa tulit. Ammianus lib. XXII. *Herodianus aliique scriptores nobilium in literis studiorum, inter quos Chalcenterus eminuit, multiplicis scientiæ captu* (ita scribit MS. non cætu) *memorabilis, qui in illis sex libris, ubi nonnunquam imperfectè Tullium reprehendit, sillographos imitatus scriptores maledicos, iudicia doctarum aurium incusat.* Aduersus hunc Didymum scripsit Suetonius librum περὶ τῆς Κικέρωνος πολιτείας, ut Suidas testatur. Agellius lib. XVII. cap. 1. meminit libri Largi Licinii, titulo Ciceromastigis. Asinium Gallum aduersus Ciceronem scripsisse obseruo in Suetonii Claudio, quem refert composuisse *defensionem Ciceronis satis eruditam, aduersus Asinii Galli libros.* Huc pertinet Varronis de Poematis. & Q. Lælii, principis Grammatici (ita enim Charisius libro I. appellat) De uitiis uirtutibusque poematorum. Critici autem in recensendis auctorum operibus, spuriis aut uitiosis locis certas notas seu ἀθετήσεις appingebant. Cicero in Pisonem: *Quoniam te non Aristarchum, sed Phalarim Grammaticum habemus, qui non notam apponas ad malum uersum, sed poetam armis persequare.* Seneca Epist. XXCIIX. *Aristarchi notas, quibus aliena carmina compunxit recognoscam.* Plinius lib. IX. Epist. *Exspecto ut quædam ex hac epistola iisdem notis confodias.* Ausonius Epist. ad Vrsulum:

Quique notas spuriis uersibus apposuit.

Horatius in arte:

Vir bonus & prudens uersus reprendet inerteis,
Culpabit duros, incomtis allinet atrum
Transuerso calamo signum ——
Arguet ambiguè dictum, mutanda notabit,
Fiet Aristarchus ——

Vbi Acro: *Notam culpæ significat. Nam notare uersum malè formatum dicimus.* Rectè uerò, *notam culpæ.* Nam culpæ dicuntur ἀθετήσεις, seu notæ uitiorum. Ausonius ludo septem sapientum:

Mæonio qualem cultum quæsiuit Homero
Censor Aristarchus, normaq́ue Zenodoti.
Pone obelos igitur spuriorum stigmata uatum,
Palmas non culpas esse putabo meas.

Agellius lib. XVII. cap. II. *Quæ in eo libro scripta essent in utrasque existimationes, laudis & culpæ adnotamentis digna.* & lib. XIX. cap. X. *Dehonestum tibi deculpatumq́ue hoc uerbum uidetur.* Deculpatum, reiecticium, & culpæ notis compunctum ac damnatũ. Quibus uerò signis usi sint tradit Epiphanius περὶ μέτρων. Isidorus Originum lib. I. & Diogenes Laërtius in Platone. Magna autem uarietas in his notis, quæ diuersis diuersimodè usurpatæ. Aliud enim innuunt in Philosophorum libris, aliud in Theologorum, ut ex Epiphanio & Isidoro apparet. Diogenes: χ λαμβάνεται πρὸς τὰς λέξεις, καὶ τὰ σχήματα, καὶ ὅλως τὴν πλατωνικὴν συνήθειαν. At uerò apud ueteres Grammaticos τὸ χ, nota culpæ siue χιασμός. Cum enim aliquid reprehendunt, aut uerbum inusitato & nouo more, aut impropriè positum notant, hæc ferè appingunt: διὸ τὸ χ. Quod in Græcis Scholiis passim occurrit. Aristophanes Auibus: Φαληρικὰς ἀφύας. Ad hæc Scholiastes: Ἀρίσταρχος δ' οὐκ ἀποδέχεται πληθυντικῶς, διὸ τὸ χ. Ita asterisci diuersus usus, ut patet ex Isidoro, Hephæstione & Eustathio. Διπλῆ περιεστιγμένη

apposita πρὸς τὰς ἐνίων διορθώσεις. Hanc Isidorus antiquos iis apposuisse scribit, *quæ Zenodotus Ephesius non rectè adiecerat, aut detraxerat, aut permutauerat.* De obelo inter omnes ferè constat adhiberi πρὸς τὴν ἀθέτησιν. Galenus ὑπομνήμ. β. εἰς τὸ περὶ φύσιος ἀνθρώπου. ταύτης ὅλης τῆς ῥήσεως ἑκάστου στίχου Διοσκουρίδης προέγραψε σημεῖον, ὃ καλοῦσιν ὀβελόν, οἵῳ σημείῳ καὶ Ἀρίσταρχος ἐχρήσατο παρὰ τῷ ποιητῇ πρὸς τοὺς ὑποπτευομένους ὑπ᾽ αὐτοῦ στίχους. Vlpianus ad illa Demosthenis Orat. κατὰ Μειδίου. συνέβη δ᾽ ὑπερημέρῳ γενομένῳ. ἀσαφὲς εἶναι δοκεῖ τοῦτο. διὸ καὶ ὠβέλισται παρὰ τῶν κριτικῶν, καὶ ὡς ἀδιόρθωτον παραλέλειπται. D. Hieronymus præfatione in Pentateuchum: *Origenes interpretationi antiquæ uersionem Theodotionis miscuit, asterisco & obelo opus omne distinguens, dum aut elucescere facit, quæ minus antè fuerant, aut superflua quæque iugulat.* Eadem scribit aduersus Rufinum, & ipse Origenes tractatu IIX. in Matthæum. Isidorus: *Obelus, id est, uirgula jacens apponitur in uerbis aut sententiis superfluè iteratis, siue ubi lectio aliqua falsitate notata est, ut quasi sagitta iugulet superuacua & falsa confodiat.* inde & δορὺ appellatus. Epiphanius περὶ μέτρων: ὀβελὸς κατὰ τὴν Ἀττικὴν χρῆσιν, ἄλλοις δὲ καλεῖται δορὺ, ὅ ἐστι λόγχη. γραμμὴν ait idem Epiphanius. Ergo Horatius cum ait: *incomtis allinet atrum Transuersio calamo signum,* de obelo intelligendum. Quinctilianus *uirgulam censoriam* uocat, & eius imitatione D. Hieronymus aduersus Rufinum: *Vtriusque scripta censoriam lectoris uirgulam sentiant.* Ita Græcis ῥάβδος. Hesychius: Ῥάβδοι, ὀβελοὶ οἱ περιτιθέμενοι τοῖς Ὁμήρου στίχοις. Ad similem notam, nempe πρὸς τὴν ἀθέτησιν, θ literâ utebantur. Quia, ut interpres Persii scribit; *indices literam θῆτα apponunt ad eorum nomina, quos supplicio afficiunt.* Galenus Comment. II. in Hippocratis III. ἐπιδημιῶν literam θ θάνατον notare scribit. Sidonius Apollinaris:

Isti qui ualet exarationi
Districtum ebonius applicare theta.

Persius Sat. IV.

Et potis es uitio nigrum præfigere theta.

Sed ut culpæ, ita quoq; laudis annotamenta apponebant, ut uerba Agellii, quæ adduximus, docent. Diogenes Laert. χ περιεστιγμένον λαμβάνεται πρὸς τὰς ἐκλογὰς τῆς καλλιγραφίας, & Cassiodorus 1. de diuinis lect. *Ticonius Donatista in eodem uolumine quadã non respuendã subiunxit, quadam uerò uenenosa dogmatis suis permiscuit. Cui tantum in bonis dictis chresimon, in malis achreston, quantum transiens ualui reperire, ut arbitror, competenter adfixi.* Nempe iis, quæ probabant χρηστὸν siue χρήσιμον, aut notam literæ χ apponebant, quæ uerò repudiabant aut improbabant, iis ἄχρηστον adscribebant, siue notas compendiarias culpæ indices. Diog. Laert. χ περιεστιγμένον πρὸς τὰς ἐκλογὰς τῆς καλλιγραφίας λαμβάνεται. Nam χρήσιμα ista notabant ad promptiorem conspectum, siue ut excerperent. Inde excerpta illa χρηστομαθείας uocant; quarũ insigne exemplar habemus Procli χρηστομαθίας apud Photium in Bibliothecâ. Latini τὰς χρηστομαθείας selecta & aurea uocant. Lucretius lib. III.

Floriferis ut apes in saltibus omnia libant;
Omnia nos itidem depascimur aurea dicta.

Nota autem τῶν χρηστῶν uidetur fuisse duplex L. Legimus enim in libello Pauli Diaconi de Notis literarum: L. L. *Laudabiles loci.* & in aliis Notis ineditis: L. SENT. *Laudabilis sententia.* Agellius quoq; *laudis* & *culpæ* annotamenta opponit. Erant præterea aliæ Criticorum notæ, quarum usus in distinctione orationis; earumq; nonnullæ peculiares poëmatum, ut παράγραφος, κορωνὶς, ἀστερίσκος, quorum signa & usum docet Hephæstion cap. περὶ σημείων. Quamquam nec de illarum usu & significatione inter Isidorum & Hephæstionem conuenit. Nonnullæ autem quarũ usus in Comœdiis & Tragœdiis, ut ex eodem Isidoro discimus. Istiusmodi uidetur περιεστιγμένη...

cis,

cis, quibus histrio ea, quæ uerbis dicit, gestu exprimit. Νεφέλαις. θαυμασίως ἥδιον ἄισις. Scholiastes: παρεπιγραφὴ, γελῶν γὰρ τοῦτό φησι. Notam autem istiusmodi locis apponi solitam indicio est eiusdem interpretis locus Ἀχαρνεῦσι. Nisi potius παρεπιγραφὴ ipsum σχῆμα notet. Creberrimus autem harum notarum usus, & incredibilis uarietas facilè effecit, ut in earũ interpretatione antiqui diligenter laborarent. Suidas auctor Diogenem Cyzicenum Grammaticum scripsisse περὶ τῶν ἐν τοῖς βιβλίοις σημείων. & apud eundem in Catalogo librorum Suetonii legimus περὶ τῶν ἐν τοῖς βιβλίοις σημείων. In Hippocratis item libris frequentes notæ, in quarum explicatione ueteres mirè sese torserunt, ut uidere est ex Galeni Comment. II. in Hippocratis lib. III. Ἐπιδημιῶν, siue de morbis uulgaribus. Nam Zenonem Herophileum & post illum Apollonium Cyclada ingentia uolumina de huiusmodi notis conscripsisse auctor est, & ipse Galenus in earum interpretatione ualde laborat. Notas uerò cerâ miniatulâ, ut Cicero uocat, appingebant. lib. XV. Epist. IV. ad Atticum, & lib. XVI. Epist. X. *Nostrum opus tibi probari lætor, ex quo antè ipse posuisti, quæ mihi florentiora sunt uisa tuo iudicio. Cerulas enim tuas miniatulas istas extimescebam.* Hesychius: παρεῤῥυπωμένα βιβλία, οἷς κηρὸς παραπέπλασται πρὸς τὸ ζητῆσαί τινά. Et ceræ seu notæ cerarum παραπλάσματα. Idem Hesychius: παραπλάσμασι, τὰ κήρια τὰ ἐπιτιθέμενα τοῖς ζητήμασιν ἐν τοῖς βιβλίοις. Cera miniatulâ Vitruuio cera ex milto, lib. IX. ubi ait *Democritum in commentario, quod inscribit* Χειροτονητὸν, *signasse cerâ ex milto, quæ esset expertus.* Cera ex milto, κηρὸς μεμιλτωμένος. Achilles Statius in Aratum: ἔστι δὲ ὁ κατακεχρισμένος ἐν τῇ σφαίρᾳ κηρῷ μεμιλτωμένῳ.

CAP.

CAPVT XIIX.

Stupor & imperitia ueterum librariorum. Libri uariis modis corrupti. Errores ex numerorum notis. Homeri editiones uariæ. Ilias ἐκ τοῦ νάρθηκος. Diogenes Laërtius explicatus. Lasciuia Criticorum in corrigendis libris. Scriptura sacra corrupta. Veteris Criticæ exempla. Polionis & Asclepiadæ opera Critica. Critici auctorum opera distribuebant. Homeri poëmata à quibus edita, digesta, & quomodo antiquis distributa. Moyses primus apud Iudæos Grammaticus. Masorithæ. Suidas emendatus, & fortè Cedrenus. Primus Criticus Aristoteles. Grammatici Critici. Criticorum secta.

MIrus autem stupor & incredibilis imperitia librariorum, quos sæpè inscitiæ & negligentiæ arguunt ueteres scriptores. Apellicon, qui libros Aristotelis emerat, φιλόβιβλος μᾶλλον ἢ φιλόσοφος, διὸ καὶ ζητῶν ἐπανόρθωσιν τῶν διαβρωμάτων, εἰς ἀντίγραφα καινὰ μετήνεγκε τὴν γραφὴν ἀναπληρῶν οὐκ εὖ, καὶ ἐξέδωκεν ἁμαρτάδων πλήρη τὰ βιβλία. *Librorum potius studiosum*, ait Strabo lib. XIV. *quàm Philosophiæ peritum. Proinde quærens restituere erosa, in noua exemplaria transscripsit, & non rectè lacunas implens edidit libros mendorum plenos.* Eadem Suidas Ἀπελλικῶν. Subiungit deinde Strabo de librariis: βιβλιοπῶλαι γραφεῦσι φαύλοις χρώμενοι, καὶ οὐκ ἀντιβάλλοντες, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων συμβαίνει τῶν εἰς πρᾶσιν

γραφο-

γραφομένων βιβλίων, &c. *Libros corruptos uendi,* ait, *quod bibliopolæ utantur scribis imperitis, & exemplaria non conferant.* Quo mirum in modum peccasse librarios existimo. Nam D. Irenæus & Hieronymus initio Chronicorum adiurant illos, ut diligentius conferant & emendent quæ transcripserunt. Hipparchus auctor poëmata Arati deprauata à pictoribus, astronomis & Grammaticis, dum quisque pro libitu proprias lectiones & interpretationes ei affingit. Vitâ Arati: ἐλύμηναν δὲ πολλοὶ τοῦτο τὸ ποίημα ζωγράφοι καὶ ἀστρονόμοι, καὶ γραμματικοὶ, καὶ γεωμέτραι. ἕκαστος αὐτῶν πρὸς τὸ βούλημα τὸ ἴδιον γραφὰς, καὶ ἐξηγήσεις ἰδίας ποιούμενοι. Achilles Statius Scholiastes eiusdē Arati: ὅμηρον μὲν ἐν εἴδος γραφέων βλάπτει τῶν βιβλιογράφων, ἄρατον δὲ δύο βιβλιογράφων τε καὶ ζωγράφων. Galen. περὶ ἀντιδότων, *formulas, quæ compositionem medicamentorū docent, mendosè conscriptas,* ait, *dū alii illarū descriptiones petentibus exhibentes de industriâ mentiuntur, alii exemplaria, quæ à maioribus integra acceperunt, corrupta posteris tradunt. Et libri in Bibliothecis repositi, cum numeros notis designatos præferant, facile deprauantur:* τὰ δὲ δὴ βιβλία, inquit, τὰ κατὰ τὰς βιβλιοθήκας ἀποκείμενα, τὰ τῶν ἀριθμῶν ἔχοντα σημεῖα, ῥᾳδίως διαστρέφεται, τὸ μὲν πέντε ποιούντων ἐννέα καθάπερ καὶ τὸ ς τὸ δὲ ιγ. προσθέσει μιᾶς γραμμῆς, ὥσπερ γε καὶ ἀφαιρέσει μιᾶς ἑτέρας. Et sanè quod prona deprauationis occasio ex numerorum notis uerissimum est. Hoc modo enim sæpius in auctoribus peccatum, passim obseruare licet. D. Irenæus lib. V. aduersus Hæreticos: in numeris sæpe errare scriptores, utpotè qui per literas & notas exprimuntur. Harpocration ὁ κάτωθεν νόμος: ἑξακισχίλια μὲν τάλαντα τὸ τίμημα τῆς ἀττικῆς, δημοσθένης ἐν τῷ περὶ τῶν συμμοριῶν φησιν οὕτως. ἡμῖν δὲ τὸ τῆς χώρας τίμημα ἐστὶν ἀφ' ἧς χρὴ ἔχειν ἀφορμὴν, ὀκτακισχίλια τάλαντα ἀκούσεται. ἤτοι οὖν γραφικὸν ἁμάρτημά ἐστιν, ἢ ἴσως ὁ ῥήτωρ συναρπάζει, ἵνα δοκῇ πλείω τὴν ἀφορμὴν ἔχειν ἡ πόλις εἰς τὸν πρὸς βασιλέα πόλεμον. τίμημα τῆς ἀττικῆς ἑξακισχίλια τάλαντα. Cicero ad Quinctum fratrem E-

 pist.

pist. V. *De Latinis* (libris) *quo me uertam nescio, ita mendosè scribuntur & ueneunt.* Et Cod Theod. tit. de responsis prudentum, libri Iurisconsultorum *ita demum recipiuntur, si codicum collatione firmentur.* Quia scilicet libri ualdè corrupti, & dissentiens eorum lectio. Hieronymus ad Lucinium: *Si paragrammata repereris, uel minus liquidò descripta, quæ sensum legentis impediant, non mihi debes imputare, sed imperitiæ notariorum, librariorumq; incuriæ, qui scribunt non quod inueniunt, sed quod intelligunt, & dum alienos errores emendare nituntur, ostendunt suos.* Epist. ad Augustinum: *Hic liber de illustribus uiris uel de scriptoribus Ecclesiasticis appellandus est, licet à plerisq; emendatoribus imperitis de auctoribus dicatur inscriptus.* Ad Damasum præfat. in IV. Euangelist. *Multa à præsumtoribus imperitis emendata peruersius, uel à librariis dormitantibus aut addita aut mutata corrigimus.* Hic uerò succurrit Critice, deprauata corrigit, uocum & literarum mutationes obseruat, παραγράμματα, hoc est, ut Cassiodorus de diuinis lect. interpretatur, *uitia scripturæ* emendat, ueram lectionem substituit, superuacua aut præposterâ diligentiâ adiecta tollit. Cicero ad Famil. lib. IX. Epist. X. *Aristarchus hos uersus ὀβελίζει. Ego tanquam Criticus antiquus iudicaturus sum, utrum sint τοῦ ποιητοῦ, an παρεμβεβλημένοι.* Suetonius Valerio Probo: *Multaq; exemplaria contracta emendare, ac distinguere & adnotare curauit, soli huic nec ulli præterea Grammaticæ parti deditus.* Agellius lib. XIIX. prodit Ennii librum emendatum manu Lampadionis. & D. Hieronymus in Luciano exemplaria scripturarum uocata Lucianea, a Luciano scriptore & emendatore. Pisistratum Homeri uersus composuisse & correxisse memoriæ proditum. Sed Plutarchus in Alexandro scribit, Aristotelem emendasse Iliada, eamq; editionem appellatam ἐκ τοῦ νάρθηκος, quod Alexander eam condiderat in thecam, quâ Darii unguenta adseruari solita. Plinius lib. VII. refert, *inter spolia Darii regis unguenta-*

rum scrinium captum, cuius uarios usus cum amici demonstrarent, librorum Homeri custodiæ dedisse. Quanquam Strabo auctor, Alexandrum ipsum cum Callisthene & Anaxarcho Homerum emendasse. Vtut sit, Alexander Iliadem suam emendatam ad uetera exemplaria, & doctiorum Criticorum normam directam, in conditorio ναρθηκίῳ, repositorio τῶν πολυτελῶν circumferebat; eaque appellata ἐκ τοῦ νάρθηκος. Suidas Ζηνόδοτος scribit, Zenodotum primum Homeri emendatorem. Idem auctor est Cratetem Malloten σύγχρονον Aristarchi composuisse διόρθωσιν ἰλιάδος καὶ ὀδυσσείας, & in Catalogo librorum Tyrannionis Grammatici, recenset eius διόρθωσιν ὁμηρικήν. Aratum, Aristarchum & Aristophanem Homerum emendasse ueterum auctorum testimonio notum, quo referendum est, quod Diog. Laërtius scribit, Aratum quæsiuisse à Timone, qua ratione aliquis emendatum Homeri poëma nancisci posset. Illum uerò respondisse: εἰ τοῖς ἀρχαίοις ἀντιγράφοις ἐντυγχάνοι, καὶ μὴ τοῖς ἤδη διωρθωμένοις. Quasi rideret Arati editionem, aut eius conatum. ἰξὺς γὰρ δὴ ἀμυκτηρίσαι ὁ Τίμων. Ex illâ autem diuersâ complurium emendatione natum, ut uariæ Homeri editiones antiquitus circumlatæ sint. Hipparchus in uitâ Arati: καὶ τὴν ὀδύσσειαν διώρθωσε, καὶ καλεῖταί τις διόρθωσις οὕτως ἀράτειος, ὡς ἀρισταρχεῖος καὶ ἀριστοφάνειος. Huc pertinet Polionis Grammatici περὶ τῶν παρὰ γράμμα ἁμαρτανομένων, & Asclepiadæ Grammatici φιλοσόφων βιβλίων διορθωτικά. Vberrima autem hæc κρίσις. Nam in libris philosophorum præter διορθώσεις, συμφωνίας τῶν δογμάτων, notabant ἐκλογὰς καλλιγραφίας καὶ ἄλλας χρήσεις. Sed ut antea uitiis, ita mox remediis laborari cæptum. Nam ex nimiâ corrigendi libidine, & præpostero acumine multa aliena auctoribus subrepserunt, & enatæ innumeræ lectionum uarietates. Arati poëma miris modis interpolatum refert Hipparchus; uariaque ei à diuersis procemia afficta scribit. Alios enim legere ait:

οἱ μὲν

οἱ μὲν ὁμῶς πόλεες τε, καὶ ἄλλυδις ἄλλοι ἐόντες.

Alios uerò:

ἀμφίμοι ἠελίοιο, περικλητοῖο τε μήνης
ἔσπετε μοι μέσσῃ.

Nonnullos denique:

ἀγκλείκη ξείνων ἱερὸν θάλος, εἰ δ' ἄγε σύ μοι
ἑρμηνείην ψαύσας ἐπὶ τρίβον
αὐτίγονε ξείνων ἱερὸν θάλος.

Sanè insigni lasciuiâ ueteres libros correxisse, & sollicitum nimis interpretum acumen, non sine admiratione legere soleo; cuius obuia exempla apud Galenum, qui lectionum uarietates Commentariis in Hippocratem passim narrat, inprimis Comment. I. in VI. ἐπιδημιῶν. ubi notat Hippocratem ab interpretibus indignis modis deprauatum, præcipuos autem eius corruptores recenset Dioscoridem, Artemidorum, & Capitonem, qui libros Hippocratis ediderat. Eadem ferè prodit Comment I. in Hippocrat. de natura humanâ. Superuacuæ Critices illustre exemplum apud Platonem in Protagora, ubi Sophistæ in significatione & interpretatione uocis χαλεπὸς, in istis Simonidis poetæ: Ἄνδρ' ἀγαθὸν ἀλαθέως γενέσθαι χαλεπόν. putide & inepte rixantur. Inde uaria in Grammaticos scommata & mira conuicia, ut in Epigrammate Herodici in Antholog. & Athenæo diuersis locis. Epiphanius ἐν λόγῳ ἀγκυρωτῷ, sacram scripturam, & præsertim libros noui testamenti multis in locis uariè legi affirmat. Sanè sacram scripturam ab imperitis librariis & emendatoribus, à Iudæis, aliisque hereticis sæpe corruptam ueterum patrum testimoniis notum. Suidas in Luciano: οὗτος τὰς ἱερὰς βίβλους διασώμενος πλὴν τὸ νόθον εἰσδεξαμένας, τῷ γε χρόνῳ λυμηναμένας πολλὰ τῶν ἐν αὐταῖς καὶ τῆς συνεχοῦς ἀφ' ἑτέρων εἰς ἑτέρας μεταθέσεως, καὶ μὴν τῇ καί τινων ἀνθρώπων πονηροτάτων, οἱ τοῦ ἑλληνισμοῦ προεστήκεσαν, παρατρέψαι τῶν ἐν αὐταῖς θελησάντων νοῦν, καὶ πολὺ

τὸ κίβδη-

τὸ κίβδηλον ἐνσκευασαμένων, αὐτὸς ἁπάσας ἀναλαβὼν ἐκ τῆς ἑβραΐδος ἐπανενεώσατο γλώττης. ἣν καὶ αὐτὴν εἰς τὰ μάλιστα ἦν ἠκριβωκώς, πόνον τῇ ἐπανορθώσει πλεῖστον εἰσενεγκάμενος. *Cum multa,* inquit, *adulterina in sacros libros irrepsisse Lucianus uideret, ipsoq́; tempore & perpetua uariorum translatione, complura deprauata, improbißimi etiam homines, profanæ religionis principes, sensum eorum intorquere uoluissent, multasq́; corruptelas inuexissent: ipse libros omnes ex Hebraicâ linguâ, cuius erat peritißimus, suscepto ingenti emendationis labore in integrum restituit.* Eadem repetit in *νοθείᾳ.* Theophylactus uerba illa D. Pauli Epist. ad Hebræos Cap. II. ὅπως χάριτι θεοῦ ὑπὲρ παντὸς γεύσηται θανάτου. Nestorianos deprauasse ait, & scripsisse: ὅπως χωρὶς θεοῦ, *ut stabilirent suam opinionem in crucifixo Christo non fuisse simul diuinitatem, ut quæ secundum substantiam ei unita non fuerit, sed secundum habitum.* D. Ambrosius lib. V. cap. IIX. de Fide ad Gratianum: *Primum ueteres codices Græci non habent, quod nec filius scit. Sed non mirum, si & hoc falsârunt, qui scripturas interpolauere diuinas.* lib. II. de Spiritu sancto: *Quod si quis de Latinorum Codicum ueritate contendit, quorum aliquos perfidi falsauerunt.* D. Hieronymus infinitis locis conqueritur de erroribus librariorum, & detegit innumera menda, quæ inscitiâ illorum in sacram scripturã irrepserunt, lib. I. Comment. in Matth. cap. II. lib. IV. Comment. in cap. XXIII. In Epist. Pauli ad Galatas cap. V. & Epist. I. ad Corinth. cap. XIII. Epistola ad Sumiam. D. Augustinus Epist. XIX. *Ac si aliquid in eis offendero literis, quod contrarium uideatur ueritati, nihil aliud quàm uel mendosum esse codicem, uel interpretem non assequutum esse quod dictum sit, uel me minimè intellexisse non ambigam.* De Ciuitate Dei lib. XV. cap. XI. *Iudæi dum nobis inuident, quod lex & Prophetæ interpretando ad nos transierunt, mutarunt quædam in codicibus suis, ut in nostris impediretur auctoritas.* Sed uide locum, ex quo colligere licet, quæ in difficili hac quæstione sanior sententia

amplectenda sit. De simili mendositate, ut ipse appellat, agit Quæst. X C. super Leuiticum. lib. XI. cap. VII. Retractationum. Quid ergo est? Num hoc modo, ut alii existimant, sacræ scripturæ auctoritatem conuelli asserimus? Minimè uerò. Diuersa omnino ratio est ipsius linguæ siue scripturæ, & eius quod narrat aut continet. Nec Hebræa, nec Græca lingua sancta, nisi quod res diuinas nobis tradant & reuelent. Proinde ut olim repositoria donariorum sacra non erant, nisi deriuatione quádam cognationis, qua res consecratas custodiebant; ita quoque idiomata siue linguæ, quibus sacra oracula concepta, quasi quædam conditoria sunt, quibus diuina mysteria asseruantur. Nulla igitur Hebrææ aut Græcæ linguæ sanctitas, nisi quatenus res diuinas tradunt. Quare sic statuendum est; ipsas literas sacras, siue ueram earum mentem incorruptam & inuiolatam. Linguas uerò, quæ uelut literarum conditoria, seu ut Plinius uocat, sanctuaria, multis mendis deformatas citra sensus detrimentum, plurima in illis mutata, alia corrupta, saluâ tamen & illibatâ ueritatis sententiâ. Quod si de lingua Hebræa Suidæ & Augustino credimus, de Græca & Latina uerisimilius idem censendum erit. Ideoque minus mirum si ueterum patrum scripta haud intacta à corruptorum manibus manserunt, ut docet Rufinus Apologia pro Origene, & caussas modosque corruptelæ ostendit. Hinc est cur D. Irenæus adiuret librarium *per Dominum nostrum Iesum Christum, & gloriosum eius aduentum, quo iudicaturus est uiuos & mortuos, ut conferat postquam transscripserit, & emendet ad exemplar unde scripsit.* Quam adjurationem retulit Eusebius Hist. Ecclesiast. lib. V. & Hieronymus in Irenæo, qui initio Chronicorum, *obtestatur & adiurat librarios, ut ea quæ descripsissent, conferrent & emendarent.* In hoc ergò tam multiplici corruptelâ Critici uarias lectiones recensent, & quæ potissimùm sequenda sit indicant, ab alijs perpe-

perperam innouata aut mutata notant, exemplaria comparant, omnia subsidia conquirunt, & uariâ obseruatione ad rei ipsius ueritatẽ perueniunt, sensusq; inuolutos eruunt. Huius ueteris Criticæ exempla passim extant apud antiquos scriptores, præsertim Galenũ & Athenæum. Galenus in VI. Hippocratis de morbis uulgaribus ueras Critices leges præscribit, easq; se impleuisse ostendit; ad cuius grauissimi uiri exemplar utinã omnes sese componerent, qui in his literis uersantur. *Librum istum interpretes uariè corrupisse* ait, *& pro suo arbitratu scripturam immutasse: ideoq; se coactum conquirere ueteres codices, & aliorum interpretum libros, ut Zeuxidis Tarentini, Bacchij & Glauciæ, quorum operam probaturus erat, si propositâ antiquâ scripturâ locum mendosum indicassent, atq; ita demum suam emendationem sensui & rationi consentientem in medium attulissent. Se igitur præferre* scribit, *ut retineamus, quantum licet, antiquam lectionem, eamq; quam commodè potest, interpretemur. Vbi autem hoc seruare non licebit, tum demum probabili aut uerisimili emendatione locum corrigamus*, ita in II. ἐπιδημιῶν, ubi scribunt περὶ δὲ τὸ ἀφροδίσιον αἱ οὐραὶ ἔβλεπον. Vocem οὐραὶ minus rectè positam & expositam ab interpretibus asserit, ideoq; arbitratur Hippocratem fortean scripsisse θύραι: fontem erroris ait à manu librarii, qui τῆς μέσης γραμμῆς ἐν αὐτῇ διαφθαρείσης ἔδοξεν οὐραὶ γεγράφθαι. δυνατὸν γὰρ δὴ οὕτω καὶ λεπτῆς ἰνὸς ἀπολωλυίας, συναπόλλυσθαι τὴν γραμμὴν ταύτην, καὶ μιᾶς αὐτὴν ἐκφυγείσης, καὶ κατ' ἀρχὰς αὐτὴν εὐθὺς ἀμυδρὰν γραφεῖσαν, ἐξίτηλον αὐτὴν ὑπὸ τοῦ χρόνου γενέσθαι. Lib. Hippocratis de Naturâ humanâ in illis uerbis: οὔτ' ἄλλο οὐδὲν, ὅτι μὴ φανερόν ἐστιν ἐὸν τῷ ἀνθρώπῳ. Ita diuisim rectius, inquit, legas ad uitandã ἀμφιβολογίαν, quam, ut alii, ἐνεὸν. Huiusmodi Critices exempla passim obserues in Commentariis ad libros Hippocratis & Platonis decretis. Nullibi autẽ frequentiora quàm apud Athenæũ Deiphnosoph. IV. & V. imò toto opere. Libro IV. extremo recitat Criticorum sententias super hoc Homeri uersu: ἤδεε γὰρ

ἤδεε γὰρ κατὰ θυμὸν ἀδελφεὸν ὡς ἐπονεῖτο.

Ariſtarchus & Athenocles Cyzicenus interpretatione juuabant. At Demetrius Phalereus ἐπιμελέστερον τὴν τοῦ στίχου περίληψιν, καὶ ποιήσεως ἀλλότριον aiebat. Et paulò poſt eodem libro: ὣς οἱ μὲν δαίνυντο καθ᾽ ὑψιρεφὲς μέγα δῶμα. Hunc & qui ſequuntur apud Homerum uerſus Odyſs. δ. ab Ariſtarcho eò transſcriptos ex Iliad. σ. ἐκ τῆς ὁπλοποιΐας ait. Idque ineptè factum diuerſis argumentis probat, & inter alia oſtendit ἁμάρτημα περὶ τὴν λέξιν. Scribit enim Ariſtarchus:

——δοιὼ δὲ κυβιστητῆρε κατ᾽ αὐτοὺς
Μολπῆς ἐξάρχοντες ἐδίνευον κατὰ μέσους.

At Athenæus legendum cenſet: ἐξάρχοντος. οὐ γὰρ ἐξάρχοντες κυβιστητῆρες, ἀλλ᾽ ἐξάρχοντος τοῦ ᾠδοῦ πάντες ὠρχοῦντο. Diſcedit in diuerſa Diodorus Grammaticus, & omnes uerſus, qui initio lib. IV. nuptias narrant, ὀβελίζει. Sed hujus quoque errorem refutat Athenæus. In illis Homeri ὀδυσ. δ.

Αἰθίοπας δ᾽ ἱκόμην, καὶ Σιδονίους καὶ Ἐρεμβούς.

Valdè laborant Critici, quinam iſti Erembi. Quod cũ minus procliue, Zeno malebat ſcribi: Σιδονίους Ἄραβάς τε. Sed Strabo οὐκ ἀνάγκη, inquit, κινεῖν τὴν γραφὴν παλαιὰν οὖσαν. confugit deinde ad partem Grãmatices ἱστορικὴν, qua eruit μετάπτωσιν τοῦ ὀνόματος πολλὴν καὶ ἐπιπολαίαν οὖσαν τοῖς ἔθνεσιν, & ſequitur Poſidonium ἀπὸ τῆς ἐθνῶν συγγενείας καὶ κοινότητος ἐτυμολογοῦντα, atque ita tandem ex etymo ad rei inueſtigationem pertendit, ἐρέμβους ἀπὸ τοῦ εἰς τὴν ἔραν ἐμβαίνειν, quos posteriores noto nomine Τρωγλοδύτας uocarunt. Vide Strabonem lib. I. & II. ubi plurima eiuſdem ueteris Criticæ exempla proponuntur. Idem grauiſsimus auctor lib. I. ſcribit, ſe Eudori & Ariſtonis libros περὶ Νείλου collatione aliorum Codicum emendare uoluiſſe, quibus cum deſtitueretur, ex mutuâ collatione utrumque emendaſſe. Ariſtides περὶ τοῦ παραφθέγματος: οὐ ἀχιλλεῦ τηλέως ἦε, εἰ μὲν ἄλλό τι κρείττων ἀξιοῖς

εἶναι,

εἶναι, συγχωρῶ. ἐγὼ δὲ καὶ τοῖο νοήματί κεν προβαλοίμην. καὶ προσέθηκε, ὅτι καὶ πολλόν. οὐδὲ γὰρ ὥσπερ οἱ φαῦλοι τῶν γραμματιστῶν λυμαίνονται, τῷ ἐπεὶ οὐχ οὕτως ἔχει, οἱ τὸ πολλὸν ἀπολύουσι ἀπὸ τοῦ προτέρου. ἄγουσι δὲ ἐπὶ τὰ ἑξῆς· ὧν ἡγεῖται κατὰ τὴν τοῦ ἔπους ἀρχήν. ἐμοὶ δὲ οὗτοι οὐ πάνυ τι δοκοῦσιν ἐπαΐειν περὶ λόγων. ἔστι γὰρ ἄντικρυς ἀντίθετον. Vide Plutarchum lib. de Homero. Ælianum Hiſtor. Animal. lib. XV. cap. XXIIX. Apollonium Alexand. de Syntaxi lib. III. ubi Zenodoti & Seleuci κρίσιν ad aliquot Homeri uerſus producit & improbat. Idem Apollonius paſsim ueterum Criticorum ἀποφάσεις recenſet. Huc pertinet Ptolemæi περὶ τῆς ἐν Ὀδυσσείᾳ Ἀριστάρχου διορθώσεως. In quo opere Ariſtarchi editionem recenſebat. Et quod Suidas ſcribit Zenodotum Alexandrinum Grammaticum euocatum εἰς ἄστυ πρὸς τὰ ὑπ' Ἀριστάρχου ἀθετούμενα τοῦ ποιητοῦ. & Pamphili Grammatici τέχνη κριτικὴ, cuius idem Suidas meminit. In quâ Critices præcepta in artem redacta tradebat. Sed præter hæc auctorum opera diſperſa colligere, & in certas partes diſtribuere Criticorum munus. Auſonius ad Vrſulum:

—quem Scaurus & Aſper
Quem ſibi conferret Varro, priorq; Crates,
Quique ſacri lacerum collegit corpus Homeri,
Quiq; notas ſpuriis uerſibus appoſuit.

Ioſephus contra Appionem ſcribit Homerum non reliquiſſe ſcripta ſua poëmata, ſed poſtea ab aliis, qui eorum meminerant concepta fuiſſe, ex quo natum, ut multa in iis confuſa & inter ſe pugnantia reperiantur. Cic. III. de Oratore: *Piſiſtratus primus Homeri libros confuſos antea ſic diſpoſuiſſe dicitur, ut nunc habemus.* Plato Hipparcho Piſiſtrati filio hoc adſcribit. Plutarchus uerò in Lycurgo, *poëmata Homeri Lycurgum deſcripſiſſe, collegiſſe, & euulgaſſe* ſcribit, *cum antea eius fragmenta indigeſta circumferrentur.* Idem Plutarchus lib. de Homero: *Iliadem & Odyſſeam Homeri ab Ariſtarcho Grammatico in nu-*

merum librorum diuisam, ad ordinem & numerum Græcarum literarum. Eustathius in Iliados α tradit, *Aristarchum & Zenodotum confusum antea Homeri opus digessisse in certos libros, eosque literis distinxisse. Vnde non solum primus tàm Odyssea, quàm Iliadis liber α uocatur, secundus β & sic deinceps: uerum etiam ipsum opus γράμματα nominatur.* Et sanè uerum est, hanc per literas diuisionem recentiorem. Nam antiqui nunquam ea usi, ut patet ex Aristotele de Poëticâ Cap. XXIV. Distribuebant enim poëmata Homeri in uarias partes, ut Ἀριστείαν Ἀγαμέμνονος, νεῶν κατάλογον, καὶ λύτρα καὶ ἐπὶ Πατρόκλῳ ἆθλα, & id genus alias, quas recenset Ælianus Variæ Hist. lib. XIII. cap. XIV. Diogenes Laërtius: τὰ δὲ βιβλία Δημοκρίτου Θράσυλλος ἀναγέγραφε κατὰ τάξιν οὕτως, ὡσπερεὶ καὶ τὰ Πλάτωνος, κατὰ τετραλογίαν. Porphyrius in uita Plotini: Ἀπολλόδωρος ὁ Ἀθηναῖος Ἐπίχαρμον τὸν κωμῳδογράφον εἰς δέκα τόμους συνήγαγε. Ἀνδρόνικος δ᾽ Ἀριστοτέλους καὶ Θεοφράστου βιβλία εἰς πραγματείας διεῖλε, τὰς οἰκείας ὑποθέσεις εἰς ταυτὸ συναγαγών. Incredibilis uarietas diuisionis librorum Aristotelis, quam haud dubiè curæ Criticorum siue interpretũ debet. Diog. Laërtius lib. unum de Animâ commemorat; hodie uerò III de animâ libri Aristotele auctore exstant. Eadem uarietas in reliquis eiusdem libris, ut alii iam obseruârunt. Sed in huiusmodi rursus ad auxilium Criticæ prouocamus, quæ traiecta suis sedibus uindicat, & ex sententiarum collatione cohærentia conciliat, aliena separat, & certis partibus distinguit, cuius exempla in Athenæo obuia. Moysen literas inuenisse testatur Eusebius προπαρασκευῆς εὐαγγελικῆς lib. X. quod tamen Philo ad Abrahamum refert. Clemens Alexandrinus ex Eupolemo de regibus Iudææ, Moysen primum Grammaticam tradidisse Iudæis, à quibus Phœnices eam acceperunt, & ab iis tandem Græci. Stromatum lib. I, Εὐπόλεμος δὲ ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ βασιλέων, τὸν Μωϋσῆ φησὶ πρῶτον σοφὸν γενέσθαι, καὶ γραμματικὴν πρῶτον τοῖς Ἰουδαίοις παραδοῦναι καὶ παρὰ Ἰουδαίων Φοίνικας παραλαβεῖν,

ἕλληνας

ἕλληνας ἢ παρὰ φοινίκων. Primi apud Hebræos Critici Masorithæ. In Moesiâ Paphlagoniæ Iudæos quosdam eruditos, Tiberitas appellatos, legem sine ulla uersuum & uocum distinctione conceptam, apicibus & punctis uocalibus exornasse, distinxisse, periodos segregasse, & Biblia emendasse, eosque magistros Masoreth appellatos Iudæi Grammatici tradunt. Græci Grammaticæ inuentionem, ut pleraque omnia, ad Prometheum referunt. Suidas: Προμηθεὺς πρῶτος εὗρε τὴν γραμματικὴν φιλοσοφίαν. Sed quæ est ista γραμματικὴ φιλοσοφία? Mendosus haud dubiè locus, cui integritas sua constabit, si legamus: γραμματικὴν καὶ φιλοσοφίαν. Cedrenus: Προμηθεὺς γραμματικὴν, ὥς φησιν ἐξεῦρεν. Sed hîc excidit uox φιλοσοφίαν, quæ restituenda est: Προμηθεὺς γραμματικὴν καὶ φιλοσοφίαν, ὥς φησιν, ἐξεῦρεν. Sunt autem fragmenta Eusebii, quæ uterque transscripsit. Primus Critices auctor apud Græcos Aristoteles. Dio Chrysostomus Orat. LIII. quæ est de Homero: οἱ δὲ αὐτὸ τοῦτο τὴν διάνοιαν ἐξηγούμενοι. οὐ μόνον ἀρίσταρχος καὶ κράτης, καὶ ἕτεροι πλείους τῶν ὕστερον γραμματικῶν κληθέντων. πρότερον δὲ κριτικῶν καὶ δὴ καὶ αὐτὸς ἀριστοτέλης, ἀφ' οὗ φασὶ τὴν κριτικήν τε καὶ γραμματικὴν ἀρχὴν λαβεῖν. Critici cognomen Apollodorũ & Eratosthenem primos tulisse auctor est Clemens Stromat. I. Απολλόδωρος δὲ ὁ Κυμαῖος πρῶτος τοῦ κριτικοῦ εἰσηγήσατο τοὔνομα καὶ γραμματικὸς προσηγορεύθη. ἔνιοι δὲ Ερατοσθένη τὸν κυρηναῖον φασίν. ἐπειδὴ ἐξέδωκεν οὗτος βιβλία δύο, γραμματικὰ ἐπιγράψας, ὠνομάσθη δὲ γραμματικός. Hecatæus quoque Philosophus Criticus appellatus. Suidas: Εκαταῖος ἀβδηρίτης φιλόσοφος, ὃς ἐπεκλήθη καὶ κριτικὸς γραμματικὸς, οἷα γραμματικὴν ἔχων παρασκευήν. Idem Suidas scribit Cratetem Malloten, σύγχρονον Αριστάρχου, ὁμηρικὸν καὶ κριτικὸν uocatum, propter studia Grammaticæ & poeticæ; qua ratione & Seleucus Alexandrinus Grammaticus ὁμηρικὸς dictus. Philetas item Cous γραμματικὸς κριτικὸς, & Longinus πολυ-

μαθητὴς καὶ κριτικὸς appellatus, ut docet Suidas in πορφύριος. Et ſanè Longinum quem & Eunapius præclaro elogio exornat, magnum hoc nomen impleuiſſe libri eius teſtantur, quorum indicem recenſet idem Suidas. Quid uerò cauſſæ ſit, quod Critici nomen tulit, ex Eunapio colligi poteſt, qui de eo in Porphyrio ita ſcribit: εἴπερ κατέγνω τινὸς τῶν παλαιῶν, οὐ τὸ δοξασθὲν ἐκράτει πρότερον, ἀλλ' ἡ Λογγίνου πάντως ἐκράτει κρίσις. Apud Romanos quomodo cæperint Grammaticæ ſtudia, quibus incrementis aucta ſint, docet Suetonius de illuſtribus Grammaticis. Præcipui autem apud Latinos Critici, M. Terentius Varro, L. Ælius Stilo, Santra & alii. Sed & Criticorum, ut Philoſophorum, ſectas obſeruo. Apud Suidam: Δίδυμος γραμματικὸς Ἀριστάρχειος. Πάμφιλος, γραμματικὸς Ἀριστάρχειος. & Ptolemæus ἐπιθέτης dictus διότι εἵπετο τοῦ Ἀριστάρχῳ. Tertullianus Apologetico: *Medici ab Eraſiſtrato, Grammatici ab Ariſtarcho.* Apud Varronem VII. de linguâ Latinâ: *Grammatici Ariſtarchei.* & lib. IX. *Grammatici ab Ariſtarcho.* Athenæus lib. V. Διόδωρος ὁ Ἀριστοφάνειος. Lib. XI. Ἀρτεμίδωρος ὁ Ἀριστοφάνειος. Erotianus in Procemio Lexici: Καλλίμαχος ὁ ἀπὸ τῆς Ἡροφίλου οἰκείας.

CAPVT XIX.

Grammaticæ dignitas & utilitas.

SAtis iam, ut arbitror, conſtat, imperitos tyrannâ quâdam impotentiâ Grammaticen ad ſcholarum piſtrina detruſiſſe. Adeo ut literati & eruditi potius habeant, cur mente angantur, quòd Grammatici uocentur, quàm Antigenidas tibicen, qui *nihil æque ſe laborare aiebat, quàm quòd monumentarii ceraulæ, tibicines diceren-*

dicerentur. Agnoſcant interim & emendent errorē ſuum, qui Grammaticen cauillati tanquam ieiunam, & anguſtis ac breuibus terminis circumſcriptam, quæ omnium artium, quarum ſcientiam amplexa eſt, maximè diffuſa, de quâuis quæſtione reſpondere promittit, quicquid ſciri poteſt inquirit, & omne ſcriptorum genus ſubiectum ſuum habet. Nam, ut Quinctiliani uerba ex lib. I; repetam, *Grammatica non eſt ſatis legiſſe poëtas, excutiendum omne ſcriptorum genus, non propter hiſtorias modò, ſed uerba, quæ frequenter ius ab auctoribus ſumunt. Tum nec citra muſicen grammatice poteſt eſſe perfecta, cum ei de metris rhythmisq́; dicendum ſit. Nec ſi rationem ſyderum ignoret, poëtas intelligat: qui (ut alia mittam) toties ortu occaſuq́; ſignorum in declarandis temporibus utuntur. Nec ignara Philoſophiæ, cum propter plurimos in omnibus ferè carminibus locos, ex intimâ quæſtionum naturalium ſubtilitate repetitos, tum uel propter Empedoclem in Græcis, Varronem ac Lucretium in Latinis, qui præcepta ſapientiæ uerſibus tradiderunt. Eloquentia quoque non mediocri eſt opus, ut de unaquaque earum, quas demonſtrauimus, rerum dicat propriè, & copioſè.* Cum itaque Grammatice tam latè pomœria ſua promouere coacta, euênit ingeniorum laſciuiâ, ut ſuperuacuo labore ad triſtes ineptias & aniles nugas deſcenderit. Opus ſollicitæ fortaſsis diligentiæ, extremæ tamen anxietatis, aut inanis iactantiæ. hinc crimen Philologiæ, quod occupata inutilibus & minus neceſſariis, optima ingenia, apta dignioribus ſtudiis, difficillimis ineptiis obruat, & pene concidat. Equidem non accepimus ſuperuacuam, ſed intemperantiâ fecimus. Quaſi uerò hæc ſola, cum omnes aliæ artes libidine ingeniorum corruptæ ſint, intemerata & impolluta nimio contactu remanere potuerit; præſertim cum & rerum uarietas, & quam plurima ſciendi cupido ad illam nos trahat, quâ cæteroquin allecti Sirenas Muſis præferre didicimus. penè dixerim digni, qui ipſarum ſcopulis obruamur. Quam mihi

 oſten-

ostendes artem, in qua relictis necessariis ad hæc superuacua, uelut quasdam delicias, non deflexímus, quæ ut uitia optimos mores, ita erecta & sincera studiorum non dicam occupárunt, sed penitus subegerunt. Dialectica, quæ primo ortu norma ueritatis, commune artium instrumentum, & animæ κάθαρσις, mox luxu ingeniorum prolapsa ad ineptas cauillationes, teretismatum strophas, & inanem, ut Clemens Alexandrinus & alii apposité uocant τερθρείαν, id est, tinnulas nugas, siue ingratum & asperum stridorem. Ita enim Grammatici uocis ἔτυμον secuti interpretantur. Sophisticen quidem ultima hæc ætas tantâ auiditate recepit, ut plerique uelut pestilenti quodam sydere contacti, hostes pacis & quietis, omni bonâ mente & ipsâ philosophia eam potiorem duxerint. Qui ineptâ persuasione decepti, postquam sibi uisi Sophismatum casibus omnia inuoluere & irretire posse, tanquam si assecuti regiam disciplinam, rem admirandam & tantum non diuinam, subducto altius supercilio tristes, constrictâ fronte & immissâ barbâ sapientiæ præcepta neglexerunt. Horum tyrannis tam latè excedit, ut etiã constantiam æternæ ueritatis labefactare & inuertere conentur.

Statum lacessunt omnipollentis Dei
Calumniosis litibus.
Fidem minutis dissecant ambagibus,
Vt quisq; lingua est nequior,
Soluunt ligantq; quæstionum uincula
Per syllogismos plectiles.
Væ captiosis sycophantarum strophis,
Væ uersipelli astutiæ.
Idcirco mundi stulta delegit Deus,
Vt concidant Sophistica.

Verè dixerim quod D. Basilius Epist. LXI. scribit: τεχνολογοῦσι λοιπὸν, οὐ θεολογοῦσιν οἱ ἄνθρωποι. & illorum τέχνην λογικὴν cum

cum Clemente Alexandrino ex dicto Apostoli rectè appellarim, νόσημ' ἐφ' ᾧ σεμνύνονται). hodieque de Theologia iure usurpare licet, quod Porphyrius olim de Philosophia: τίς γὰρ λόγος ὁ ἐν φιλοσοφίᾳ, οὐκ ἀμφισβητήσιμος τοῖς ἑτεροδόξοις; In quo magis miror furorem nostrum, cum sophisticæ argutiæ iam olim in sacris damnatæ sint, ut cõstat ex Socratis Hist. Ecclesiast. lib. I. & Nicephori Gregoræ histor. lib. X. Dicendi facultas, quâ olim uagos populos urbium conditores ad ciuilitatẽ coëgerunt, & efferatos mitigarunt, Reipubl. administrandæ unicum instrumentum, unde Græcis ἐπιστήμη δικαίων definitur, cuius diuina ui repressa bella, sopitæ seditiones, erepti pœnis innocentes, ea prorsus debilitata & fracta è rostris & basilicis in scholas declamatorum eliminata est, qui, ut auctor Rhetoricæ ad Herenn. ait, *ne parùm multa scisse uiderentur*, augustissimam disciplinam detruserunt ad *responsa in pestilentiam data, sauiores tragicis nouercas*, & similia argumenta fabulosa, atque ab usu fori abhorrentia, *encomia mortis, febris, hyemis, iniustitiæ, muscarũ & ollæ*. Neq; enim satis erat ingeniosam esse gulam, nisi etiã ollam commendaret, præcipuum luxuriæ instrumentũ. Mathematice quoq; eundẽ exitũ fecit, quæ propriâ dignitate enitens, nulli materiæ mancipata, ut Socrates apud Platonẽ disputat, æterni cognitionẽ meditatur, & mentem ad rectè philosophandũ præparat, multùm à puritate suâ desciuit; & quidem ea Astronomiæ parte, quæ ἀποτελεσματικὴ, nimia mortalium curiositate, & populari insaniâ ad incredibilem περιεργίαν prouecta, damno rerumpublicarum, contra maiorum instituta, futurorum diuinationem promittit; usque adeò ut ipsius mundi, & saluatoris nostri thema Genethliaci construxerint, ut certò iam constet D. Augustinum uerè hanc artem *magnum curiosis tormentum* dixisse. Quantum demutauit iurisprudentia ab illa antiqua sapientia ciuili, quam Vlpianus L. I. D. de extraord. cognit. *rem sanctissimam*

simam

simam appellat, cum iuuenes in ſcholis rixentur, commiſsi diſputationibus ludicris, & inſtar ſpinarum paribus aculeis inuicem obuerſis, quibus tam bellè inſtruuntur, ut cum in forum uenerint, putent ſe in alium, ut ille ait, orbem eſſe delatos; ne dicam iam olim multa adhæſiſſe, quæ perfunctoriè & dicis cauſſa excogitata Iuriſconſultorum filii fatentur. Idem in medicina aliiſque artibus obtinet, quas Ματαιοτεχνίαι occupârunt. Vt itaque Philoſophi degenerarunt in Sophiſtas, quos Plato Theage ἀγοραστικοὺς, καπηλικοὺς, καὶ μαθηματοπωλικοὺς appellat, Dialectici in proteruos & faſtuoſos intorti & implicati acuminis captatores, Oratores in ſcholaſticos, Mathematici in hariolos & æruſcatores: ita Grammatici in nugatores & ὀνοματοθήρας. unde notiſsimus ille Auſonii uerſus:

Γραμματικῶν πλοκὰς, καὶ λογοδαιδαλίαν.

Et Epigram. Græcor. lib. II. uarii in Grammaticos luſus, quibus poëtæ ipſorum præpoſtera ſtudia, & nimiam in ſuperuacuis curam feſtiuè derident. Apud Photium Bibliothecâ in excerptis ex Helladii Chreſtomathia legimus indicem inutilium & ineptiſsimarum quæſtionum, in quibus Grammatici canos promittere ſoliti, quarum apud prudentiores tantum precium, ut infelicitatem ſuam iudicent, ſi inauſpicato tactu in huiuſmodi inciderint, felicitatem, ſi ab adſpectu ſtatim obliuiſcantur. Finge ergo Grammaticos ſectari ridicula, inepta, ſuperuacua, idem tamen precium illis deberi, quod ambiguis cauillationibus, & id genus acuminis irriti ludicris ponere ſolemus, nemo negabit. Certè ex his nugis nec ingeniis ad optima natis, nec bonis moribus damnum enaſci exiſtimo, quod de reliquis præſtare non auſim. Adde honeſtiora alere oblectamenta, & infinitam quandam uoluptatem, quatenus nobis omnibus plurima cognoſcendi innata eſt auiditas. Adeo ut nihil uideam obeſſe innocenti,

nisi

nisi quòd nimis multa scire desideret, cum inter præcipuas Grammatici uirtutes rectè Quinctilianus censeat, *aliqua nescire.* Sed in rebus infinitis & jucundis difficilis temperantia. Nam si semel delectationem animus percepit, non facilè reprimi aut coërceri potest. Ita quantum memoria repetere licet, omnis ætas fertilis fuit fœcundis in nugas ingeniis. In quo tamen omnes alios superasse præcipuum semper certamen Græcis fuit. Diceres profectò summa quæque ingenia amabili hoc furore infestari, ut in ludicra & superuacua proniora sint. Nam ut Græcos parentes omnium artium, ita amatores nugarum habemus. *τούτου δὲ αἴτιον εἶναι,* inquit Dio Chrysost. Orat. Troianâ, *ὅτι φιλήδονοί εἰσιν οἱ Ἕλληνες. ἃ δ' ἂν ἀκούσωσιν ἡδέως τινὸς λέγοντος, ταῦτα καὶ ἀληθῆ νομίζουσι, καὶ τοῖς μὲν ποιηταῖς ἐπιτρέπουσιν ὅτι ἂν θέλωσι ψεύδεσθαι. καὶ μάρτυρας αὐτοὺς ἐπάγονται ἐνίοτε περὶ ὧν ἀμφισβητοῦσι.* Equidem mirari soleo, quomodo præclara illorum ingenia impetrare à se potuerunt, ut uilissimis nugis totam ferè ætatem crederent. Sola historia fabularis quã multis illorũ utiles annos eripuit? Quot Bibliothecas, quot Pandectas occupauit? Historias Indicas, & res gestas Alexandri complures prodiderunt; qui nefanda mendacia, & sæpe absurdiora, quàm quæ delirantibus per somnum oboriri solent, admiscuere, ut ex iis quæ ex illorum libris Plinius profert, & ex fragmentis Ctesiæ & aliorũ apud Photium in Bibliothecâ, apparet. Omnes illos *ψευδολόγους* tradit Strabo, eorumque mendacia se refutasse scribit in Commentariis, quos de rebus gestis Alexandri composuerat. Vt taceam aliarum gentium historias, *λιμένας, περιόδους* & similes nugas, quibus posteris probare conati sunt, quàm ingeniosè de incognitis & incompertis mentiri possent. Seneca Epistola XLIX. scribit, *negare Ciceronem si duplicetur sibi ætas habiturum se tempus, quo legat Lyricos, eodem modo Dialecticos.* Diogenes Laërtius refert Chrysippũ reliquisse uolumina CCCXI.

quæ ad Dialecticam pertinebant, & in Euclide, Eubulidem Milesium innumera similis argumenti conscripsisse, in quibus abibat à natura artis, quam inutilibus quæstiunculis inuoluebat. Hæc quidem tolerabilia essent, nisi sæpe ad insamia argumenta prolaberentur. Hominum fidem, quot gulæ magistros, quàm ingentia uolumina τῶν ὀψαρτυτικῶν, hoc est, ut Seneca interpretatur, scientiæ popinæ, narrat Suidas in Τιμαχίδας ῥόδιος, in ὀψαρτυτικά, & Athenæus lib. XII. Inter quos eminet Alexis, qui ἐν λεβητίῳ Poëmate probare nobis ausus, τέχνην μαγειρικὴν liberalem. Credo sanè, quia liberaliter luxuriabatur. Et quod mireris Zenonis illud Stoicum supercilium eò sese demittere potuit, ut conscriberet τέχνην ἐρωτικὴν, et διατριβὴν de usu trullarum in fundendo uino. Sanè & Philosophi sub specie quadam grauitatis lepidè nepotantur, tam suauis est pruritus huius scabiei. Exstabant Persæi Philosophi dialogi conuiuales, concinnati ex Stilponis & Zenonis commentariis, in quibus quæritur, *quâ ratione in conuiuio somnus arcetur, quando formosi in conuiuium adducendi, de iis quæ obsoniis adijciuntur, de basiis*, & id genus. Diogenes Laërtius laudat Aristippi περὶ παλαιᾶς τρυφῆς, eumque reliquisse scribit XXV. dialogos, inter quos duo maximè ridiculi, Πρὸς Λαΐδα περὶ κατόπτρου, & πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς κύλικος. Vt taceam tot uolumina συμποτικῶν, ἐπιγραμμάτων ἐπιστολῶν, & id genus. Eiusdem census Paxami δωδεκάτεχνον, in quo, ut Suidas auctor, agebat περὶ αἰσχρῶν σχημάτων, & Phocionis Peripatetici κέρας Ἀμαλθείας, in quo & meretricum historia, ut indicant quæ ex illo producit Scholiastes Aristophanis. Præclarum item opus Gorgiæ περὶ ἑταιρῶν, Antiphanis de scortis Atheniensibus, cuius mentio apud Athenæum, & Harpocrat. in Νάννιον, & eiusdem argumenti Apollodori ex quo producit Athenæus lib. XIII. Φθειροπύλην Atheniensibus dictam, ἐπειδὴ ἐπὶ τῆς θύρας ἑστῶσα ἐφθειρίζετο. *Quod prostituta ad ianuam pediculos capiebat.*

piebat. Dignum profectò ſcitum, quod monumentis conditum poſteritati narraretur,cuius intererat ne obliuione periret. Huiuſmodi nugarum ingentem meſſem metere licet apud Athenæum,Photium,alioſque ueteres Criticos, quos huc transſcribere tanti non exiſtimo. Earum maxima pars quod interciderit, maiorum iudicio debemus, quorum ſtudium fuit liberare poſteros moleſto & ſuperuacuo librorum pondere, omnis bonæ mentis præpedimento. Sed utinam illi recti iudicii normam nunquam deſeruiſſent; ita multorum præclariſsimorum monumentis frueremur, quæ nunc intercepta non ſine gemitu deſideramus. Ea, ſi iacturâ inutilium ſcriptorum, quorum hodiè uberrima ſeges, recuperare liceret,præclarè nobiſcum ageretur. Quamquam fortaſſe ſatius erat antiquorum ineptiis frui,quàm recipere quorundam malè feriatorum,& ſuperfluo ac ignobili ocio ebriorum hominum monſtroſa commenta,nugas & affanias meras,quibus furioſorum amores,raptarum dubios caſus, & id genus ſomnia ægrotorũ narrant. Eaq; induta turgidæ cuiuſdã & enormis loquacitatis uelo proſtituunt; quò uerborum lenocinio capti imperitiores,à rerum ſeriarum intentionibus ad hæc ludicra auocentur,quibus tàm altè immerſi, ut ſui penitus obliuiſcantur, & nullam iam temporis iacturam æſtiment. Nam quæ proprietas eſt ingenii humani,cum aliorum ancipites caſus,& iratæ fortunæ perpetuæ uiciſsitudines narrantur,animus uelut diductus in partes,huius ærumnis flectitur & ingemiſcit,illius felicitate offendit & exaſperatur. Iam diſtractus ſpe & timore,incenditur incredibili quâdam cupiditate rem totam cognoſcendi; nec expleri ſeſe patitur,quin exitum tragœdiæ perſpexerit. Ita raptus humanâ curioſitate, & deſiderio ſciendi,etiam inuitus cohærentium rerum ſeriem ſequitur, & finem euentuum dubiâ exſpectatione ſuſpenſus indâgat; lectionique intentus non uindicat ſe ſibi,

imò ne tempora quidem rapidissimo fluxu hisce ineptiis surripi sentit. Mox ubi stimulos admouerunt aliena facinora, exsurgit inflammatus, & fertur in æmulationem, paratus eadem exsequi, si modo occasio sese ostenderet. Ita semper commotior, nunquam melior. Hæ sunt illæ uoces, quas Vlyxes nisi alligatus prænauigare non audebat, quæ longius prosequuntur, diutius hærent, & totos occupant. Earum tamen illecebris uelut fatali peste pleriq; capti occubuerunt; tam lato perniciosissimi morbi contagio, ut etiam pensa mulierum & nutricum fabulas afflatu suo infecerit. Nempe ab ipso lucis adspectu ineptiis imbui oportebat. Sed inter alios sæculi errores etiam hoc feramus; cum fide scriptorum constet, omne æuum tali furore laborasse, ut insuperhabitis utilibus & necessariis superuacua arripuerint. Pari insania Grammatici peccant; tolerabili tamen errore; nimiæ diligentiæ & curiositatis, nullius certè corruptelæ rei. Senecæ hæc uerba de Didymo Epist. XXCIIX. *Quatuor millia librorum Didymus Grammaticus scripsit; miser si tam multa superuacua legisset. In his libris de patriâ Homeri quæritur, in his de AEneæ matre uerâ, in his libidinosior Anacreon, an ebriosior uixerit: in his an Sappho publica fuerit; & alia quæ erant dediscenda si scires.* Athenæus lib. IV. & Suidas in Αερσον. χαλίσια. δίδυμ@. scribunt, Didymum edidisse uolumina cIↄ cIↄ cIↄ Iↄ. unde propter indefessam in studiis diligentiam χαλκέντιρ@ uocatus, & Demetrio Trœzenio βιβλιολάθης, quasi librorum suorum immemor, ob nimiam scilicet illorum multitudinem. Quinctilianus lib. I. cap. XIII. Hieronymus ad Damnionem. Aristarchi quoq; uarii commentarii referuntur, & quidem ultra CC∞. Admirandæ item diligentiæ Varro, doctissimus togatorum, qui *libris disciplinarum* totam ἐγκυκλοπαιδείαν, ut Cassiodorus scribit, tradidit, & uariis libris omne doctrinæ genus complexus est, *tam multa legit*, uerba sunt Augustini, *ut aliquid ei scribere*

uacasse

uacasse miremur, tam multa scripsit, quàm multa uix quenquam legere potuisse credamus. Sanè Agellius lib. III. ipsius Varronis testimonio, quod profert ex I. eius Hebdomadum, tradit, iam ingressum annum octogesimum quartum, quadringentos nonaginta libros conscripsisse. Sed ridiculæ prorsus & inanis diligentiæ C. Melissus Grammaticus, de quo scribit Suetonius in eius uitâ: *Atque, ut ipse ait, sexagesimum ætatis annum agens, libellos ineptiarum, qui nunc iocorum inscribuntur, componere instituit, absoluitq́ centum & quinquaginta, quibus & alios diuersos postea addidit.* Multa prætereà confusanea uariorum opera, & stupendæ magnitudinis uolumina, quibus posteris testari uoluerunt, quàm diligenter otium suum luserint. Sed uel horum morbus non omnino aliquâ laude indignus. *Non paranda solum nobis*, inquit Cicero, *sed fruenda sapientia est.* At hi tum demum studiorum suorum fructum percipiebant, postquam inexhaustâ diligentiâ uariæ doctrinæ uastum pelagus emensi, in superuacuis otium oblectabant. Sanè & bellaria apponimus non sedando stomacho, sed oblectando palato: οὐ γὰρ μόνον ποτέον τῆς δίψης χάριν τῆς ἐπὶ τοῖς σιτίοις, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ σιτίον. Certè ut sitis, ita hilaritatis & uoluptatis est cratera. Quod si quorundam intemperantiâ hæc studia æstimamus, & pretium optimarum rerum imminutum imus, pari peruersitate corporis robur, firmam ualetudinem, diuitias, & id genus bona culpabimus. Seneca inter præcipuos, ut existimant, Philologiæ cōtemtores, acrius illi inequitare uidetur. Quanquam si accuratius eius sententiam ponderemus, non tam Philologiam, quam Philosophiam, quæ in Philologiam tota degenerârat, reiecisse ipsum inueniemus. Epist. LXXXIIX. *Philosophi*, inquit, *quantum habent superuacui, quantum ab usu recedentis? Ipsi quoque ad syllabarum distinctiones, & coniunctionum ac præpositionum proprietates descenderant, & inuidêre Grammaticis. quicquid in illorum artibus superuacuum erat, transtulere in suam.*

Sic effectum est, ut diligentius sciant loqui, quàm uiuere. Epist. CVI. *In superuacuis subtilitas teritur. Non faciunt bonos ista sed doctos. Apertior res est sapere, imò simplicior. Paucis opus est ad mentem bonam literis.* Sine caussâ miramur Senecæ displicuisse hæc studia, acerrimo temporis uindici, qui nequicquam oblectationi dandum censebat, & bonos tantùm, non doctos quærebat; cum tamen & probitas & eruditio apud eosdem morari possint. Sed facilè eas artes odimus, quarum imperiti sumus. Permittant enim mihi me uerum dicere Senecæ amatores, studia liberalia, quæ ille uerè ingeniosa uocat, parum exactè didicerat. rectè quidem ex Stoicorum præscripto, qui asserebant, sine iis ad sapientiam perueniri, quod παράδοξον latiùs exsequitur Epist. XXCIIX. Sed, ut huc transferam Firmici uerba, ex I. Astronomicon, *non habent iudicandi auctoritatem, qui ad statuendum aliquid imperitâ licentiâ adducuntur.* Quanquam & Seneca sententiam suam ita circumscripserit, hactenus ea utilia, si præparant ingenium, non detinent, si rudimenta sunt nostra, non opera. *Non discere*, inquit, *debemus ista, sed didicisse.* id est, non inhærere istis & occupari, sed præparari ad Philosophiam. Cæterùm, si tanti est, uerba ipsius intueamur. Epist. XXCIIX. *Grammaticus circa curam sermonis uersatur, &, si latius euagari uult, circa historias. Iam ut longißimè fines suos proferat, circa carmina. Quid horum ad uirtutem uiam sternit? Syllabarum enarratio, & uerborum diligentia, & fabularum memoria, & uersuum lex ac modificatio? Quid ex his metum demit, cupiditatem eximit?* Eâdem Epist. *Sapientia non est in literis. res tradit, non uerba.* Epist. XXCII. *Faciet autem illud firmum aßidua meditatio, si non uerba exercueris, sed animum.* Epist. CIIX. *Illud admoneo, auditionem Philosophorum, lectionemq́ ad propositum beatæ uitæ trahendam: non ut uerba prisca aut ficta captemus, & translationes improbas figurasq́ dicendi, sed ut profutura præcepta, & magnificas uoces & animosas, quæ mox in rem transferantur.*

 Vides

Vides reprehendi nimiam anxietatem in uerbis & oratione, quam sollicitam & politam indicium, ait, animi pusillis occupati. Epist. CXV. tanquam si nimia in contexendâ oratione cura & uerborum delectu Philosophiæ studia impediat. Ita Epist. C. reprehendit Lucillium, quòd scripserat libros ciuilium Fabiani non respondisse suæ exspectationi: *Oblitus*, inquit, *de Philosopho agi, compositionem eius accusas. Vis illum assidere pusilla rei, uerbis? Ille se rerum magnitudini addixit.* Epist. LXXV. *Quis accuratè loquitur, nisi qui uult putidè loqui? Circa uerba occupatus es. Iamdudum gaude, si sufficis rebus.* In eâdem tamen epistolâ ait: *Aliæ artes ad ingenium tota pertinent, hîc animi negocium agitur. Philosophia ingenio non renuntiat. multum tamen operæ impendi uerbis non oportet.* Agnoscit ergo Philosophia Philologiæ partes, uel si hoc non concedit, saltem eius auxilium non repudiat. Libet interim interrogare hunc elegantiæ inimicum, quâ fronte Zenonem, rigidæ suæ & uirilis sapientiæ auctorem, diligentem appellet, & uerba examinantem; cur tot uerba perdere non erubuit in re superuacuâ, & suo iudicio contemnendâ. Nam Epist. LVIII. sollicitè, & longè quidem ultra acumen ociosissimi Grammatici, de uerbis Latinis disquirit, quàm multa illorũ situs occuparit, quàm multa subducta sint docet, ut essentiæ uocabulo religiosè tandem utatur. Epist. CXVII. *Coguntur nostri uerba torquere, & unam syllabã interponere, quam sermo noster inseri non sinit.* Credo equidẽ satis ostendisse Senecam, quàm facundi sint aduersus sua uitia Philosophi. Sed omittam ista, nec fastidiosè repetam, quæ in Grammaticæ commendationem dici solent, & uulgò nota sunt. Ego sanè sic censeo, eam inter nobilissimas quasque artes locum occupasse. Nam quod illi sermonis studia tanquam ignobile subiectum reprehendunt, eam laudem maximam existimo. Etenim communi consensu receptum, primum parentem rerum duo peculiariter homini tribuisse,

quibus ad indicium præclaræ & excellentis naturæ, diuinitatis quodammodo particeps à reliquis animalibus separaretur, rationem & sermonem. λόγον Græci uocant; illam tamen ἐνδιάθετον λόγον, hunc προφορικὸν in pronunciatione situm. Galenus προτρεπτικῷ ἐπὶ τὰς τέχνας: λογὸν κατὰ τὴν φωνὴν προφορικὸν ὀνομάζουσιν, κατὰ τὴν ψυχὴν ἐνδιάθετον καλοῦσι. Idem copiose tradit Plutarchus in libello, περὶ τοῦ ὅτι μάλιστα τοῖς ἡγεμόσι δεῖ τὸν φιλόσοφον διαλέγεσθαι. Et ratio quidem communior. nam & reliqua animalia aliquo modo illâ uti Philosophia probauit, & communis sensus experimentis ductus credidit. Intellectum & cogitationem in iis colligimus, uariis commoti adfectus indiciis, & aliquam certè rationem, cum nidos texunt, & oportunis sedibus locant, cum rupibus se muniunt, aut foueis tuta cubilia præparant, fœtus fouent, & ingenia uel humanis æqua ostentant. Hactenus tamen muta animalia censentur, atque ideò imperitioribus irrationalia. Et licet infinita illis perfecta & absoluta natura elargita est, quæ ab ipso ortu citra ullam docentis industriam exercent, & homini longâ ætatis morâ ac usu magistro uix accedunt, tamen præcipua nostra possessio ratio, ideoque illis eminentiores, & quadam societate diuinitatem contingentes, intelligentiâ uicimus. Ea ipsa tamen ratio parum utilis, si abdita delitesceret; prodi eam sermone & ad omnium utilitatem exerceri oportebat, in cuius excellentià adstruendâ si diutius immorarer, in superuacuis laborarem. Λόγον ueteres Theologi totius uniuersi conditorem prædicârunt. Iustinus Martyr παραινετικῷ πρὸς Ἕλληνας ad illa Orphei:

Αὐδὴν ὁρκίζω σε πατρὸς, τὴν φθέγξατο πρῶτον.

αὐδὴν ἐνταῦθα τὸν τοῦ θεοῦ ὀνομάζει λόγον, δι' οὗ οὐρανὸς, καὶ γῆ, καὶ ἡ πᾶσα ἐγένετο κτίσις. Tertullianus Apologetico: *Iam ediximus Deum uniuersitatem hanc mundi uerbo & ratione molitum. Apud uestros quoque sapientes λόγον, id est, sermonem atque rationem constat*

artificem uideri uniuersitatis. Lactantius lib. IV. cap. IX. Psellus Arithmeticâ. Sed hæc relinquenda sunt iis, qui sermonis laudationem instituunt. quo quidem nihil præstantius homini contigisse artificiosa mater natura abundè commonstrauit. Nam & in capitis arce, diuersorio rationis, & ipso ore sedes eius collocauit. Neque enim temerè existimandum est, ut illud aliis animantibus ad ingerendos uentri cibos, ita quoque homini ad subministrandas corpori escas datum. Illis quidem humile & ad pedes deiectum, terræ proximum, utpote uili ministerio comparatum: homini uerò sublime, erectum, animi ostium & pectoris promtuarium, cuius diuinas & admirandas cogitationes profert & enuntiat. Varia deinde machinamenta & organa constituit, quibus subseruientibus officio suo fungitur, ut tradit Galenus de usu partium. Gregorius Nyssenus περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου cap. IX. & Nemesius περὶ φύσεως ἀνθρώπου cap. XIV. Arteriam, quæ à pulmonibus ad os pertingens uocem à mente ortam concipit & effundit. Linguæ plectrum, dentium uallum, uel, ut poeta præcipuus ait, ἕρκος ὀδόντων, in quo compositus & temperatus sermo, uelut in castris, copiis instructus expeditionem molitur, templa petit, Deum alloquitur, & sacra celebrat. Mox ad hominum cœtus transmigrat, dispersos, uagos & latrociniis assuetos ad mitiora studia reducit. Vrbes & respublicas accedit, turbidos, impotentes, scelerum fœdere deuinctos ad iuris seruitutem adstringit. Transit deinde ad castra, acies præcinctas ad pacem reuocat, & bellorum incendia sine sanguine exstinguit. Iam ad tribunalia secedit, immites & austeros iudices flectit, gladio & rogo innocentes subducit. Habitum quoque Philosophi induit, sapientum placita enarrat, ad uirtutem hortatur, aduersus fortuita præmeditata præcepta promit, iracundiam reprimit, cupiditates improbas refrenat. Omnium denique circulis & coronis, omni-

omnibus comitiis immiſcetur, ignaros docet, exulceratis mentibus lenimenta conſolationum adhibet, conſilio iuuat, territis eximit timorem, & animi motus compeſcit. Cedò quid ſermone excellentius, quid utilius, quid uſu fœcundius? Verè ait ille: *Sermo omnem hominis actum præit*, & quæ Græcorum ſententia eſt: λόγῳ διοικεῖται βροτῶν βίος μόνῳ. Ne repetam, quæ D. Baſilius Homiliâ εἰς τὸ πρόσεχε σεαυτῷ in hanc rem diſſerit. Quiſquis igitur ſermonem, cuius tam frequens & conſpicuus apud omnes uſus, ſordidum & incultum ſinit, næ ille, ſi quid ſentio, animũ, cuius eſt interpres & nuncius, ſquallidum & impolitum habet. Siquidem *oratio uultus animi eſt*, ut ait Seneca Epiſt. CXV. & Dionyſius Halicarnaſſeus prooemio τῆς ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας: ὅπως ἅπαντες νομίζουσιν εἰκόνας εἶναι τῆς ἑκάστου ψυχῆς τοὺς λόγους. Quinctilianus lib. XI. *Profert mores plerunque oratio, & animi ſecreta detegit, nec ſine cauſſa Græci prodidere, ut uiuat, quemque etiam dicere.* Innuit autem Ariſtotelem, cuius hæc uerba Rhetoricâ ad Alexandrum: οἱ δὲ λόγοι τῶν ἠθῶν καὶ τῶν τρόπων εἰσὶν οἷον εἰκόνες. Hoc ut probaret Seneca totam Epiſt. CXIV. conſumſit. Etenim ipſa animi uis abdita & abſconſa latet, nec munera ſua oſtendere poteſt, niſi ſecedat ad extrema, et ſermonis organo uſa ſeſe prodat, cuius beneficio diuinitatem eius agnoſcimus & admiramur. Nam ut Nicephorus Gregoras in Syneſium περὶ ἐνυπνίων ex Plotino ſcribit, ὁ ἐν προφορᾷ λόγος εἰκών ἐστι τοῦ ἐν ψυχῇ λόγου. Si ergo oratio animi operta recludit, mores & actiones cuiuſque prodit, quantum conducat optimæ famæ, ſermonem incuriosè & negligenter habere, ſui nominis ſollicitos conſulo. Si quis agrum fœcundum & aratro facilem poſsideat, illumque uelut ſterilem uirgultis & ſentibus oppletum deſerat, prona ſuſpicio eſt de ignauiâ domini. Quid uetat pari ratione ex horridâ & inornatâ oratione de animo coniecturam facere,

—Caput intactum buxo, naresq́; pilosæ,
Hispida membra— & dura per brachia setæ
Promittunt atrocem animum —

Ideoque speculum, formæ magistrum, inuisimus, & si quis uultus naturali uitio excæcatus, arte emendamus, crines ad lenocinium decoris componimus; nihil denique oculis expositum immundum patimur, ne qua sordium labes elegantiæ & nitoris famam destruat. Quantò satius erat sermonem mentis indicem comere atque expolire, & suspicionem horridi & agrestis animi penitus amoliri. At enim Philosophi tristitia spernit amœnam & festiuam orationem, ut parum decoram, & minus supercilio suo congruentem. Non imponat imprudentioribus Philosophi nomen, quod in plerisque indignis modis exsorduit, qui regiam disciplinam illiberali contagio polluerunt. Neque enim illi uerè Philosophi existimandi, qui relictis negociis ociosis disputationibus se dediderunt, & uultu sonituque censoriæ orationis Philosophiam mentiti sunt. Nobis demum, ut Synesius in Dione, is erit Philosophus, qui minimè agrestis, sed gratiarum sacris initiatus, quique exactè didicerit τοῖς ἀνθρώποις ἐξομιλῆσαι. Hanc Philosophiam fœdus & sordidus quisque frustra promittet. Quis audebit negare, ipsa Philosophiæ præcepta firmiùs hærere, & uehementiores stimulos menti adigere, quoties rerum pulcritudini claritas orationis nouum decorem addit. Dionysius Halicarnasseus περὶ τῶν ἀρχαίων ῥητόρων, complures Philosophos stilo cultos, & politæ orationis studiosos recenset. At Cicero III. de Finibus. *Istiusmodi res* (philosophicas) *dicere ornatè uelle, puerile est, planè autē & perspicuè expedire posse, docti & intelligentis uiri.* Equidē non uideo, quomodo aliquis perspicuè & planè dicere posit sine uerborū delectu & cognitione. Quod uerò Socrates apud Ciceronem I. de Oratore: *Omnes in eo quod scirent satis esse eloquentes.* Rectè quidem

dem ex Socratis ſententiâ, quam tamen Cicero non ut Philoſophus, ſed ut Rhetor ueram negauit. Reijcit Socrates nimium & ſuperfluum uerborum ornatum; is enim propriè illorum, qui ui orationis renitentes flectere conantur, Philoſophi uerò non tàm ſuadent, quàm docent & inſtruunt, & quod Chryſippus apud Plutarchū περὶ Στωικῶν ἐναντιωμάτων· οἱ φιλόσοφοι πρὸς τὴν ἀλήθειαν, οἱ δὲ δικολόγοι περὶ νίκης ἀγωνίζονται. Non negligit ergo Grammaticæ auxilium Philoſophia, ſed ſuperuacuum Rhetoricæ ſtudium ſpernit. Viderit ergò Seneca, quàm rectè negauit Philoſopho competere curam ſermonis. Ego ſic exiſtimo, nòn ſolùm Philoſopho, ſed homini liberali conueniens, ornatâ & politâ oratione uti, eâque, quantum poteſt, feſtiuâ & amœnâ omnes uincere, & quod Syneſius ait, *aliquid ex uitâ otii dare huic curæ, ut lingua purgetur, ipſeq; animus & ſenſus ſuauior & iucundior efficiatur.* Si enim rudem & incultum ſermonem natura uoluiſſet, talem utique dediſſet, ut reliquis animantibus, ab ipſo ſcilicet ortu perfectum & permanentem. Nobis uerò qui inconditum & inarticulatum aliquid ore hiante ſonamus, formanda ſenſim lingua & conuibranda, ne dentibus illidatur; flectenda deinde ad palatum, & rurſus pendula reducenda; rictus quoque oris reprimendus, & leni hiatu labra reſeranda, ne immoderata & informis uox oriatur. Hiſce tormentis educatus ſermo humanus, uix adultis perfectus accedit. Quod ergò Philologiæ crimen, ſi leges naturæ ſeruat, ſi animum elegantem & pulchrum prodit, ſi in eo excolendo laborat, quo nihil melius, nihil præſtantius à natura accepimus. *Omnis* uerò *oratio rebus & uerbis conſtat*; atqui ut uerba ſine rebus locum nullum habent, ita res ſine uerbis, uelut lumine ſuo deſtitutæ, inanes. Verè autem C. Cæſar, ut Cicero in Bruto ſcribit, *uerborum dilectum eloquentiæ originem eſſe* aiebat. Sed in electione opera luditur, niſi uerborum naturam & ſignificati-

onem

tionem probè notam & peruestigatam habeamus. Clarissimæ gentes & famâ eruditionis inclytæ rectè loquendi laudem magno ambitu semper quæsiuerunt. Græcia parens facundiæ, atque adeò omnis elegantiæ, sermonis puritatem sollicitè obseruauit, omnia ad Hellenismi lineam redegit, exotica ut uitiosa reiecit, syllabam barbarè & inconditè pronuntiatam, tædula & delicata nimis ne in peregrinis quidem tulit. Ideo enim barbaros Græci appellarunt, quod παχυςόμοι ἢ τραχυςόμοι. & Homerus Cares βαρβαροφώνους dixit, quod uocabula ita pronuntiarent, ὡς οἱ βάρβαροι οἱ εἰσαγόμενοι εἰς τὸν ἑλληνισμόν, ut auctor est Strabo lib. XIV. Mira Atheniensium cura in sermonis proprietate & elegantiâ. Suidas in θελῶ scribit, illos cum aliquando inopiâ premerentur, & pecuniâ egerent, eamque peregrinus quidam promisisset, beneficio eius uti noluisse, quia scilicet σολοικίζων, δανειῶ dixerat. At cum emendasset errorem, & δανείσω dixisset, passi sunt eum nummis suis egestati succurrere. Præpostera & superstitiosa anxietas, quæ tamen solos Athenienses decebat, quibus antiquior uerborum ratio, quàm commodi & utilitatis. Violari enim elegantiæ famam existimabant, si uel unicum solœcismum cuiquam ignoscerent; tanquam si ad imperii summam pertineret, purus & emendatus sermo. Ita cum Demetrius Athenas obsidione pressisset, & destitutæ commeatu diutius famē tulissent, uictorem admiserunt; qui ciuibus inediâ infirmis frumentū dedit. Hanc liberalitatem suam cum ad populum referret, fortè barbarismus imprudenti excidit. Tunc quispiam ex iis, qui ad concionem confluxerant, suggessit erranti Demetrio, quomodo uitium corrigeret; quod emendationis indicium 100 medimnis se remunerare uelle promisit, ut Plutarchus in Apophthegmatis refert. Sanè ambigo, an magis admirer difficilem anxietatem illorum, qui attriti bello & fame, ne in uictore quidem

& benefactore solœcismum ferre potuerunt, an potius Demetrium, qui erratum tam ingenti munere redemit, nisi hoc quoque ad captandam Atheniensium gratiam pertinebat, solœcismum ingenti precio expiare. Quod conuenientissimum illi fuisset, qui in maximo rege uanitatem ementiendæ stirpis excitauit. Scribit enim in uitâ Alexandri Plutarchus, Regem, cum ad consulendum Iouis Ammonis oraculum, templum accessisset, & sacerdos blandè eum compellans παιδίον salutare uellet, lapsus uerò errore παιδίος dixisset; continuò hoc ita interpretatum, quasi filium Iouis appellasset. Quæ persuasio Alexandri animum tantâ superbiâ inflauit, ut se Iouis filium dici & haberi iusserit; imo diuinos honores exhiberi sibi passus sit, quo summam gloriam & rerum gestarum famam mirum in modum corrupit. Sanè uocum proprietas & significatio accuratè semper antiquis notata, eaque obseruatio utilis & magni momenti etiam in grauissimis rebus. Athenæus Deipnosoph. lib. XIV. ex Agatarchidis Europicis refert, *Athenienses & Bœotos de regionis finibus contendisse, quam Sidam appellabant. Epaminondas, qui partes suas defendebat, è sinistra manu malum Punicum in dextram transtulit, & Athenienses interrogauit, quo nomine appellarent. At illi ῥόαν se uocare responderunt. Nos uerò, inquit, Sidam appellamus. In hoc autem tractu, de quo controuersia est, plurima sunt mala Punica; indeq; regioni nomen impositum.* Atque hoc unico argumento Epaminondas caussam obtinuit. Sed ipsa rerum & uerborum cognatio, quæ quidem tanta est, ut nullâ ratione diuelli possint, Grammaticæ dignitatem ostendit. Aristoteles περὶ σοφιστ. ἐλέγχων: *Res ipsas proferri non posse, sed earum notas uocabula proponi.* & lib. περὶ Ἑρμηνείας cap. I. *uoces signa ac notas affectuum animæ.* Plato in Cratylo: *Nomen rei ipsius uim mente conceptam, & uoce expressam.* Clemens Stromat. lib. IIX. τὰ ὀνόματα σύμβολα τῶν νοημάτων. Cicero in Topicis, *nomina rerum notas* uocat.

Ab

Ab hac cognatione Græcis ἔπος ipsa res, ut Latinis nomen. quibus & res à Græco ῥῆσις dicta. Hinc illud Solonis apud Diogenem Laërtium: λόγον εἴδωλον τῶν ἔργων. & Democritus λόγον ἔργου σκιὴν aiebat, quod repetit Philo περὶ τῶν μετονομαζομένων, & Synesius περὶ βασιλείας. Plato in Sophistâ: τὸ μὲν ἐπὶ ταῖς πράξεσιν ὂν δήλωμα, ῥῆμά που λέγομεν. τὸ δέ γε ἐπ' αὐτοῖς τοῖς ἐκείνας πράττουσι σημεῖον τῆς φωνῆς ἐπιτεθὲν, ὄνομα. In Cratylo: τὸ ὄνομα μίμημα τοῦ πράγματος. Apud Hippocratem de ratione uictus in morbis acutis: ἀριθμοὶ τῶν νοσημάτων, Erotianus ἀριθμοὺς τὰ ὀνόματα interpretatur. Nam ut numeri quantitatem, ita nomina res ipsas declarant. Sanè & Protagoras nomen rerum mensuram aiebat, ut Plato in Cratylo testatur. Alcinous de doctrina Platonis: ὄνομα ὄργανον πράγματος. Plato uerò in Cratylo: ὄνομα διδασκαλικόν τι ἐστὶν ὄργανον, καὶ διακριτικὸν τῆς οὐσίας. Inde idem Philosophus: ὃς ἂν τὰ ὀνόματα εἰδῆ, εἴσεται καὶ τὰ πράγματα. Proinde rectè Plutarchus περὶ ἴσιδος καὶ ὀσίριδος: ἄριστα λέγεται παρὰ τοῖς φιλοσόφοις, τὸ τοὺς μὴ μανθάνοντας ὀρθῶς ἀκούειν ὀνομάτων, κακῶς χρῆσθαι καὶ τοῖς πράγμασιν. *Optimè à Philosophis dici*, ait, *qui uocabula non rectè intelligere discant, eos in rebus falli*. & Iul. Pollux, *magnam sapientiæ partem, scire quo quæque nomine appellentur*. Arrianus Dissertat: Epicteti: ἀρχὴν παιδεύσεως τὴν τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψιν. & *qui uelit Philosophiam attingere, ei inprimis initio rerum uocabula consideranda & inuestiganda*. Quanquam Grammaticæ dignitatem non tantum à uerbis aut sermone asserere licebit. Nihil in illa leue aut spernendum, ne ipsa quidem eius primordia, literarum, inquam, elementa, quorum exilitate apud imperitos contemtum inuenit. Non dicam ex earum signis & notis arcana quæque, solis impiis & ignaris reiicienda, exculpi posse. Suffecerit sanè, quod illis memoriam, quam rectè Cicero I. de Oratore *thesaurum omnium rerum* appellabat, debeamus. Ita enim Æschylus Prometheo: γραμμάτων

μάτων δὲ σύνθεσις μνήμην ἁπάντων μουσομήτορ᾽ ἐργάτιν. Hinc capienda illa Hippocratis I. de diætâ: *χαμμαλήην εἶναι δύναμιν τὰ παροιχόμενα μνημονεῦσαι.* Sed ne diutius hæc festinantem retineant, quàm necessaria Theologis Philologiæ cognitio, antiqui patres diuersis locis docent. D. Hieronymus Epist. ad Magnum Oratorem. Basilius lib. I. contra Apologeticum Eunomii. Synesius Epist. CLIV. uitio sibi uerti, ait, à Theologis, quòd politiora hæc studia amplecteretur: *ἔφασαν μὲ παρανομεῖν εἰς φιλοσοφίαν, ἐπαΐοντα κάλλους ἐν λέξεσι, καὶ ῥυθμοῦ καὶ περὶ Ὁμήρου τι λέγειν ἀξιοῦντα, καὶ τῶν ἐν ταῖς ῥητορείαις σχημάτων, ὡς δὴ τὸν φιλόσοφον μισολόγον εἶναι προσήκειν, καὶ μόνα περιεργάζεσθαι τὰ δαιμόνια πράγματα, καὶ αὐτοὶ μὲν θεωροὶ τοῦ νοητοῦ γεγονότες. ἐμὲ δὲ οὐ θέμις, διότι νέμω τινὰ σχολὴν ἐκ τοῦ βίου τῷ καὶ τὴν γλῶτταν καθήρασθαι, καὶ τὴν γνώμην ἡδίω γενέσθαι.* Sed quales isti quæso Theologi, qui hæc in Synesio reprehendebant. Nempe *qui inscitiâ subministrante audaciam, de Deo differere omnium promtissimi. In quos si incideres, statim nonnulla audires de syllogismis, quæ comprehendi non possunt. Ex quibus præsules & doctores populi in ciuitatibus fiunt.* Hi Synesium à se instrui & doceri uolebant, *breuiq; futurum promittebant, ut in rebus diuinis audacissimus fieret, & noctes atque dies concionari posset.* *οἱ μὲν,* inquit, *ἀμαθίας ἡγουμένης τοῦ θράσους, προχειρότατοι πάντων εἰσὶ περὶ τοῦ θεοῦ διαλέγεσθαι. οἷς ἂν ἐντύχῃς, εὐθὺς ἀκούσῃ τινὰ περὶ τῶν ἀσυλλογίστων συλλογισμῶν. ἀπὸ γὰρ τούτων ἐν ταῖς πόλεσιν οἱ δημοδιδάσκαλοι γίνονται. οὗτοί με μαθητιᾶν ἑαυτοῖς ἀξιοῦσι, καὶ φασὶν ἀποφαίνειν ἐντὸς ὀλίγου τὰ περὶ θεοῦ παντολμότατον, ἡμέρας ἑξῆς καὶ νύκτας ἀγορεύειν δυνάμενον.* Sed de huiusmodi exactè & plenè idem Synesius in Dione agit. Vtinam imperiti & optimarum artium expertes Theologi hanc gratiam me à sese impetrare permitterent, ut illa legere & culpam emendare uellent. Inprimis autem Critices studium sectari debent Theologi. In promtu est caussa ex iis, quæ proximâ diatribe docui. Cyrillus in actis Synodi Ephesinæ

finæ Epist. LXXVI. tradit, *multa à Spiritu ſancto rectè tradita, ab hæreticis peruersâ mente corrumpi, illudq́; ſatis oſtendiſſe epiſtolam Athanaſii ad Epictetum, rectè ſcriptam & conſentientem ſanis dogmatis, deprauatam ab illis editam, ut plurimos hoc modo deducerent, ideoque ſe utile & neceſſarium exiſtimare, ut conferant hanc nouam editionem cum ueteri, quæ penes ſe incorrupta: eiuſque ſe mittere propria & autographa exemplaria.* τὰ διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ὀρθῶς εἰρημένα ταῖς ἑαυτῶν κακονοίαις παραφθείροντες, καὶ ταῖς ἰδίαις κεφαλαῖς τὴν ἄσβεστον ἐπαντλοῦντες φλόγα. ἐπειδὴ γὰρ μεμαθήκαμεν, ὅτι καὶ τὴν πρὸς τὸν μακάριον Ἐπίκτητον ἐπιστολὴν τοῦ Ἀθανασίου, ὀρθοδόξως ἔχουσαν παραφθείραντές τινες ἐκδεδώκασιν, ὡς ἐντεῦθεν ἀδικεῖσθαι πολλούς, καὶ τοῦτο χρήσιμόν τι καὶ ἀναγκαῖον ἐπινοοῦντες τοῖς ἀδελφοῖς, ἐξ αὐτογράφων ἀρχαίων τῶν παρ' ἡμῖν ἀπλανῶς ἐχόντων, ἀπεστείλαμεν τὰ ἴσα τῇ σῇ ὁσιότητι. Vide D. Auguſtini de doctriná Chriſtianá lib. II. cap. XIV. Sanè Critices ſtudium tam diligenter amplexi ſunt antiqui patres, ut etiam illud tempus, quod quieti & remiſsioni dandum erat, in eo collocârint. Origenes apud Cedrenum: οὔτε γὰρ δειπνῆσαι ἔστιν ἡμῖν ἀντιβάλλουσιν, οὔτε δειπνήσασιν ἔξεστι περιπατῆσαι, καὶ διαναπαῦσαι τὰ σώματα, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις φιλολογεῖν, καὶ ἀκριβοῦν τὰ ἀντίγραφα ἀναγκαζόμεθα. Incredibilem diligentiam ueterum Chriſtianorum, in colligendâ lectionis ueritate, & obſeruanda ſcripturæ uarietate, ſatis oſtendit Caſsiodorus de diuinis lectionibus cap. XV. Non reiiciendas uocum obſeruationes, ut friuolas & inanes, docet Baſilius, qui jubet Theologos ſcrutari ſententiam in ſingulis uocibus & ſyllabis latentem. Procemio de Spiritu ſancto: τὸ μὴ παρέργως ἀκούειν τῶν θεολογικῶν φωνῶν, ἀλλὰ πειρᾶσθαι τὸν ἐν ἑκάστῃ λέξει καὶ ἑκάστῃ συλλαβῇ κεκρυμμένον νοῦν ἐξιχνεύειν, οὐκ ἀργῶν εἰς εὐσέβειαν, ἀλλὰ γνωριζόντων τὸν σκοπὸν τῆς κλήσεως ἡμῶν. οὐ μὴν ὅτι μικρὰ ὡς ἂν τῳ δόξαι τὰ ἐρωτήματα, διὰ τοῦτο καὶ παροφθῆναι ἄξια. ἀλλ' ἐπειδὴ δυσθήρατος ἡ ἀλήθεια, πανταχόθεν ἡμῖν ἐξιχνευ-

τία. εἰ γὰρ ὥσπερ αἱ τέχναι οὕτω καὶ ἡ τῆς εὐσεβείας ἀνάληψις παρὰ μικρὸν προσθήκαις αὔξεται, οὐδενὸς ὑπερεπλέον τοῖς εἰς τὴν γνῶσιν εἰσαγομένοις. ὡς εἴ τις τῶν πρώτων στοιχείων ὡς σμικρῶν ὑπερίδοι, πόποτε τῶν τελείων τῆς σοφίας ἐφάψεται. Antiqui iuriſconſulti tantâ diligentiá Grammaticæ ſtudia ſuſceperunt, quaſi eius adminicula ſola ſibi ſufficere exiſtimarent. Admirari interdum & penè ridere liceat acumen illorum in eruendâ uerborum origine. Ne dicam de elegantiſsimâ oratione, quæ profectò tam apta & concinna, tam propria, ut iurares eos omnia anxiè inuertiſſe, laborioſè conquiſita ſollicitè compoſuiſſe, & de ſingulis in conſilium iuiſſe. certè ubique ſe Stoicos Grammaticos probant. Nam & argumenta à uocabulis ſumunt, & in rerum definitionibus plerunque originatione utuntur, & paſsim τρόπους ἐτυμολογίας inſerunt. Denique quò pertinent illorum libri differentiarum, definitionum, de uerborum ſignificatione, & id genus. Et ne ſibi blandiantur falsâ perſuaſione rudes & imperiti, harum literarum contemtores, ad ueteris iuriſprudentiæ adyta expeditior aditus fuiſſet, ſi Philologiæ ſacris initiati acceſsiſſent; hactenus profani oberrant, & ſordidi & illoti ab eius ſacris arcentur. Credant hoc Grammaticis, quod in iuriſconſultorum ſcriptis, uelut altiſsimis tenebris, præſidio horum ſtudiorum exitum inuenerint. Non exiſtimo neceſſarium eſſe, multis docere uelle, hæc ſtudia Medicis excolenda, quibus in ueterum libris uelut in ſpiſsiſsimâ nocte meræ tenebræ, niſi hac face iter ſibi aperiant. Verè Tertullianus lib. de Idololatriâ, *literaturam inſtrumentum eſſe ad omnem uitam.* Erotianus Hippocratem ſollicitæ elegantiæ ait, uerborum & proprietatis ſermonis ſtudioſum. γέγονεν, inquit, ἀνὴρ Ὁμηρικὸς τὴν φράσιν, καὶ τὴν ὀνοματοποιΐαν εὐχερής, περιγράψαι καὶ διάνοιαν ἱκανός, καὶ τῆς κοινῆς καὶ εἰς πολλοὺς πεπτωκυίας λέξεως ἐκλέξασθαι τὴν κυριωτέραν. *Eâque de cauſſâ multos præclaros uiros & Medicos & Grammaticos Hippocratem interpre-*

*terpretari conatos, uoces*q*; eius ad communem loquendi usum transtulisse* eodem loco refert, & complures Medicos & Grammaticos, qui Hippocratis dictiones interpretati sunt, recenset. Galenus ὅτι ἄριστος ἰατρὸς καὶ φιλόσοφος: Hippocratem τῆς ἑρμηνείας non solum studiosum, sed eius summam assecutum auctor est, cuius adeò imperitos alios medicos narrat, ὥστε πολλοὺς αὐτῶν ἐστιν ἰδεῖν καθ' ἓν ὄνομα δὶς ἁμαρτάνοντας. quod haud immeritò ridet & seriò eleuat grauissimus auctor, atque hanc caussam ait, cum omnes Hippocratem admirentur, ab eius tamen lectione abhorreant, scilicet *cum legant, omnem operam ludere, quoniam ea quæ uelit, non capiant*. Sane Hippocrates sæpè in grauissimis rebus ad Grammaticen confugit, & argumentis à nominibus ductis utitur. Lib. περὶ ἱερῆς νούσου sollicitè inquirit in etymon τῶν φρενῶν, eorumque opinionem refellit, qui φρένας ἀπὸ τοῦ φρονέειν καὶ νοεῖν dici putabant. Sed inter omnes & quidem præcipuos Grammaticos uerticem attollit Galenus, quo uerè dixerim nemo felicius & copiosius ab omni antiquitate Philologiæ studia illustrauit; cuius fidem nobis faciunt libri ab ipso relicti. Ne opus habeam ad illos prouocare, quorum titulos non sine inuidià legimus. Præterea cum admiratione obseruo, nullũ ferè Philosophorum, quin aliqua ingenii sui monumenta Grammatica aut Philologica reliquerit. Legimus Theophrasti περὶ γραμμάτων, περὶ σολοικισμῶν. Chrysippi περὶ τῆς κατὰ τὰς λέξεις ἀνωμαλίας. Sed satis erit intendisse digitum ad Diogenem Laërtium, qui eorum opera recenset. Plato uerò quàm superstitiosè circa uerba digladiatur, quàm studiosè illis inhæret, eorum origines quærit nec inuenit! τὸν ἐτυμολογικὸν τόπον ὅλον, inquit Alcinous περὶ τῶν Πλάτωνος δογμάτων, ἐν τῷ Κρατύλῳ διεξέρχεται. In quo quærit πότερον φύσει τὰ ὀνόματά ἐστιν, ἢ θέσει. δοκεῖ δὲ αὐτῷ θέσει ὑπάρχειν τὴν ὀρθότητα τῶν ὀνομάτων. οὐ μὴν ἁπλῶς οὐδὲ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ ὥστε τὴν θέσιν γίνεσθαι ἀκόλουθον τῇ τοῦ πράγματος φύσει.

Etenim haud exigua aut otiosa existimanda est τῆς ἐτυμολογίας ἐπίσκεψις, cum ad rei dubiæ fidem recta nominis interterpretatio multum ponderis adferre solet, siquidem non temerè, sed iudicio & ratione nomina rebus imposita statuamus. Sed de his Cap. X. egi. Quinctilianus lib. I. cap. IV. scribit *Aristotelem & Theodectem uerba & nomina & coniunctiones tradidisse.* Aristoteles sæpe ex nominum argumentis rei ueritatem proponit, sollicitè in uocum proprietate laborat, & sæpè conqueritur uocabula rebus imparia, ut Meteorologicon lib. IV. cap. III. λέγεται δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ πέπονα τῶν πεπεμμένων, κατὰ μὲν τὴν αὐτὴν ἰδέαν, μεταφορᾷ δὲ, διὰ τὸ μὴ κεῖσθαι, καθάπερ εἴρηται καὶ πρότερον, ὀνόματα καθ' ἑκάστην τελείωσιν περὶ τὰ ὁριζόμενα ὑπὸ τῆς φυσικῆς θερμότητος καὶ ψυχρότητος. Hunc eundem summum Philosophum Critices auctorem habemus, ut iam docui. Inprimis uerò Stoici Grammaticæ studia excoluerunt, auxerunt, & subtilitates non necessarias induxerunt, ut patet ex Diogenis Laërtii Zenone. Verba nouàrunt, & in minutissimis nugis argutari de industriâ satis egerunt. Argumento est Chrysippus, quem Galenus libro de Hippocratis & Platonis decretis, ubique sugillat uocabula nimis morosè obseruantem, & inducentem ambiguitates uocabulorum Græcis inusitatas. Vide Galenum initio lib. IV. Ciceron. V. de Finibus. Inde Varro IV. de Lingua Latina: *Quod non solùm ad Aristophanis lucernam, sed etiam ad Cleanthis lucubraui.* Cleanthis scilicet Stoici. Plinius Procemio suæ historiæ: *Audio Stoicos & Dialecticos, Epicureos quoque parturire aduersus libros, quos de Grammaticâ edidi.* Scripserat autem dubii sermonis libros; aduersus hos Stoici dialectici aliquid moliebantur, quia, ut Seneca definit Epist. IICIIX. *Dialectica proprietates uerborum exigit.* Stoici autem relictâ arte dicendi, solam argumentandi rationem, detracto Rhetorum cultu, adsumserant, secuti strictum & collectum dicendi genus; inde pro-

de propriè Dialectici. Dionysius Halicarnasseus περὶ συνθέσεως ὀνομάτων, eoque nomine intelligendi apud Ciceronem. Malim itaque legi apud Plinium: *Stoicos Dialecticos.* Non: *Stoicos & Dialecticos.* Sed ne solos Philosophos Grammaticos fuisse ostendam, certè & Oratores & Sophistæ ad hoc studiorum genus accesserunt, ut ex Philostrato, Suetonio & Suida constat. Imò, quod mireris, præcipui inter Romanos, rerum dominos, in tot occupationibus, in administratione imperii totius orbis, Grammaticæ studia diligenter excoluerunt. Equidem sic censeo, si tam uilis & abiecta hæc ars, si tam ridicula & inutilis, ut eius calumniatores clamant, noluissent, certè prudentissimi uiri erubescere posteritati, cui Grammaticæ monumentis nomen suum transmiserunt. Quem mihi ex omni antiquitate dabis C. Iulio Cæsare occupatiorem? Illi tamen uacauit in strepitu classicorum, in belli ciuilis incendio, de analogiâ scribere. Ille inquam Cæsar, qui præstantissimorum gloriam eloquentiâ & arte militari non solum æquauit, sed longè excessit, tantùm ocii à se impetrare potuit, ut præter alia excellentis sui ingenii monumenta duos de analogiâ, aliosque Philologi argumenti libros reliquerit. Quis M. Varrone eruditior? quis illo publicis negotiis districtior? Hunc tamē grauissimæ disciplinæ et reipublicæ cura ab his studiis minimè auocauit. Quin de omnibus ferè Grammaticæ partibus ingentia uolumina condidit. Imò de declinationibus scripsit, ut ipse lib. VII. de linguâ Latinâ testatur. Cicero quoque passim Grammaticum se probat, ut Epist. XXII. lib. XIII. ad Atticum, ubi de uerbo *inhibere* Grammaticâ fide disputat. Sanè eius studium nullibi dissimulat; ideoque & Varro, & Cæsar commentaria sua eius argumenti Ciceroni inscripserunt, tanquam illi, qui iis caperetur, recteque de huiusmodi iudicare posset. Claudius Cæsar, ut Suetonius scribit, *commentus est literas tres, ac numero ue-*

terum quasi maximè necessarias addidit. De quarum ratione cum priuatus adhuc uolumen edidisset, mox princeps non difficulter obtinuit, ut in usu quoque promiscuo essent. Alexandrum Homeri Iliada emendasse, uel ab Aristotele eam emendatam accepisse memoriæ proditum est. Plutarchus in Alexandro: ἦν δὲ φύσει φιλολόγος, καὶ φιλομαθὴς, καὶ φιλαναγνώστης. καὶ τὴν μὲν Ἰλιάδα τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς ἐφόδιον καὶ νομίζων καὶ ὀνομάζων. ἔλαβεν μὲν Ἀριστοτέλους διορθώσαντος, ἣν ἐκ τοῦ νάρθηκος καλοῦσιν. Sanè Regibus tàm familiaria fuisse studia Philologica, ut etiam ad honestam animi remissionem, & colloquia supra mensam iis usi sint, indicio est Plutarchus lib. Non posse iucundè uiui secundum Epicurum, quem ait in libro περὶ βασιλείας ausum fuisse scribere: τοῖς φιλομούσοις τῶν βασιλέων στρατηγικὰ διηγήματα, καὶ φορτικὰς βωμολοχίας ὑπομένειν μᾶλλον ἐν τοῖς συμποσίοις, ἢ λόγους περὶ μουσικῶν καὶ ποιητικῶν προβλημάτων περαινομένους. I nunc & contemne hæc studia, quæ non tantùm Philosophos auctores, sed Dictatores, Imperatores & Consules Romanos, Reges & Principes uindices & cultores habent. Sanè Romanos magni æstimasse Grammaticæ studia, abundè manifestum est ex eo, quod scribit Suetonius: *curam artis tantam increuisse, ut ne clarissimi quidem uiri abstinuerint, quo minus & ipsi aliquid de ea scriberent, atque temporibus quibusdam super uiginti celebres scholæ in urbe tradantur, pretia Grammaticorum tanta mercedesq́, ut constet Lutatium Daphnidem ducentis millibus nummûm emtum, L. Apuleium quadringenis annuis conductum docuisse.* Quod multos mouit, ut relictâ Philosophia Grammaticæ studia amplexi sint. Refert enim idem Suetonius: *Aureliam Opilium philosophiam primò, deinde Rhetoricam, nouissimè Grammaticam docuisse.* Scilicet ut maior merces docenti penderetur. Quin & statuæ positæ Grammaticis, ut aliis præclaris uiris, quibus honor iste concessus ob merita in rempublicam, aut eminentem uirtutis speciem. Gratiâ Regum & Principum inclytos, & illorum

illorum institutioni præfectos eosdem legimus. Nonnullos præterea ad rempublicam accessisse, obiisse legationes notum est. quod & Suetonius de Cratete Mallote tradit, & Suidas auctor Dionysium Alexandrinum Neronis imperio fuisse ab epistolis, à responsis, & grauissimis legationibus functum. Sed parcam exscribere Suetonium, Suidam aliosque auctores, apud quos passim huiusmodi obseruare licet. Neque enim hæc ars laudantis lenocinium requirit, cuius utique utilitas ac dignitas omnibus cognita & perspecta. Docobit ergò γραμματικὴ τῶν λόγων ἐμπειρίαν, ut Isidorus Pelusiota Epist. LXIV. scribit. & quod Cassiodorus Variar. lib. IX. ait, sit *fundamentū pulcerrimum literarū, gloriosa facundiæ mater, quæ cogitare nouit ad laudem, & loqui sine uitio.* Sit, inquam, ut Synesius appellat, Philosophiæ soror, & quod Clemens I. Stromat. primus & secundus ad eam gradus. Neque enim fraudem patitur, si eam Philosophiæ proximam non collocemus. Non statim exile est, quod alterius magnitudine deprimitur. Argentum licet aurum non sit, precium tamen suum illi remanet. Ita primis artibus sua dignitas constabit, etiamsi sublimioribus impares. quæ uel ideò legitimo censu æstimandæ, quòd Philosophia ipsa, atque adeò grauiores scientiæ apud illas natæ & educatæ sint. Quod per eas demùm ad sapientiæ mysteria uia aperta fuit. Quare si studiorum uoluptates quærimus, si sermonem, summum & præclarissimum naturæ munus, cultum amamus, si animum ipsum politum, si Philosophiam nitidam uolumus, si denique optimas artes, si sapientiæ studia amamus, non repudiemus hanc artem, quæ reliquarum omnium altrix, parens & propagatrix. Quam si maledictis & calumniis liberaui, si crimina illi obiecta aut nulla, aut leuiora ostendi, si denique honorem eius dignè asserui, operæ meæ precium adsecutus sum. Hic enim præcipuus huius πραγμα-

τείας

ταίας finis, ad quem per has ambages aditus expediendus erat, haud dubiè prolixiores, quàm ratio instituti permittebat. Sed, ignosce lector, Grammatici crimen meum feceram, quantùm illi fauerem ostendere libuit, qui etiam hæc ad Prisciani lucernā commentati sumus. Viderint tamen furiosè maleuoli, ne pæana canant de alieno errore, quem nondum probarunt. uiderint ne triumphum agant de uictoriā, quam nunquam obtinebunt. Sed ut expleam argumentum, secedendum ad alia, de quibus quàm breuissimè potero, dicam. Neque enim plenè illa docere æquum est, quæ tantùm inchoare, quorumque uelut lineamenta quædam & uestigia ostendere constitui.

CAPVT XX.

Διαλεκτική, λογική. Etymon τῆς λογικῆς. λόγοι Aristoteles explicatus. διαλεκτική quomodo Aristoteli usurpata. λογικὰ καὶ κενά. Dialectica origo, definitio, & diuisio.

SEcunda artium Logicarum διαλεκτική, quæ & ipsa λογική. Plutarchus lib. I. de placitis Philosophorum: Stoicis Philosophiæ tres partes: φυσική, ἠθική, λογική. λογικὸν δὲ μέρος, τὸ περὶ τοῦ λόγου, ὃ καὶ διαλεκτικὸν καλοῦσιν. Sextus Empiricus I. aduersus Mathematicos. Galenus lib. ὅτι ἄριστος ἰατρὸς καὶ φιλόσοφος. A noticiis secundis, quas Aristoteles λόγους appellat. Metaphys. lib. II. cap. V. ubi interpretes hallucinantur. Metaphys. lib. I. cap. IV. ἡ τῶν εἰδῶν εἰσαγωγὴ διὰ τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἐγένετο σκέψιν. οἱ γὰρ πρότεροι διαλεκτικῆς

λεκτικῆς οὐ μετεῖχον. λόγους intellige noticias Dialecticas. Subnectit enim de Dialectica, quam eos ignoraſſe ait, qui Ideas introduxerunt. Dialectica autem ſolam Logices partem τοπικὴν notat. λογικὴ uerò generali nomine totam diſciplinam, quæ ratiocinari docet. Apud Diogenem Laërtium lego Democritum libros τῶν λογικῶν reliquiſſe. Ariſtoteli λογικὴ & διαλεκτικὴ eâdem quidem notione: quatenus intelligit probabilem diſſertionem, non autem ἀποδεικτικήν. Ioan. Grammaticus in I. Analyt. διαλεκτικὴν & uera & falſa aſſumere, ἀποδεικτικὴν uera tantum. Ergò διαλεκτικὴ diſputatio, quæ opinione & probabili concepta. Analyt. poſter. lib. I. cap. XVI. κατὰ δόξαν συλλογιζομένοις, καὶ μόνον διαλεκτικῶς. Ibidem opponit συλλογίζεσθαι διαλεκτικῶς, & πρὸς ἀλήθειαν σκοπεῖν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων. Eodem lib. cap. XIX. λογικῶς & ἀναλυτικῶς opponit, & Metaphyſ. lib. XIII. cap. V. Quod uerò Eudemior. lib. V. cap. IX. Ideas boni eſſe λογικῶς καὶ κενῶς dici. λογικὰ καὶ κενὰ, quæ ſpeciem probabilis præ ſe ferunt, reuerà tamen non ſunt. Platoni πιθανά. Ariſtoteli περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων, φαινόμενα κατὰ τὸ πρᾶγμα, οὐκ ὄντα. De Generatione animalium lib. II. cap. IIX. λογικὴ ἀπόδειξις. λέγω δὲ λογικὴν, ait, διὰ τοῦτο, ὅτι ὅσῳ καθόλου μᾶλλον, πορρωτέρω τῶν οἰκείων ἐστὶν ἀρχῶν ἀπόδειξις. Quæ autem iſtiuſmodi apparet ex iis, quæ Ariſtoteles Epicharmi & Democriti profert, de quibus ait: οὗτος μὲν οὖν ὁ λόγος καθόλου λίαν καὶ κενός. οἱ γὰρ μὴ ἐκ τῶν οἰκείων ἀρχῶν λόγοι δοκοῦσιν εἶναι τῶν πραγμάτων οὐκ ὄντες. Et ſtatim; τὸ δὲ κενὸν δοκεῖ μὲν εἶναί τι ἔστι δ᾽ οὐθέν. Vide Eudem. I. cap. VII. Ariſtoteli igitur λογικὴ eſt τοπικὴ, quæ διαλεκτική. Sed Plutarcho, Alexandro Aphrodiſ. in I. Topicon διαλεκτικὴ τοπικὴν & ἀποδεικτικὴν complexa. Dialecticæ nomen & inuentionem Platoni debemus. Siquidem uera ſunt, quæ Diogenes Laërtius, uel potius apud eum Phauorinus tradit. Quanquam idem Diogenes in Empedocle: Ariſtotelem in Sophiſtâ ſcribere,

Zenonem Dialecticam, Empedoclem Rhetoricam inuenisse. Plato in Phædro Dialecticos se uocare ait, τοὺς δυναμένους εἰς ἓν καὶ ἐπὶ πολλὰ πεφυκότα ὁρᾶν. & profitetur se ἐραστὴν τῶν διαιρέσεων καὶ συναγωγῶν. Cratylo; Dialecticum se appellare, τὸν δ' ἐρωτᾶν καὶ ἀποκρίνεσθαι ἐπιστάμενον, ut Aristoteles I. Analyt: cap. I. Minime tamen existimandum à Platone Dialecticam cœpisse, cuius usus Philosophis iam olim notus. Sed primus induxit κατὰ τὴν ἀνάλυσιν τῆς ζητήσεως τρόπον. Nominis autem origo ab Eristicis Philosophis, qui postea Dialectici. Methodum uerò Dialecticam Aristoteles sibi adscribere uidetur, quamuis constet Archytam ante eum Dialecticam in artem redegisse. Logica, ut Plato definit, ἡ τοῦ διαλέγεσθαι ἐπιστήμη, hoc est, interprete Apuleio, *ars disserendi*. Senecæ Epist. XXCIX. tertia Philosophiæ pars, *quæ proprietates uerborum exigit, & structuram & argumentationes, ne pro uero falsa surrepant*. Boetius autem & alii Philosophiæ partem negant, quippe quæ nec eundem finem habet, nec uniuersi materiam obtinet. Logica Peripateticis duplex: Dialectica & Apodictica siue analytica. Dialectica uersatur in communi & probabili, seu, ut Ioan. Philoponus in IV. Phys. ἐν τοῖς ἐξ ἐνδόξων καὶ πιθανῶν ὡρμημένοις. Analytice occupata in propriis & necessariis, ipsaque demonstratione. Vtitur autem uocibus, ex quibus Categoriæ, & enunciatis, ut Cicero, siue, ut Varro, proloquiis, & argumentationibus. Sed hæc ab iis petenda, qui Logicæ artis præcepta conscripserunt.

CAPVT XXI.

Rhetoricæ definitio, finis, partes.

VLtima Logicarum Rhetorica; eam definit Gorgias apud Platonem πειθοῦς δημιουργόν, καὶ τὴν πραγματείαν αὐτῆς ἅπασαν καὶ τὸ κεφάλαιον εἰς τοῦτο τελευτᾶν. *persuasionis opificem, omnemq́ eius operam & summam ad hoc tanquam finem referri.* Quam finitionem reiicit Quintilianus lib. II. cap. XVI. simili ferè usus ratione, quâ eandem repudiat Sextus Empiricus aduersus Mathematicos cap. XIIX. ubi & Aristotelem, qui *artem orationis* definierat, reprehendit. Rectiùs Stoici apud Diogenem Laertium in Zenone: ἐπιστήμην τοῦ εὖ λέγειν. quamuis ne hæc quidem Sexto placuit.. eam tamen retinuerunt Latini, qui Rhetoricam *benè dicendi scientiam* definiunt, Quintilianus, Curius Fortunatianus, Sulpitius & alii. *Oratorem uirum bonum, dicendi peritum* auctore Catone, Seneca proœmio Controu. Plinius lib. IV. Epist. *Oratoris officium benè dicere in caussis ciuilibus, finis persuadere, quatenus rerum & personarum conditio patitur*, idem Fortunatianus lib. I. quæ & apud D. Augustinum lib. de principiis Rhetoricæ exstant. Sed de officio & fine Rhetoricæ controuersum. Clemens Alexand. Stromaton lib. I. finem Rhetoricæ uim persuadendi, cui accedunt Isocrates & Gorgias Leontinus apud Quintil. lib. II. Cic. I. de Inuent. *Officium Rhetorices benè dicere, finem persuadere.* Quintilianus lib. II. cap. XVI. *finem eius, benè dicere.* Sed confundit finem & officiū. Aristoteles Rhetor. lib. I. ῥητορική δύναμις περὶ ἕκαστον τοῦ θεωρῆσαι τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν. hoc est, ut Quintilianus interpretatur, *Rhetorica*

torica est uis inueniendi omnia in oratione persuasibilia. Dirimit controuersiam Aristoteles I. de Rhetoricâ, cuius uerba: *καὶ ὅτι οὐ τὸ πεῖσαι ἔργον αὐτῆς, ἀλλὰ τὸ ἰδεῖν τὰ ὑπάρχοντα πιθανὰ περὶ ἕκαστον, καθάπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις. οὐδὲ γὰρ ἰατρικῆς τὸ ὑγιᾶ ποιῆσαι, ἀλλὰ μέχρις οὗ ἐνδέχεται, μέχρι τούτου προαγαγεῖν. Persuadere non est officium Rhetoricæ, sed uidere quid in singulis probabile, aut ad persuadendum idoneum; sicut & in aliis artibus. Neq; enim medicinæ sanare, sed laborare in sanitate restituendâ.* Nempe duplex artium finis; *τὸ προσεχὲς τέλος, καὶ τὸ πόρρω τέλος*. Rhetoricæ finis propior, apposité dicere ad persuadendum: finis remotus, persuadere. Pari modo ut in medicinâ; cuius finis propinquus laborare in sanitate restituendâ, remotus, sanare. Seneca de beneficiis lib. VII. cap. XIII. *Quædam eius conditionis sunt, ut effectum præstare debeant: quibusdam pro effectu est, omnia attentasse, ut efficerent. Si omnia fecit ut sanaret, peregit medicus partes suas. Etiam damnato reo oratori constat eloquentiæ officium, si omni arte usus est.* Aristot. Topic. lib. I. cap. II. *Nec Rhetor omnibus modis persuadere solet, nec medicus sanare, sed si nihil eorum, quæ adhiberi possunt, omiserit, rectè artem suam illum scire dicemus.* Rhetorica igitur *στοχαστική*, ut Plato in Philebo appellat, quæ non semper ratione, aut per se fine suo potitur, sed coniecturâ eum assequitur, ad quem quo pacto quàm commodissimè perueniat, deliberare & consulere potest. Rhetoricæ subiectum uariè diuisum. Cicero I. de Inuent. materiam Rhetoris tribus caussarum siue quæstionum ciuilium generibus finit, quod technici ferè omnes sequuntur. Partit. uerò Rhetoricam diuisit in uim oratoris, orationem & quæstionem. Quinctilianus lib. II. cap. XIV. in artem, artificem & opus. Boëtius de differentiis Topicis lib. IV. iam quinque, iam sex Rhetoricæ partes enumerat. Plato apud Diogenem Laërtium sex eius partes facit: *προτροπὴν, ἀποτροπὴν, κατηγορίαν, ἀπολογίαν, ἐγκώμιον καὶ ψόγον.* Aristoteles lib. III. tres Rhetoricæ partes recenset, exornationem, deliberationem, & iudi-

& iudicium. Quinctilian. lib. III. cap. III. Stoici apud Diogenem Laërtium tres eius partes statuunt: συμβουλευτικὴν, δικανικὴν, καὶ ἐγκωμιαστικήν. Diuidunt deinde εἰς τὴν εὕρεσιν, φράσιν, τάξιν καὶ ὑπόκρισιν. Galenus lib. Num ars tuendæ sanitatis ad medicinam pertineat ad Thrasybulum: ὥσπερ οὖν ἐπὶ τῆς ῥητορικῆς μιᾶς οὔσης τέχνης ἄλλην μέν τινα προοιμίου, διηγήσεως δ' ἄλλην, καὶ πίστεών γε, καὶ τῶν καλουμένων ἐπιλόγων, ἄλλην εἶναι συγχωρήσειε τέχνην, εἰ μεῖ μόνον ἕν γε τοῦτο φυλάττοιτο μιᾶς εἶναι τέχνης αὐτὰ, εἴτ' εἴδη βούλει καλεῖν, εἴτε μέρη. Philo περὶ ὀνείρων sex Rhetoricæ partes recenset: εὕρεσιν, φράζειν, τάξιν, οἰκονομίαν, μνήμην, ὑπόκρισιν. Sed abiungendum est, ne ad technicos excedamus.

CAPVT XXII.

Mathematices etymon, subiectum & ordo. Mathematicæ disciplinæ definita & diuisa. Apuleius emendatus.

Eries rerum ad Mathematicas disciplinas nos uocat. Plato in Phædone auctor est, animas ab initio unà cum mundo natas, uirtute & scientiâ præditas, sedes in extimo cœli dorso occupasse, ubi rerum diuinarum contemplatione fruerentur. Illas uerò, quas terrestrium rerum cupido tangeret, sensim ex orbe in orbem dilabi, passim ferociæ, arrogantiæ, stuporisque morbo infici, & denique in corpora humana immigrare; quibus uelut obscuro carcere inclusæ & spississimâ caligine circumfusæ, nihil omnino sentiunt aut cernunt, sed oblitæ originis, metu, spe, libidine aliisque humani affectus perturbationibus infestantur. Quæ uerò ex iis ad se redeunt, & liberæ humano contagio oculos ad diuina attollunt, cognoscunt reminiscendo, quæ anteà perce-

perunt. Ita discere nihil aliud erit, quam recordari, & μάθησις repetitio eius scientiæ, quæ iam in animâ antequam corporis domicilium ingrederetur. Ea uerò ἀνάμνησις nusquam manifestius sese prodit, quàm in his scientiis. In quibus & accurata ordinis ratio, ideoq; recordationi excitandæ efficaces. Ordinis enim obseruationem necessariam ad recordandũ, & sola animalia, quæ ordinis & numerorũ cognitionem habent, recordari Aristoteles prodidit. Hinc ergò κατ' ἐξοχὴν Mathematicæ, quæ suppeditant recognitionẽ rationis, quæ olim in animâ. Proclus in Euclid. Mathesin æternarum in animâ rationũ reminiscentiam. & Mathematicam, eam cognitionem, quæ ad earum rationũ ἀνάμνησιν confert. Sed ab his dissentit Aristoteles Analyt. poster. lib. I. cap. I. lib. II. cap. XIIX. Quamuis Socrates apud Platonẽ in Menone, interrogat puerum quædam Geometrica de quadrati dimensione, & ille ita respondet, quasi geometrica didicisset. Quo probare nititur Plato, discere nihil aliud, quàm cum animus quasi quâdam reminiscentiâ rationẽ suam reuocat. Sed hæc Platonis ridet & explodit Arnobius lib. II. aduersus gentes. Tertullianus de animâ, Augustin. de trinitate lib. XII. cap. XV. Casiodorus de arte Grammatica: *Mathematica quatuor complectitur disciplinas, id est, Arithmeticam, Geometricam, Musicam & Astronomicam. Quam Mathematicã latino sermone possumus appellare doctrinalem, quo nomine licet omnia doctrinalia dicere ualeamus, quæcunq; docent: hæc sibi tamen commune uocabulum propter suam excellentiam propriè uindicauit.* At aliis Mathematicæ à certitudine dictæ, quia ex probatis & concessis demonstrationes colligunt, quæ nec mentis inuestigatione parantur, sed præscriptæ oculis percipiuntur. Mathematice considerat res in abstracto. Aristoteles de Animâ lib. I. cap. I. & I. Metaphys. Proclus in Euclidem: Mathematicas contemplationes oriri à rebus, quas sensu capimus, peruenire tamen πρὸς τὰ νοητά.

Hac

Hac ratione Mathematicæ contemplatio non tantùm circa τὰ νοητὰ, sed etiam τὰ αἰσθητὰ, scilicet per abstractionem. Eâ mente Ammonius in Porphyrii Isagogen Mathematicam ex parte uersari circa τὰ ἔνυλα, ex parte uerò circa τὰ ἄϋλα. Themistius in Aristotelis lib. I. Phys. Mathematicas scientias ambiguæ substantiæ. Nam si in commune consideres à materia separatæ sunt; si uerò ipsam dimensionem spectes, materiæ coniunctæ. Eustratius in Aristot. Ethic. Nicom. lib. VI. cap. IIX. Ioannes Philoponus Grammaticus in Arist. lib. I de Animâ. Peripateticis una est ἡ καθόλου μαθηματική, complexa omnes Mathematicas disciplinas. Sed omnis res aut sub intelligentiam cadit, aut sensu percipitur. Plato V. de Republicâ. Illa igitur καθόλου μαθηματικὴ diuiditur in Arithmeticam & Geometriam, quæ circa τὰ ἄϋλα καὶ νοητὰ uersantur. Aliæ uerò, ut λογιστική, ἁρμονική, ὀπτική, γεωδαισία, χωρογραφία, μηχανικὴ circa τὰ ἔνυλα καὶ αἰσθητὰ. Geminus περὶ μαθημάτων τάξεως. Ideo & Pythagoras duas tantùm scientias Mathematicas constituit, Arithmeticam & Geometriam. Pythagoræi tamen recensent Arithmeticam, Musicam, Geometriam & Astronomiam; quam diuisionem sequitur Ammonius in Porphyrii Isagogen. Proclus in Euclidis lib. I. Aliter tamen Alexander Aphrodisæus in III. Metaphys. Aristot. Plutarchus de Musicâ, Mathematicam triplicem facit: Musicam, Arithmeticam, Geometriam. Eadem tamen diuisionis ratio. Sed quia de rerum magnitudine diuisâ aut coniunctâ Mathematicæ disciplinæ agunt; rectè quatuor recensentur. Numeros incompositos Arithmetica, compositos Musica considerat. Magnitudinem coniunctam, eamque immobilem; qualis est terræ, Geometria perpendit, mobilem, ut cœli; Astronomia. Archytas Tarentinus in Aristotelis prædicamenta: τὸ γὰρ συνεχὲς ποσὸν, ἢ ἀκίνητον, καὶ ποιεῖ τὴν γεωμετρίαν, ἢ κινατὸν, καὶ ποιεῖ τὰν ἀστρονομίαν. τὸ δὲ διωρισμένον, ἢ ἀκίνητόν ἐστι, καὶ ποιεῖ τὴν ἀριθμητικὰν, ἢ κινατὸν

καὶ

καὶ ποιᾶ ταὶ μυσικάν. Proclus Comment. in Euclid. lib. I. cap. XII. Eustratius VI. Ethic. cap. IIX. Arithmeticam priorem Geometriâ, atque adeò omnes Mathematicas scientias præcedere, auctor est Simplicius in Categ. & Phys. lib. I. Nicomachus lib. I. Arithmetices: τίνα οὖν ἀναγκαῖον πρωτίστην τῶν τεσσάρων τούτων μεθόδων ἐκμανθάνειν; ἢ δηλονότι τὴν φύσει πασῶν προϋπάρχουσαν καὶ κυριωτέραν, ἀρχῆς τε καὶ ῥίζης, καὶ οἱονεὶ πρὸς τὰς ἄλλας, μητρὸς λόγον ἐπέχουσαν; ἔστι δὲ αὕτη ἡ ἀριθμητική, & quæ apud illum sequuntur. Ideò & præstantissimam omnium censebat Plato, sine quâ scilicet reliquæ subsistere non possunt; cuius item usus frequens & præcipuus ἐν τῇ πολιτικῇ διοικήσει, ut docet VII. de Republ. Πολιτικὴ uerò omnium artium princeps. Aristoteles I. Ethicor. & I. Rhetor. ad Theodecten. Et accuratior sanè illa scientia, quæ τὸ διότι docet, quàm quæ simpliciter τὸ ὅτι, deinde quæ τὰ νοητά, quàm quæ τὰ αἰσθητά, deniq; cuius principia simpliciora. Aristoteles Analyt. post. lib. I. cap. III. Simplicissimum autem Arithmeticæ principium unitas, hoc est, punctum, quod situ uacat. Quanquam & Geometriæ principium punctum. Sed punctum quod situm obtinet. Ioan. Grammaticus in Aristot. Analyt. post. lib. I. cap. XXIII. & numeri elementa simplicia, à materiâ segregata. Vnitas igitur simplicior, ideoque & numerus, quippe quæ sine puncto. Punctum sine unitate poni non potest. Cedit igitur simplicitate, quia non est sine unitatis appositione. Neque enim punctum nisi in magnitudine, quare situm obtinet ratione partium magnitudinis. Ideoque rectè Psellus: τῶν ἄλλων αὕτη (ἀριθμητική) καθηγεμών, καὶ πρωταγωνιστής. ἅτε καὶ ἁπλουστέρα καὶ στοιχειώδης, καὶ πρὸς ἐκείνας εὐθέως διαβιβάζουσα. Arithmetica est ἐπιστήμη ἡ τὴν φύσιν τε καὶ δύναμιν τῶν ἀριθμῶν ἀναδιδάσκουσα. Eustratius in VI. Ethic. cap. IIX. Plato in Polit. Arithmeticen numerorum differentias considerare. Subiectum igitur Arithmeticæ numerus.

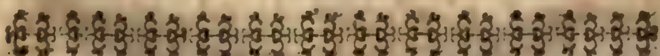
merus. Principium numeri Μονάς. Psellus: ἀρχὴ ἀριθμοῦ παντὸς, καθέστηκεν ἡ μονάς. ἀνάριθμος πηγὴ ἀριθμῶν. ἀριθμὸς γὰρ ἐστι τὸ ἐκ μονάδων πλῆθος. ἡ δὲ μονὰς, ἀριθμὸς οὐκ οὖσα, γεννητικὴ ἐστιν ἀριθμῶν πηγὴ καὶ ῥίζα. Euclides elementis Arithmeticis: Ἀριθμὸς, τὸ ἐκ μονάδων συγκείμενον πλῆθος. Numerus simplex aut comparatus. Simplex ἄρτιος aut περισσὸς. Nicomachus: ἀριθμός ἐστι πλῆθος ὡρισμένον, ἢ μονάδων σύστημα, ἢ ποσότητος χῦμα, ἐκ μονάδων συγκείμενον. τοῦ δὲ ἀριθμοῦ πρώτη τομὴ, τὸ μὲν ἄρτιον, τὸ δὲ περιττόν. ἔστι δὲ ἄρτιον μὲν, ὃ οἷόν τε εἰς δύο ἴσα διαιρεθῆναι, μονάδος μέσον μὴ παρεμπιπτούσης. περιττὸν δὲ τὸ μὴ δυνάμενον εἰς δύο ἴσα μερισθῆναι, διὰ τὴν προειρημένην τῆς μονάδος μεσιτείαν. Περισσὸς, ἀσύνθετος aut σύνθετος. Comparatus considerατur ἐν τῷ λόγῳ καὶ ἀναλογίᾳ, & est γραμμικὸς, ἐπίπεδος, στερεὸς, ut tradit Diophantes in Arithmetica, quæ hactenus inedita. λόγος δύο ἀριθμῶν ἡ πρὸς ἀλλήλους ποιὰ σχέσις. ἀναλογία ἐστὶ δύο καὶ πλειόνων λόγων ἡ πρὸς ἀλλήλους ποιά τις ἐμφέρεια. Psellus. Arithmetica parit λογιστικὴν, quam Hero Alexandrinus ita definit: λογιστική ἐστι θεωρία, ἡ τῶν ἀριθμητῶν: οὐχὶ δὲ τῶν ἀριθμῶν μεταχειριστική. οὐ τὸν ὄντως ἀριθμὸν λαμβάνουσα: ὑποτιθεμένη δὲ, τὸ μὲν ἓν ὡς μονάδα: τὸ δ' ἀριθμητὸν, ὡς ἀριθμόν. οἷον τὰ τρία, τριάδα εἶναι: καὶ τὰ δέκα, δεκάδα. Ἐφ' ὧν ἐπάγει, καὶ τὰ κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν θεωρήματα. Plato in Philebo duplicem ait Arithmeticam, & alias facultates ei ξυνεπομένας, τὴν διδυμότητα ἐχούσας ταύτην, ὀνόματος ἑνὸς κεκοινωμένας. λογιστικὴ ergò Arithmeticæ ὑπάλληλος, & propriè πρακτικὴ. Plato in Charmide λογιστικὴν scientiam numeri paris & imparis. est autem συνθετικὴ καὶ ἀναλυτική. συνθετικὴ, uulgaris supputandi ratio, quæ στοιχειωματικὴ est aut ψηφολογική. Aut λογιστικὴ ἑξακοντάδων, quæ & τεχνική. λογιστικὴ ἀναλυτικὴ item duplex: hæc utitur ὑποθέσει ὡρισμένῃ, illa ὑποθέσει ἀορίστῳ, & appellatur σχηματιστική. Musica ἐπιστήμη τοῦ μέλους. Aristoxenus de Musicâ. Hippocrates de diætâ. Plato in Philebo. Augustinus de

Musicâ, & Martianus Capella *scientiam benè modulandi* definiunt. Minus exactè. Vnicam enim eius partem tantùm complexi sunt. Est autem θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ. θεωρητικὴ est φυσικὴ, quæ animo cognata, ut Ioan. Philoponus Grammat. in III. Phys. Aristot. ἰδίως φυσικὴ, & τεχνικὴ. Ea est triplex: ἁρμονικὴ, ῥυθμικὴ, μετρικὴ. Plato II. de legibus. Philo περὶ τῆς εἰς τὰ προπαιδεύματα συνόδου. Μουσικὴ δὲ τὸ μὲν ἄρρυθμον ἐν ῥυθμοῖς, τὸ δὲ ἀνάρμοστον ἐν ἁρμονίᾳ, τὸ δὲ ἀπῳδὸν καὶ ἐκμελὲς μέλος καταπαύσει. Ἁρμονικὴ, ut Ptolemæus definit, δύναμις ἐστὶ καταληπτικὴ τῶν ἐν τοῖς ψόφοις, περὶ τὸ ὀξὺ καὶ βαρὺ διαφορῶν. Seneca Epist. XXCIIX. Ῥυθμικὴ obseruat rythmos & numeros, τὴν ταχύτητα καὶ βραδύτητα τῆς φωνῆς. ῥυθμὸς δὲ τάξις ἔμμελος ἀκολούθου ἁρμονίας. Suidas. qui & ἁρμονίαν, ῥυθμὸν καὶ μέτρον distinguit. Augustinus de Musicâ lib. V. Μετρικὴ perpendit τὴν μακρότητα καὶ βραχύτητα τῆς φωνῆς, & agit περὶ στοιχείων, περὶ συλλαβῶν, μέτρων, ποιημάτων, de quibus & Grammatica, licet Musicæ propria. Dionysius Halicarnasseus περὶ συνθέσεως ὀνομάτων. Proclus in Timæum Platonis lib. V. Musica πρακτικὴ complectitur τὸ χρηστικὸν μέρος, καὶ ἐξαγγελτικόν. τὸ χρηστικὸν consistit in μελοποιΐᾳ, ῥυθμοποιΐᾳ καὶ ποιήσει. Aristoteles IIX. Politic. cap. ult. ἐξαγγελτικὸν est ὀργανικὸν, ᾠδικὸν καὶ ὑποκριτικόν. Plato uerò apud Diogenem Laërtium: τοῦ ἐξαγγελτικοῦ τὸ μὲν διὰ τοῦ στόματος μόνον. δεύτερον δὲ διὰ τοῦ στόματος καὶ τῶν χειρῶν. τρίτον ἀπὸ τῶν χειρῶν μόνων. Geometriam Hero Alexandrinus definit ἐπιστήμην μεγεθῶν καὶ σχημάτων, καὶ τῶν περιεχουσῶν καὶ περατουσῶν ταῦτα, ἐπιφανειῶν καὶ γραμμῶν: τῶν τ' ἐν τούτοις παθῶν καὶ σχέσεων, καὶ ἐνεργειῶν, ἐν μορφαῖς καὶ κινήσεων ποιότησι. Proclo uerò ἐστὶ γνωστικὴ ἐπιστήμη μεγεθῶν καὶ σχημάτων, καὶ τῶν ἐν τούτοις περάτων. ἔτι δὲ τῶν λόγων, τῶν ἐν αὐτοῖς καὶ τῶν παθῶν, τῶν περὶ αὐτὰ καὶ τῶν παντοίων θέσεων καὶ κινήσεων. Geometria uersatur circa σημεῖα, γραμμὰς, γωνίας, ἐπίπεδα καὶ τὰ στερεά. Eustratius lib. VI. ἠθικῶν, cap. IIX. γεω-

IIX. γεωμετρικὴ περὶ μεγέθη ἔχει καὶ τὰ ἐν τούτοις σχήματα ἐπίπεδά τε καὶ στερεά. ἐπίπεδα μὲν, τρίγωνα καὶ τετράγωνα, καὶ κύκλους καὶ τὰ τοιαῦτα. στερεὰ δὲ σφαίρας, κυλίνδρους, κύβους, κώνους καὶ τὰ ὅμοια. Proclus in Euclid. lib. II. Duæ eius partes; illa figuras planas, quæ lineâ rectâ metiuntur, contemplatur, & propriè γεωμετρία, nonnullis ἐπιπεδομετρία appellatur; hæc corpora solida considerat, & στερεομετρία dicitur. Plato VII. de Repub. Proclus in Euclid. lib. I. Sed posteriores Geometriæ nomine utramque complectuntur. Ex Geometria descendit γεωδαισία & ὀπτική. Aristoteles Analyt. post. lib. I. cap. X. & Ioan. Grammat. in Analyt. post. lib. I. cap. VII. Γεωδαισία scientia demetiendi terram, aliis γεωμορία. & eadem est ratio γεωμετρίας καὶ γεωδαισίας, quæ Arithmeticæ & Logisticæ, ut hæc πρακτική, illa θεωρητική. ita Seneca Epist. XXCIIX. de Romanorum Geometriâ, quæ potius γεωδαισία. *Quid mihi prodest scire agellum in partes diuidere? Quid prodest colligere subtiliter pedes iugeri, & comprehendere etiam si quid decempedam effugit, si tristem me facit uicinus potens.* Ὀπτικὴ agit περὶ τῶν ὄψεων, ut Euclides κατοπτρικοῖς, uel potius de uisu & eius accidentibus. Visus obiectum τὸ ὁρατὸν, quale est lumen & color. Aristoteles lib II. de Animâ cap. VII. & X. Ioan. Grammat. in Analyt. post. lib. I. cap. X. Sed ut τὸ ὁρατὸν triplici modo cernitur; per ἰθυφάνειαν, uel διὰ θυωρίαν, seu recto adspectu, κατ᾽ ἀνάκλασιν, reflexa uisione, & κατὰ διάκλασιν, cum res obiectas in alia re expressas intuemur. Proclus in Euclid. lib. I. cap. XIII. ita ὀπτικὴ triplex. & prioris modi scientia ὀπτική, alterius κατοπτρική, ultimi uerò σκηνογραφική, de quâ Vitruuius lib. VII. aut μεσοπτική. Reliquæ duæ κοσμογραφία & μηχανικὴ aliarum auxilio utuntur. κοσμογραφία est διαγραφὴ τοῦ παντός. diuisa in ἀστρονομίαν & γεωγραφίαν. Astronomia Platoni in Symposio definita ἐπιστήμη περὶ ἄστρων τε φορᾶς καὶ ἐνιαυτῶν ὥρας. Proclo

uerò ἐπιστήμη ἡ περὶ τ̃ κοσμικῶν κινήσεων, κ) περὶ μεγεθῶν, καὶ σχημάτων τ̃ οὐρανίων σωμάτων, κ) φωτισμῶν, κ) ἀποστάσεων, τ̃ ἀπὸ γῆς. κ) τ̃ τούτων ἁπάντων διαλαμβάνουσα: πολὺ μὲν ἀπολαύουσα τῆς αἰσθήσεως: πολὺ δὲ πρὸς τὴν φυσικὴν ἐπικοινωνοῦσα θεωρίαν. Alcinous de decretis Platonis: καθ' Ἀστρονομίαν ἐν τῷ οὐρανῷ θεασόμεθα ἄστρων τε φορὰς κ) οὐρανοῦ, καὶ τ̃ δημιουργὸν νυκτὸς κ) ἡμέρας, μηνῶν τε κ) ἐνιαυτῶν, ἐξ ὧν κ̃ τινα οἰκείαν ὁδὸν, καὶ τὸν ἁπάντων δημιουργὸν ζητήσομεν. Seneca *cælestium notitiam* uocat, ut planè Ioan. Grammaticus Analyt. post. lib. I. cap. X. Subiectum ergò Astronomiæ cœlum, οὐσία αἰσθητὴ, ut Aristoteles XII. Metaphys. cap. I. ἀΐδιος δὲ ποιεῖται τὴν θεωρίαν: ideoque nobilissima. Themistius. I. de Animâ cap. I. Veteres quidem Astronomiæ & Astrologiæ nomine sine discrimine usi. Quanquam Astronomia, μετεωρολογικὴ, cœlestia absolutè considerat, temporum distinctiones notat, & motum corporum cœlestium obseruat, Astrologia uerò eorum effectus. Nam ex diathesi & motu astrorum futura prænunciat, κ̃ τὴν φυσικὴν ἰδιοτροπίαν, ut Ptolemæus inquit, κ) κ̃ τ̃ ἁρμόζοντα τῇ φιλοσοφίᾳ τρόπον. ideoque eadem προῤῥητικὴ dicta, & est uniuersalis aut γενεθλιαλογική. Apuleius Floridis: *sideralis scientia, numinum uagantium status, ambitus, utrorumque uarios effectus in genituris hominum ostendens.* Quæ uerba in ueteri libro rectius concepta uidentur hoc modo: *luminum uagantium status ambitus, eorumq; uarios effectus.* Diodorus Siculus lib. I. de studiis Ægyptiorũ: τάς τε τ̃ πλανήτων ἀστέρων κινήσεις κ) περιόδους κ) στηριγμοὺς, ἔτι δὲ τὰς ἑκάστου δυνάμεις πρὸς τὰς τ̃ ζώων γενέσεις τινῶν εἰσὶν ἀγαθῶν ἢ κακῶν ἀπεργαστικαὶ, φιλοτιμότατα παρατετηρήκασι. Ea diuisa in εἰσαγωγικὴν & ἀποτελεσματικήν. Geographia orbis, quem habitamus, descriptionem promittit, & diuidi solet in χωρογραφίαν ac τοπογραφίαν. Μηχανικὴ in conficiendis machinis & instrumentis occupata est, eaque diuiditur in λογικὴν & χειρουργικήν. Atque hæc saltuatim de artibus Mathema-

thematicis, secuti antiquam & receptam traditionem. Scio disputari solere, an πεϱιττῆ δεδόμεναι, an scientiis annumerandæ, & Mathematicen scientiarum numero censeri non posse, quia non substantiam sed accidens consideret. Aristoteles Metaphys. lib. IV. cap. I. ideo & Platoni IX. de Republ. inter scientias locum nullum obtinere. Ita nec Musica nec Astrologia scientiæ, quæ III. Analyt. ὑπάλληλοι Arithmeticæ & Geometriæ constituuntur. Musica consensum sonorum contemplatur, hunc efficiunt numeri. At ii non separati à materiâ, sed siti in corporibus, quæ harmoniam efficiunt. Mathematice uerò ut punctum aut lineam non considerat materiæ annexam, sed ab eâ segregatam, ita nec numeros. Nam Physicæ tota hæc contemplatio, quatenus res materiis immixtæ. Huc pertinet illud Aristotelis Eudem. I. cap. VII. Principia mathematices non esse propria. Adde & sine caussâ. Caussæ enim definiuntur per motum. Mathematica uerò immobilia. Ideo nec in iis bonum. III. Metaphys. Bonum enim finis est. Is uerò actus. Actus autem non sine motu. Nulla præterea in Mathematicis præcipua demonstratio. Nam definitio non assumitur, & externa est. Denique cuiusque rei una est demonstratio, hic uerò plures. Sunt infinita, quibus disciplinas Mathematicas scientias negant, quæ de industriâ prætermitto. Nec minus ualida argumenta, quibus eas scientiis uindicant. Sed de istiusmodi agere non est huius loci. Nam adfectata subtilitas ingeniosis relinquenda est. Simplicius autem & breuius instituenti minimè necesse est per istas ambages incedere, præsertim cum has ipsas artes libare tantùm, non docere uelim.

CAPVT XXIII.

Omnium artium commune uinculum. Virtutes inter se connexæ. Totius uniuersi ratio ex diuersis constricta.

OMnium autem harum artium commune quoddam uinculum, quo inter se iugatæ et nexæ, mutuis auxiliis principi & reginæ Philosophiæ conferunt, quam coniunctionem Basilius Orat. πρὸς τοὺς νέους, οἰκειότητα appellauit; ea quibus subsidiis mutuò suffulta, docet Clemens Alexandrinus Stromat. lib. VI. Et sanè uerum est, quod scribit Aristoteles Analyt. post. lib. I. ἐπικοινωνοῦσι πᾶσαι αἱ ἐπιστῆμαι ἀλλήλοις. Grammatica per omnes artes radices suas emisit, quæ ipsis rebus prima elementa, & artibus ac scientiis fundamenta suppeditat, ut haud absurdè Euodius Epist. ad Agnellam scripsisse uideatur; *Artes liberales Grammaticam, quasi nutricem præ foribus collocasse.* Nam cum mens nostra in intellectu ea concipit, quæ nobis ad rerum cognitionem auxilia suggerunt, illaque animi cogitata uoce prodi solent. Nihil enim aliud uoces, quàm signa aut notæ affectuum animi. Indicia uerò animi nostri exhiberi inprimis necessarium rerum cognitioni propagandæ: ideoque & uoces. Oportebat enim ignorantes per eas instruere, & quod poëta ait, doctrinam proserere. Hinc ergò disciplinæ iis constitutæ, quæ inde Logicæ appellantur, Philosophiæ quædam instrumenta. Et Grammatice quidem docet rectè loqui, proinde ars erit orationis. Logica uerò ea, quæ mente concepimus, aptè disponit, ideoque illa rationis.

Omni-

Omnium ergo prima γραμματικὴ singulis confert, omniumque disciplinarum communionem iuuat, sine quâ nullas caperemus. Neque enim animi mentem nisi per uoces, eius signa, exprimimus. Plato in Cratylo, ut Alcinous colligit: δεῖ τὸ διαλεκτικόν τι καὶ τοῦτο ὑπάρξει, τὸ τοῖς ὀνόμασιν ὀρθῶς χρῆσθαι. *Quemadmodum enim textor radio à fabro confecto rectè utitur: ita & Dialecticus cum ὀνοματοθέτης nomen rei imposuit, aptè eo uti didicit.* Sed latiùs excedens Grammatica, quæ barbara, quæ impropria, quæ inusitata & contra loquendi legem usurpata, docet. Ab illà ergò Rhetorica hæc assumit, & præter ea schemata & tropos. Virtutes & uitia scriptorum eadem Grammatica, quamuis Dialecticæ præsidium senserit, notat, quid in uerbis laudandum, quid indecorum & aptum rebus ac personis obseruat. Quæ omnia exactè oportet nouerit orator, sine quibus scilicet nec rectè scribere, nec quicquam ad imitandum seligere poterit. Rhetorica uerò quæ à Grammaticâ accepit, incidit & expolit, ipsasque res suauitate condit & decenti cultu induit. Quanta autem cognatio Dialecticæ & Rhetoricæ docet Aristoteles de Rhetoricà ad Theodect. lib. I. cap. I. Alexand. Aphrodisæus in Aristot. Topic. lib. I. cap. I. Boëtius I. de differentiis Topicis. Philo Iudæus διαλεκτικὴν τῆς ῥητορικῆς ἀδελφὴν καὶ δίδυμον ait. Cicero in Bruto *Dialecticam constrictam esse eloquentiam.* I. Academ. *Dialecticorum & oratorum unam uim.* Aristoteles Orat. pro Rhetoricâ: *Dialecticam Rhetoricæ partem.* Sed hæc sententia Rhetore, non Philosopho digna. Rectè uerò Aristides ῥητορικὴν παραφυὲς τῆς διαλεκτικῆς. Nempe Dialectica omnem materiam complexa. Ideoque uelut magna arbor, cuius uirgultum ῥητορική. Ita μόριον καὶ ὁμοίωμα τῆς διαλεκτικῆς. Nam & Logicæ pars censetur, & eadem formâ ac ratione argumentandi, ac uelut διαλεκτικὴ omnium scientiarum principiis utitur, ut docet Ioan. Grammat. in Aristot. Phys. lib. I. Verè ergo eius

ὁμοί-

ὁμοίωμα ῥητορική. Dialectica omnium maximè generalis cum singulis communicat, Aristoteles Analyt. post. lib. I. cap. l'I X. Idem Aristot. Topicor. lib. I. cap. I I. de multiplici eius utilitate copiosè disserit. Iamblichus Epist. ad Sopatrum: ὅρα γὰρ ὅτι καὶ παρ' ὅλον τὸν βίον διαπλεῖ χρησιμώτατον ὂν διαφερόντως, ἐν μὲν ταῖς ἐντεύξεσι προσομιλεῖν ταῖς ἀνθρώποις, κατὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας καὶ δόξας. ἐν δὲ ταῖς εὑρήσεσι τῶν τεχνῶν, τὰς πρώτας ἀρχὰς αὐτῶν ἀνευρίσκειν. λογιζόμενον δὲ περὶ τῶν ἔργων, ὅπως αὐτὰ χρὴ πράττειν. Sanè Dialectica ἐξεταστικὴ οὖσα, πρὸς τὰς ἁπασῶν τῶν μεθόδων ἀρχὰς ὁδὸν ἔχει. Inde omnibus artibus & scientiis utilis & necessaria, quæ quia rectâ ratione progrediuntur, cuius regulas ἀναλυτικὴ docet, rectè omnibus inseruit, cumq; ipsas res definiat, ac iudicandi uiam ac normam doceat, commune artium instrumentum. Quanquam non propriè artibus nata, sed Philosophiæ. Sed cum Philosophiam spectat, etiam ipsas artes, quæ eius gratiâ existunt. Hinc Iamblichus Epist. ad Dexippum: Dialecticam mortalibus dedisse Calliopen τὴν τῶν μουσῶν πρεσβυτάτην, quæ ut dux carminis præcinit & concinentium harmoniam temperat: ita διαλεκτική, omnium artium princeps, singulis confert, & methodum ostendit, ut docet Plotinus Ennead. lib. I I I. Martianus Capella lib. IV. de Dialecticâ: *Meiq; prorsus iuris esse, quicquid artes cætera proloquuntur. Nam neque ipsam, quam aures nostræ probauere, Grammaticam, uel illam formarum diuersa radio ac puluere lineantem sine meis posse rationibus explicari quis dubitet? Quippe in ditione meâ, iureq; consistunt normæ, quîs constant cæteræ disciplinæ.* Augustinus de ordine lib. II. cap. XIII. *Dialectica disciplina disciplinarum. hac docet docere, hæc docet discere. In hac se ipsa ratio demonstrat atque aperit, quæ sit, quid uelit, quid ualeat.* Mathematicas disciplinas omnium accuratissimas & utilissimas multis probat Plato in Philebo; illarumque usum latissime sparsum, & partes suas conferre ad omnia studia.

dia humana. Ideoque primas has artes apud Græcos, tanquam doctrinæ quædã rudimenta discebant, quia scilicet ad reliquas scientias aditum aperiunt. Nam & ingenia acuunt, eorumque solertiam augent, ad rerum contemplationem excitant, & celeritatem quandam percipiendi conciliant. Et quoniam imitatione percipiuntur, aptæ puerilibus animis, qui eâ potissimùm ducuntur. Eratosthenes τὴν ἀναλογίαν coniunctionem Mathematicarum existimabat. Sed Proclus affirmat ἀναλογίαν unum quoddam esse, & commune rebus Mathematicis, multaque alia ad Mathematicas scientias referri, quæ communi naturâ rebus Mathematicis insita. Sanè illarum nexum satis ostendit μαθηματικὴ illa uniuersalis, quæ tanquam una omnium istarũ principia complectitur, quatenus sibi inuicem communicant & differunt perpendit, singularum proprietatem considerat, & uices illarum, ut usus & ratio postulat, in se transfert. Ipsa deinde prima φιλοσοφία Mathematicas disciplinas continet, et firmiores reddit. Vnde Platoni VII. de Republ. τ̃ μαθημάτων θριγκὸς ἡ φυλακή. Cognatũ præterea illarum omniũ subiectum τὸ ποσόν. Arithmetica & Musica separatã magnitudinẽ, id est, numeros considerat. Geometria magnitudinẽ coniunctam, stabilem & immotam, Astronomia mobilem. Eustratius VI. Ethic. cap. IIX. Nicomachus: δύο μέθοδοι ἐπιλήψονται ἐπιστημονικαὶ, καὶ διευκρινήσουσι πᾶν τὸ περὶ ποσοῦ σκέμμα. ἀριθμητικὴ μὲν τὸ περὶ τοῦ καθ' ἑαυτό. μουσικὴ δὲ περὶ τοῦ πρὸς ἄλλο. πάλιν δὲ ἐπὶ τοῦ πηλίκου, τὸ μέν ἐστιν, ἐν μονῇ καὶ στάσει. τὸ δὲ ἐν κινήσει καὶ περιφορᾷ. δύο ἕτεραι κατ' αὐτὰ ἐπιστῆμαι, ἀκριβώσουσι τὸ πηλίκον. τὸ μὲν μένον καὶ ἠρεμοῦν, γεωμετρία. τὸ δὲ φερόμενον καὶ περιπολοῦν, σφαιρική. Arithmetica meritò prima, quæ reliquis omnibus usui, ut multis idem Nicomachus docet. Ab eâ & Musica principia sumit. Nam ut Arithmetica proprietates numerorum absolutè considerat: ita Musica easdem in sonorum differentiis & proportionibus con-

templatur. Ratio enim harmoniæ, quæ est Musicæ, numeris & figuris constat. Ideoq; Aristoteles Analyt. poster. I. cap. X. τῆς ἁρμονικῆς subiectū sub Arithmeticæ subiecto contineri scribit. Harum auxiliis Geometria & Astronomia utuntur. Nam sine Arithmeticâ Geometria subsistere non potest. Numerorum enim cognitio prior denotatione linearum, & ex numeris lineæ inuentæ, ex lineis figuræ productæ. Galenus περὶ διαγνώσεως καὶ θεραπείας τῶν ἐν ἑκάστου ψυχῇ ἁμαρτημάτων. τοιαῦτα δ' ἐστὶ τὰ κατὰ τὴν ἀριθμητικήν τε καὶ γραμμικὴν θεωρίαν, αἷς οἷον ἐπιβάσεσιν, ἀστρονομία καὶ ἀρχιτεκτονία χρεῖται. Astronomia à Geometriâ lineas & figuras ad cœlorum orbes, siderum conuersiones considerandas, corporum cœlestium interualla colligenda, eorumque magnitudinem describendam adsumit. Ab eâdem ὀπτικὴν mutuatur, sine qua nulla de rebus cœlestibus contemplatio ritè institui potest. Illa docet rationes, cur astra plana appareant, cum sint Sphærica. Cur nos semper sequi uideantur. Eidem debet certam motuum rationem, à quâ & παραλλάξεις καὶ κώνους umbrarum, & quæ caussâ eclipsium colores pariat discit. Ad explicandam uerò harmoniam, quam cœlorum orbes uariâ conuersione efficiunt, Musicas rationes aduocat. Vnde Plato VII. de Republicâ Musicam & Astronomiam ἀλλήλων ἀδελφάς. Nam & Pythagoras prodidit *totum hunc mundum Musicâ ratione factum, septemq; stellas inter cœlum & terram uagas motum habere ἐνρυθμὸν, & interualla Musicis diastematis congrua.* Præter hæc cognationem Mathematicarum ostendunt communia theoremata, ut sunt de proportionibus, rationum compositionibus, diuisionibus, conuersionibus ac permutationibus, & quæ communiter circa æquale & inæquale uersantur. Ita quæ sunt de triangulis & quadrangulis Geometria primùm considerat, deinde Arithmetica analogiâ eadem in numeris contemplatur. Rectè ergò Nicomachus

chus de his disciplinis: εἴ τις εἰς ἓν βλέπων πάντα μανθάνει, δεσμὸς γὰρ ἁπάντων τούτων εἷς. & Plato VII. de Repub. eas omnes ἐπὶ τὴν ἀλλήλων κοινωνίαν καὶ ξυγγένειαν discendas ait. Porrò inter præcipua Grammaticæ studia τῶν ποιημάτων ἐπίσκεψις. Necesse est igitur numeros poëticos accuratè consideret. Est enim poësis sine concentu, ut Plato in Gorgiâ, sermo familiaris. pars autem Musicæ μετρικὴ de syllabis, pedibus & poëmatis agit. Hanc ergo contemplationem Grammatica ab illâ haurit. Augustinus lib. II. de Ordine cap. XIII. De Musicâ lib. II. Simili modo Rhetorica eandem hanc de metris doctrinam à Musicâ sumit. Necessaria enim oratori poëtarum lectio. Quanquam & alia adminicula ab eâ petat Oratoria: εὐρυθμίαν siue aptum & decentem corporis motum, in quo magna pars actionis. Vocis flexum & modulationem, quæ inprimis ad mouendos adfectus pertinet. Nam & in oratione sonus pro rerum modo adhibetur. Verborum etiam aptam collocationem & structuram ab eâdem mutuatur, ut sit totus orationis cursus inoffensus, & suauitas quædam pedibus comprehensa. Geometriam uerò maximam cum oratoriâ habere cognationem docet Quinctilianus lib. I. cap. XIIX. Præclarè ergò, ut omnia, Plato in Epinomide: δεσμὸς γὰρ πεφυκὼς πάντων τούτων εἷς ἀναφανήσεται διανοουμένοις. Quam Platonis sententiam Nicomachus in Arithmeticam suam transtulit, & Cicero III. de Oratore ita expressit: *Omnem doctrinam harum ingenuarum & humanarum artium uno quodam societatis uinculo contineri.* & Orat. pro Archiâ: *Omnes artes quæ ad humanitatem pertinent habent quoddam commune uinculum, & quasi cognatione quâdam inter se continentur.* Quæ uerba, nescio qui Arpinates de solâ poëticâ & historiâ capiunt. Sed næ illi peponem loco cordis habent. Quasi uerò orator aut poëta nullis aliis artibus instructus, quam solâ historiâ. Hinc Mythica Theologia

Musas implicato amplexu illigatas choros ducere tradidit, tanquam si imaginem huius coniunctionis exhiberent. Et Musæ ipsæ quasi ὁμοῦσαι. Synesius Dione: τὰς δὲ Μούσας ὁμοῦ τι οὔσας ἐμφαίνει τὸ ὄνομα. Cassiodorus Variarum III. *Musæ verò quasi ὁμοῦσαι dicuntur, quod inuicem sicut uirtutes necessariæ sibi esse uideantur.* Etenim ut disciplinæ, ita quoque uirtutes uno uinculo copulantur. Nulla uirtus sine ratione est, aut sine prudentiâ percipi potest, quâ scilicet uitanda aut expetenda discernimus. Vitia uerò & illicitas uoluptates nobis fugiendas; & quicquid laudabile & honestum, appetendum docet. Ex illa igitur reliquæ uirtutes tanquam ex fonte deducuntur. διὸ καὶ φιλοσοφίας τιμιώτερον ὑπάρχει φρόνησις, ait Epicurus, ἐξ ἧς αἱ λοιπαὶ πᾶσαι πεφύκασιν ἀρεταί. Inde & rectè Stoici: φρόνιμός τε ἐστὶ καὶ ἀνδρεῖος καὶ δίκαιος καὶ σώφρων. Ἡ εὐβουλία, inquit Hierocles, καὶ γεννᾷ τὰς ἀρετὰς, καὶ τελειοῖ καὶ συνέχει, μήτηρ ἅμα καὶ τιθηνὸς καὶ φύλαξ αὐτῶν γινομένη. Sed illi temperantia suas uices confert, ne capta & inescata uoluptatum blandiciis, mentem è stabili rationis sede deturbari sinat. Fortitudo eandem ab imminentium formidine liberat, ne turbata animi æquitas rationem deserat. Iustitia quoque hanc regit, ut æquabilem ubique tenorem seruet. At hæc ipsa, quæ tam lato æqualitatis usu in omnes sese diffundit, ut eas totas occupârit, aliarum tamen auxilio utitur, nec societatem recusat. Prudentiæ rationem debet, sine qua nihil æquabile aut iustum. A fortitudine uerò constantiam assumit; quippe quæ *constans uoluntas ius suum unicuique tribuendi*, ideoque & modum, quo indigebat, à temperantia mutuatur; cuius ductû rectè facta præmiis remunerabit, uitia uerò & fraudes damnis, ignominiis, exiliis denique aut morte multabit. Est enim ἕξις τῆς ἰσότητος ἀπονεμητική, quæ in poenis & præmiis distribuendis consistit. ἐλπίδα δὲ τιμῆς καὶ φόβον τιμωρίας, rectè Plutarchus περὶ παίδων ἀγωγῆς, συχνὰ τῆς ἀρετῆς appellat. Forti-

tudinem

tudinem uerò ratio quaſi quibuſdam munimentis cingit; cui & temperantia modum præſcribit, ne terminis ſuis mota temeritatem induat. Nec iuſtitia permittit, ut humanitatis oblita duritiem adfectet. Illa uerò conſtantiam ſingulis impertit, ſine quâ nulla uirtus perfecta eſſe poteſt. Vnde & Stoicis ſapientia, quæ ipſis omnium uirtutum σύνθεσις, conſtans animi habitus. Hinc illa Senecæ: *Quid eſt ſapientia? ſemper idem uelle atque idem nolle.* Temperantia denique animum componit, & affectus coërcet. & quia ſingulis modum præfigit, per omnes uirtutes ſparſa & diffuſa eſt. Sed illa quoque à fortitudine & iuſtitiâ, firmitatis & æqualitatis auxilia petit. Ratio ergò prudentiæ eſt, iuſtitiæ æqualitas, conſtantia fortitudinis, temperantiæ modus. Sed hæc ita cuiuſque propria, ut omnibus promiſcuè inſita ſint, & ab uno capite orta pro ſuâ portione ſingulis communicent. Ἀδελφαὶ ἀλλήλων αἱ ἀρεταὶ καὶ πολλὴν φέρουσι πρὸς ἀλλήλας τὴν ὁμοιότητα, inquit Euſtratius in Ariſtotelis VI. ad Nicomach. Et Auguſtinus Epiſt. ad Hieronymum. Prudentiam nec ignauam, nec iniuſtam, nec intemperantem eſſe poſſe. Nam ſi aliquid horum fuerit, prudentia non erit. Ita de iuſtitiâ, fortitudine & temperantiâ exiſtimandum. Quare ubi una earum adeſt, alias quoque adeſſe neceſſe eſt, ubi uerò illarum aliqua deeſt, uerè nulla eſt, etiamſi quodammodo eſſe uideatur. Ariſtoteles ad Nicomach. lib. VI. Seneca Epiſt. LXVI. Cum itaque inter ſe tam arctè colligatæ & implicitæ, ut ſeiungi non poſsint, paſſa eſt ſeſe induci Philoſophia, ut ſtatueret, neminem unquam unam uirtutem poſsidere poſſe, quin omnes ſimul poſsideat, de quo eſt illud Chryſippi apud Laërtium: ἀρετὰς ἀντακολουθεῖν ἀλλήλαις καὶ τὸν μίαν ἔχοντα, πάσας ἔχειν. Galenus ὅτι ἄριστος ἰατρὸς καὶ φιλόσοφος: σύμπασαι γὰρ ἀρεταὶ ἀλλήλαις ἕπονται, καὶ οὐχ οἷόν τε μίαν ἡντινοῦν λαβόντι, μὴ οὐχὶ καὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας εὐθὺς ἀκολουθούσας ἔχειν, ὥσπερ ἐκ μιᾶς

 μηρίνθου:

μηρίνθῳ δεδεμένας. *Omnes se mutuò sequuntur* ait, *& qui unam habet, omnes habeat necesse est rectè insequentes, & uelut uno fune reuinctas.* Quam sententiam repetit Plato in Euthydemo & Protagora. Clemens Alexand. Stromaton lib. II. Cic. II. de Offic. II. Tuscul. & Plinius Panegyrico. Quare cum & disciplinæ simili complexu constrictæ, haud absurdè dixerim, quisquis illarum uel unam ignorauerit, hunc nullam uerè didicisse. Nunc ut ad externa te uocem, conuerte quæso mentem ad contemplationem uniuersi, explora solertiam naturæ, & admirandam eius pulcritudinem considera, deprehendes profectò de pluribus unam, omnia admirabili quadam continuatione serieque rerum conglobata, & quæ Heracliti sententia est: ἐκ πάντων ἕν, καὶ ἐξ ἑνὸς πάντα. Intuere hunc orbem, qui circum supraque nos tègit. Vides tot syderum faces diuerso effectu, uario ortu & obitu, quasi internecino bello dissiderent, passim oberrare; ipsamq; lunam, Solis æmulam, cornuatâ fronte adspectantium oculis, penè dixerim, facie ridentis abblandiri. Harum cohærentiæ & ordinato nexui mundus ornatum suum debet. Si enim sparsæ sua spatia implerent, si incerto & erranti motu singulæ laberentur, desereret cœlum elegantia, & uelut in tempestate omnia tumultu oppleta turbarent. Quid loquar ingentem hanc insulam, communem omniũ ciuitatem? nonne commixtione diuersarum substantiarũ conflata est, et earũ temperamento ac mutuis officiis, uelut amicitiæ quodã fœdere sociata, in ipsius naturæ, ut uidetur, diuortio, stabili concordiâ hæret. Ipsa quoque formæ nostræ pulcritudo idem fatetur. Aspice corpus humanum, ut omnia inter se membra apto connexu ad usum simul & decorẽ consentiant; quæ si singula capias, deformia & inutilia. Sed ipsius corporis compago nonne ex neruis, ossibus, & id genus aliis composita est? quæ sanè si distrahas & singula sumas, usus illis nullus erit. Quid multa? in hoc so-

lenni

lenni sexuum officio, quo naturæ instinctu ad generationem fungimur, mas & fœmina coitu miscentur. Ars picturæ diuersis colorum pigmentis aptâ confusione temperatis cum ipsius naturæ ueritate certare audet. In choro Musico diuersæ & dissonæ uoces concentum miscent. Equidem tota humanitas ordinatâ uice officiis suis fungitur, quæ uelut uinculis quibusdam inter se colligata, ut circuli catenarum, qui mutuo connexu hærent. Longum est ire per singula, certè quoquò te ueterteris eadem rerum series occurrit. Semel dixerim, nihil suâ sibi ui pollere, sed singularum rerum consensu & congregatione subsistere, quicquid specie pulchri aut perfecti admirationem inuenit. Adeò ut uerum sit Pythagoræ scitum: *Communem quandam omnium cognationem esse.* & Platonis illud in Menone: *Naturam sibi usquequaque consonam & totam cognatam.* est etiam Ciceronis illa uera & nota uox: *Nullum genus rerum, quod aut auulsum à cæteris per seipsum constare, aut quo cætera si careant, uim suam atque æternitatem conseruare possint.* & Augustini lib. II. de Ordine: *Lapis ut esset lapis, omnes eius partes omnisq; natura in unum solidata est. Arbor non esset, si una non esset. Quid membra cuiuslibet animantis ac uiscera? Certè si unitatis patiantur diuortium, non erit animal. Populus una ciuitas est. Ex multis militibus fit unus exercitus.* Quare artium cognationem & mutuum fœdus tollere, quid aliud quis dixerit, quàm impio certamine naturam rerum lacessere, & communi omnium legi refragari uelle? Vt igitur uniuersa unâ ui atque unâ consensione naturæ constricta sunt, ita mirus quidam doctrinarum consensus & societas reperitur. Quod tum demum apparet, cum totum Philosophiæ corpus animo complexi sumus, & ingenii nostri aciem per omnes eius, ut ita dicam, articulos & uertebras transmiserimus.

CAPVT XXIV.

Ἐγκυκλοπαιδεία. *Cyclica disciplina.* ἐγκύκλιος παιδεία. *Circulus disciplinarum.* ἐγκύκλια παιδεύματα, μαθήματα, κυκλικὰ μαθήματα. κύκλος, κύκλος παιδείας. *Orbis.* Μουσική, ἐγκύκλιος παιδεία. πολυμάθεια, ἐγκύκλιος παιδεία. ἐγκύκλια *unde appellata.* ἐγκύκλια *quid notent. Aristotelis opera* ἐγκύκλια καὶ ἐποπτικά. *Eustratii error* περὶ ἐγκυκλίων Ἀριστοτέλους. χοροὶ ἐγκύκλιοι. ἐκκύκλημα. περικυκλεῖν. ἐπικὸς κύκλος. *Scriptor Cyclicus, & de eo error interpretis Horatii. Horatius explicatus.* κύκλῳ διδάσκειν. κύκλῳ θεραπεύειν. *Cyclus quid medicis Methodicis. Circulo seruos manumittere. Dionysii* κύκλος.

PRoinde cum mutuo complexu disciplinæ inter se colligatæ; omnesque artes & scientiæ cognationis nexu reuinctæ, communes quasdam proprietates habeant, quas sibi per amicas uices mutuò impertiunt, antiqui doctrinæ orbem constituerunt, ueluti perfectum quendam scientiæ cinnum, ex diuersis aptum & temperatum, quem Græci ἐγκυκλοπαιδείαν uocant; & ipsas, quas continet disciplinas, ἐγκύκλια μαθήματα, ἐγκύκλια, ἐγκυκλίους παιδείας. Martianus

tianus Capella artes liberales, quas Saturâ dictante se scripsisse fingit, *cyclicas disciplinas* appellat. Vitruuius lib. I. *Encyclios disciplina uti corpus unum ex uariis membris est composita.* Lib. VI. *Et eâ arte, quæ non potest esse probata sine literaturâ, encycliorumq; doctrinarum omnium disciplinâ.* Augustinus lib. contra Academicos III. *Sed dum ad istarum disciplinarum, quibus excoluntur animi, circulum reuocare nos cupio.* Quinctilianus lib. I. Plutarchus περὶ παίδων ἀγωγῆς: δεῖ τοίνυν τῶν παῖδα τῶν ἐλευθέρων μηδενὸς μηδὲ τῶν ἄλλων τῶν καλουμένων ἐγκυκλίων παιδευμάτων μήτε ἀνήκοον μήτε ἀθέατον ἐᾶν εἶναι. in Alexandro: καὶ τοῖς περὶ μαθηματικὴν καὶ τὰ ἐγκύκλια παιδεύσεις οὐ πάνυ τι πιστεύων. Theo Sophista Progymnasmatis: νῦν δὲ οἱ πλείους τοσοῦτον δέουσι τῶν τοιούτων ἐπαΐειν, ὥστε οὐδὲ τῶν ἐγκυκλίων καλουμένων μαθημάτων ἐπ' ἀν μεταλαμβάνοντες, ἅπτονται ἐπὶ τὸ λέγειν. Auctor uitæ Hippocratis: συνασκηθεὶς δὲ ἐν τῇ ἰατρικῇ καὶ τοῖς ἐγκυκλίοις μαθήμασι. Philo περὶ γιγάντων: τὸ γὰρ οὐράνιον τῶν ἐν ἡμῖν ὁ νοῦς. νοῦς δὲ καὶ τῶν καθ' οὐρανὸν ἑκάστων τὰ ἐγκύκλια, καὶ τὰς ἄλλας ἁπαξαπάσας ἐπιτηδεύει τέχνας. Tzetzes:

—ἐγκύκλια μαθήματα καλοῦνται.
Ο κύκλος τὸ συμπέρασμα πάντων τῶν μαθημάτων,
Γραμματικῆς, ῥητορικῆς, αὐτῆς φιλοσοφίας,
Καὶ τῶν τεσσάρων δὲ τεχνῶν, τῶν ὑπ' αὐτὴν κειμένων.
Τῆς ἀριθμούσης, μουσικῆς, καὶ τῆς γεωμετρίας.

Scholiastes Aristophanis Νεφέλαις: κυκλικὰ μαθήματα. Strabo lib. I. Clemens Alex. Strom. lib. I. & passim. Plinius præfat. Naturalis hist. Suidas. Synesius Dione orbem disciplinarum ἁπλῶς κύκλον uocat: ὃς οὐ προσεπλέχθη τῷ κύκλῳ καὶ περὶ μουσῶν οὐκ ὠργίασε. Ita Manilius lib. IV.

—*numerisq; modisq; Consummant orbem*—

hoc est, omnes Mathematicas disciplinas assequuntur, Arithmeticam, Musicam, Geometriam, Astronomiam, quæ τῶν μαθημάτων κύκλον consummant. Scholiastes Aristophanis ἱπ-

πῦσιν illis Aristophanis: ὐδὲ μουσικὴν ἐπίσαμαι. Μουσικὴν interpretatur τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν, siue quod Μουσικὴ adhibita in primâ institutione, siue quod ἐγκύκλια μαθήματα & omnem liberalem eruditionem notet. Philo Iudæus περὶ γεωργίας: καὶ ψυχῆς γαλακτώδεις μὲν ἂν εἶεν τροφαὶ κτ̃ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, τὰ τῆς ἐγκυκλίου μουσικῆς προπαιδεύματα. & deinde: γεωμετρία, καὶ ἡ ῥητορικὴ, καὶ ἡ σύμπασα τῆς ἐγκυκλίου παιδείας μουσική. inde μουσικοὶ eruditi, & ἄμουσοι rudes & illiterati. Sanè τὰς ἐγκυκλίους τέχνας omnes ingenuas artes & liberalia studia appellârunt. Stobœus ex Stoicis: φιλομουσίαν καὶ φιλογραμματείαν, καὶ φιλιππίαν καὶ καθόλου τὰς ἐγκυκλίους λεγομένας τέχνας, ἐπιτηδεύματα καλοῦσιν, ἐπιστήμας δ' οὐ. Scholiastes Aristophanis ἱππεῦσι: ἐγκύκλιος παιδεία, διὰ πάσης χωροῦ παιδεύσεως. ταύτην παιδευθῆναι τὸν θηβαῖον Επαμινώνδαν, κ̃ ἄλλους δὲ πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἄνδρας. Ipsa ergo πολυμάθεια ἐγκύκλιος παιδεία. Sed de Epaminondæ πολυμαθείᾳ alius dicendi locus. Certè ἐγκύκλιος παιδεία, πολυμάθεια. Ita usurpatur ab Epiphanio hæresi XXXII. δι' ὑπερβολὴν δὲ τῆς ἐκείνου παιδείας ἐγκυκλίου τε καὶ Πλατωνικῆς. Philo περὶ τῆς εἰς τὰ προπαιδεύματα συνόδου: τὸν ἐγχορδεύοντα ταῖς ἐγκυκλίοις θεωρίαις καὶ πολυμαθίαις ἑταῖρον ὄντα. Nisi potius Philo distinguere uoluerit. Εγκύκλια uerò à uulgari & communi usu dici aliorum opinio est. Sunt enim ἐγκύκλια uulgata, obuia & usitata. Ita Aristoteles Meteorologicon lib. I. cap. I. dicturum se ait: περὶ κεραυνῶν, πλάσεως καὶ τυφώνων καὶ τ̃ ἄλλων τ̃ ἐγκυκλίων. & Οικονομικῶν lib. II. τῆς πολιτικῆς πρόσοδος ἀπὸ ἐμπορίων καὶ δι' ἀγώνων, εἶτα ἡ ἀπὸ τ̃ ἐγκυκλίων, id est, ex rebus cottidianis & uernaculis. Suidas ἐγκύκλιον, ἁπανταχοῦ καθολικὸν interpretatur. Eâ ratione Aristotelis opera ἐγκύκλια, uulgata καὶ ἐκδεδομένα, contra uerò ἐποπτικὰ καὶ ἀκροαματικὰ, minimè protrita ac uulgata. Notandus autem insignis error Eustratii, qui I. Ehic. ad Nicomachum cap. V. in istis Aristotelis: ἱκανῶς γὰρ καὶ ἐν τοῖς ἐγ-

κυκλίοις εἴρηται περὶ αὐτῶν, ἐγκύκλια ait, ἔπη τινὰ κατά τινα ἀριθμὸν συμπεσόμενα ἐν ἑτέρᾳ θέσει καὶ τάξει, ὧν ἑκάστη ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἤρχετο, καὶ εἰς τὸ αὐτὸ κατέληγε. διὸ καὶ ἐγκύκλια ταῦτα ὠνόμασαι. In illo poëmate Aristotelem περὶ εὐδαιμονίας egisse scribit, an scilicet aliquis beatus dici posit ex solo uirtutis habitu. Sanè hoc argumento defungi non poterat sine ingenii tormento, tali utique θέσει καὶ τάξει, quam tradit Eustratius. Sed præter Eustratium, uir admirandi ingenii & eximiæ pietatis, τὰ ἐγκύκλια, nescio quos uersus circulares capit. Rectè uerò Simplicius in I. de cœlo: τὰ ἐγκύκλια φιλοσοφήματα exponit, πολλοῖς προτιθέμενα, ἄλλα καὶ ἐξωτερικὰ καλοῦσι. Ciceroni V. de Finibus, populariter καὶ πρὸς κοινὴν τὴν τῶν πολλῶν ὠφέλειαν scripta, quibus opposita ἐποπτικὰ καὶ ἀκροαματικά, in quibus Philosophia remotior. Plutarchus in Alexandro. Agellius lib.XX. Ammonius prolegom. in Categorias. χοροὶ ἐγκύκλιοι, qui ἐν περιόδοις καὶ ἐν τοῖς κύκλοις canebantur πρὸς διαστολὴν τῶν θυμελικῶν καὶ σκηνικῶν, quorum imaginem retinebant Romæ mimi planipedes, qui non in scenâ, sed in circulis agebant. Quanquam Διθυραμβοποιῶν χοροὶ κυκλικοὶ, quia nullis strophis aut antistrophis usi, ut Aristoteles problem. XV. Sect. XIX. tradit. Non dicuntur ergo ἐγκύκλια à machinâ theatrali, quæ ἐκκύκλημα, ut Pollux lib. IV. & Scholiastes Aristophanis Acharn. tradunt, cuius conuersione res spectandæ exhibebantur, quod περικυκλεῖν siue ἐκκυκλεῖν & κυκλοφορεῖν. Nam eâ ratione ἐκκύκλια. Sed ἐγκυκλοπαιδείαν siue κυκλοπαιδείαν dixerunt seriem omnium artium colligatam & connexam, à perfectissimâ & capacissimâ circuli figurâ, quæ unâ & continenti lineâ absoluitur, cuius περιφέρεια si intercisa esset, nulla iam eius forma. Perpetuâ enim συνεχείᾳ ducta linea, redeat necesse est in punctum, ex quo moueri coepit. Ita harum artium orbis perfecto & continuo circulo comprehensus. Sic Plato VII. de Republ. τὴν συνέχειαν περὶ-

τὰς γραμμῇ ἀπείκασεν, δι' ὁμοιότητος καὶ ἀλληλουχίας τῶν δευτέρων ἀπὸ τῶν πρώτων ἀεὶ περιιόντων, κενοῦ δ' οὐδενὸς τὰ ὄντα διείργοντος. Simili modo κύκλον seu ἐπικὸν κύκλον appellârunt corpus quoddam poëmatis, quod historiam mythicam complectebatur. Photius in Bibliothecâ ex Proclo: Διαλαμβάνει δὲ καὶ περὶ τοῦ λεγομένου ἐπικοῦ κύκλου, ὃς ἄρχεται μὲν ἐκ τῆς Οὐρανοῦ καὶ Γῆς μυθολογουμένης μίξεως. Διεξέρχεται δὲ περὶ θεῶν, καὶ τὰ ἄλλα τοῖς Ἕλλησι μυθολογούμενα. Κύκλον igitur uocarunt hoc poëma, quoniam recto tractu & connexâ serie comprehensum. Refert enim idem Photius τοῦ ἐπικοῦ κύκλου τὰ ποιήματα διασώζεται καὶ σπουδάζεται τοῖς πολλοῖς, οὐχ οὕτω διὰ τὴν ἀρετὴν ὡς διὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων. Inde Horatio *scriptor cyclicus*, quem ridiculè & ineptè uetus ipsius Scholiastes interpretatur *circumforaneum, qui circumeat ciuitates recitans sua scripta, & artes cyclicas, quæ nimiâ profunditate obscuritateq́ in gyrum uertuntur, propter nimias uerborum ambages.* Ἐπικὸν κύκλον intelligit idem Horatius de poëtica:

Nec circa uilem patulumq́ moraberis orbem.

Vilem, quia & Photius ait hoc poëma legi non ob præstantiam, sed cohærentem rerum ordinem. Deinde proiecti & uilis animi κατὰ πλάτος καὶ παχυκῶς docere. Ideo & *patulum orbem*. Magnum enim opus oportuit. Nam quæ κύκλῳ τὰ μυθολογούμενα enarrabat, certè κατὰ πλάτος ea docebat, ideoq; in immensum excreuit opus, quod ex plurimis poëtis congestum, ut ex I. Stromat. Clementis Alexand. apparet. Quæcunque enim κύκλῳ ποιοῦσι Græci dicunt, ea καθολικῶς fiunt. Ita cum dicimus κύκλῳ διδάσκειν τὸν παῖδα, καθολικῶς eum docemus, orsi à primâ literaturâ, totum artium orbem, nullâ earum omissâ, complexi. Sic apud Medicos κύκλῳ θεραπεύειν. Vegetius de re ueterinaria lib. II. cap. VI. *cyclo curare.* Synesius encomio φαλάκρας, τὸν κηλουμένης

μεθόδους κύκλους ὑπὸ τῶν ἰατρῶν. Hunc cyclum methodicum describit Cælius Aurelianus tardarum pasſionum lib. I. *Reſumtiui cycli ordinatio formanda hoc modo: primo die paruo cibo atque aquâ nutritus ægrotans; alio die leui motu exercendus, atque oleo perungendus. Perfecto reſumtiuo cyclo adhibendus erit μετασυγκριτικός. Primâ igitur die erit cibo abſtinendus ægrotans. Tum aliâ die paruâ adhibitâ geſtatione rurſus panis dabimus tertiam partem.* & quæ ſequuntur ad præſcriptionem cycli, cuius paſsim mentionem facit, & in diuerſis morbis diuerſos conſtituit. Eſt igitur cyclus, medendi quædam ſpecies, certâ lege & ordine obſeruato in recto cibi & remediorum uſu. Quare κύκλῳ θεραπεύειν eſt ritè ſeruatis omnibus à minimis remediis ad maiora progredi, ut nihil prorſus omittatur. In Caii Inſtitut. lib. I. tit. II. *Si teſtamento ſeruorum manumiſſio circulo adſcripta fuerit, ut qui prior, qui poſterior nominatus ſit, agnoſci non poſſit, nulli ex his libertatem ualere manifeſtum eſt.* Sed haud dubiè uoluntas teſtatoris erat, ut omnes manumitterentur, qui circulo inſcripti erant. Dionyſius Mileſius ſcripſerat κύκλον ἱστορικόν, ut auctor eſt Suidas. Opus, quantum exiſtimo, uarii argumenti, comprehensâ rerum ſerie. Nicephorus Calliſtus hiſtor. lib. X. inter libros ueteris Theologiæ laudat Dionyſii coronam. Non dubito quin hoc loco Græci libri præferant: Διονυσίου κύκλον. Hac ergo ratione κύκλον παιδείας conſtituerunt & appellârunt.

CAPVT XXV.

Philosophia disciplinarum ἀρχιτεκτονική. Ea diuisa, & quod singulis eius partibus artes inseruiant declaratum.

ADeò ut non sint plures artes, sed unica ex diuersis conserta & composita, quæ ductâ serie ad unum finem relatæ coëunt, Philosophiam, illarum omnium ἀρχιτεκτονικήν. Hanc enim cum præcedunt, finem sectantur. Nam si uerum est, quod Alexander Aphrod. in I. Aristot. de Animâ, *quæ finem præcedunt, finis gratiâ fieri, & cuius gratiâ aliquid fit, finem putandum esse*, optimarum artium finis Philosophia. Quare ut lineæ ab ambitu circuli ad centrum ductæ in περιφερείᾳ & plures & separatæ: terminis uerò earum centro aptatis & coniunctis, simul unum & plures lineæ: eadem ratione plurimæ artes, & tamen una. Plurimæ, quà singulæ & disiunctæ. Vna, quà coactæ & collectæ ad centrum, quod Philosophia occupauit. quam cum omnes certum unumque finem spectant, manifesta earum coniunctio. Nempe diuersa nauigantium officia in fine consentiunt, ut scilicet feliciter nauigent. In agrorum cultu uariæ fabrorum operæ unum finem cogitant, agriculturam: ita uaria artium ministeria ad unum finem, Philosophiam tendunt. Sunt enim principes scientiæ, quas Aristoteles ἀρχιτεκτονικὰς, Plato ἡγεμονικὰς uocat, quæ alias quasdam sibi ancillantes habent, easque complectuntur. I. Ethic. ad Nicomachum, τὴν ἱππικὴν complecti artem conficiendi instrumenta equestria, hanc uerò bellicam artem, cuius finis uictoria.

tia. Inprimis uerò expetendum finem τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, cuius gratiâ alias sectamur. Ita Philosophia harum omnium ἀρχιτεκτονική, quas ancillas & ministras habet, cuiusque finem per istas expetimus. Inde prisca Theologia singulis artibus singulas Musas præfecit, Calliopen uerò reginam & principem mutuam earum communicationem regere. Et Musas implicato nexu iunctas choros ducere fingit, Apollinem uerò μουσηγέτην lyrâ suâ præire modos & temperare numeros. φιλοσοφίας γὰρ, inquit Synesius Dione, διὰ πάντας ἐστὶ. καί τι τοῦτο αἰνίττεται, τὸ τῇ συμφωνίᾳ τῶν μουσῶν ἐφιστὰς τὸν Ἀπόλλω παρεῖναι. *Philosophiam omnibus inesse* ait, *illudq́ satis ostendere, quod Musarum concentui Apollo adest.* Philosophia igitur omnes artes propinquâ cognatione conspirantes amplexa continet, earumque multiplici ministerio utitur. Duo namque in homine principia constituunt: νοῦν καὶ ὄρεξιν. quorum illa rerum contemplationi dicata est, hæc actioni. πράξεως γὰρ ἀρχὴ, προαίρεσις. προαιρέσεως δὲ ὄρεξις καὶ λόγος. VI. ad Nicomach. Ex his ortum duplex Philosophandi genus, quorum alterum θεωρητικὸν, alterum πρακτικόν. Cum autem τὸ θεωρητικὸν in expendendâ rerum naturâ consistat, ratione essentiarum scientias, seu contemplandi methodos esse oportet. Res uerò aliæ corporeæ & materiæ coniunctæ, quæ sensuum iudicio patent. Aliæ incorporeæ & materiæ ita adhærentes, ut sine illâ non subsistere, mente tamen & cogitatione separari possint. Eustrat. VI. Ethic. Aliæ denique simplices, incorporeæ & materiâ solutæ. Hinc θεωρητικὴ φιλοσοφία triplex: Physiologia, Theologia, Mathematica. Nam istarum rerum primas Physica considerat, secundas Mathematica, unde Aristoteli τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως τὰ μαθηματικά. τὰ δὲ φυσικὰ ἐξ προσθέσεως. & VI. Metaphys. cap. I. τῆς μαθηματικῆς ἔνια περὶ ἀκίνητα μὲν, οὐ χωριστὰ δ' ἴσως, ἀλλ' ὡς ἐν ὕλῃ. Has uerò, quæ ratione uel naturâ à materiâ seiunctæ, æternæ & motu liberæ,

Sapien-

Sapientia. quæ meritò prima, cuius ſcilicet notum & ſimplex ſubiectum, quæque cauſsis primis & notis utitur, & cum ſummum finem ſpectat; reliquis præſtantior, quibus eſt ἀρχιτεκτονική, ideoque & Philoſophia καθ' ἐξοχὴν X. Metaphyſ. lib. XI. σοφία. lib. IV. πρώτη φιλοσοφία. lib. V. φιλοσοφία θεολογική. Phyſice proxima ſenſui perſequitur, quæ cum primum finem non reſpiciat, ſecunda à Philoſophia, & ſublatâ diuinâ, prima. Ariſtoteles III. Metaphyſ. Mathematica uerò cum nobis & natura notis principiis utatur, perſpicua eius demonſtratio. Suos præterea gradus habet. Nam certior eſt illa, quæ uerſatur circa τὸ ποσὸν διωρισμένον, quàm quæ circa τὸ συνεχές. Geometria certior Aſtrologiâ. Reddit enim cauſſas theorematum & problematum Aſtrologiæ. Sed Aſtrologia nobilior, quæ ſola inter Mathematicas, ut Ptolemæus ſcribit, de ſubſtantiâ perpetuâ atque immutabili diſſerit. Alii Mathematicen mediam collocant, quam uelut expeditiorem uiam mens tranſeat, cum res materiæ cognatas relinquere, & ſecedere ad puras ac ſinceras parat, ut diuinis præparetur, nec recens a contactu rerum materiæ adhærentium, ferendo ſplendori diuinarum impar, in iis hallucinetur. Has tres Philoſophias Theoreticas conſtituunt, ut multis docet Ptolemæus μαθηματικῆς συντάξεως lib. I. Plato uerò Philoſophiæ has partes ſtatuit: τὴν θέαν, τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν, ἡ θεωρητικὴ, τὴν πράξιν τῶν καλῶν, ἡ ἡ πρακτικὴ, καὶ τὴν τοῦ λόγου δύναμιν, quæ διαλεκτική. Sanè ſententia illorum, qui mathematicis diſciplinis inter ſcientias locum aſsignant, optimis rationibus ſubnixa eſt, quas hic faſtidioſè repetere præter rem duco. Sed, quia conuenientius inſtituto ſermoni, ſequamur antiquos, quibus ſunt προπαιδεύματα & ſcientiarum quædam adminicula. Nam & Ariſtoteli IIX. Polit. inter pueriles diſciplinas. & VI. ad Nicomachum cap. IIX. puerili ingenio aptæ. Vbi Euſtratius τοὺς

νέους ἁπλῶς μαθηματικοὺς εἶναι ἐνδέχεσθαι ἔχοντας τῆς φύσεως, καὶ τῇ τῆς ἡλικίας νεότητι, ὡς καὶ δυσχερῆ καταρθοῦν αὐτοῦ θεωρίαν τὴν ἐν μαθήμασι. Certæ enim & faciles, ideoque Philoſophus in probandis ſuis axiomatis, demonſtrationibus mathematicis utitur. & Socrates apud Platonem utiles quidem ad ſapientiam adipiſcendam, eius tamen nomine indignas. Plotinus adoleſcentibus eas tradendas ſcribit, ut mentem ſenſuum uinculis paulatim ſoluant. Sed & λογικὴ cum ſcientiis inſeritur; ita ad illas tranſmigrat, ut earum nomen penitus induat. Vt ſi Phyſicæ adhibeatur, ſcientia naturalis erit, quæ nihil aliud, quam Logicæ pars ἀναλυτικὴ, ad contemplationem rerum naturalium admota. Cum uerò præcepta ac regulas methodi docet, commune eſt ſcientiarum inſtrumentum. Veluti cubitus cum eam partem corporis, quam metimur, cubitum dicimus, pars eſt; cum uerò cubitum per ſe intuemur, inſtrumentum. Itaque ſi cum materia capimus, pars eius, quod metimur; ſi uerò ſine materia, inſtrumentum. Ita Logica ſi non admixta materiæ, regula & organon, rebus uerò addita, partem intelligimus. Quare & hic non erit ſcientia, ſed quædam ad illam uia. Theologia ſimplices formas & ab omni concretione materiæ ſegregatas contemplatur. Mathematicæ uerò diſciplinæ à rebus corporeis ad ſimplicium conſiderationem mentem deducunt. Vt enim è tenebris protracti, ſi ſtatim in ſolis globum rectos oculos defigant, cœcutiunt, nec ſine lacrumis eum intuentur, niſi tractim adſueuerint, ut conſuetudine luminis tenuioris firmata acies maiorem ſplendorem ſuſtinere queat: ita qui relictis rebus materiæ annexis, diuinarum contemplationem adgrediuntur, mathematicis diſciplinis ſocietatem animi & corporis diſſoluant neceſſe eſt, ut ab iis, quæ ſenſu percipiuntur, πρὸς τὰ νοητὰ tranſeant. ὄμμα γὰρ, inquit Nicomachus uerbis Platonis, τῆς ψυχῆς ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων ἀποτυφλού-

μένον καὶ κατορυττόμενον, διὰ τούτων μόνων ἀναζωπυρεῖται καὶ ἀνεγείρεται. κρεῖττον ὂν σωθῆναι, μυρίων σωματικῶν ὀμμάτων. μόνῳ γὰρ αὐτῷ ἡ περὶ τοῦ παντὸς ἀλήθεια ὁρᾶται. Ideo rectè & eleganter appellat istas disciplinas κλίμακας καὶ γεφύρας, quibus ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἐπὶ τὰ νοητὰ transcendimus. Δῆλον γὰρ, ait, ὅτι κλίμαξί τισι καὶ γεφύραις ἔοικε ταῦτα τὰ μαθήματα διαβιβάζοντα τὴν διάνοιαν ἡμῶν ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν καὶ δοξαστῶν ἐπὶ τὰ νοητὰ καὶ ἐπιστημονικά. καὶ ἀπὸ τῶν συντρόφων ἡμῖν καὶ ἐκ βρεφῶν ὄντων συνήθων ὑλικῶν καὶ σωματικῶν ἐπὶ τὰ ἀσυνήθη τε καὶ ἀπρόσφυλα πρὸς τὰς αἰσθήσεις. Plato, ut Alcinous collegit: Μαθηματικὴ θεωρία animum acuit καὶ πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ὄντων ἀκρίβειαν παρέχει. Arithmetica τῆς περὶ τὰ αἰσθητὰ πλάνης καὶ ἀγνοίας ἀπαλλάττει ἡμᾶς, συνεργοῦν πρὸς τὴν τῆς οὐσίας γνῶσιν. Geometria quoque aptissima πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ γνῶσιν, si quis illã attigerit non πράξεως ἕνεκεν, ἀλλὰ ἐπὶ τὸ ὂν ἀεὶ ἀνιέναι. Astronomia quâ cœlestia contemplamur, ἐξ ὧν κατά τινα οἰκείαν ὁδὸν καὶ τὸν ἁπάντων δημιουργὸν ζητήσομεν. Sed ut Astronomia ad illa nos excitat, quæ sola mente capimus, ita Musica ἀπὸ τῶν ἀκουστῶν ἐπὶ τὰ αὐτῷ τῷ νῷ θεωρούμενα ducit. Δεῖ γὰρ ὀξέως ἀπὸ τῶν ὁρατῶν καὶ ἀπὸ τῶν ἀκουστῶν μεταβαίνειν ἐπ' ἐκεῖνα, ἅ ἐστιν ἰδεῖν μόνῳ τῷ τῆς ψυχῆς λογισμῷ. ἔστι γὰρ ἡ τῶν μαθημάτων ἐπίσκεψις ὡς ἂν προοίμιόν τι πρὸς τὴν τῶν ὄντων θεωρίαν. Inde Clemens Alexandrinus Stromat. lib. I. ex uerbis Platonis: ὥστ' οὐδ' αὐτὸς (Πλάτων) τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν συντελεῖν πρὸς τἀγαθὸν δίδωσιν, συνεργεῖν δὲ πρὸς τὸ διεγείρεσθαι καὶ συγγυμνάζειν πρὸς τὰ νοητὰ τὴν ψυχήν. Quæ sententia est Philonis lib. περὶ γιγάντων, ubi ait: θεοῦ δὲ ἄνθρωποι ἱερεῖς, τὸ αἰσθητὸν πᾶν ὑπερκύψαντες εἰς τὸν νοητὸν κόσμον μετανέστησαν, κἀκεῖθι ᾤκησαν ἐγγραφέντες ἀφθάρτων ἀσωμάτων ἰδεῶν πολιτείᾳ. Sed uide Platonis Epinomin, & VII. de Republ. ubi multis ostendit has disciplinas προσαναγκάζειν αὐτῇ τῇ νοήσει χρῆσθαι τὴν ψυχὴν ἐπ' αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἀπεργαστικὰς φιλοσόφου διανοίας πρὸς τὸ ἄνω σχεῖν. Admiranda enim in illis pulcritudo, exactissimus ordo ac firma demonstrationum certitudo. In Timæo: Mathematica animum exercere in abstractionibus, & quædã esse rudimenta ad

ta ad

ta ad primã Philosophiam. Proclus comment. in Euclid. lib. I. Opus & officium Mathematicæ cognitionem nobis insitam mouere, excitare intelligentiam, purgare cogitationẽ, demere obliuionem & ignorantiã, quæ ab ipso ortu nobis adhæret. Planè ad Dei similitudinem, qui cuncta diuinis rationibus complet, animas sopore liberat, & inquisitione ad seipsas conuertit. Hanc sententiam omnes Platonici sequuntur, qui Mathematicas disciplinas adscensum ad diuina præparare adfirmant. Synesius Epist. ad Orum: Ἀστρονομίαν uocat προσεχὲς προθμεῖον τῆς ἀπορρήτου θεολογίας, eiq; tribuit ὑπηρέτας γεωμετρίαν καὶ ἀριθμητικήν, ἀσφαλῆ τῆς ἀληθείας κανόνα. Vide Ptolem. μαθηματικῆς συντάξεως lib. I. Porro cum uniuersi ratio ab æternâ mente ad numerũ et harmoniã composita, nihilq; τῶν ὄντων συμμετρίας ἄπερ καὶ ἀναλογίας ἐστίν, Physica exactã concinnitatem τῆς τῶν ὄντων ἀναλογίας, καὶ συμφωνίας ex Mathematicis concipit: ex quibus & συμμετρίαν atq; æqualitatẽ, quâ corpora simplicia & elementa inter se concatenata; omniaq; adeò μετεωρολογικά, corporum cœlestiũ motus, periodos & spatia cognoscit. Neque enim ex solis principiis Physicis intelligere licet, cur gemini soles & uirgæ per nubes extensæ appareant, quæ caussa Irides excitet, cur coronæ circa stellas conspiciantur. Ad hæc inuestiganda Aristoteles Optices auxiliũ petiit, ejusq; ope deprehendit, binos soles conspici, cum radii oculo proliquati reflectuntur, coronã, cum illisi resultant ad uisum, Irides utroque modo fieri. Ita cum in Cometæ naturam inquirit, Optice docet eam nõ tam incendiũ exhalationũ, quæ in supremâ aëris regione collectæ et conglobatæ, sed lucidã pyramida concursu radiorũ solarium natã, qui perspicui corporis occursũ ad perpendicularẽ sese illidunt. Et quia Mathematicæ disciplinæ præter Arithmeticam & Geometriã maximè circa res naturales occupantur, magis Physicæ appellatæ sunt. Considerant enim ea, quæ pendent à materiâ sensibus perceptâ, unde & principia nonnulla cum Physicâ communia sumunt.

 Sed

Sed materiam rebus annexam contemplatur demonſtratione mathematicâ. Mathematicæ igitur ſimpliciter, Phyſicæ autem, quia res Mathematicas materiæ coniunctas ſpectant. Sanè in multis cognatis uerſantur Phyſica & Mathematica. Ariſtoteles I. Phyſ. Doctrina de animâ mathematica & phyſica, ut idem Ariſtoteles, & Themiſtius initio in eius Phyſ. docet, qui in I. Analyt. poſt. cap. XXVI ſcribit: *eum qui non attigerit diſciplinas mathematicas, ne ueſtibulum quidem Philoſophiæ naturalis ingreſſum.* Vide Ptolemæum μαθηματικῆς συντάξεως lib. I. Speuſippus à ſcholâ ſuâ excludebat Muſicæ, Geometriæ aut Aſtronomiæ imperitum. Appellabat enim Mathematicas diſciplinas τῆς φιλοσοφίας λαβάς. Et Plato Epinomide: εἰ δέ τις ἄλλως (ſine diſciplinis Mathematicis) μεταχειρίζεται φιλοσοφίαν, τύχην δεῖ καλεῖν συνεργόν. οὐ γὰρ ἄνευ τούτων ἡ ὁδός ποτε, ἀλλὰ οὗτος ὁ τρόπος. Hinc ergo Nicomachus: οὐκ ἄρα τούτων (μαθηματικῶν) ἄνευ, δυνατὸν ἀκριβῶσαι τὰ τοῦ ὄντος εἴδη. οὐδ᾽ ἄρα τὴν ἐν τοῖς οὖσιν ἀλήθειαν εὑρεῖν, ἧς ἐπιστήμη σοφία. Deinde ſi Philoſophia ὄρεξις καὶ μεταδίωξις τῆς σοφίας, quæ τῆς ἀληθείας γνῶσις, uerum utique quærit. Neceſſe eſt igitur ſtatuere principia, & ea diſcernendi certos modos. Logica autem promittit contemplationem illorum, per quæ iudicare & demonſtrare poſſumus. Philoſophiæ ergo confert, & per uniuerſas eius partes ſe exerit, adeò ut ἀναλυτικὴ nihil proprii habeat; ſed per ſcientiarum ſubiecta euagata, commune illarum inſtrumentum. Ariſtoteles lib. I. Top. cap. II. Dialecticam conferre ait πρὸς τὰς κατὰ φιλοσοφίαν ἐπιστήμας, ὅτι δυνάμενοι πρὸς ἀμφότερα διαπορῆσαι, ῥᾷον ἐν ἑκάστοις κατοψόμεθα τἀληθές τε καὶ τὸ ψεῦδος. Iamblichus ad Sopatrum de Dialecticâ: προγυμνασίαν γὰρ καὶ πρὸς τὰς κατὰ φιλοσοφίαν ἐπιστήμας θαυμασίας οἵας μεθόδους παρεχόμενον. εἰ γὰρ δεῖ καὶ τὰ περὶ τούτων ἐννοεῖν, οὐκ ἔστιν οὐδὲν μόριον φιλοσοφίας, ἄνευ τοῦ κατὰ διαλεκτικὴν λόγου παραγιγνόμενον. ἀλλὰ καὶ εἴ τι φυσικὸν δόγμα

αὐδιερίσκομεν, λογικῶς αὐτὸ βεβαιούμεθα. καὶ ἔστι περὶ τούτων σκεπτόμενος λόγος διαλεκτικός ἐστιν ὁ συγκατασκευάσας. Hinc illa ueteris Philoſophiæ diuiſio in Phyſicam, Ethicam, Dialecticam. τὸ φυσικὸν μέρος, τὸ περὶ κόσμου. ἠθικὸν δὲ, τὸ περὶ βίου. διαλεκτικὸν, τὸ ἀμφοτέρων τοὺς λόγους πρεσβεῦον. quaſi reliquæ Philoſophiæ partes Dialecticâ, uelut ſpiritu continerentur. Poſidonius Philoſophiam animali ſimilem aiebat; ſanguini & carni Phyſicen, oſsibus & neruis Logicam, animæ Ethicen. Diogenes Laërt. in Zenone: εἰκάζουσι τὴν φιλοσοφίαν ἀγρῷ παμφόρῳ. τὸν μὲν περιβεβλημένον φραγμὸν, τὸ λογικόν. τὸν δὲ καρπὸν, τὸ ἠθικόν. τὴν δὲ γῆν ἢ τὰ δένδρα, τὸ φυσικόν. Quod ita expreſsit Philo Iudæus περὶ γεωργίας: *Antiqui Philoſophiam triplicem agro aſsimilarunt; partem eius Phyſicam arboribus & plantis, Ethicam fructibus, quorum cauſſa ſunt plantæ, Logicam ſepi. Nam ut circumiectus murus fructus plantasq; in agro ſeruat, ingredi & irrumpere uolentes arcet: ſimili modo Logica firmiſsimum munimentum Ethicæ & Phyſicæ. Cum enim duplices & ambiguas dictiones explicat, & ſophiſmata diſſoluit,* καὶ τὴν εὐπαράγωγον ἀπάτην μέγιστον ψυχῆς δέλεαρ ἀναιρῇ, διὰ λόγων ἐμφανεστάτων καὶ ἀποδείξεων ἀνενδοιάστων, ὥσπερ κηρὸν λελειασμένον τὸν νοῦν ἀπεργάζεται ἕτοιμον δέχεσθαι τοὺς τε φυσιολογίας καὶ ἠθοποιίας χαρακτῆρας. Cicero I. de Legibus: *Atq; hæc omnia quaſi ſepimento aliquo uallabit differendi ratione, ueri & falſi iudicio, ſcientia & arte quadam intelligendi, quid quamq; rem ſequatur, & quid ſit cuique contrarium.* Philoſophiæ practicæ finis τὸ ἀγαθόν. Illud aut proprium aut familiæ, aut reipublicæ. inde hæc Philoſophiæ pars: ἠθικὴ, οἰκονομικὴ καὶ πολιτική. Etenim uniuerſa non tantùm harmoniâ, & συμμετρίᾳ conſtant, ἀλλ᾽ οὐδέ τι τῶν γινομένων, μὴ μετὰ συμμετρίας τῆς προσηκούσης, καὶ ἀναλογίας γινόμενον, καλῶς ἂν ποτε γένοιτο. κἂν τεχνητὸν εἴη, κἂν φυσικὸν, κἂν αἰσθητὸν ἢ ληπτόν, κἂν περὶ μόνην νόησιν θεωρούμενον. Mathematice autem docet concinnum ordinem rerum, & harmoniam præſcribit,

quam in actione seruare oportet; cui nihil conuenientius quam ordo & rerum consensus, qui continuationem & æternitatem conseruat. Nam inordinata suâ ipsius confusione euertuntur, & uelut intestino dissidio labefactata concidunt. Et sanè haud temerè antiqui teneros adolescentum animos his artibus componi uoluerunt, ut à primis annis æqualitati, in qua uirtus, assuescerent. Aristoteles lib. II. Ethic. ad Nicomachum, ubi docet uirtutem μεσότητα, duplex μέσον ait: Arithmeticum & Geometricum. Arithmeticum, quod æqualiter ab utroque extremo distat, & quantitate spectatur. Senarius medius inter duo & decem. Nam ut sex excedunt duo in quatuor, ita superantur à decem in quatuor. Geometricum medium, in quo consideratur æqualitas non ratione quantitatis, sed proportionis. Vt sex medium inter quatuor & nouem ratione proportionis. Excedit enim in duobus, & superatur in tribus. Non excedit igitur, aut deficit quantitate, sed proportione. Nam ut senarius continet totum quatuor & dimidium, ita nouenarius continet totum sex & dimidium. Ita excedit & deficit proportione sesquialterâ. Medium Geometricum uirtutis obiectum. Lib. V. multis disputat τὸ δίκαιον ἀνάλογον. τὸ δὲ ἄδικον, τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογον, & cap. VI. τὸ ἐν διανομῇ δίκαιον, ἀνάλογον, eiusque ἀναλογίαν geometricam & disiunctam. Cap. VII. τὸ ἐν τοῖς συναλλάγμασι δίκαιον, ἴσον τι, καὶ τὸ ἄδικον, ἄνισον. ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν ἀναλογίαν γεωμετρικὴν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀριθμητικήν. Sed tota Aristotelis de iusto disputatio, & quæ in eam ueteres interpretes commentati, abundè ostendunt, nihil in uitâ ritè fieri aut administrari posse, nisi seruata ἀναλογία. inde Callicles apud Platonem in Gorgiâ reprehensus, quòd negligens Geometriæ nullam æqualitatem obseruaret. Philo περὶ τῆς εἰς τὰ προπαιδεύματα συνόδου: γεωμετρία δὲ ἰσότητος καὶ ἀναλογίας αὐτὰ βαλλομένη τὰ σπέρματα εἰς ψυχὴν φιλομαθῆ, γλαφυρότητος συνεχοῦς

θεωρί-

γεωργίαις, δικαιοσύνης ζῆλον ἐμποιήσει. Ethicor. ad Nicomach. lib. IIX. cap. IIX. amicitias ἐν ἰσότητι. &, ἀνάλογον ἐν ἁπάσαις ταῖς καθ' ὑπεροχὴν οὔσαις φιλίαις, Cap. IX. Proportionem in iusto & amicitiâ diuerso modo. Nam potior æqualitas iusti, similitudo rationis siue Geometrica, in quâ spectatur dignitas. Secunda uerò quantitatis siue Arithmetica. At in amicitiâ prior quantitatis æqualitas, in qua mutua beneuolentia & æqua commutatio. Posterior uerò æqualitas Geometrica, quæ in amicitiâ καθ' ὑπεροχὴν, siue inter inæquales superiores & inferiores, quæ dissolueretur nisi intercederet æqualitas ex similitudine rationis. Plato in Philebo: Omnes artes Arithmetices auxilio uti scribit, nihilque fieri sine μετρητικῇ καὶ στατικῇ. De uario & multiplici usu Logistices in commerciis, aliisque negotiis scribit Aristoteles VII. Politic. Vnde & Phœnices inuenisse Arithmeticen existimant, quòd primi omnium frequentia mercimonia exercuerunt. Nicomachus ex Platone Arithmeticam utilem πρὸς λογισμοὺς, καὶ διανομὰς, καὶ συνεισφορὰς, καὶ ἀμείψεις, καὶ κοινωνίας. Huius ope deprehendit Archimedes fraudem artificis, qui Hieroni Syracusano coronam auream Ioui dedicandam confecerat, & argentum operi immiscuerat. Narrat enim Vitruuius de architectura lib. IX. duas Archimedem fecisse *massas æquo pondere, quo corona fuerat, unam ex auro, alteram ex argento. Deinde uas amplum impleuit aquâ, in quo demisit argenteam massam, cuius quanta magnitudo in uase depressa est, tantum aquæ effluxit: ita exemtâ massâ, quantò minus factum fuerat refudit, ut eodem modo æquaretur, & ex eo inuenit, quantum ad certum pondus argenti, certa aquæ mensura responderet. Hoc expertus auream massam similiter pleno uase demisit, & eâ exemtâ eâdem ratione mensurâ additâ, inuenit ex aqua non tantum defluxisse, sed tantum minus, quantum minus magno corpore eodem pondere auri massa esset, quam argenti. Postea repleto uase, in eâdem aquâ ipsâ coronâ demissâ inuenit*

uenit plus aquæ desluxisse in coronam, quam in auream massam, & ita ex eo quod plus defluxerat aquæ in coronâ, quam in massâ, deprehendit argenti mixtionē. Nempe si à massâ argenteâ effluxerunt extra uas aquæ unciæ XX. ab auro XIV. à coronâ XVI. duæ portiones argenti, quatuor auri. Nam XVI. unciæ excedunt XIV. duabus, & superantur à XX. quatuor. Sine Logisticâ *οἰκονομικὴ* rectè institui aut administrari non potest; cui & Astrologia plurimum confert, inprimis eâ parte, quâ *προγνωστικὴ*, quæ agriculturam & artem nauticam regit. Nicomachus ex Platone: *σφαιρικὴ δὲ καὶ ἀστρονομία, πρὸς γεωργίας τε καὶ ναυτιλίαν, καὶ τὰς ἄλλας καταρχὰς τῶν πράξεων εὐκαιρίας.* Quó pertinet Thaletis *ναυτικὴ ἀστρολογία.* Varronis Ephemeris naualis. Metonis annus, Metrodori, Eudoxi, Dosithei & aliorum tabulæ. Scribit enim Theo Scholiastes Arati, Astrologos diligenti obseruatione ortus & occasus siderum notasse, & ex iis ostendisse temporum initia, quique dies placidi & sereni, qui pluuii & turbidi futuri essent; easque obseruationes tabulis inscriptas ad communem omnium usum publicasse. Eadem Cæsarem in Calendario notasse memoriæ proditum. Obseruabant autem potissimum Vergilias, Orionem, Caniculam & Arcturum. Horum enim siderum ortus & occasus uarias aëris mutationes inducere experientia docuit. Ideo & *κατ᾽ ἐξοχὴν ἄστρα* antiquis, ubi de hac diuinatione loquuntur. Hippocrat. Epidem. & lib. de aëre, aquis & locis. Aristot. de historiâ animalium lib. IIX. cap. XV. Ita Democritus, ut Plinius lib. XIIX. scribit, siue ut Cicero & alii, Thales *præuisâ olei caritate ex futuro uergiliarum ortu, magnâ tum utilitate propter spem oliuæ, coëmit in toto tractu omne oleum. Atque ut apparuit caussa & ingens diuitiarum cursus, restituit mercedem dominorum pœnitentiæ, contentus ita probasse opes sibi in facili.* Cur uerò ex uergiliarum ortu de oleis diuinabant, idem Plinius docet lib. XVII. cap. II. *Circa uergilias*

gilias pluere inimicissimum uiti & oleæ, quoniam tunc coitus est earum. hoc est illud quatriduum oleis decretorium. At ille uergiliarum ortus non est heliacus, ut existimant interpretes, sed cosmicus. Nam si Floralia instituta, ut omnia benè deflorescerent, iisque dicatus dies, quo Sol quartam decimam Tauri partem obtinet, quo tempore uergiliæ cum sole oriuntur, primi dies Maii oleis decretorii. Oeconomica Mechanicæ etiam auxilio frequenter utitur. hæc uerò totius Mathematicæ partes agnoscit. Musica ἡδονὴν τῇ αἰσθήσει, ἁρμονίαν δὲ τῇ φύσει, μακαριότητι δὲ τῇ νοήσει χαριζομένη, *siue in uoce, siue in animi & corporis motu*, ut Censorinus de die natali ex Aristoxeno & Theophrasto scribit, *multũ obtinet diuinitatis, & animis permouendis idonea.* Intercedit enim nobis quædam cognatio cum harmoniâ & numeris. idcirco & plurimi sapientum asseruerunt, animum harmoniam esse, aut ex harmoniâ compositum. συγγένεια ἔοικε, inquit Aristoteles IIX. de Republ. ταῖς ἁρμονίαις, καὶ τοῖς ῥυθμοῖς. διὸ πολλοί φασι τῶν σοφῶν, οἱ μὲν, ἁρμονίαν εἶναι τὴν ψυχὴν, οἱ δὲ ἔχειν ἁρμονίαν. Quare manifestum est τὴν μουσικὴν παρασκευάζειν τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος. ποιεῖ γὰρ τὰς ψυχὰς ἐνθουσιαστικάς. ὁ δὲ ἐνθουσιασμὸς τοῦ περὶ τὴν ψυχὴν ἤθους πάθος ἐστί. Mores igitur format & componit, animumq; diuino afflatu concitat, aut efferatũ ad tranquillitatẽ reuocat. Aristot. IIX. Politic. cap. V. Basil. πρὸς τοὺς νέους. Pythagoras in componendis suorũ animis utebatur Musica, tanquam καθάρσει καὶ ἰατρείᾳ. Iamblichus uitâ Pythagoræ cap. XXV. Quis uerò Musicæ usus in Politicâ, & quatenus ea Politico discenda multis tradit Proclus in Platonis Politian. Quanta eius uis in flectendis adfectibus, quamque uarius & multiplex in ciuilibus negotiis usus docet Quinctilianus lib. I. cap. XVII. Corporis nostri constitutionem eiusdem ductu cognoscimus, uenarum momenta & pulsus motus interuallis captantes. Nicomachus Gerasinus ex Platone, Geometri-

 am con-

am conferre πρὸς στρατοπεδείας, πολέων τε καὶ ἱερῶν συγκλήσεις καὶ γεωμετρίας. Sanè ars militaris, & præſertim eius pars τακτικὴ, plurimis mathematicis ſubſidiis utitur. Cum enim legiones & numeros recenſet, Logiſtica eſt, cum exiguas copias in orbem cogit, aut maximam multitudinem in πεντάγωνον aut πολύγωνον diſponit, Geometria. At caſtra metari, terrarum ſpacia colligere & diuidere, Geodæſiæ opus eſt. Noua machinarum ingenia commentari, Mechanicæ; tales illæ Archimedeæ machinæ, quarum uim Marcellus in Syracuſanâ oppugnatione expertus eſt. Ita & bellica inſtrumenta, urbiumque propugnacula, quibus hoſtiles impetus propulſamus, eiuſdem beneficio debemus. Immenſa pondera mouere & leuare Mechanicæ; cuius quidem tanta uis eſt, ut cum Hiero nauim extruxiſſet, quam ingens Syracuſarum populus loco mouere non poſſet, Archimedes auxilio artis effecit, ut eam ſolus Hiero ſubduceret, quod memorabilem hanc uocem ab illo expreſsit: ἀπὸ ταύτης ἡμέρας, περὶ παντὸς Ἀρχιμήδει λέγοντι πιστευτέον. Ipſeque Archimedes fretus ſuâ arte gloriari auſus eſt, ſi alteram terram, cui inſiſteret haberet, hanc noſtram quam incolæ premimus, ad eam ſe transferre poſſe. Verè ergo ſcribit Polybius ducem exercitus Geometriæ & Aſtronomiæ peritum eſſe debere. Inutilis enim omnis in oppugnandis urbibus conatus, niſi proportio ubique ſeruetur. Aſtronomiæ peritia effecit, ut Dionis Syracuſani conatus ad demoliendam Dionyſii tyrannidem lunæ labores minimè euerterent; quibus confuſus Nicias, Athenienſium exercitum in Sicilia perdidit. L. Paulus Æmylius, cum pararet confligere cum Perſe Macedone, deficientis Lunæ cauſſas per Sulpitium militibus aperuit, quo facilè obtinuit, ne eorum animi, uelut prodigio territi, conciderent: quod & Pericles ſimili exitu in Athenienſium exercitu fecit. Quanquam hæc apud ſolos imperitos

τιτos locum habent. Hinc tamen Homerus Iliad. σ. fingit Achillis clypeo insculptã fuisse effigiem cœli,terræ,maris, solisque & lunæ. Et sanè cur σελήνην πλήθουσαν effictam fuisse scribat,ratio in procliui,quod plena luna tempestates ciet, & *maritimos æstus maximos*, ut Cæsar I. de bello Gallico, *in Oceano efficere consueuit*. Pleiades uerò, Hyades & Orionem,quod hæc sidera tempestatibus mouendis & mutando aëri efficacia. Ab eadem caussa Cæsar apud Lucanum:

—media inter prælia semper
Stellarum cœliq; plagis, superisq; uacaui.

Adde quod Politicen iuuent in exacto ponderum examine, sine quo commercia exerceri non possunt, nec æqualitas inter homines seruari. Itinerum spacia terrâ marique Geometria collêgit, cuius obseruationis incredibilis usus, & tam latè patens,ut enarrandi eum conatus omnis sit irritus. Eadem finium controuersias dirimit, unicuique suum adsignat, fines possessionum tuetur,& in alluuione normam præministrat, cuius directione singulis legitimo modo suum cedit. hinc l. 2. C. de maleficis: *Artem Geometriæ discere atq; exercere publicè interest*. Ab hoc Geometriæ munere inuentum eius cœpisse existimant. Cultam enim inprimis Ægyptiis scribunt,ut singulis suarum possessionũ termini restituerentur, quos Nili inundatio demolita erat. Admiranda prorsus & diuina Astronomia, subiecti nobilitate cunctis prior, apta & necessaria omnibus,in quibus ulla temporis ratio. Quà cœli motus supra mille annos & futuros & præteritos prodere, corporum cœlestium congressus, oppositiones, labores, & quicquid singula secula adspectura sunt, præsagâ cognitione præcipere possumus. Hinc imperiorum mutationes, ortus eorum & interitus præfiniti,& anni,quos κλιμακτηρικοὺς uocant,excidio regnorum destinati, fatalesque illorum termini, quorum tempora Plato numeris peruestigabat. Ne di-

cam idoneam ad animos mitigandos & iuris ſeruituti adſtringendos. Hæc enim cœleſtium contemplatio ad noſtri ipſius familiaritatem nos deducit. Nam cum intuemur immenſam hanc molem, quæ circum ſupraque complexu nos tegit,& in eâ ſpecioſa ſiderum corpora inordinatâ ſerie, perpetuo & indefeſſo ambitu certos curſus ſuos emetiri, initâ comparatione, tenuitatis noſtræ rationem colligimus; ſimulque ſuboritur æternitatis opinio, admiratio diuinorum, ipſaque adeò religio & numinis formido, cui tranquillitatem & pacem imperia debent. Hæc enim illa eſt, quæ ferocia & immitia pectora frangit ac domat, & ſeruituti legum ſubiugata intra obedientiæ gyros continet. deinde cum ſpectamus totam hanc, ut ita loquar, cœleſtem rempublicam, & in eâ ſingulorum quaſi quædam officia diſpoſita ad ſummi rectoris obſequium, æquabili & certo motu omnia circumuolui, nec à præfinitâ ſpacii metâ uel leuiſsimo flexu diſcedere, continuò mente concipimus ordinem rerum, qui æternitatem fouet ac conſeruat, eumque imitari & effingere pari modo æquum cenſemus. Præclarè Ptolemæus Μαθηματικῆς συντάξεως lib. I. Mathematicam & cœleſtium contemplationem plurimùm prodeſſe πρὸς τὴν κατὰ τὰς πράξεις καὶ τὸ ἦθος καλοκαγαθίαν, dum oſtendit περὶ τὰ θεῖα ὁμοιότητα, καὶ εὐταξίαν, καὶ συμμετρίαν, καὶ ἀτυφίαν, & amorem imitandæ diuinæ pulcritudinis excitat, animumque ad actiones recto ordine perficiendas ſtimulat. Nullam denique Philoſophiæ partem ſine auxilio Dialectices munere ſuo fungi poſſe ex Ariſtotele & aliis conſtat. Quam arta uerò Rhetoricæ & Dialecticæ cognatio ex eodem Ariſtotele patet. Rhetoricæ autem partes uarias & frequentes in regendâ multitudine Ariſtoteles & Cicero, aliique dicendi magiſtri uberrimè docent.

CAP.

CAPVT XXVI.

Ἀρχιτεκτονικὴ & princeps Philoſophia, artium mater, eaſdem complexu ſuo continet. Ad eam κλιμακιδὸν adſcendendum. Qui gradus diſciplinarum Seneca & Theologis Chriſtianis. μέση παιδεία. τὰ θύραθεν καὶ ἔξωθεν μαθήματα. *ratio eius appellationis tradita. Seneca explicatus.* κάθαρσις *Pythagoræa & Platonica in* προπαρασκευῇ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν. περὶ παιδείας Ἀριστοτέλους. ἀπαιδευσία. ἡ λογικὴ, καθαρτικὴ τῆς ψυχῆς. Μαιευτικὴ Σωκράτους. *Socratis* τέχνη τῶν λόγων. *Socrates* διαλεκτικός. κριτικὴ καὶ Σωκρατικὴ ἐπιστήμη.

Ere ergo ἀρχιτεκτονικὴ ἡ φιλοσοφία, princeps & regina, ut Syneſius in Dione appellat, omnes artes tanquam ſatellites complectitur, & uniuerſali uinculo conſtringit. Nam ut omnia ex uno uniuerſi principio orta, à ſe inuicem diſcedunt ſecundùm aptam ſingulis ſeparationem, & rurſus effectu principis cauſſæ, quæ omni ſubſtantiæ, ut Plato in Philebo, dux & auctor unionis, communicationem ad totius mundi perfectam conſtitutionem amant: ita omnes artes à Philoſophiâ ortæ & propagatæ, ut multis docet Philo lib. περὶ τῆς εἰς τὰ προπαιδεύματα συνόδου, ſingulæ

singulæ in se discedunt, muneribusque suis funguntur, à Philosophiâ, uelut principe caussâ, ad mutuam communionem alligatæ, quæ illas complexu suo reuinctas continet, instar lapidis ἡρακλεώτιδος, ut est apud Platonem in Ione, cuius contactu attriti annuli ui quâdam attrahendi & sese mutuo alligandi possent. Itaque ut Timæus architectonicas rationes, quibus Dii res genitas constringunt, uincula appellabat, & quemadmodum Homerus unionem illam mysticam, uim coniungentem, totiusque uniuersi inseparabilem connexum per Saturni uincula, ut Platonici philosophantur, innuebat, qui scilicet omnium Deorum pater, à quo origo & caussa ac rerum copulatio: ita Philosophiam apposite omnium artium uinculum dixeris, à quâ earum ortus & coniunctio pendet. Vnde & Ciceroni: *mater omnium bonarum artium*, & Aristoteli ἐπιστήμη ἐπιστημῶν. Nam aliæ artes περὶ μερικά τινα τῶν ὄντων uersantur, hæc uerò περὶ τὰ ἁπλῶς ὄντα, & simul omnium ὑποκείμενα παρέχειν θεωρᾷ, καὶ ταῦτα ζητεῖ καὶ ἀποδείκνυσι. Sed ut rectè Hierocles Pythagoræus: τὰ δὲ μικρὰ πρὸ τῶν μεγάλων ἐστὶν ἐν τάξει τοῖς ἀνιοῦσι. Ita nec Philosophia de plano adiri potest, per gradus ad illam enitendum est, & quod Synesius in Dione, ὁδὸν προσαναβιάζεσθαι, καὶ κλιμακηδὸν ἀνιέναι. Ardua & excelsa non petimus aditu expedito. Petronius initio Satyrici, ubi de corruptâ eloquentiâ, *parentes obiurgatione dignos censet, quod non paterentur laborum gradus fieri, ut studiosi iuuenes lectione seuera mitigarentur, ut sapientiæ præceptis animos componerent, ut uerba atroci stilo effoderent.* Augustinus de ordine lib. II. *Hinc se illa ratio ad rerum diuinarum contemplationem rapere noluit. Sed ne de alto caderet, quæsiuit gradus, atque ipsa sibi uiam per suas possessiones molita est.* Ita in ipsis artibus certi gradus. Clemens Stromat. I. καθάπερ καὶ ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος βαθμὸς τοῦ εἰς τὸ ὑπερῷον ἀνιόντι, καὶ ὁ γραμματιστὴς τοῦ φιλοσοφήσοντι. Plinius lib. XXXV. cap. X. *Huius auctoritate effectum est,*

ut pueri diagraphicen docerentur, reciperetúrque ars ea in primum gradum liberalium. Galenus Aſtronomiam & Architectonicam, uelut gradibus, Arithmetica & Geometriâ niti. Vitruuius lib. I. *Qui ab ætate pueril his gradibus diſciplinarum ſcandendo, ſcientia plurium literarum & artium nutriti.* Vt igitur infectores lanam macerare, recoquere & ſufficere quibuſdam medicamentis ſolent, ut manſurum firmumque colorem bibat: ita animum præparari & ante imbui oportet προπαιδεία, ut deinde Philoſophia uelut in hoſpitia iam parata, conducta & blanda humanitate conciliata immigret & obhæreat. Sunt enim προπαιδεύματα προσυφαί τινες, ut Theano Pythagoræa appellat, καὶ προέτυπα Philoſophiæ & grauiorum diſciplinarum. Nam ut prudentes agricolæ teneras plantas, & recenter grano ortas tegere & fulcire ſolent, ne hybernus afflatus eas corrumpat: mox ubi altius radices emiſerunt, frondes inualuere, & de frutice arbuſcula læta propagine nata, nihil ulterius profutura fulcimenta ſubducunt, & iniuriæ cœli haud temerè credunt: ita animus rudis & informis literis primiſque diſciplinis erudiendus, ut Philoſophiæ pondus tutò ſuſtinere queat. Si enim uerum eſt, quod Ariſtoteles narrat, gentibus quibuſdam in uſu fuiſſe, adhibere ὄργανά τινα μηχανικά, ut ipſe appellat, quæ teneros infantum artus coërcerent, ne in praua deflecterentur, ſed concinna uſquequaque illorum forma nihil fœdum adſpectu aut diſtortum præferret; quantò ſatius animum tenerum optimarum artium cultu imbuere, ut nullo ignorantiæ uitio deformis, Philoſophiam ſuſcipiat. Ideoque antiqui certos doctrinæ gradus, quibus ad illam transcendimus, conſtituerunt. Seneca tres diſciplinarum gradus facit: Artes liberales, Philoſophiam & Sapientiam. Epiſt. XXCIIX. *Quemadmodum prima illa litteratura, per quam pueris prima elementa traduntur, non docet liberales artes, ſed*

mox

mox percipiendis locum parat. Sic liberales artes non perducunt animum ad uirtutem, sed expediunt. Epist. XXCIX. *Sapientia perfectum bonum est mentis humanæ. Philosophia sapientiæ amor est & affectatio. Hæc ostendit, quò illa peruenit. Sapientia Philosophiæ effectus & præmium.* Ita Philo περὶ τῆς εἰς τὰ προπαιδεύματα συνόδου: καὶ ὥσπερ ἐγκύκλια συμβάλλεται πρὸς φιλοσοφίας ἀνάληψιν, οὕτω καὶ φιλοσοφία πρὸς σοφίας κτῆσιν. ἔστι γὰρ φιλοσοφία ἐπιτήδευσις σοφίας, σοφία δὲ ἐπιστήμη θείων καὶ ἀνθρωπίνων, καὶ τῶν τούτων αἰτίων. Ita passim eodem libro τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν appellat ἐγγυᾶ θεραπαινίδα τῆς φρονήσεως, eamque ait προξενεῖν καὶ νυμφοστολεῖν. & postquam definiit omnes artes liberales, τούτοις οὖν, ait, ἐνομιλῆσαι καὶ ἐμπροσμελετῆσαι λυσιτελές· ἴσως γὰρ διὰ τῶν ὑπηκόων ταῖς βασιλίσιν ἀρεταῖς γνωρισθησόμεθα. *Corpus nostrum non uti solidis cibis, nisi prius innutritum sit* ἀποικίλοις καὶ γαλακτώδεσι τροφαῖς: *ita animi puerilis cibi* τὰ ἐγκύκλια, *uirorum* αἱ ἀρεταί. Vnde idem Philo: ἐγκυκλίων ἐπιστημῶν μέσην παιδείαν. Nempe prima παιδεία, quâ prima elementa pueris traduntur, apta primæ ætati. Μέση παιδεία, τὰ ἐγκύκλια, mediæ ætati adolescentum conueniens. initio eiusdem libri: θεραπαινὶς δὲ σοφίας, ἡ διὰ τῶν προπαιδευμάτων ἐγκύκλιος μουσικὴ καὶ λογική. ὥσπερ γὰρ ἐν μὲν οἰκίαις αὔλειοι πρόκεινται κλισιάδων, ἐν δὲ πόλεσι τὰ προάστεια δι' ὧν εἴσω βαδίζειν ἔνεστιν. οὕτως καὶ ἀρετῆς πρόκειται τὰ ἐγκύκλια. ταῦτα γὰρ ὁδός ἐστιν ἐπ' ἐκείνην φέρουσα. & quæ apud illum sequuntur, multis repetita à Clemente Alexand. Stromaton lib. I. ubi quemadmodum & Philo, Agar ancillam, secularem disciplinam appellat, & cum illâ Abrahamo primùm consuescendum, ut deinde cum Sarâ, id est, cœlesti sapientia rectè coniungeretur. Nam & Christiana Philosophia eosdem cognitionis gradus statuit, προπαιδείαν, quæ est ἐγκυκλίων μαθημάτων, φιλοσοφίαν καὶ σοφίαν, quam & θείαν σοφίαν καὶ ἀλήθειαν uocant, eique opponunt ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν. Clemens Stromat. VI. συνεργὸν τοίνυν φιλοσοφίας

τὰ

τὰ μαθήματα, καὶ αὐτὴ ἡ φιλοσοφία εἰς τὸ περὶ ἀληθείας διαλαβεῖν. lib. I. *ἀλλ' ὡς τὰ ἐγκύκλια μαθήματα συμβάλλεται πρὸς φιλοσοφίαν, τὴν δέσποιναν αὐτῶν, οὕτω καὶ φιλοσοφία αὐτὴ πρὸς σοφίας κτῆσιν συνεργεῖ.* Basilius homiliâ *πρὸς τοὺς νέους: ποιηταῖς, καὶ λογοποιοῖς, καὶ ῥήτορσι, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμιλητέον, ὅθεν ἂν μέλλῃ πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν ὠφέλειά τις ἔσεσθαι, ut in his præparati ad mysteria arcanæ mentis apti accedamus.* Synesius Dione: *Gratias ago poëtis, rhetoribus & historicis, οἵ με παῖδάς τε παραλαβόντες ἡμᾶς ἐτιθηνήσαντο, καὶ ἀσθενεῖς ὄντας εἰς τὴν γνώμην ἐσεσωκόμισαν, τοῖς ὠφελίμοις ἐγκαταμιγνύντες ἡδύσματα. κἀθ' οὕτω ῥώσαντες, καὶ παραπέμψαντες ἄλλος δι' ἄλλου, ταῖς ἐπιστήμαις παρέδοσαν. αἱ δὲ παρεσκευάσαν οἵους εἶναι τῶν ἄκρων ἐπορέξασθαι.* D. Augustinus de ordine lib. II. cap. XVI. Quanquam *προπαιδεία* Theologis secularis eruditio. Hieronymus Epist. ad Damasum *secularem sapientiam* uocat. Epist. ad Magnum Orat. *eruditionem seculi & disciplinam seculi.* Augustinus de ciuitate Dei lib. VI. *In omni eruditione, quam nos secularem, illi liberalem uocant.* Clementi *κοσμικὴ παιδεία*, quam ait *προπαιδεύειν τῷ κυριακῷ λόγῳ.* Basilius homiliâ *πρὸς τοὺς νέους: ἡ θύραθεν σοφία, μαθήματα τὰ ἔξωθεν,* & *παιδεύματα τὰ ἔξωθεν.* & Epist. ad Diodorum: Platonem, Aristotelem, Theophrastum *τοὺς ἔξωθεν φιλοσόφους.* Iustinus Martyr *παραινετικῷ πρὸς Ἕλληνας.* Damascenus de fide Orthodoxa lib. IV. cap. IIX. Hesychius *ἐγκύκλια μαθήματα, τὰ ἔξω* interpretatur, nempe ut *ἐγκύκλια* seu *προπαιδείαν* pueri discebant, *ὡς παρασκευὴν τινὰ* ad Philosophiam: ita *τὰ ἔξωθεν μαθήματα* illorum, qui profani aut sacrorum rudes. Nam ut in sacris non omnibus promiscuè ad sanctuaria aditus patet. Sunt enim nonnulli expiati, quibus mysteria reclusa; alii nec dum initiati, quibus sacrorum penetralia accedere nefas: ita in disciplinis nonnulli apti Philosophiæ sacris, & internæ ad eam admissionis, alii in iis hærent, quæ ad Philosophiam aditum aperiunt. unde illa distin-

ctio librorum Aristotelis, τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἀκροατικῶν. Hinc apud Senecam Epist. XXXIII. *rudes & extrinsecus auscultantes.* Pythagoræ discipuli alii εἴσω σινδόνος, alii ἔξω ἀκροώμενοι. καὶ οἱ μὲν τὸ ὁρᾶν ἀκούοντες, ἢ αὐτοῦ τοῦ ὁρᾶν, καὶ οἱ εἴσω καὶ ἔξω διωρισμένοι, ex quibus illi, qui ἐσωτερικοὶ, seu intra uelum auscultabant, exacto quinquennali silentio ad aspectum eius demum admissi. Iamblichus de uita Pythagoræ cap. XIIX. Ita Theologis ἡ ἔξωθεν σοφία profana, externa, secularis, cui opposita ἡ ἔσωθεν σοφία, cœlestis & diuinorum conscia, seu, ut Clemens appellat, κυρία ἀλήθεια, ἣν παρὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ παιδευόμεθα; ad quam ut doctissimi quique ueterum patrum censent, per hanc aditus expediendus erat. οὐ γάρ ἐστιν, inquit Synesius Dione, ἡ ἀλήθεια πρᾶγμα ἐκκείμενον, οὐδὲ καταβεβλημένον. ἐνταῦθα καλείσθω φιλοσοφία σύμμαχος, καὶ προπαιδεία. Sanè Pythagoræis Philosophia res sacra & diuina, ideoque profanos & impuros ab eâ arcebant, solosque expurgatos ad eam admittebant. οὐ καθαρῷ γὰρ καθαροῦ ἐφάπτεσθαι οὐ θεμιτὸν, aiebat Plato. Lysis Epist. ad Hipparchum: *Non communicanda sapientiæ munera iis, qui animo immundi & non purgati. neque enim fas est omnibus illa offerre, quæ tanto labore comparata; non magis quàm Eleusinia mysteria profanis prodere. Aequum est animo reputare, quantum temporis consumserimus sordibus eluendis, quæ pectoribus nostris inhæserant, ut tandē post exactos complures annos disputationū Pythagoræ capaces efficeremur. Nam ut tinctores uestimenta quæ inficere parant, prius comprimendo eluunt, ut colorē* ἀνέκπλυτον *bibant: ita diuinus uir eos præparabat, qui amore Philosophiæ tenebantur. Illi uerò prætextu doctrinæ Pythagoricæ, irretitis temerè adolescentibus, confusis & turbidis moribus* θεωρήματα *& diuinos sermones inserunt; tanquam si quis in puteum cœno repletū aquam puram infundat.* δεῖ οὖν πρῶτον μὲν τὰς ὕλας, αἷς ἐνδιαιτῆται τὰ πάθη, πυρὶ καὶ σιδάρῳ, καὶ πάσαις μαθημάτων μηχαναῖς ἐκκαθᾶραι. Iamblichus de uitâ Pythagoræ cap. XVI. refert Pythagoram iis, quos Philosophiæ idoneos. præpara-

parabat, adhibuisse κάθαρσιν τῶν ψυχῶν, παίδευσιν μυστικήν, aliam uero τῆς διανοίας κάθαρσιν διὰ παντοδαπῶν ἐπιτηδευμάτων, eumq; uarios labores περὶ τὰ μαθήματα necessarios existimasse, prohibuisse auaritiam, iussisse abstinentiam ciborũ, quæ rationem turbarent, interdixisse nimio somno & auiditati gloriæ, silentium deniq; imposuisse. Huiusmodi animum eorũ, quos Philosophiæ mysteriis præparabat, expurgabat. quæ cap. XVII. appellat μαθημάτων ὀργιασμοὺς καὶ μυήσεις ψυχῆς τε ἀπορρύψεις καὶ καθαρμούς. Hierocles: δεῖ οὖν πρὸς μὲν τελείωσιν τῆς ψυχῆς ἀληθείας ἡμῖν, καὶ ἀρετῆς. πρὸς δὲ κάθαρσιν τοῦ αὐγοειδοῦς ἡμῶν σώματος, τῆς τῶν ὑλικῶν μολυσμῶν ἀποθέσεως, καὶ τῆς ἱερῶν καθαρμῶν παραλήψεως. Quantum colligo duplicem purgationem facit; corporis & animi. & hanc quidem corporis duplicẽ. Aut enim τὸ αὐγοειδὲς ἡμῶν σῶμα purgamus. διατείνει δὲ αὕτη ἡ κάθαρσις ἕως σιτίων καὶ ποτῶν, καὶ τῆς ὅλης διαίτης τοῦ θνητοῦ ἡμῶν σώματος, ἐν ᾧ τὸ αὐγοειδὲς ἔγκειται προσπνέον τῷ ἀψύχῳ σώματι ζωήν, καὶ τὴν ἁρμονίαν αὐτοῦ συνέχον. Πρόοδος ergo εἰς κάθαρσιν iis abstinere cibis, quæ animum uoluptate afficiunt, aut mortale corpus εἰς φύσιν concitant. Aut mortalis corporis purgatio est. ἐπεὶ δὲ γὰρ τῷ αὐγοειδεῖ ἡμῶν σώματι προσέφυ σῶμα θνητὸν ὂν καταρρεῦσαι δεῖ καὶ τοῦτο. Ea autem fiebat obseruatione τῶν ἱερῶν θεσμῶν. Altera τῆς λογικῆς ψυχῆς κάθαρσις. ea est κατὰ τὸ λογικὸν, ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια. κατὰ δὲ τὸ δοξαστικὸν, ἡ βουλευτικὴ ἀρετή. & hæc purgatio τοῦ αὐγοειδοῦς σώματος ὀχήματι quasi pennas affingit, quibus ad cœlestia iter suscipiat; quod tum fiet si terrena repudiarit, si exuerit contagium, quod adhæret ex coniunctione corporis materiæ implicati. Reuiuiscit enim per huiusmodi καὶ συλλέγεται, καὶ θείου πληροῦται τόνου, καὶ τῇ νοερᾷ τελειότητι τῆς ψυχῆς συνάπτεται. Fiebat autem hæc κάθαρσις disciplinis. Idem Hierocles: καθαρμοὶ λογικῆς ψυχῆς εἰσιν αἱ μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι. τοῖς μαθηματικοῖς καθαρμοῖς δεῖ τελεστικῶς συνεισιέναι, καὶ τῇ διαλεκτικῇ λύσει τὴν ἱε-

ργαλικὴν ἐπαγωγὴν συνέπεσθαι ἀνάγκη. Hoc eſt ſecundum Platonem, per Mathematicas diſciplinas ad διαλεκτικὴν, quæ illi prima Philoſophia, accedendum. Subnectit enim Hierocles animum ſcientiâ atque uirtute expoliendum, ut puris ſpiritibus conuerſari poſsit; corpuſque αὐγοειδὲς præparandum, ut purum & materiâ liberū cœleſtium corporum communionem ſuſtinere queat. Quod Mathematicarum munus ex Platone iam docui. Hæc nobis uiam ad πλατωνικὴν κάθαρσιν aperient. Epiſt. ad Dionyſii familiares ſcribit, *arduā rem Philoſophiam, indefeſſis laboribus & ingenti ſtudio parandam, quam ſi adipiſci uolumus relictis omnibus ſolam ſectari oportet, inſigni frugalitate & abſtinentiâ, quo ingenium & memoriam optimam foueamus. His territi difficultatibus ij, qui ſolâ opinione ducti Philoſophiam amplecti geſtiunt, ut rem aſperam, & quam aſſequi impoßibile, penitus deſeruerunt.* Planè hæ ſunt Pythagoricæ καθάρσεις. Nam πραγμάτων καὶ πόνων nomine, intelligit Pythagoræ περὶ τὰ μαθήματα καὶ ἐπιτηδεύματα πόνους, καὶ ἐξέτασιν ἀκριβεστάτην περὶ τὴν διδασκαλίαν. Relictis omnibus eam ſectari oportere ſcribit; Pythagoras auaritiæ, cupidini gloriæ, aliiſque his ſimilibus rebus interdicebat. Quam uerò narrat frugalitatem & abſtinentiam, ea eſt Pythagoræ ἐμψύχων ἀποχή. ἀοινία καὶ ὀλιγοσιτία καὶ ὀλιγοϋπνία. Idem Plato in Sophiſtâ duas purgationis ſpecies tradit, animæ & corporis. & purgationem ait κακίας ἀφαίρεσιν. Duæ autem ſpecies κακίας ἐν ψυχῇ: πονηρία καὶ ἄγνοια. πονηρίαν στάσιν καὶ νόσον τῆς ψυχῆς, τὸ δὲ παντοδαπῆς ἀγνοίας πάθος, αἶσχος. πονηρία ergo animæ morbus, ἄγνοια animæ quædam turpitudo. Parata remedia, malitiam, iniuſtitiam alioſque animi morbos coercet ἡ κολαστικὴ δίκη, ignorantiam uerò ſiue ἄγνοιαν, ἡ διδασκαλική. Ignorantiæ modus duplex: cum ſeriò ignoramus idque agnoſcimus, & cum illa quæ ignoramus, perſuaſi nos ſcire. Illum tollunt ἡ δημιουργικὴ διδασκαλίαι, hunc ἡ παιδεία. cuius duæ ſpecies νου-

θελκτικὴ καὶ ἐλεγκτικὴ. Iſtiuſmodi autem animi morbi inde à primo ortu nobis adhærent, quos excitat naturalis διάθεσις, quâ ita compoſiti, ut proniores ad iram, libidinem aliaque uitia rapiamur. quæ deinde tractu ætatis, ipſoque tempore robur ſumunt, & prauâ educatione aluntur, quæ in nobis incendit peruerſas opiniones, quibus à cognitione ueri boni auocamur ad blanditias uoluptatum, aliarumque rerum amorem, quæ uulgari iudicio bona appellantur. Hos animi morbos ut amolirentur, in primâ inſtitutione Plato & Ariſtoteles καθαρτικὸν τῆς γυμναστικῆς καὶ μουσικῆς adhibuerunt. quarum illa quidem corporis curam ſuſcipiebat, ſuperfluos humores ſiccabat, nimium calorem diluebat, corpuſque à deliciis & uoluptate reuocans, labori & dolori ferendo paulatim aſſuefaciebat. Nam quod nimius calor in pueris inquieti ac turbati animi cauſſa, & præpedimentum tranquillitatis, ſine quâ mens officio ſuo fungi non poteſt, docet Ariſtoteles probl. ult. Sect. XXX. Muſica uerò animos componens ſuauitate harmoniæ, præpediebat ne prauæ opiniones obreperent, aut ſi quæ obſederant, eas eximebat, unde Ariſtoteles IIX. Polit. φαμὲν δὲ μουσικῇ χρῆσθαι δεῖν παιδείας ἕνεκεν καὶ καθάρσεως. & Pythagoras eâ utebatur, tanquam καθάρσει καὶ ἰατρείᾳ, ut multis tradit Iamblichus. Strabo lib. X. de Pythagoræis: τὴν τῶν ἠθῶν κατασκευὴν τῇ μουσικῇ προσνέμουσι. lib. I. τοὺς ἀοιδοὺς, σωφρονιστὰς illis dici & exiſtimari ſcribit. Ea autem trahebat comitem τὴν ποιητικὴν, quam idem Strabo adhibitam ait, ψυχαγωγίας καὶ σωφρονισμοῦ χάριν. Iamblichus refert, Pythagoram excogitaſſe μέλη τινὰ πρὸς τὰ ψυχῆς πεποιημένα πάθη, ἐπιτήδεια περιάγειν χρησίμως εἰς τὰ ἐναντία πάθη τὰς τῆς ψυχῆς διαθέσεις. Harum igitur remedio purgata anima, iam libera & perturbationibus uacua, apta Philoſophiæ. Sed licet agri ſentibus & uirgultis expurgati, ſemina tamen niſi ſolo ſubacto non commendamus: ita Philoſophiæ ager proſcindendus erit,

 ut

Vt in futurum læta germinent sata.

Quod ita fiet, si primò reiectis animi morbis, prauis opinionibus, artibus & disciplinis animum instruamus, & Philosophiæ præparemus, quam V. de republ. non in Geometriâ aut Astronomia, neque in Physicis rationibus, sed in scientiâ ueri boni sitam esse affirmat. Hanc enim solam Philosophiam intelligit, quæ nos cum ipsâ diuinitate coniungit. Cebes Thebanus ἐν πίνακι: τὴν παιδείαν ἔξω τοῦ περιβόλου *consistere*, ὅπως αὐτοὺς παραγινομένους θεραπεύῃ, καὶ ποτίζῃ τὴν καθαρτικὴν δύναμιν, εἶθ' ὅταν καθαρθῶσιν, αὐτοὺς εἰσάγῃ πρὸς τὰς ἀρετάς. *Vt medicus primò* καθαρτικοῖς *morbi caussas demit, deinde uires recuperat, & sanitatem restituit:* ita παιδεία *primò expurgat, ut tollat* τὴν ἄγνοιαν καὶ τὴν πλάνην, τὴν ἀλαζονείαν, ἐπιθυμίαν *& similia animi uitia. Hisce postquam expurgauit,* ἔνδον πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ πρὸς τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἀποστέλλει. Gregorius Nazianzenus Serm. εἰς τὰ ἅγια Φῶτα τῶν ἐπιφανίων: Διὰ τοῦτο καθαρτέον πρῶτον, εἶτα τῷ καθαρῷ προσομιλητέον. εἴπερ μὴ μέλλοιμεν τὸ τοῦ Ἰσραὴλ πείσεσθαι μὴ φέροντος τὴν δόξαν τοῦ προσώπου Μωϋσέως. Quæ quidem ex illis, quæ περὶ καθάρσεως tradidi, intelligenda sunt. Nam & Scholiastes ad illa uerba: *Qui purgati non fuerint, Theologiam imagine concipient, ipsam tamen non uidebunt.* Fortasse haud alienum erit huc arcessere Aristotelis παιδείαν, cuius creberrima in eius libris mentio; & quantum sentio diuersa. Metaphys. minor. lib. I. cap. ult. διὸ δεῖ πεπαιδεῦσθαι πῶς ἕκαστα ἀποδεκτέον. ὡς ἄτοπον ἅμα ζητεῖν ἐπιστήμην, καὶ τρόπον ἐπιστήμης. Quomodo autem demonstrationes, quæ in scientiis, capiendæ, pædiæ esse ait. Veluti Μαθηματικὴν ἀκριβολογίαν *tantum in iis quærendam, quæ materia carent. Si constat quid natura, manifestum erit, quid scientia naturalis, & utrum unius scientiæ an pluriū caussas & principia considerare.* παιδεία igitur distinguit rationes scientiarum; discernit Mathematicas demonstrationes, quod planè est Logicæ. Nam illa κριτήριον confert, quo sci-

entias distinguimus, & singulas separamus; iisq; methodum & ordinem constituimus. De partibus animalium lib. I. cap. I. περὶ πᾶσαν θεωρίαν καὶ μέθοδον δύο φαίνονται τρόποι τῆς ἕξεως εἶναι, ὧν τὴν μὲν ἐπιστήμην τοῦ πράγματος καλῶς ἔχει προσαγορεύειν, τὴν δὲ παιδείαν τινά. πεπαιδευμένου γάρ ἐστι κατὰ τρόπον τὸ δύνασθαι κρίνειν εὐστόχως, τί καλῶς ἢ μὴ ἀποδίδωσιν ὁ λέγων. τρόπος ἕξεως, ut τρόπος ἐπιστήμης. Lib. I. Eudemiorum. διαφέρουσι δὲ οἱ λόγοι περὶ ἑκάστην μέθοδον, οἵτε φιλοσόφως λεγόμενοι, καὶ μὴ φιλοσόφως. διόπερ καὶ τὸν πολιτικὸν οὐ χρὴ νομίζειν περίεργον εἶναι τὴν τοιαύτην θεωρίαν, δι' ἧς οὐ μόνον τὸ τί φανερὸν, ἀλλὰ καὶ τὸ διατί. Quæ si ex I. ad Nicomachum cap. III. interpretanda, ubi ait: διὸ δεῖ τοῖς ἤθεσιν ἦχθαι καλῶς τὸν περὶ καλῶν, καὶ ὅλως τῶν πολιτικῶν ἀκουσόμενον ἱκανῶς. ἀρχὴ γὰρ τὸ ὅτι. παιδεία erit cognitio τοῦ ὅτι. Hæc uerò Aristot. de παιδείᾳ intelligenda manifestum. Idoneus auditor Ethices sciat necesse est τὸ ὅτι eius scientiæ: Nempe uirtutem expetendam. Hæc erit παιδεία, seu προεπιστήμη. Notum autem duplicem cognitionem Aristoteli in scientiis: τοῦ ὅτι, καὶ διότι. Παιδεία, τοῦ ὅτι. ἐπιστήμη, τοῦ διότι. III. Polit. πεπαιδευμένοι καὶ εἰδότες distinguuntur, & πεπαιδευμένοις iudicandi officium tribuit I. ad Nicom. cap. II. Eodem loco Eudemiorum: ἀπαιδευσία γάρ ἐστι περὶ ἕκαστον πρᾶγμα τὸ μὴ δύνασθαι κρίνειν τούς τε οἰκείους λόγους τοῦ πράγματος καὶ τοὺς ἀλλοτρίους. Hanc ἀπαιδευσίαν lib. I. Phys. cap. IIX. ἄγνοιαν uocat, hoc est, ἀπειρίαν istarum rerum, quas scientiæ docent. Non est autem ἄγνοια ἁπλῶς ἀπαιδευσία, ut perperam censet interpres Rhetoricæ Aristotelis. hæc enim distinguuntur. Sed ἀπαιδευσία est ignorantia τῆς παιδείας, quæ est generalis cognitio uel omnium, uel certæ cuiusdam scientiæ, per quam diiudicamus, quæ cuiusque sint propria, recteque an secus tradatur. Sane obscuriora sunt, quæ leguntur apud Aristotelem I. Eudemiorum cap. V I. ex illis tamen aliisque Aristotelis locis, hæc περὶ παιδείας haud absurde exsculpi posse uidentur. Siue ergo παιδεία, ipsa

λογικὴ

λογικὴ, siue generalis quædam cognitio alicuius scientiæ, per quam de modo illam tradendi iudicamus, siue τοῦ ὅτι scientiæ cuiusdam cognitio, siue recta ad disciplinas institutio, earum certè προοίμιον καὶ προπαρασκευὴ, & quædam ἀνάβασις ad habitum illarum. Platoni definita παιδεία, δύναμις θεραπευτικὴ ψυχῆς. D. Basilius εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν παροιμιῶν: ἔστι δὲ ἡ παιδεία ἀγωγή τις ὠφέλιμος τῇ ψυχῇ, ἐπιπόνως πολλάκις τῶν ἀπὸ κακίας κηλίδων αὐτὴν ἐκκαθαίρουσα. ταύτην τὴν παιδείαν γνῶναι οὐ τῆς τυχούσης ἐστὶ διανοίας, διότι πολλοὶ δυσαναχετοῦντες πρὸς τὸ τῆς ἐπιμελείας αὐστηρὸν, τοῖς τῆς ἀμαθίας ἀῤῥωστήμασιν ἐναπέμειναν. Αὐ λογικὴ purgat animum, ut medicus corpus. Idem Plato in Sophista: *Hoc de animâ censuerunt non prius adipisci illam posse aliarum disciplinarum auxilia*, πρὶν ἂν ἐλέγχων τις τὸν ἐλεγχόμενον εἰς αἰσχύνην καταστήσας τὰς τοῖς μαθήμασιν ἐμποδίους δόξας ἐξελὼν καθαρὸν ἀποφήνη, καὶ ταῦτα ἡγούμενον ἅπερ οἶδεν εἰδέναι μόνα, πλείω δὲ μή. καὶ τὸν ἔλεγχον λεκτέον, ὡς ἄρα μεγίστη καὶ κυριωτάτη τῶν καθάρσεών ἐστι. Vnde & Philo περὶ γεωργίας: διαλεκτικὴν μεγάλην νόσον τῆς ψυχῆς, ἀπάτην ἀκεῖσθαι. Et in eodem Sophistâ Plato: διακριτικῆς, τὴν καθαρτικήν. καθαρτικῆς, διδασκαλικήν. Huius uerò παιδευτικήν: τῆς δὲ παιδευτικῆς, ὁ περὶ τὴν μάταιον δοξοσοφίαν γιγνόμενος ἔλεγχος. Ελεγκτικὴ igitur falsæ opinionis κάθαρσις, quæ fiebat δι' ἐρώτησιν, siue per interrogationem. Quam disputandi rationem commendat Plato in Epinomide, & pulcherrimum ac præcipuum examen animæ uocat, eâque olim in docendo usum Parmenidem in Theæteto tradit. Huc pertinet Socratis μαιευτική. Apud Platonem Theæteto ait Socrates, se obstetriciam exercere; ideoque sibi crimini dari ὅτι ποιῶ τοὺς ἀνθρώπους ἀπορεῖν, dum scilicet eos interrogaret. Nam ea pars διδασκαλικῆς, quæ animum falsâ opinione liberat, interrogatione progrediebatur, ut in Sophistâ tradit Plato. Qualis autem illa Socratis obstetricia in Theæteto docet, ubi ait Socrates, *omnia* τῆς μαιεύσεως *sua artis*

tiis propria, nisi quod illa præstantior, quæ scilicet uiris non fœminis inseruiat, & quod animos non corpora inspiceret: μέγιστον δὲ τοῦτ' ἔνι ἡμετέρᾳ τέχνῃ, βασανίζειν δυνατὸν εἶναι παντὶ τρόπῳ πότερον εἴδωλον καὶ ψεῦδος ἀποτίκτει τοῦ νέου ἡ διάνοια, ἢ γόνιμόν τε καὶ ἀληθές. & post pauca: πάσχουσι δὲ δὴ οἱ ἐμοὶ συγγιγνόμενοι καὶ τοῦτο ταὐτὸν ταῖς τικτούσαις. ὠδίνουσι γὰρ καὶ ἀπορίας ἐμπίπλανται νύκτας τε καὶ ἡμέρας. ταύτην δὲ τὴν ὠδῖνα ἐγείρειν τε καὶ ἀποπαύειν ἡ ἐμὴ τέχνη δύναται. Hæc ergo μαιευτικὴ Socratis, quod interrogando exploraret animi cogitata, & principia dubitandi, tanquam dolores partum præcurrentes, excitaret, iisque deinde liberaret, ad ueritatem animum perducens. Plutarchus quæstionibus Platonicis: Σωκράτης ἐνδιδοὺς ἀρχὰς ἀπορῶν, ὥσπερ ὠδίνων τοῖς νέοις, ἐπήγειρε καὶ ἀνεκίνει τὰς ἐμφύτους νοήσεις. καὶ τοῦτο μαιευτικὴν τέχνην ὠνόμαζεν. Ea autem καθαρτικὴ τῆς ψυχῆς. Plutarchus eodem loco: τὸν οὖν ἐλεγκτικὸν λόγον, ὥσπερ καθαρτικὸν ἔχων φάρμακον ὁ Σωκράτης, ἀξιόπιστος ἦν. De hoc ἐλεγκτικῷ Socratis disserendi more Plato in Lachete. Aristoteles Sophisticon elench. lib. I. cap. II. *Philosophi munus*, ait, *de re quâque propositâ, cuius scientiam habet, nihil falsi dicere, & si quem errare intellexerit redarguere, & opinionem falsam ex animo eius euellere, quod tum demum ritè fiet, si aptè ad interrogata responderit, & rectè interrogarit.* Hoc uerò est Logicæ. Plato apud Diogenem Laërtium: διαλεκτική, ἐπιστήμη τοῦ ὀρθῶς ἀποκρίνεσθαι καὶ ἐρωτᾶν. Et in Zenone: διαλεκτικὴν ἐπιστήμην τοῦ ὀρθῶς διαλέγεσθαι περὶ τῶν ἐν ἐρωτήσει καὶ ἀποκρίσει λόγων. & deinde: χωρίς τε διαλεκτικῆς οὐκ εἶναι ὁδῷ ἐρωτᾶν καὶ ἀποκρίνεσθαι. Clemens Alexandrinus Stromat. lib. I. Alexander Aphrod. in Aristot. I. Elench. Phys. lib. IIX. cap. I. Suidas διεξοδικῶς. Aristot. IIX. Topic. Socratem hunc disserendi morem suos docuisse indicio est Diogenes Laërtius, qui in eius uitâ scribit, triginta tyrannos uetuisse: Socratem τέχνας διδάσκειν λόγων. Intellige Socratis λογικὴν ἐλεγκτικήν. Apud Xenophontem lib. I.

memorab. ubi quærit à Charicle, quænam illa τ̃ λόγων τέχνη, à quâ abstinendum sibi iusserant, respondet Charicles: ne dissereret ad adolescentes. Iamblichus Epist. ad Sopatrum, περὶ τ̃ λόγων ἐπιστήμην ait, quæ docet τ̀ λόγον διδόναι καὶ λαμβάνειν. Hinc capienda illa apud Platonem Theæteto, ubi ait Socrates Theæteto, non esse reuelandum, se obstetriciam facere. Inde Socratis discipuli Dialectici. Diogenes Laërtius: ὃς διαλεκτικοὺς ὠνόμασε πρῶτος Διονύσιος ὁ Καρχηδόνιος, διὰ τὸ πρὸς ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν τοὺς λόγους διατίθεσθαι. & ipse Socrates Dialecticus. Theo Sophista progymnasmatis: οὐκ ἀναμείνας, εἴπερ ἄρα ἐπανερωτήσει, ὥσπερ οὐκ ἦν κατὰ Σωκράτην, ἀνδρα διαλεκτικόν. Hæc est illa κριτικὴ καὶ σωκρατικὴ ἐπιστήμη, quam Athenæus initio lib. I. in Laurentio commendat: οὐκ ἀβασανίστως οὐδ' ἐκ τοῦ παρατυχόντος τὰς ζητήσεις ποιούμενος, ἀλλ' ὡς ἔνι μάλιστα μετὰ κριτικῆς τινος καὶ Σωκρατικῆς ἐπιστήμης, ὡς πάντας θαυμάζειν τ̃ ζητήσεων τὴν τήρησιν. Ita apud Rhetores genus orationis propriè Socraticum, cum interrogamus aliquid ex illo, cum quo disputatio est, eò rem perducturi, ut assentiri cogatur. Demetrius Phalereus: τὸ δὲ ἰδίως καλούμενον εἶδος σωκρατικὸν, ὃ μάλιστα δοκοῦσι ζηλῶσαι αἰσχίνης καὶ πλάτων, μεταρυθμήσειεν τὸ πρᾶγμα τὸ προειρημένον εἰς ἐρώτησιν. Addit deinde, quâ formâ ea orationis species effingenda sit. Ex his patet cur Clemens Alexandrinus Stromat. I. Dialecticæ finem statuat ἔκπληξιν. τὸ μὲν ἐκ ῥητορικῆς, διεξοδικὸν φαινόμενον. τὸ δὲ ἐκ διαλεκτικῆς ἐρωτηκόν. τέλος δὲ αὐτῆς, ἡ ἔκπληξις. Eadem disputandi ars κριτική. ἀποφθωσία. Inde Simo Socraticus duos dialogos scripsit, quibus hanc σωκρατικὴν ἐπιστήμην complexus, περὶ τοῦ διαλέγεσθαι & περὶ κρίσεως. & Socrates in Theæteto: seipsum nihil parere, sed aliis obstetricari, idque dæmonij iussu, quia, ut Plutarchus ait, τοῦ κρίνειν ὄντος ὠφελίμου, τὸ γεννᾶν ἐμπόδιόν ἐστι. τυφλοῦται γὰρ τὸ φιλοῦν περὶ τὸ φιλούμενον. Nihil autem tam perditè amamus, quàm proprias opinio-

piniones, ὅθεν ὁ ἡμετέρων ἴδια, γίνεται φαυλότερος τῶν ἑτέρων κρατίς. cum ea eligi & sequi debeamus, quæ optima & uera, etiamsi aliena. Philosophia igitur res sancta, & in arduo collocata, solis initiatis & ritè expurgatis patet. Sacra in occulto & abdito adseruantur. Nouit Ægyptus mysteriorum suorum adyta, Hebræi uelum. Sunt & Eleusinæ, Atticæ superstitioni, siparia, ut Tertullianus appellat, portarum, quæ obtutus profanos arcebant, & inexpiatos aditu pellebant. Apollo oracula sua ænigmatis obuoluebat, ne expertes sacrorum suorum aures ea caperent, καὶ αἱ τελεταὶ, ut Clemens Alexand. lib. VI. τοῖς ἐντυγχάνουσιν αὐτίκα οὐ δείκνυνται, ἀλλὰ μετά τινων καθαρμῶν καὶ προρρήσεων. Ergo Philosophiam, sacram & diuinam possessionem, impoliti, sordidi, cooperti inscitiæ tenebris accedamus? Etenim rudes & ignaros, tanquam sacrilegos & parricidas, purissima eius sacra repellunt, nec se iis contaminari patiuntur. Nempe ut in Eleusinia religione per gradus quosdam ad mysteria transcendimus: præcedit enim ἡ κάθαρσις, cui succedunt μικρὰ μυστήρια, διδασκαλίας τινὰ ὑπόθεσιν ἔχοντα καὶ προπαρασκευῆς τῶν μελλόντων. Post hæc demum licet ἐποπτεύειν. Ita & Philosophia, ut cum Tertulliano loquar, *aditum prius cruciat, diutius initiat, quàm consignat.* Præclarè Hippocrates νόμῳ: τὰ δὲ ἱερὰ ἐόντα πρήγματα ἱεροῖσιν ἀνθρώποισι δείκνυται. βεβήλοισι δὲ οὐ θέμις, πρὶν ἢ τελεσθῶσιν ὀργίοισιν ἐπιστήμης. Præparandus animus primâ institutione, & totius ἐγκυκλοπαιδείας cognitione præstruenda firma moles & solida basis, ut pondus & maiestatem diuinæ & augustissimæ disciplinæ sustineamus. Nemo recto aditu sine intercessore ad Tyrannum ingreditur: nec ad Philosophiæ tribunal festinato & immeditato cursu accedimus.

CAPVT XXVII.

Aduersus Stoicos & Epicureos, qui liberalia studia rejiciebant.

Ἐγκύκλια igitur παιδεύματα aditum præparabunt ad Philosophiam, reginam & principem, ad quam cum tam uariis τῆς προπαιδείας munimentis; tanta præparatione opus, uerè statuit Plato VI. de Republicâ, φιλόσοφον πλῆθος ἀδύνατον εἶναι. Viderint ergo Stoici, qui sine studiis liberalibus ad uirtutem perueniri posse existimarunt, qui seruis & mulieribus philosophandum dixerunt. Viderit Epicurus, qui omnium literarum rudes ad philosophiam inuitabat. Plutarchus σκώπτει τὸ ὅλη παραδοξότερα οἱ Στωϊκοὶ τ̃ ποιητῶν λέγουσιν: *Stoicorum sapientem repentè ex fatuo & nequissime in uirum bonum mutatum.* & Galenus lib. Quod animi mores corporis temperamentum sequantur, mirari se scribit Stoicos, *quod omnes homines adipiscendæ uirtuti aptos existimabant*, quam opinionem refellit, eoque nomine laudat Posidonium, qui hac in parte à Stoicis dissentiebat. Apud Senecam Epist XXCIIX. exstat Posidonii artium diuisio. & ipse Seneca, liberalium artium censor, non inhærendum illis, sed tamen degustandas ait, & quæ Plutarchi sententia est, discendas ἐκ παραδρομῆς, ὥσπερεὶ γεύματος ἕνεκεν. Negat quidem partes esse Philosophiæ, adiuuare tamen ipsam fatetur. *Cum uentum est*, inquit, *ad naturales quæstiones, Geometriæ testimonio statur. Ergo eius, quam adiuuat, pars est? Multa adiuuant nos, nec ideò partes nostræ sunt. Aliquid nobis præstat Geometria ministerium.* Eâdem Epistolâ: *Quare ergò liberalibus studiis filios erudimus? Non quia uirtutem dare possunt,*

possunt, sed quia animum ad accipiendam uirtutem præparant, liberales artes non perducunt animum ad uirtutem, sed expediunt. Diogenes Laërtius in Zenone: εὐχρηστεῖν δὲ καὶ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα φησὶν ὁ Χρύσιππος. Apparet itaque uulgus Stoicorum ita censuisse, quòd solum uirtutis usum quærerent. Quâ ratione & Cynici rejiciunt τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, ut ex Diogenis Laërtii Menedemo constat. Quod nemini mirum uideri potest, cum & simili caussa in Philosophia λογικὸν καὶ φυσικὸν τόπον sustulerint, & solam Ethicam retinendam censuerint. De Epicuro manifestum est. Hæc enim eius uerba epistolâ ad Pythoclen, quæ extat apud Diog. Laërt. παιδείαν δὲ πᾶσαν φεύγετε μακάριοι. Quintilianus lib. XII. *Epicurus fugere omnem disciplinam iubet.* Athenæus lib. XIII. Ἐπίκουρος ἐγκυκλίου παιδείας ἀμύητος ὤν, ἐμακάριζε καὶ τοὺς ὁμοίως αὐτῷ ἐπὶ φιλοσοφίαν παρερχομένους. Plutarchus ὅτι οὐδὲ ζῆν ἔστιν ἡδέως κατ' Ἐπίκουρον: Πυθοκλέους δὲ πάντες καὶ πᾶσαι δέονται δι' Ἐπικούρου καὶ αἰτιβολοῦσιν, ὅπως οὐ ζηλώσῃ τὴν ἐλευθέριον καλουμένην παιδείαν. Philologiæ studia Epicureos neglexisse satis arguunt uerba Metrodori eodem loco, usque adeò ut etiam primos Homeri uersus ignorarint. Eodem lib. *Epicurum sapientem suum abstinere noluisse* προβλήμασι μουσικοῖς καὶ κριτικῶν φιλολόγοις ζητήμασι, *& regibus* φιλομούσοις ἐν τοῖς συμποσίοις *audienda potius* στρατηγικὰ διηγήματα, ἢ λόγους περὶ μουσικῶν καὶ ποιητικῶν προβλημάτων. quibus studia Grammaticæ & Philologiæ Epicurum reiecisse ostendit. Nam quæ fuerint ζητήματα κριτικῶν φιλόλογα, καὶ προβλήματα ποιητικὰ abundè docui cap. X. Cicero in Pisonem: *Est quidem hic literis, quod cæteros Epicureos negligere dicunt, perpolitus.* Hieronymus ad Magn. Orat. *Exceptis his, qui cum Epicuro literas non didicerunt.* Huc pertinet, quod plurimi ueterum notant, Epicuri dictionem non solum negligentiam præ se ferre, sed uitiosam, inconditam & sordidi sermonis fece repletam. Cleomedes κυκλικῆς θεωρίας μεθωρ-

θεωρῶν lib. II. corruptissimam eius orationem adfirmat, ueluti cum ait: τὰ περὶ ταύτης πιστὰ ἐλπίσματα, λίπισμα ὀφθαλμῶν τὸ δάκρυον ὀνομάζων. & similia sordida, ἀπὸ μέσης τῆς προσευχῆς, καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῖς προσαιτούντων ἰουδαικά τινα καὶ κατωτέρω τῶν ἑρπετῶν πεπλανημένα. Cicero I. de Nat. Deorum notat Epicuri inscitiam in loquendo. Apud Diog. Laërtium Epicuro: τὸν τὸν Ἐπίκουρον πολλὰ κατὰ τὸν λόγον ἠγνοηκέναι. Rectè uerò Sextus Philosophus: *Qui barbarè loquitur, & solæcismos committit, irridetur ut ineruditus.* Inprimis autem Dialecticam spreuit. unde Hieronymus aduersus Rufinum: *Et quoniam Stoici dialecticam sibi uindicant, & tu huius scientiæ deliramenta contemnis, in hac parte Epicureus es, nec quæris quomodo, sed quid loquaris.* Nihil enim opus disputatione censebat Epicurus, qui rerum iudicia non à ratione, sed à sensibus petenda aiebat, penes quos κριτήρια τῆς ἀληθείας statuebat. οὐδ' ἔστι, inquit, τὸ δυνάμενον αὐτὰς (αἰσθήσεις) διελέγξαι. &, ἐπίνοιαι πᾶσαι ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων. Sed hoc quàm falsum sit, aliis Philosophis satis superque demonstratum. Imò ipse confugere coactus ad Dialecticæ quasi quandam partem, eamque nouo instituto & nomine introducere, κανόνα ἐφόδους ἐπὶ τὴν πραγματείαν ἔχοντα. hoc est, interprete Cicerone, *regulam ad quam omnia iudicia rerum diriguntur.* Seneca Epist. XXCIX. *Epicurei duas partes Philosophiæ putauerunt esse, Naturalem & Moralem: Rationalem remouerunt. Deinde cum ipsis rebus cogerentur ambigua secernere, falsa sub specie ueri latentia coarguere, ipsi quoque locum, quem de iudicio & regulâ appellant, alio nomine rationalem induxerunt.* Simili caussâ Mathematicas disciplinas repudiauit, ματαίας eas appellans, quod sensu percipi non possint, unde apud Laërtium: Epicurum maluisse Polyænum Mathematicam dediscere, quam eam ab illo doceri. Plutarchus lib. ὅτι οὐδὲ ζῆν ἔστιν ἡδέως κατ' Ἐπίκουρον. Sextus Empiricus lib. I. nonnullos existimasse scribit, Epicureos prætextum quæsiuisse suæ inscitiæ,

ſcitiæ, dum ſtatuerunt ad ſapientiam nihil conferre diſciplinas. Arguebatur enim Epicurus ut indoctus, & ne ſermone quidem purus. Sed Empiricus ideò ſpernendas artes Epicurum cenſuiſſe tradit, quòd Platoni & Ariſtoteli, aliiſque qui diſciplinis exculti, malè uellet. Siue quod hoc fecerit, incitatus inimicitiis, quas aduerſus Nauſiphanem alebat. Hic enim diſciplinarum ſtudioſus & peritus; cuius diſcipulus cum fuiſſet Epicurus, ne uideretur ab illo edoctus, ſed ſuo ingenio & induſtriâ Philoſophiam adeptus, totus erat in reprehendendis & inſectandis diſciplinis, quibus ille potiſsimùm gloriabatur. Si igitur Epicurus eò faſtus & uanitatis abreptus, ut gloriaretur & credi uellet, ſe nullo magiſtro uſum, ſuaque dogmata, quas κυρίας δόξας appellabat, ſibi ſoli tribuenda, eorumque pater & inuentor haberi adfectabat, ut Laërtius in Epicuro ſcribit, ſanè ad ſtabiliendam hanc ſententiam, augendamque inanem gloriam, negandum illi erat optimas artes ad Philoſophiam conferre. Certè omnis παιδεία illi tollenda, qui nullum magiſtrum agnoſcebat. Et tamen dum ſtabilire tentat, ſe nequicquam per alios profeciſſe, illud incautum intercepit, quod uitare uoluit. Vt enim alia dogmata ſua, quemadmodum Cicero l. de Finibus. Theodoretus πρὸς Ἕλληνας Serm. XI. ſcribunt, & ex iis, quæ Democriti recenſet Plutarchus de placitis Philoſophorum ſatis apparet, à Democrito hauſit, eaque immutata corrupit: ita hoc quoque illi ſurripuit & inuertit. Nam quod Democritus affirmabat eruditionem inutilem, quatenus ſcilicet totos occupat, & à Philoſophiâ ſeducit. hoc illi ſubtractum deprauauit, & affirmare auſus eſt optimas artes ad Philoſophiam prorſus inutiles. Quod quidem ideo commentus uidetur Epicurus, inertiæ patronus, ut applauſum aucuparetur, & quam plurimos ſectatores attraheret. Omnes enim peruerſo quodam naturæ inſtinctu deſidiam amamus. Quis igitur non

non appeteret eam Philosophiam, quæ in procliui sita & sine labore adipisci potest. Hanc promittebat Epicurus, callidus captator, ut omnes amore desidiæ in assensum pertraheret. Certe ut auceps, qui eam offudit escam, quam appetituras auiculas sciuit, eas illices exposuit, quæ blandá & argutâ uoce alias quamplurimas aduocarent, non sine spe prædæ aream concinnauit: ita Epicurus ignauiæ commendationem pro hamo in turbam misit, eiusque illecebris, uelut blandientibus cibis, complures inescauit. Si qua enim Diogeni Laërtio fides, tot ipsius amici, ut uel Athenas capere potuissent. Et Cicero I. de Finibus, *magnos & amoris conspiratione consentientes amicorum greges tenuisse Epicurum* scribit. Lactantius de falsâ sapientiâ lib. III. *Epicuri disciplina multò celebrior semper fuit, quàm cæterorum: non quia ueri aliquid afferat, sed quia multos populare nomen uoluptatis inuitat. Nemo enim non in uitia pronus est. Propterea ut ad se multitudinem contrahat, apposita singulis quibusq; moribus loquitur. Desidiosum uetat literas discere, auarum populi largitione liberat, ignauũ prohibet accedere ad rempublicã.* Nihil ergo conferre aiebat Epicurus bonas artes ad Philosophiam, sed ad Philosophiam Epicuri, quæ ut Tertullianus Apologetico, *ἀπραγξίαν καὶ ἀπραξίαν*, id est, animi æquitatem, & à negociis requiem quærebat. Quam quidem animi tranquillitatem puram & integram omnino uolebat; ea ut petitori suo constaret, nimia rerum inuestigatio prorsus tollenda, ne qua sollicitudo aut metus, qui sæpe ex his studiis oriuntur, turbarent. Vitanda omnis molestia & inueniendi labor, ne qua tristitiæ nebula animi tranquillitatem obduceret. Quis enim negare audebit, hæc studia in accuratâ ueritatis indagatione posita parere aliquid ex sese uel leuis molestiæ, quod indubiè sentiremus, nisi eorum incredibilis amor acerbitatem dilueret. Equidem non probabit artes Epicurus, si aliquid laboris habent, qui ne uirtuti quidem ullum precium

posuit.

poſuit. quinimo eam negligendam cenſet, niſi uoluptatem ex ſe relinquat, quam ἀρχὴν καὶ ῥίζαν παντὸς ἀγαθοῦ ait, & ſapientiam ſuperuacuam, niſi ad hanc referatur. ideoque nec illam uoluptatem capiebat, quæ ex optimarum artium cultu ad animum redundat. Eadem cauſſâ fortaſſe illum induxit, ut multa abſurda & à ratione abhorrentia, ferè in omni Philoſophiæ parte, ſtatuere minimè ueritus. Puto malebat debere ludibrium ueritati, riſum & contemtum ſuſtuliſſe aliis Philoſophis, quàm ſecedere contemplationi & arroſo ungue in ueri inueſtigatione laborare. Etenim ne ullis fluctibus animus eius infeſtaretur, nec amore aut odio ueritatis torqueretur, maluit omnia aliis ſubtracta, deprauata, aut immutata, abſurditate inuoluere. Quâ ratione & Sceptici ἀπραξίαν καὶ ἀπάθειαν, ſiue ut Latini loquuntur, animæ ocium quærentes, iudicium tranſtulerunt ad incerti aſſertionem, & uniuerſa ſuſpendere prætulerunt, quàm inconſultâ temeritate uera aut fallacia ſequi; ne animus diſtractus opinionum laſciuiâ metu aut amore agitaretur. Liberi enim & tranquilli, dum ſingulis dubiis ad neutram partem aſſenſionē flectunt, & ſoluti motu, quem amor aut odium opinionum concitare ſolet. Sed poteram hæc uerba non perdere, qui aduerſus Epicurum diſputem, quem è choro Philoſophorum ſuſtulit antiquitas, ut Cicero I. de Finib. D. Hieronymus Epiſt. XXII. teſtantur. Themiſtius Orat. II. Ἐπίκουρον δ' ὡς μάλιστα ἀπέπτυσαν ἐκ τοῦ καταλόγου ἅτε ἐραστοῦ τῆς ἡδονῆς. Hoc autem tam aſperum antiquorum iudicium tulit, non tantùm quòd nulla Philoſophiæ decreta uera & incorrupta tenuerit, & in ſummi boni explicatione grauiter hallucinatus ſit, ſed quod diſciplinas ingenuo & libero homine dignas ignorauit aut reiecit. Reſpondebit igitur pro nobis Epicuro Lactantius, ſed non Epicuro Philoſopho: *Multis artibus opus eſt, ut ad Philoſophiam poſſit accedi. Diſcendæ communes literæ*

propter usum legendi, quia in tantâ rerum uarietate nec disci audiendo possunt omnia, nec memoriâ contineri. Grammaticis quoque non parùm operæ dandum, ut rectam loquendi rationem scias. Nec Oratoria quidem ignoranda est, ut ea quæ didiceris proferre atque eloqui possis. Geometria quoque ac Musica & Astrologia necessaria est, quod hæ artes cum Philosophiâ habent societatem. Quomodo rudes quæ de principiis rerum dicuntur intelligent? quæ perplexa & inuoluta uix etiam politi homines assequuntur.

CAPVT XXIIX.

De alterâ Polymathiæ parte, doctrinâ, quæ acquiritur rerum ipsarum inspectione, & usu eruditorum. ἱστορία. Apuleius explicatus & emendatus.

SEcundam Polymathiæ partem in ipsâ rerum inquisitione sitam adfirmabam. Inquirimus autem duplici modo: oculis & auditu, hoc est, inspectione siue αὐτοψία, & usu ac familiaritate illorum, qui doctrinâ clari & illustres; utrumque suppeditat peregrinatio, quâ quæsita discimus, & nondum inuenta quærimus. Seneca Epist. CIV. *Peregrinatio notitiam dabit gentium, nouas tibi montium formas ostendet, & alicuius fluminis sub obseruatione naturam, siue ut Nilus æstiuo incremento tumet, siue ut Tigris eripitur ex oculis, & acto per occulta cursu integræ magnitudini redditur.* Consolat. ad Heluiam: *Maxima pars illius turbæ patriâ caret. Alios abducit ambitio, alios imposita legatio, alios liberalium studiorum cupiditas.* Apuleius de dogmate Platonis: Siciliam accessit *historiæ gratia, ut naturam AEtnæ & incendia concaui montis intelligeret, & ut*

municipaleis leges eius prouinciæ disceret. Vbi satis explicat, quid *historiæ gratiâ* Siciliam accesſisse dixerit, ut ipsâ αὐτοψίᾳ disceret naturam incendiorum Ætnæ. Diogenes Laërt. πέπλευκεν εἰς Σικελίαν κατὰ θέαν τῆς νήσου. κατὰ θέαν, historiæ gratiâ. Galenus περὶ αἱρέσεων: ἱστορίαν δὲ ἐμπειρίαν ὀνομάζουσι. τὸ γὰρ αὐτὸ τοῦτο τῷ μὲν τηρήσαντι αὐτοψία. Plutarchus Solone: καί τι φασὶν ἔνιοι πολυπειρίας ἕνεκα μᾶλλον καὶ ἱστορίας ἢ χρηματισμοῦ πλανηθῆναι τὸν Σόλωνα. Synesius Epist. ad Herculianum: ἤ που θαυμασῶς ἂν ἡ ποίησις ὕμνησε τὴν ἐμήν τε καὶ σὴν ἀποδημίαν, παρασχοῦσαν ἡμῖν εἰς πεῖραν ἐλθεῖν τῶν διὰ φήμης ἀπιστουμένων. αὐτόπται γάρ τι καὶ αὐτήκοοι γεγόναμεν τῆς γνησίας καθηγεμόνος τῶν φιλοσοφίας ὀργίων. Auctor uitæ Hippocratis: ἄλλοι δὲ φασὶν ὅτι προθέσει τοῦ τὰ κατὰ τόπους ἀποπλεῦσαι θεάσασθαι καὶ συγγυμνασθῆναι ποικιλώτερον. *Patriam eum reliquisse dicunt, ut quæcunque in locis uariis nascerentur spectaret, & diuersis modis exerceretur.* Galenus Orat. ὅτι ἄριστος ἰατρὸς καὶ φιλόσοφος, medicorum peregrinationes narrat huic fini susceptas, ut propriis oculis intuerentur diuersas urbes, naturam locorum scrutarentur, & experimentis comprobarent, quæ arte didicerant. Hac de caussâ ipse Lemnum insulam accesſit. Iustinus Martyr παραινετικῷ πρὸς Ἕλληνας de Diodoro Historico: ἐν τριάκοντα ὅλοις ἔτεσιν Ἀσίαν τε καὶ Εὐρώπην διὰ πολλὴν ἀκρίβειαν περιελθὼν, καὶ αὐτόπτης τῶν πλείστων γεγονώς. ἐν τῇ πρώτῃ βίβλῳ φήσας παρὰ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱερέων μεμαθηκέναι, ὅτι ἀρχαῖος νομοθέτης Μωϋσῆς γέγονεν. Thales Epistolâ ad Pherecydem scribit, se comite Solone Ægyptum petiisse, ut sideralem scientiam discerent, & cum sacerdotibus Ægypti uersarentur. Lycurgus quoque ob eandem caussam Ægyptum accesſit. Democritus apud Clementem Alexandrinum gloriatur, se plures terras peragrasse, ut remota quæque inquireret, & homines eruditos audiret. Diogenes Laertius ex Demetrio & Antisthene tradit, Democritum in Ægyptum ad sacerdotes contendisse, ut Geometriam

perciperet, & in Persidem ad Chaldæos accesšisse. Gymnosophistis quoque in India conuersatum, & in Æthiopiam peruenisse. Suidas: Democritus. Idem Diogenes scribit, Pythagoram relictâ patriâ Ægyptum petiisse, illorum adyta ingressum, & apud Chaldæos Magis conuersatum, cunctisque barbaris ac Græcis mysteriis initiatum. In Cretâ deinde cum Epimenide in Idæum antrum descendisse. Clemens Stromat. I. Pythagoram circumcisum scribit, ut adyta ingressus Ægyptiorum Philosophiam mysticam perdisceret, quod & Theodoretus sermone I. & Clemens ex Alexandri de Symbolis Pythagoræ refert, eundem Druidas & Brachmannas audiuisse. Apuleius Floridis: *Pythagoram aiunt doctores habuisse Persarum Magos, ac præcipuè Zoroastrem, omnis diuini arcani antistitem,* (ita enim ex ueteri libro legendum, non ut uulgo: *arcanum antistitem*) *Petiisse Ægyptias disciplinas, atque ibi à sacerdotibus ceremoniarum incredendas potentias, numerorum admirandas uices, Geometriæ solertissimas formas didicisse, nec his artibus animi expletum, mox Chaldæos atque inde Brachmanas adiisse.* Vide quæ de Pythagoræ peregrinatione et disciplinis, uariis doctoribus haustis, apud illum sequuntur, quæ & Iamblichus de uitâ Pythagoræ tradit, & Malchus siue Porphyrius in eiusdem Pythagoræ uitâ, quam hactenus inuulgatam propediem publicabimus. Scribit autem Iamblichus ualde curiosè Pythagoram illis usum, qui doctrinâ clari & illustres, nec intermisisse, quin inuiseret & contemplaretur omnia loca, in quibus aliquid singulare se comperturum sperabat. Apuleius de dogmate Platonis: *Postquam Socrates homines reliquit, Plato ad Pythagoræ disciplinam se contulit, & quod Pythagoreorum ingenium adiutum aliis disciplinis sentiebat, ad Theodorum Cyrenas, ut Geometriam disceret, est profectus, & Astrologiam adusque Ægyptum iuit petitum, ut inde Prophetarum etiam ritus addisceret. Et ad Italiam iterum uenit, & Pythagoreos secta-*

tur.

tus. Diog. Laërt. in Platone. Cicero V. de Finib. Ita Xenocratem, Theophrastum, Zenonem, Cleanthem, Chrysippum, Carneadem, Posidonium, aliosque Philosophos quamplurimos, discendi studio uarias & longinquas peregrinationes obiisse memoriæ proditum. Theodoretus πρὸς Ἕλληνας Serm. I. Hieronymus ad Paulinum: *Legimus in ueteribus historiis, quosdam lustrasse prouincias, nouos adisse populos, transisse maria, ut eos quos ex libris nouerant, coram quoque uiderent. Sic Pythagoras Memphiticos uates, sic Plato AEgyptum, eamq; oram, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laboriosissimè peragrauit; dum literas quasi toto fugientes orbe persequitur. Ad T. Liuium de ultimis Hispaniæ Galliarumq; finibus quosdam uenisse nobiles legimus. Apollonius Indiæ regna penetrauit, peruenit ad Brachmannas, ut Hiarchã in throno sedentem aureo, inter paucos discipulos de naturâ, de motibus siderum ac dierum cursu audiret docentem.* Cicero II. de Oratore: Antonium Athenis uel Rhodi doctissimorum hominum sermonibus se dedisse. Apelles Rhodum adnauigauit auidus cognoscendi Protogenis opera, ut refert Plinius lib. XXXV. cap. X. Hinc Strabo Eratostheni multum tribuit, usque adeò, ut illum solum dignum existimet, aduersus quem Philosophiâ experiri uelit, quia, ut ipse Eratosthenes de se scripserat, πλείστοις ἀγαθοῖς ἀνδράσιν conuixerat, quod præter eius πολυμάθειαν mouit Strabonem, ne temerè ipsius scita rejiceret.

CAPVT XXIX.

Polymathia defensa aduersus Heraclitum, aliosq́; eius contemtores. Apuleius emendatus.

HÆc est illa Polymathia, quam nonnulli, ut inutilem, planè improbarunt, qui cum receptam & seueram doctrinæ legem euertissent, uelut effracto ostio sordidi & impoliti, seu ut Aristoteles inquit, ἀλουτοι καὶ κονιορτοῦ πλήρεις ad regias disciplinas irruperunt. ideoque nullam eorum rationem habendam censeo. Omnem ad Philosophiam aditum sine Polymathia obstructum, satis abundè me probasse existimo. Si uerò ad Philosophiam absque eâ peruenire non licet, multo minus ad seueriores disciplinas, quas sine ea frustra adipisci quærimus. Aduersus hos Polymathiæ contemtores summo robore niti, operæ non uidetur. Synesius in Dione: οὐ γάρ ἐστιν ἡ ἀλήθεια πρᾶγμα ἐκκείμενον οὐδὲ καταβεβλημένον, οὐδὲ θήρα ληπτόν. τί οὖν; ἐνταῦθα καλείσθω φιλοσοφία σύμμαχος, καὶ παρασκευαζέσθωσαν ἀνεξόμενοι πάσης ἐκείνης τῆς διεξόδου, μῆκος ἐχούσης μυρίον, παιδευόμενοι καὶ προπαιδευόμενοι. δεῖ γὰρ πρῶτον ἀποδοῦναι τὴν ἀγροικίαν, καὶ τὰ μικρὰ ἐπιπλεῦσαι πρὸ τῶν μειζόνων, καὶ χορεῦσαι πρὶν δᾳδουχῆσαι, καὶ δᾳδουχῆσαι πρὶν ἱεροφαντῆσαι. Clemens Stromat. I. ἡ πολυμαθία διασυστατικὴ τυγχάνει τοῦ παρατιθεμένου τὰ κυριώτατα τῶν δογμάτων πρὸς πίστιν τῶν ἀκροωμένων θαυμασμὸν ἐγγεννῶσα τοῖς κατηχουμένοις, καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν συνίστησιν. προπαρασκευάζει ἡ φιλοσοφία προοδοποιοῦσα τὸν ὑπὸ Χριστοῦ τελειούμενον. ἐπεὶ καὶ σὺ τῷ θρυγκῷ ὑπεροχυρώσας αὐτὴν διὰ φιλοσοφίας καὶ πολυτελείας ὀρθῆς, ἀνεπίβατον τοῖς σοφισταῖς τηρήσεις. & mox: αἱ ἐντολαὶ καὶ αἱ προπαιδεῖαι ὁδοὶ καὶ ἀφορμαὶ τοῦ βίου. eumq́; demum

demum χρηστομαθῆ, qui uarias disciplinas adsecutus, & ex Geometria, Musica, Grammatica & ipsa Philosophia colligens utile, integram & incorruptam seruet fidem. Athletam probamus, qui se ad certamen præparauit. Ita qui ex Græcis & barbaris singula ad rectam uitam confert, is peritus ueritatis indagator, instar lapidis Lydij aurum adulterinum à probo discernet, Sophisticen à Philosophia, & hæreses, quæ in Græca Philosophia, ab ipsa ueritate. Stromaton VI. πολυμαθῆ δὲ εἶναι χρὴ τὸν γνωστικόν. Galenus περὶ διαγνώσεως καὶ θεραπείας τῶν ἐν ἑκάστη ψυχῇ ἁμαρτημάτων, reprehendit medicos, qui non exercitati ἐν τοῖς πρώτοις μαθήμασι, περὶ τέλους βίου καὶ κακοδαιμονίας ἀκούουσι παρὰ διδασκάλους λόγους τινὰς ἀποδεικτικούς. Et περὶ τάξεως τῶν ἰδίων βιβλίων, sibi hanc contigisse felicitatem, ut sub patre Arithmeticâ, Logicâ & Grammaticâ, aliisq; humanioribus disciplinis institueretur usque ad ætatis annum decimum quintum. Deinde διαλεκτικὴν θεωρίαν amplexus, deinceps soli Philosophiæ animum adjicere posset. Ammonius in uitâ Aristotelis: Aristotelem adolescentem τῇ τῶν ἐλευθέρων παιδείᾳ institutum ἔτι νέον ὄντα, idque satis ostendere τὰ γεγραμμένα αὐτῷ περὶ ποιητικῶν καὶ πρὸς ποιητὰς, τὰ Ὁμήρου προβλήματα καὶ αἱ ῥητορικαὶ τέχναι. ἑπτακαίδεκα δὲ ἐτῶν γενόμενον Philosophiæ sese dare cœpisse. Alii uerò Polymathiam penitus neglexerunt, impulsi præposterâ desperatione, quâ frustra conceperant, animum humanum tam uariæ & multiplici doctrinæ, tam diuersis rebus nullo genere sufficere. Siquidem uera illa Platonis apud Themistium: ἀδύνατον ἕνα πολλὰς καλῶς ἐργάζεσθαι τέχνας. Nihil solidi firmique subhærere existimarunt, cum ingenia tracta in diuersa & inter se aliena nihil certi concipere potuerunt; quod Q. Fufius Galenus apud Dionem lib. XLVI. in argumentum ignorantiæ trahit. Objicit enim Ciceroni, quod & reipublicæ se immisceret, & declamator, poëta, historicus & philosophus haberi uellet. Certè facilius unum aliquod rectè & præclarè fecerimus, quàm plurima

rima mediocriter. Aristoteles lib. IV. de Republicâ cap. XV. *βέλτιον ἕκαστον ἔργον τυγχάνει τῆς ἐπιμελείας μονοπραγματούσης, ἢ πολυπραγματούσης.* Vt diuersi cibi corpus non iuuant; ita uaria eruditio animo non accedit, nec prodest. quem uelut fugitiuum in aliena ducit, adeò ut cum nihil certi assecutus sit, omnia se amplexum existimet. Athenæus lib. I. refert Calliphanem poëtam *ἀρχὰς ποιημάτων πολλῶν* ad tres aut quatuor uersus recitasse, *πολυμαθείας δόξαν περιποιούμενον.* Et Aristoteles, ut tradit Plutarchus Sympos. lib. IIX. probl. X. *τὴν πολυμάθειαν πολλὰς ἀρχὰς ποιεῖν.* tanquam si nihil ad perfectionem deduceret, sed perpetuò in initiis hæreret. Nisi fallor, satis patet, omnia eruditionis membra artissimâ coniunctione inter se concatenata unum finem spectare. Ideoque Polymathia in aliquâ quidem doctrinæ uarietate uersabitur, una tamen erit, ex diuersis mutuâ communicatione colligatis apta & continuata. Nam ut solis radii passim sese diffundunt, & res uarias lumine suo contingunt, eius tamen globo unde emittuntur affixi: ita Polymathiæ complures quidem disciplinæ, quæ tamen omnes uni ipsius corpori adhærent. Si igitur Polymathian tollimus, necesse erit scindi illud uinculum, quo omnes scientiæ connectuntur. Sed & suos Polymathiæ terminos me constituisse memini, latissimos quidem & proximos Philosophiæ, eos tamen præfinitos. Scientia igitur Polymathia, si suos fines agnoscit. Cæterùm ne Stoicâ austeritate, maiora & difficiliora humano ingenio imponere uidear, quàm eius uires sustinere possint, aio perfacilè esse omnes disciplinas animo cōplecti, easque solis incultis animis & inamœnis desperationis opinionem concitare solere. Vitruuius lib. I. de Architecturâ, postquam caussas prodidit, cur Architectum omnibus artibus exercitatum oporteat: *Mirum,* inquit, *uidebitur imperitis, posse naturam tantum numerum doctrinarum perdiscere. Cum autem animaduerterint*

rint omnes disciplinas inter se coniunctionem rerum & communicationem habere, fieri posse facilè credetur. Encyclios enim disciplina ut corpus unum ex his membris est composita. Itaque qui à teneris ætatibus eruditionibus uariis instruuntur, omnibus literis agnoscunt easdem notas, communicationemq́; omnium disciplinarum, & eâ re facilius omnia cognoscunt. Sed tollamus amicam hanc communicationem. Sine causâ sanè arbitramur animum confundi, eiusque uires imminui disciplinis in diuersum tendentibus, quibusque nec mens, nec ætas sufficere uidetur. Equidem non satis perspeximus, quanta uis naturæ humanæ, quæ tam agilis, tam uelox, ut uel eodem temporis momento in plura & diuersa animum flectere posit. Quoties nos subita expediendi necessitas deprehendit, nonne simul dicimus, agimus, cauemus? Specta citharædos, simul mentis, uocis & manuum ministerio utuntur. Cum enim læuâ, diductis digitis, multiplici flexu neruos alios tangunt, alios ut interquiescant continent, & dextrâ alios trahunt & percutiunt, memoriæ & manuum opus est. Cum uerò ore tereti, compositis ad certam temporum legem labellis, harmoniam cantu iuuant, uocis officio funguntur. & hæc omnia eodem tempore agunt. Quæ cum tam diuersa parent, & uno conatu peraguntur, cur quæso nos impares uariis censebimus, cum per interualla horarum & spatia temporum curas partiri licebit? Dura semper & molesta in eodem opere diutina perseuerantia. Subrepit enim lassitudo, & frangitur animi impetus, cum in eâdem intentione mens retinetur. Mutare subinde latus etiam fessos iuuat, & sæpe quibus diffililis somnus, dum se uersarent, quietem inuenerunt. Ipsa disciplinarum, si qua est, uarietas reficit animos, & eorum uires nouitate reparat. Mutatus ciborum sapor palatum delectat, & eorum uarietate excitatus stomachus fastidio leuatur. Nempe ut in longinquâ peregrinatione, locorum mutatio & nouitas regionum tædium

uiæ fallit: ita in hoc eruditionis itinere interiuncta disciplinarum uarietas difficultatem earum minuit. Quod si corpus nostrum tardioris motus, inhabile, pigritiæ & ueterno oportunum, adsiduo usu uariis motibus assuefacimus, ut per extentos funes cœli iter meditetur, infestos mucrones & flammas saltu innoxio trajiciat, tantâ dexteritate ut sæpius oculorum fidem timeamus; quid arbitramur animum capere posse, si recto cultu etiam ad diuersa & difficilia duceretur? Nouimus repentinos eius motus, & diuinam uim cuncta assequendi, quà in ipsos mundi census descendit, & quod poëta ait, in toto orbe uiuit. Cœli munimenta perrumpit, maria transuolat, siderum cursus numerosque collegit, & quæ elementorum in diuersis conspiratio deprehendit. Plato VII. de Republicâ: οἱ τε φύσει λογιστικοὶ εἰς πάντα τὰ μαθήματα ὀξεῖς. & Ερασταῖς: Philosophum tum demum ueram gloriam adepturum, εἰ δοκείη τῶν τεχνῶν ἔμπειρος εἶναι πασῶν. Inde est ut Galenus I. de usu partium, cur admirabilis solertiæ natura, nullam certam artem propriam & peculiarem homini tribuerit, scilicet qui omnibus instructus & ornatus esse debebat. Vt enim nudum & inermem exposuerat, defectus supplementum benignior concessit, rationem & eius ministras manus. Illam quidem aptam & idoneam recipiendo omnium artium cultu, has uero ad corporis munimentum, & animi imperium, flexibili articulorum curuaturâ miris modis habiles, ut meritò Aristoteli lib. X. de partibus animalium, manus ὄργανόν τι πρὸ ὀργάνων. sicut Galeno ratio τέχνη τις πρὸ τεχνῶν. Equidem frustra difficultatis patrocinia ignauiæ prætendimus. Contumelia seculi erit, si fateamur nos ab antiquâ doctrinæ lege desciuisse, si paria ueterum ingeniis nos facere posse negemus. Pythagoram Arithmeticum, Geometram, Medicum, Theologum, Legislatorem fuisse Diogeni Laërtio credimus. Certe omnibus artibus & disciplinis ex-

 pletum

pletum accepimus, quas toto orbe diuerſis doctoribus hauſerat, uir ingenio admirabili, & quantum homini datum, animi auguſtior. Plato palæſtræ ſtudia ſectatus, Pythiâ celebritate certare non detrectauit. Picturæ quoque ſtudioſus & Tragœdis ac Dithyrambis operam dedit, adeò ut iam confidentiâ poëtices elatus certatorem ſe profiteri auſus ſit. Proclus in Timæum: Platonem miſcuiſſe τὴν τε Πυθαγόρειον καὶ Σωκρατικὴν ἰδιότητι, & quid ab eorum ſingulis hauſerit, eodem loco tradit. Omnibus diſciplinis præclarum eius ingenium imbutum fuit, Geometriam a Theodoro Cyrenæo, Aſtrologiam ab Ægyptiis ſacerdotibus didicit. A Socrate uerò ſapientiam ſibi traditam non tantum plenè arripuit, ſed uenuſtâ quadam uerborum maieſtate dignitatem ei conciliauit. Tam diuerſis diſciplinarum comitibus, tam multiplici doctrinâ inſtructus, cum tota Philoſophorum ſucceſſio uſque ad Archelaum ſolam Phyſicam, cui Socrates Ethicen addidit, excoluerat, utramque complexus, rationalem adiecit. atque ita Philoſophiæ membra ex diuerſis officinis, quaſi commixta & aptata, in ſuam tranſtulit, unde Platonica Philoſophia auſpicatiori exitu poſteris prodiit. Ariſtoteles per omnes Polymathiæ numeros iuerat, quod non impediit, quo minus totam Philoſophiam diuini ingenii robore ad miraculum, & perpetuam auctoritatem amplecteretur. Hunc æmulatus Nicolaus Damaſcenus, de quo ita ſcribit Suidas: γραμματικῆς οὐδενὸς χεῖρον ἐπιμεμέληται, καὶ δὴ αὐτῆς ποιητικῆς πάσης. αὐτός τε τραγῳδίας ἐποίει καὶ κωμῳδίας εὐδοκίμους. ῥητορικῆς τε καὶ μουσικῆς, καὶ τῆς περὶ τὰ μαθήματα θεωρίας καὶ φιλοσοφίας ἁπάσης ἐπεμελεῖτο. ζηλωτὴς γὰρ Ἀριστοτέλους γενόμενος, καὶ τὸ ποικίλον τῆς περὶ τὸν ἄνδρα παιδείας ἀγαπήσας. Empedoclem Rhetorem, Poëtam, Philoſophum, Medicum tradit Laërtius. Eunapius ſe dubitare ſcribit, quam artium liberalium diligentius excoluerit Porphyrius. Ea uero, quæ in Philoſophia &

scientiis tradidit, captum humanũ superare. Suidas: Porphyrius. Non repetam, quæ de Eratosthene tradidi, nisi quod legam apud Dionysium Longinum περὶ ὕψους, eum cognomine poëtæ laudari, quod præter alia accuratũ ipsius poetices studium ostendit. Galenus multiplicis doctrinæ ad inuidiam peritus. Nulla enim ferè Polymathiæ pars, quin eam ingenii sui monumentis illustrauerit, ut ex eius libro περὶ τῶν ἰδίων βιβλίων, & lib. περὶ τάξεως τῶν ἰδίων βιβλίων constat. Hunc tamen dogmaticorũ medicorum principẽ rectè sequimur & admiramur. Q. Ælius Tubero Iurisconsultus, summus Philosophus et uir eruditus fuit, ut Cicero III. de Oratore scribit. & in Bruto: Sextũ Pompeium *præstantissimum ingenium contulisse ad summam iuris ciuilis & perfectã Geometriæ, & rerum Stoicarum scientiam.* eundẽ I. de Oratore, *hominem eruditum in Philosophiâ* appellat. Origenes πολυμαθὴς, Grammaticam, Dialecticam, omnesque artes liberales, & Philosophorum dogmata accuratè didicerat, ut testatur Suidas, & D. Hieronymus diuersis locis. Vincentius Lirinensis lib. aduersus profanas nouationes scribit, Tertullianum *omnem Philosophiam & cunctas Philosophorum sectas, omnesq; eorum disciplinas, omnem historiarum ac studiorum uarietatem mirâ quâdam mentis capacitate complexum.* Cicero I. Academic. de Varrone: *Tu ætatem patriæ, tu descriptiones temporum, tu sacrorum iura, tu sacerdotum, tu domesticam, tu bellicam disciplinam, tu sedem regionum & locorum, tu omnium diuinarum, humanarumq; rerum nomina, genera, officia, caussas aperuisti, plurimumq; poëtis nostris, omninoq; Latinis & literis luminis attulisti, & uerbis: atq; ipse uarium & elegans omni ferè numero poema fecisti, philosophiamq; inchoasti.* Quinctilianus lib. XII. *Multa imò penè omnia tradidit Varro.* Plinius præfat. omnia se attigisse scribit in libris rerũ naturalium, quæ Græci τῆς ἐγκυκλοπαιδείας uocant, seque unum omnia tractasse. Sanè eius nepos epistolã ad Marcum scribit, multos illũ uarii argumenti libros reliquisse. *Miraris*

inquit,

inquit, *quod tot uolumina multaq; in iis tam scrupulosa homo occupatus absoluerit, magis miraberis, si scieris aliquamdiu caussas actitasse, decessisse anno* VI. *&* L. *medium tempus distentum quà officiis maximis, quà amicitiâ principum egisse.* Cornelius Celsus non solum de omnibus artibus scripsit, sed rei militaris & rusticæ & medicinæ præcepta reliquit. Quinctilianus lib. XII. Antoninus Imperator optimis artibus eruditus, summus Philosophus, artem pingendi magistro Diogeneto didicit. Spartianus in Alexandro & Lamprid. scribunt, Imperatorem Hadrianum optimum Poëtam, Arithmeticum, Geometram, Musicum, gladiatorem & ducem. His ferè similia tribuit Tito Suetonius. Apuleius Floridis gloriatur se omnium artium crateras bibisse Poëticæ, Geometricæ, Musicæ, Dialecticæ : *uniuersas Philosophiæ, inexplebiles scilicet & nectareas. Canit Empedocles carmina, Plato dialogos, Xenophon historias, Xenophanes satyras. Apuleius uester hæc omnia.* Atque ita uerba illa emendanda. Sed parcam plura antiquorum exempla adducere, ne somno & inertiæ dediti nimis erubescamus. Equidem conniuere ad studia nostra oportet, cum audimus illos, qui dies noctesque officiis, quà publicè, quà priuatim districti, arduis studiis posteritatem iuuisse, quod isti, qui totâ uitâ pallidi & macri literis intabescunt, ægrè efficere potuerunt. Age uerò quis prætextus relinquitur ignauiæ nostræ. Num elementa mutata, aut hæc mundi uertigo solitos motus reliquit? num perpetua rerum continuatio aliquâ sui parte dissociata est, ut similia antiquis ingenia emergere non posfint? Nisi dixeris ubique terrarum ea non oriri. Olus & uinum commendatione soli, non ingenia æstimantur, quæ omnibus gentibus uaria prouenire solent. Anacharsis sapiens in Scythiæ desertis natus est. Clarissimi Græciæ Philosophi preciosas sapientiæ merces ad usque Ægyptum, Indias, Galliam petitum iuerunt. Sacerdotes diuinorum periti exteros in

Ægyptum attraxerunt, Gymnosophistæ ad Brachmanas, Druidæ ad Gallos, tanquam ad sapientiæ nundinas, peregrinos aduocarunt. Sed paucis concessum fuit ad eam eruditionis summam accesisse. At tamen multi ad sublime eruditionis fastigium peruenerunt. Ne frustra sis, omnium hominum summa est similitudo, omnesq; pares inter nos sumus. Ratio ipsa, cuius imperio in singulis utimur, uniuersis communis, inde & discendi facultas omnibus par, licet doctrina differens. Sane & sensibus eadē omnia percipiuntur, quæque illos mouent, ea omnium sensus pari modo adficiunt, & inchoatæ intelligentiæ animis impressæ simul omnibus impressæ sunt, communisque mentis interpres oratio. Ideoque si qua est disimilitudo, eam non parit generis aliqua differentia, sed consuetudinum deprauatio & uarietas opinionum. Si aliorum exempla sequimur, quin potius perfectisimorum uestigia legimus, quam illorum qui remissius contemplati sunt. Despero quo minus cogam diuitias, quæ æs Crasi adæquent. Ideo supinus exspectabo ludentis fortunæ munera, & omne acquirendi studium intermittam. Negat natura Milonis robur, ut iisdem brachiis taurum tollā & occidam. ergo ignobilis situs contrahet artus, & abiecto omni corporis exercitio ignauus contabescam. Frustra existimarunt tæduli & delicati, sapientiæ cumulū oscitantibus Deum confecturū. Arduum tamen opus & perdifficile, Philosophiam, tot disciplinarū comitibus, domum duxisse. Non negauit rerū natura, ut fieri non posit. illorum enim exempla, qui ad summū eruditionis culmē euecti, nos monent ingenii humani uires etiā maiora ferre. Præferenda indoles læta, generosi conatus, magni spiritus, qui supra humiles & uulgares impetus sese attollere audent Quis non mallet Achillis gloriam in bellicis consequi, quàm Aiacis aut Diomedis? Quis non potius Hannibalis, quam Masinissæ? At uerò si Cæsaris laudes

adipiſci non licet, niſi in Sertorianâ non conſiſtemus. Ita enim demum in ſecundis hæſiſſe laudabile, cum ſumma aſſequi non potuimus. Nulla dignitas ſubſequendi, niſi cum ad ſuprema tranſcendendi ſpes præciſa. Nunquã concitauit admirationem, qui ſolitâ uiâ proceſsit. Exigui & abiecti animi, uictum deſperatione euadendi quò uelis, circa ima ſubſiſtere, & tanquam aliis contemtam & relictam prædam occupaſſe. Si uulgari opinione receptum, plura ægrè comprehendi, non erat alenda falsâ opinione ignauia noſtra. Exerendæ uires, & ponderandum quid ferre poſſent. Ante Socratem Philoſophi omnes Phyſici, nec confidebant Philoſophiæ riuos in plures uenas diduci poſſe. At Socrates eã auxit, & poſt eum Plato auſus fuit plures eius partes oſtendere, eaſq; omnes ſimul complecti, quibus ſingulis alii tantùm ſuffecerant. Iidẽ Polymathiæ inimici ſegnitiem ſuã uelare audent auctoritate Heracliti, qui, ut ſcribit Diogenes Laertius, aiebat: πολυμαθίη νόον οὐ διδάσκει. Rectius Democritus apud Stobæum ſerm. XXXII. πολλοὶ πολυμαθέες, νόον οὐκ ἔχουσι. Equidem fruſtra ignaui aduocationem inertiæ ab horum auctoritate petunt. Neque enim Polymathiã contemnunt, ſed eos, qui ducti Polymathiæ dulcedine, uirtutes proboſq; mores & ipſam Philoſophiam deſerebant, ſcientias non ad animi cultum, ſed oſtentationem amplexi. Non ait omnes, ſed multos πολυμαθεῖς νόον οὐκ ἔχειν. Anaxarchus Philoſophus ἐν τῷ περὶ βασιλείας, cuius uerba refert Clemens Stromat. lib. I. πολυμαθείη κάρτα μὲν ὠφελεῖ, κάρτα δὲ βλάπτει τὸν ἔχοντα. ὠφελεῖ μὲν τὸν δεξιὸν ἄνδρα. βλάπτει δὲ τὸν ῥηιδίως φωνεῦντα πᾶν ἔπος κἂν παντὶ δήμῳ. Eadem ratio eſt horum ſtudiorum, quæ ipſius Philoſophiæ, quam ſæpe, ut Plato VI. de Republ. diſputat, indigni & flagitiis coöperti poſsident, ſpecioſæ rei titulo ſceleribus latibulum quærentes. Quod cum aduertit uulgus, culpam transferre ſolet in res innocentiſsimas & omnis uitii immunes. Ita legimus apud Scholiaſten Ariſtophanis Νεφέλαις. Ariſtophanem

phanem scripsisse drama, in quo accusaret Socratis ἀθείαν διὰ τῆς πολυμαθίας. D. Basilius Homilia εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν παροιμιῶν: πολλοὶ τῇ περὶ ταῦτα (ἐγκύκλια) σπουδῇ τῆς περὶ θεοῦ γνώσεως κατημέλησαν, ἐν τῇ τῶν ματαίων ἐρεύνῃ καταγηράσαντες. Improbarunt autem antiqui studia illorum, qui in hisce artibus desiderent, nec ad ipsam Philosophiam accederent. Quò pertinet uulgatum istud Aristippi: τοὺς τῶν ἐγκυκλίων παιδευμάτων μετασχόντας φιλοσοφίας δὲ ἀπολειφθέντας, ὁμοίους εἶναι τοῖς τῆς Πηνελόπης μνηστῆρσι. καὶ γὰρ ἐκείνους θεραπαίνας ἔχειν, πάσας δὲ μᾶλλον ἢ αὐτὴν τὴν δέσποιναν δύνασθαι γῆμαι. Quod alii ad Platonem, Plutarchus ad Bionem refert. Philo περὶ τῆς εἰς τὰ προπαιδεύματα συνόδου. & Clemens Alexandrinus: *Nonnullos captos amore ancillarum spreuisse dominam philosophiam, & ex iis alios consenuisse in Musicâ, alios in Geometriâ.* τέχναι δὲ μὴ μετὰ φιλοσοφίας γινόμεναι, βλαβερώταται παντί που εἶεν ἄν. Et: ἡ προπαιδεία παροψήματι ἔοικεν καὶ τραγήματι. Vide grauissimi scriptoris Stromat. lib. I. qui ferè totus in hoc argumento, & Plutarchum περὶ παίδων ἀγωγῆς. Si uerò non utilitas, & uerus finis studiorum quæritur, sed animi quædam liberalis oblectatio, habebunt sane προπαιδεύματα, quod cultori suo reponant. Rectè enim Synesius in Dione: εἰ τις δὲ οὐ προτέλειον ἡγεῖται τὰς μούσας, ἀλλὰ τὸ κράτος αὐτὸ τῆς σοφίας ἐν ταύταις εἶναι, τὸ ἐγκείμενον αὐταῖς κάλλος ἠγάσθη, καὶ εἰς αὐτὸ κέχηνε. καὶ ὑπὸ τούτου κατέχεται, πολλὰ ἀγαθά γε αὐτῷ γένοιτο, μουσικῷ τε ἀνδρὶ καὶ χαρίεντι. Sanè non spernebat Democritus Polymathiam, qui uariis libris eam illustrauit, qui παντοδαπὴς apud Laërt. & Tzetz. Histor Chil. ἦν δὲ ἐν φιλοσοφίᾳ πένταθλος, inquit Diogenes Laërtius, τὰ γὰρ φυσικά, καὶ ἠθικά, καὶ τὰ μαθηματικά, καὶ τοὺς ἐγκυκλίους λόγους, καὶ περὶ τεχνῶν πᾶσαν εἶχεν ἐμπειρίαν. Eundem insignē medicum idem Laërtius, aliique tradunt. Hinc illa Democriti uerba de suâ ipsius πολυμαθείᾳ apud Clementem Alexandrinum Stromat. I. ἐγὼ δὲ κατ' ἐμαυτὸν ἀνθρώπων γῆν πλεί-

γῆν ἐπεπλανησάμην, ἱστορέων τὰ μήκιστα, καὶ ἀέρας τε καὶ γέας πλείστας εἶδον, καὶ λογίων ἀνθρώπων πλείστων ἐσήκουσα, καὶ γραμμέων συνθέσιος μετὰ ἀποδείξιος οὐδείς με παρήλλαξεν, οὐδ' οἱ Αἰγυπτίων καλεόμενοι Ἀρπεδονάπται. σὺν τοῖς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἐπ' ἔτε' ὀγδώκοντα ἐπὶ ξείνης ἐγενήθην. ἐπῆλθε γὰρ Βαβυλῶνά τε καὶ Περσίδα, καὶ Αἴγυπτον τοῖς τε μάγοις καὶ τοῖς ἱερεῦσι μαθητεύων. Illa uerò apud Athenæum lib. XIII.

Πολυμαθημοσύνης, τῆς οὐ κενεώτερον οὐδέν.

Ἵππων ἔφη ὁ ἄθεος. ἀλλὰ καὶ Ἡράκλειτος ὁ θεῖος φησὶ, πολυμαθὴ νόον ἔχειν, οὐ διδάσκειν. καὶ ὁ Τίμων δ' ἔφη,

ἐν δὲ πλατυσμὸς

Πολυμαθημοσύνης, τῆς οὐ κενεώτερον ἄλλο·

uix digna reuinci. Nam de ſuperuacuo Grammatices ſtudio intelligenda. Addit enim Cynulcus: Τί γὰρ ὄφελος τῶν τοσούτων ὀνομάτων ὦ γραμματικὲ πάντας ἐπιτρίψαι μᾶλλον, ἢ σωφρονίσαι δυναμένων τοὺς ἀκούοντας. καὶ ἐὰν μέν τις σου πύθηται, τίνες ἦσαν οἱ εἰς τὸν δούρειον ἵππον ἐγκατακλεισθέντες, ἑνὸς καὶ δευτέρου ἴσως ἐρεῖς ὄνομα. Heraclitus μεγαλόφρων, ut Diogenes Laërtius ſcribit, καὶ ὑπερόπτης, non poterat, quin Polymathian in aliis rideret. Timon uerò indignus eſt, aduerſus quem experiar, qui ut σιλλογράφος rectè Grammaticis non pepercit, cuius morſus nulli ueterum ſapientum effugere potuerunt. Cum igitur pleriq; ineſcati dulcedine inertiæ, aut inanium rerum illecebris capti, in hoc eruditionis ſtadio ſe relictos intellexiſſent ab iis, quos felicior genius rectaque mens per latiſsimos diſciplinarum campos inoffenſo curſu ad calcem duxerat, ſimulatque illos torquere cæperunt irriti conatus, & improſpera uota, odiſſe & reprehendere in aliis ſuſtinuerunt, quod ſe aſſequi poſſe deſperârant. Alii uerò deſerti ab ingenio ſuo, quibus ne ad ſingula quidem ſatis roboris fuit, tacitâ imbecillitatis ſuæ conſcientiâ ſtimulati inuidiam conceperunt, & iis, qui exactâ eruditionis lege ſeueriores diſciplinas adepti, detraxerunt. Horum culpâ effectum, ut uelut altiſsimo

montium iugo uno fonte nata flumina diuerso cursu ad mare descenderunt: ita doctrinarum facta diuortia, unaque disciplina in plures deriuata; & Polymathia, necessaria inprimis & iucunda, prorsus neglecta. Maluerunt enim discerpta & diuulsa contrectari, quæ tota amplecti nequiuerant, aut tædio laboris confugere ad diuerticula desidiæ, iisque penitus supersedere, quæ difficiliora experiebantur. Hinc natus *mos hominum, ut nolint eundem pluribus rebus excellere.* Quo errore ita oppresſi sumus, ut communi opinione receptum sit, imposſibile esse, unum plures disciplinas didicisse, usque adeò ut ubi intellexerint aliquem hac uarietate studiorum exercitatum, protinus exclament: nequicquam eum de grauioribus disciplinis delibasse, sed cultu inanium & inutilium rerum contritam ætatem, uanosque conatus citra felicem exitum subsedisse. Verè enim Cicero in Bruto: *Tantum quisq; laudat, quantum se imitari posse sperat.* In quo unicè miror, etiam illos, qui ambitiosæ sapientiæ gloriam affectant, uulgo accesſisse. Quod si bonarum artium peritos consulerent, longè aliter haud dubiè sentirent. Equidem cum domus sibi exstruere parant, sequuntur, ut arbitror, optimi architecti præscriptum. Vtinam pari lege in artibus obtineret, ut de illarum cultoribus iis crederemus, quos uerè eas didicisse constat. Vulgare quidem hoc conuitium, detestandâ imperitiâ natum, tam frequenti ictu aures meas feriit, ut callum obduxerint. Quo tamen, ne quis falsus sit, nunquam me commotum sensi, elatus scilicet & subnixus optima conscientiâ. Propius me noui, & quatenus mihi tutò placere posſim, didici. Iam olim cum genio meo, rigidisſimo pædagogo, rationem diduxi, eique duro & auaro patri exacti temporis ephemeridem probaui; cuius tamen maximam partem occupauit prensatio & cultus magnorum, salutationes antelucanæ, conuiuia plus quam nocturna, priuata amicorũ officia

cia, uagæ peregrinationes, plurimaque cognoscendi præpostera curiositas, quæ me sæpius turpissimæ suspicioni immersit. Quoties impedimentum obiectum, cuius impetu conatus omnes intercidere? quoties diuersi consiliorum euentus incautum oppresserunt? quoties contumacis & malè constantis Reginæ stabiles iras experti sumus. Adeò ut quicquid temporis furtiuo secessu his studiis dedi, id negotiosi otii potius præda, quàm præmium. Hisce rerum fluctibus nos iactati sumus, dum illi excepti omni discrimine amabili otio frui, & quietis studia meditari potuerunt. Non subducant iam supercilium sed rationem; otiosos cum occupato, quietos & tranquillos cum uago & fugiente comparent, fallor aut parum reliqui erit, quo lucifuga & umbratica natio sola gloriari possit. Sine riuali se amant, & sua sibi opinione belli & festiui, qui strychnum comederunt. Summum locum, apicibus & lauro insignes, iure senatorio in orchestrâ occupant, quibus scilicet meritò adsurgendum, cum tristes & seueri aliorum contemtu auctoritatem captent, & ignorantiam suam speciosi tituli uelamento abscondant. Quasi uerò solo nomine hæc accessio fiat. tanquã si quis fœdissima specie Hylæ aut Hyacinthi nomen mentiretur, non tamen, ut arbitror, propterea Nymphis præda raperetur, aut occisi umbram Apollo reuocaret in florem. Quod si istos clarorum nominum ostentatores, desertos & exules alienus orbis opprimat, quò quæso confugient, cui titulos suos probabunt? Repulsi & fastiditi oberrabunt, ut ignoti ænigmatis nummi, quos illa tantũ ditio, in quâ signati, probos nouit. Prudentiores enim detractâ personâ & remoto uelamento homines æstimare solẽt. Vt illa olim Phryne, quæ lege conuiuali æmulis formæ mulieribus imperauit faciẽ abluerent, ut liquefacti medicaminis riui totũ os, & si quæ fuerant speciosa lineamenta creatâ nube confunderent. Præ-

clarè uerò, ut omnia, Cicero I. de Orat: *Non est interdictum aut à rerum naturâ, aut à lege aliquâ atq; more, ut singulis hominibus ne amplius, quàm singulas artes nosse liceat.* Si humana solertia tanta exuberat, ut præfixos à naturâ terminos latè transmigret, & homo terræ affixum animal natatu aquas petat, in aere suspendi & iactari soleat. At non omnibus hic animus, non omnes istuc audaciæ progrediuntur. Quin igitur æquo animo patimur, si qui ultra uulgarem captum humanæ mentis emergere, & altius transcendere ausi sunt. Miremur illustres animas excelsius euectas, nec spernamus, quæ adsequi non potuimus. Equidem ut in corporibus nostris non mediocris dissimilitudo. alios enim uideas uegetâ & pernici uelocitate ad cursum pollere, alios firmis lacertis ad luctam aptos; in ipsâ quoque formâ magna differentia, unicuique lineamenta sua deflexa, illa specie dignitatis, hæc uenustatis gratiâ commendatiora. ita in animis eandem uarietatem non negamus. *Virgilium*, aiebat Cassius Sophista, *illa felicitas ingenii in oratione solutâ reliquit, Ciceronem eloquentia sua in carminibus destituit. Orationes Salustij in honorem historiarum leguntur. Platonis oratio pro Socrate scripta nec patrono nec reo digna. Hoc non ingeniis tantùm, sed corporibus uidemus accidere. Illi nemo luctando par est, ille ad tollendam magni ponderis sarcinam præualet. Ad animalia uenio. alij ad aprum, alij ad ceruum canes ueniunt.* Sed ut in supellectili alia uasa angustiora, alia maiora: ita animi hominum alii omnibus disciplinis pares, alii superiores. Alias arbores stirpe suâ prognatas unicum tantùm fructum ferre uidemus, alias non tantùm non reiicere surculos inoculatos, sed earum naturam ita deriuari in insititia & transfundi, ut diuersos fructus ex sese gignant. Agricolæ nonnullos agros asperos aratro & indomitos possident, ex aliis uerò triticum aut oleas solas, & ex aliis denique frumentum & uuas simul legunt. Simili modo inter homines hi uulgari ingenio

& hebetati plebeis persuasionibus, illi medioeri, certis scientiis tantùm apti. Alii uerò ita naturæ muneribus ornati, ut ad omnia habiles uideantur. Quod abundè ostendunt exempla illorum, qui omnes disciplinas docti, penè supra humanæ naturæ mensuram excesserunt, quibus diuinioris operæ immortalis gratia habenda est. Quare qui Polymathiam repudiarunt, neque rem suâ naturâ æstimarunt, neque ingenium humanum propriis terminis, sed sui animi finibus descripserunt; uernacula imbecillitate alienas uires æstimantes, quasi angustis terminis includendi illorum animi, qui omne scientiæ genus indefessâ alacritate amplexi sunt, ipsamque adeò rerum uniuersitatem subiectum suum elegerunt.

CAPVT XXX.

De caußis corruptæ disciplinæ.

SEd fortaßsis haud immeritò miramur, quid caussæ sit, cum priora secula tot eminentium uirorum ingeniis effloruerint, nostra hæc ætas deserta, & laude suâ orbata, uix nomen eruditi retineat. Non ausim occurrere percunctationi minus securæ & prauam interpretandi occasionem præ se ferenti. Si enim eadem cum antiquis adsequi non possumus, malè de ingeniis nostris existimandum est, aut de iudiciis, si negligimus. Referam tamen, quæ non minus uerè ac prudenter à Galeno dicta accepi. Is oratione ὅτι ἄριστος ἰατρὸς καὶ φιλόσοφος, caussas desidiæ diligentius excutiens ait: Nullum in nobis uoluntatis & uirium consensum. Proinde felicem euentum conatus nostros non sequi, quorum finem nunquam nanciscimur. Athletas, si corpore

infirmo sunt, aut sine exercitationis labore languescunt, non facilè uictoriæ præmium ferre. Si uerò firmam & robustam habitudinem natura indulsit, si artus exercitatione subacti, contra omnes alios facilè coronari. Simili modo alterutrum nobis deesse, aut uirium & uoluntatis dissensum adesse. Cum uerò idem hic uertatur mundus, temporum ordo minimè immutatus, Sol eundem cursum, solitaque spatia sidera conficiant, ab omni ratione alienum uideri, adserere uelle, non produci homines simili cum antiquis genio. Longe aliam caussam eruendam, cur optima ingenia defecerint, siue ea luxus, siue auri sacra fames, quæ nobis omni uirtute antiquior, exstinxit. Itaque nullos Phidias aut Hippocrates oriri, maiore seculi ignominiâ, cum nobis ad omnes artes præparata sit uia. At si operæ uideretur, paulo accuratius inquirere in corruptissimi seculi mores; cur pulcerrimæ artes & bonæ mentis amor paucissimis, uelut prædæ, remansit? cur bonarum rerum studia adeò ceciderunt, ut antiquorum uirtutes ad inuidiam & ignominiam tantum nobis narrentur, nostrique temporis ingenia paribus doctrinarum exemplis minimè eniteant? Non inuidiosè ostenderem prauitate seculi desertum uirtutis iter, horridum & neglectum, omnique bonâ arte in exsilium actâ, ne memoriam quidem honesti aut præclari in conscientiis mortalium resedisse. Non loquerer insidias, quas ipsa natura adolescentiæ struxit; quarum tanta uis, ut sæpe ipsa uirtus oppressa conniuere uideatur. Sed potius præcipuam caussam ad crimen educationis relegarem, quæ uera & legitima, ut prisca uirtus, hæredem non inuenit. Apud maiores nostros ferè ab ipso lucis exordio infantes in sinu castissimæ matris educati, domesticâ disciplinâ, temperatâ singulari sanctitate ac uerecundiâ, ad uirtutum imitationem imbuti, primas literas docebantur. Testis

eſt Plato, ex cuius Protagora hæc mecum recognoſce: *Vbi eò ætatis prouectus infans, ut capere ſermones poßit, nutrix, mater, & pædagogus ſedulò curant, ut optimus & emendatus, quà uerba, quà mores euadat. Deinde ludimagiſtris tradunt, ut ſcribere & citharâ canere diſcat. quibus perceptis accedit ad lectionem poëtarum, in quibus uirtutum præcepta & illuſtrium uirorum exempla.* Aptus poſt hæc optimis diſciplinis ſtudia humanitatis, & ἐγκυκλοπαιδείαν totam hauriebat, ſi naturâ dictante ad ocioſa ſtudia & contemplationem inclinaſſet. Si uerò animus agendi cupidus, rem militarem, aut eloquentiam, uel quodnis aliud ſtudium ciuili ſocietati aptum arripiebat; optimas artes non Sophiſticâ lege, ſed quatenus illarum uſum experiri poſſet, addiſcens. Non tam ſubtili diſputationi, quam ut iis munitus regeret populos, ſtabiliret leges, opprimeret improbos, tueretur bonos, hortaretur ad decus, & à flagitiis reuocaret. Certè quodcunque uitæ genus ingenii uis, ſeculi plauſus, aut reipublicæ utilitas ſectari iuſsiſſet, naturâ incorruptâ exercebat. Nunc uerò natos infantes ab eo tempore, quo primum aërem hauriunt, domeſtici errores excipiunt, quibus teneri & rudes animi deprauati, laſciuiâ & libertate ebrii, probitati & modeſtiæ nihil loci relinquunt. Ne prima quidem elementa ſatis ſollicitè traduntur. Præceptores eliguntur non ſanctiſsimi quique & optimi, ſed quales publicæ ſcholæ obtulerunt; qui plerunque uix ultra primas literas progreſsi, inanem ſcientiæ perſuaſionem induerunt, tam triſti fronte & exercitato uultu, tam horridis ſetis, ut ſi aliquid ſupercilio, aut barbæ credendum, Zenonas & Chryſippos eos præferre cenſeas. Hi iure quodam imperii ſceptris ferularum, ut conſules Romani faſcibus & uirgâ, maieſtatem agnoſcentes, ſæui interim & implacabiles typhum & ineptias ſuas docent. Ita puer immixtus frequentiæ, & ſæpe perditorum

turbæ,

turbæ, præceptoris operam toties occupatam minus liberalem experitur. Plagis uerò ita duratur, ut protinus omnem memoriam liberalis & ingenui perdat, & tristis confusúsque, penè cum ipsius lucis fuga & tædio, studia antequam amare posit, odisse incipiat. Ab his initiis Academias petit, quorum auspicia sæpè luxu & ebrietate constant. Non protraham familiaria hisce locis uitia, quibus certè proscribendis ingenti ocio & non mediocri stili lasciuiá opus esset. Equidem desidia & abiectissimarum rerum industria tam latè inuasit, ut frequenti eius usu, ne sentiamus quidem ineptiis honestos titulos accessisse. Hisce occupatus animus, non uideo quomodo bonæ menti aut optimis artibus operam dare possit. Sed nec ipsa studia saniora, quæ, quasi eodem cibo pasta, simili morbo occubuerunt. Iam olim Sapientum placitis traditum; studia nostra *naturæ regulá metienda esse;* ad hanc consilia & conatus nostros flectendos, quá reluctante, irritus omnis labor. At nos Naturam in consilium non uocamus, ut eâ exploratâ has potissimùm artes toto pectore arripiamus, quas idoneas animo suggessit; sed tanquam ex omni ligno Mercurius exsculpi posset, incautá imitatione decepti, aliorum uestigia sequimur. Nempe hic proximá memoriá, secutus studia fori, amplissima prædia, & tantam pecuniæ uim coëgit, ut nummos modio metiretur. Alius sine commendatione natalium Regum ac Principum amicitiá inclytus, etiam in extremis terrarum partibus, quasi totius orbis gratia subnixus, narratur. ergo & tibi, quod Petronius ait, cruda adhuc studia in forum propellenda, & alieno dolori rudis lingua elocanda, ut mercenariâ loquacitate aliena patrimonia infami aucupio nundineris. Sed, ne quid erres, omnes conatus simili exitu non respondent. *Nulla res*, inquit Seneca de uita beata, *maioribus malis nos implicat, quàm quod ad rumorem componimur, optima rati ea, quæ magno assensu recepta sunt,*

quorum-

quorumq́; exempla multa sunt. Et Epist. CXXIII. *Inter caussas malorum nostrorum est, quod uiuimus ad exempla, nec ratione componimur, sed consuetudine abducimur.* Videas igitur tot agmina miseræ iuuentutis alieno errore inescatæ, cuius conatus & uota felicior euentus non iuuit. φύσιες γὰρ αὐτοπεφαυτέαι κενεὰ πάντα, uerè ait Hippocrates. Fons huius erroris ab ipso ortu nostro repetendus. Nascentibus enim nobis & materno utero euulsis statim occurrit doloris aliquis sensus. Nam ubi protracti ex humidis & calidis locis, circumiecti aëris frigidi asperitas teneros adurit. Ideoq; ut quandam imaginem uteri concipiamus, obstetricia aquâ calidâ aliisq́ue fomentis insueta conciliat. Hic statim oritur doloris & uoluptatis sensus, quem adultiores in cibis, in blanditiis & obiurgatione retinemus. Ab his ergo initiis hausta sententia, quæ firmâ ætate non deserit, omne blandum & iucundum bonum, etiamsi inutile & noxium; laboriosum uerò, quamuis commodum, malum. Hinc ergo diuitias, præcipuum uoluptatis instrumentum, unicè exoptamus, uanamq́ue gloriam pro honore quærimus. Hæc iam communi consensu bona, & summopere expetenda, quasi per manus traditum & receptum. Hoc omnium sensibus implicatum, hoc à deceptis parentibus discimus, & matrum & educatorum uotis credimus. Multitudinis igitur iudicio impulsi, ea quæ plurimis placuerunt, maximè adfectamus, & parentum præceptis imbuti ad illorum instituta & errores deducimur; qui præposterâ ambitione & præcipitatis uotis, pueris adhuc locis matrum inuolutis, ampla patrimonia, prætextas ac trabeas promittunt. Hos secuti præceptores ne artificium periret, & quod Cicero Orat. pro Cælio, *soli in scholis relinquerentur*, suum quoque furorem insaniæ seculi adiecerunt, omnisq́ue bonæ mentis & optimarum artium, quarum institutores esse debebant, institores esse maluerunt. Animis teneris

insidias tendunt, & quos incontaminatos acceperant inficiunt, & flectunt ad communes errores, ac parentum improba uota. Inde huius peruersitatis tam latum contagium, ut uelut in strage magni exercitus mutuo compressu alligati alii alios ad terram trahunt: ita nos commnni errore afflati pereamus. Negligere enim optimas artes & liberalia studia, ne degustata quidem, temerariâ fugâ deserere, quasi more à maioribus tradito ab uniuersis receptum est. Nulli itaque nobis seruantur laborum gradus, quibus antiqui ad

Edita doctrinâ sapientum templa serena

aditum præparabant, nullis sapientiæ præceptis informamur, in euoluenda antiquitate nihil operæ insumitur; nullam deniq; ingenuæ artis scientiam serio excolimus. Sed quoties aliquis uulgarium contemtor honestis artibus pectus implere parat, & optimis potius, quam multis sese probatum uelit, confestim etiam e summa cauea acclamatur: οὐδὲν πρὸς ἄλφιτα. Arti & compressi pectoris uilissimæ animæ magnas opes petunt, ut epulas piscinæ circumfluant, cum earum inertiæ eluendæ ne ipse quidem Oceanus sufficiat, quarumq; sordes tam latè se exerunt, ut gulæ suæ & uentris imperium ferre cogantur. Vereri enim uidentur, ne defuturum sit, quo illum impleant. Quasi uerò unquam penuria parui sapienti esse possit. Neminem profectò illorum non modò ingenuæ artis cultorem, sed ne liberum quidem aio; quibus uenter ad pecuina & seruilia obsequia imperat. Cedò quis ausus est sequi naturæ suæ ductum, & præferre amorem optimarum artium timidissimis cupiditatibus. Scilicet ut flagra nequissimos seruos officii sui monent; ita illos sæpe ad professiones, homine libero indignas, coegit alieni suffragii illiberalis ambitio. Neque enim uirtutem pretio suo æstimant, aut optimas artes solo scientiæ præmio colunt, si tamen colunt, qui tanquam sordidæ mercis negociatores

ad

ad uilem usum & turpe lucrum accinguntur. Vt uel hinc pateat, quàm ingens discrimen inter homines liberaliter natos & educatos, quos in ipso lucis exordio gratiæ circumstiterunt, ac ieiunos & tristes pædagogos, quos sordes & seruiles maculæ nunquam deserunt. Hi coacti ingenium ad quæstum prostituere, seueram disciplinarum legem corruperunt. Finge nunc aliquem Philosophiæ, aut grauiorum disciplinarum suggestum. Si inter eminentes optimarum artium apices consederunt, & medium locum præstantiæ suæ auctoritate occuparunt, præclaro complexu reuinctæ & inclusæ, puto dignitatem suam agnoscunt. Si uerò à cohærentium cuneo diuulsas, et uicinarũ artium nexu solutas, solas & incomitatas prostituas, oblitæ suæ maiestatis infra alias longè positæ erunt. Nempe quales apud sordidos & imperitos habitant, qui cum fame morerentur, decentem earum imaginem temerè mentiri ausi sunt, & disciplinas principes latrocinio quæsitas indigna possessione contaminarunt. Si quis uerò splendore nataliũ insignis, longa decora illigata stemmatũ flexutis præferens, aut patrimonio lautus, is consuetudine ductus uagas suscipit peregrinationes, non ut notet abditas rerum caussas parandæ eruditioni, aut ciuili prudentiæ obseruet gentium instituta, rerumpublicarum formas, hominum uarios mores & ritus: sed ut sine certo scopo ad nudã oblectationẽ discurrat, auido & curioso oculo inusitata camporum spatia lustret, inuisa montium cacumina admiretur; interdum releuet aspectum longo locorum horrentiũ squallore. Petat deinde laudatos portus, & auium more per infinita loca transuolet. Spectacula subinde mutans urbes accedat, totius orbis æmulas; ubi noua delectatione afficiunt templa, theatra, porticus. Ita dum singula ignota & inuisa, ut pueri, miratur, mens infestata toties innouato stupore, uerum gustum ne istarum quidem rerum capere potest; nisi quod inhæreat

 anti-

antiqui luxus & fastus imago, quæ tanto impendio quærenda non erat. Abundè tamen ratus operæ precium fecisse, si ea adsecutus, quæ plausum seculi merentur. Transmarinis deliciis orbem nostrum inficere, & plurimis linguis disertum ostentare. Quæ an redimenda sint patrimonii & tot annorum, quos sine fructu, in tantâ temporum egestate, perdimus, iactura, prudentiores consulo. Non fraudabo laude suâ uariarum linguarum cognitionem. sed in ea canos promittere, & perpetuò morari, tanti profectò non uidetur. Quâ intemperantiâ hodie laboramus. Non satis est enim complures linguas ad usum studiorum didicisse; quin etiam illas pari desiderio arripimus, quibus Europæ gentes utuntur. At istæ aliud agenti accedunt. Haud nego. Multa tamen externa alunt, quæ à rerum contemplatione seducunt. Hic audebo me ipsum profiteri, alterius testimonii auctoritate tutus. Sine iactantiâ dixerim, me illam harum linguarum peritiam consecutum, ut immixtus peregrinis non erubuerim os aperire, minimè ueritus, ne perculsi insueti soni austeritate ciuem suum non agnoscerent. Quin huius linguæ, quâ utimur, diuersas dialectos didici. Quantum uerò hæc superuacua à seriis studiis auocârint, experimentum cepi. Nam tum demum superuacua esse intelligo, cum necessària deesse mihi comperior. In quo nimio linguarum studio obliti moris antiqui, mirum quantùm ab illorum disciplinâ desciuimus. Galenus I I. de differentiis pulsuum, miraculi instar fuisse ait, unum hominem duarum linguarum peritum. *δίγλωττός τις ἐλέγετο πάλαι, καὶ θαῦμα τοῦτ' ἦν ἄνθρωπος εἷς ἀκριβῶν διαλέκτους δύο.* Anarcharsin *δίγλωττον* appellárunt, quòd duarum linguarum peritus, quas facilè percepit, Scythâ patre & matre Græcâ natus. Ergo Græci omnium artium, omnis eruditionis parentes & principes, unicam linguam excoluerunt, & ætatem integram addiscendis disciplinis de-

nis dederunt, quibus percipiendis an illa satis sit, frustra quærimus. Iam enim alii industria suâ probarunt, nos potius temporibus superesse, ut cum Senecâ loquar, quem tempora nobis deesse. Videmus hoc seculo inter tot studiorum inania, tam prauâ institutione, tantâ desidiæ commendatione, exempla eruditionis enituisse, quæ antiquorum fœcundissima studia & prouocarunt, & fortasse superarunt. Sed superuacua est enumeratio inhærentium oculis ingeniorum. Romani magis strenui factis quàm linguâ, ad commercia & sacrorum ritus percipiendos linguam Hetruscam discebant, ut Liuius lib. IX. & Plutarchus in Publicolâ tradunt. Magistratus Romani Græcis, nunquam nisi latinè, responsa dabant, eosque per interpretem loqui cogebant, non in urbe solùm, sed Græciâ & Asiâ. Valerius Maximus lib. II. cap. II. Non minus sollicitè Tiberius, ad ostendendam imperii maiestatem, Græco sermone abstinuit, ut Suetonius in eius uitâ prodidit. Vides quantùm discessimus à maiorum institutis, qui relictis rebus earum umbras, ita enim Democritus uerba appellabat, retinemus; adeò ut gloriam horum temporum dixeris, plures linguas rebus relictis didicisse. Romani Græcis literis erudiri cæperunt, post Romam conditam annis ferè CCCCCX, Liuio & Ennio magistris; *ij poëtæ & oratores semigræci erant, & utrâq; linguâ domi forisq; docuerunt.* Suetonius de illustribus Grammaticis. eo nomine Ennius gloriabatur, se tria corda habere, quòd Græcæ, Latinæ & Oscæ linguæ peritus. qua ratione & Gerionis tricorporis, & Erichthonii biformis fabulam prodigiosa finxit antiquitas. Ego uerò præoptârim habere unicum cor, eiusque interpretem, animi uestibulo locatam, linguam puram, simplicem, quam nullius mendacii & acerbitatis præministram, opprimendis improbis, & tutelæ innocentiæ exeram, quâ Deo meo preces allegem, salutaria disseram, & ubique, quantùm humanitus

tus datum, prosim. Has artes linguæ meæ uelim, quas nec ambitiosè, nec fastidiosè, sed moribus animi conformi temperamento exercebit. Cæterùm ut sordidi & ignaui incredibili quadam animi peruersitate scientiam, aut scientiæ opinionem, quam semel, uelut tempestate delati, inuaserunt, retinent, in eáque pertinaciter obhærent. Vnde necesse est animo oboriantur errores, cum aliarum rerum imperiti uni scientiæ dediti. Aristoteles I. de generatione, Timæum & Platonem eruditissimos uiros incidisse in absurdas quasque opiniones, quod mathematicas disciplinas tantopere amarent, ad quas cum omnia referrent, naturalium rerum scientiam adipisci non potuerunt. Ita hi, dum singula ambiunt, nihil certi assequuntur, sed uagi & instabiles iactantur. Nam cum se ad uitæ genus applicant, quod sub ingenti dignitatis fasce laborat, multa sciant necesse est, ut se habiles ad omnia ea reddant, quibus inter æquales emineant, & magnorum fauorem aucupentur. Hic se ad aliena exempla componunt, iisque paria facere satagunt. Ita fit, ut cum non recte calculum cum Naturâ posuerint, quid ferre queat, quid recuset interrogarint, ne illa quidem adipiscantur, quæ si rectâ uiâ contendissent, exposita ipsis erant. Iam studia palæstræ petunt, mox bellica, iam pacis artes & eloquentiæ decus, atque id genus infinita, quæ specie inanium blandiuntur. Hisce minutiis conciditur animus, & furtiuo fluxu tempora, quæ superesse poterant, subducuntur. Ita cum omnia amplecti conati, cursim & festinantes singula transmiserunt, deprehendit incompositos nullius certæ rei scientia, & euenit, quod in peregrinatione solet, ut multa hospitia accesserint, nullas contraxerint amicitias. Sed utinam horum infelicitas hic resideret. Non sine ingenti animi motu dixero: sæpius illustres animi & ad summa nati, incidentes in pædagogos tristes & umbraticos,

ticos,frangant necesse est robur à maioribus insitum, & indolis lætitiam relinquant, sequantur ociosa studia ad præscriptum magistri, in iisque uelut scopulo obhæreant, quæ ille didicerat. Inde fit, ut nunquam digna indole suâ adfectent, nec quò sors nascendi euocârat perueniant, sed dediti tristissimis ineptiis & difficilimis nugis seipsos ignorent. Adde uitia utrisque familiaria. Nec ordinem, nec modum in disciplinis seruant; reciduntque in primum crimen, genii ignorantiam. Alii uagi transuolant, alii singulis nimis immorantur, aut ignaui in certis cōsenescunt, territi difficultate ad ulteriora progrediendi. Alii deniq; in friuolis & superuacuis occupantur, donec illos senectus ad procedendum pigra opprimat. Adiice infinita, quibus breuem nobis uitam fecimus, irritum in superuacuis studiis laborem, insanam corporis curam, uana spectacula, uaria ludendi genera, ociosas fabulas & conuiuiorum diutinas moras. Quæ omnia effecerunt, ut breuia uitæ spacia & imparia studiis uideantur. Hinc ergo est, quòd paucos hodie habeamus, quos antiquorum exemplis tutò opponere possis, sed ut Cicero I. de oratore appellat, præcones actionum, cantores formularum, aucipes syllabarum. sed Theologos, ut milites e Cadmi semine ortos, eâdem die natos & armatos. de quibus rectè Synesius in Dione: φρονήματος γὰρ ἀντὶ φρονήσεως ὑποπλησθέντες, καὶ πρὶν μαθεῖν διδάσκειν ἐπιβάλλοντες, φεῦ τῶν λόγων, καὶ τῶν δογμάτων τέρατα διεσπασμένα καὶ πολυκέφαλα, οἷά φασιν ἐπαναστῆναί ποτε τοῖς θεοῖς. καὶ ταῦτά τι ἂν εἴποι τις ἢ σπαράττειν τὸ θεῖον ἅπαν, τοῖς ἀτόποις ὑπονοίαις περὶ αὐτοῦ. *Fastuosâ audaciâ loco prudentiæ suffarcinati prinsquā discunt, docent, heu sermones & dogmata, monstra diuulsa & multorū capitū, qualia aliquando contra Deos insurrexisse aiunt. Et hæc quid aliud quis dixerit, quā Deum absurdis opinionibus lacerare.* Etenim non tam abiectè de ingeniis nostris iudicandum, quasi antiquorū laudem & gloriā æquare non possint. Voluptatis amor a primo ortu

mo ortu ſenſibus noſtris implicatus effecit, ut ea exoptemus, quibus illa alitur & fouetur. Inde ad multitudinis conſenſum compoſiti præcipiti curſu feſtinamus ad uitia delendis ingeniis nata, auaritiā & ambitionem, atq; ita ad inertiā, aut genio noſtro repugnantia ſtudia delabimur. Diſciplina uerò antiqua, & ſeueræ leges, quibus certi laborum gradus conſtituti, ut animi noſtri primis diſciplinis initiati, ſapientiæ præceptis ſeſe componerent, & quod uellent exercere, diu diſcerent, ne minimum quidem ſui ueſtigium reliquit. Sed illi ſucceſſit præpoſtera feſtinatio, falſæ perſuaſionis mater, peſtis ſtudiorum, pernicies ingeniorum. Hippocrates in νόμῳ ſcribit: Medicinæ ſcientiam adfectanti inprimis opus eſſe optimâ naturâ, διδασκαλίη, τρόπῳ εὐφυέος, παιδομαθίη, χρόνῳ. ἔτι δὲ φιλοπονίην προσενέγκασθαι εἰς χρόνον πουλὺν, ὅκως ἡ μάθησις ἐμφυσιωθεῖσα, δεξιῶς τε καὶ εὐαλδέως τοὺς καρποὺς ἐξενέγκηται. Naturam enim noſtram agro ſimilem. Docentium uerò præcepta, τὰ σπέρματα. ἡ δὲ φιλοπονίη, ἐργασίη. ὁ δὲ χρόνος, ταῦτα ἐνισχύει πάντα, ὡς τραφῆναι τελέως. At nos de ingenii noſtri agro minus ſolliciti ſumus, quibus ferendis minimè exploramus, inania ſeligimus ſemina, eaque terræ incultæ & aratro non domeſactæ committimus, quibus nec temporis maturitatem accedere patimur, ideoq; nunquam ad fructū perueniunt. Præcipitamus conatus noſtros, & uelut præruptis delapſi ad deſtinata ferimur. Vbi nunc Pythagoræa, ubi Platonica καρτερίας? Vbi quinquennale uocis exiliū, & illa moroſitas diſciplinarum, quibus imbuti animi ſapientiæ præparabantur. Profani, impii, ſcelerati doctrinæ myſteria accedimus, ſordidi & inquinati pura contrectamus. Ideoq; et illa, quæ percipimus, nō ad nutrimentū, ſed in corruptelam & perniciē cedunt. rectè enim idem θαυμαστὸς Hippocrates apud Simplicium Comment. in enchiridion Epicteti: τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων ὅσα ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψῃς. Vnde & ipſe Simplicius: χρὴ

πρῶτον

πρῶτον ἐξεμεῖν τὸν τῆς κακοζωΐας ἰόν, καὶ τότε τοῖς τῆς εὐζωΐας ἀγαθοῖς τρέφεσθαι. ἡ γὰρ προϋπάρχουσα μοχθηρία τὰ προσιόντα χρηστὰ διαφθείρει. Sed Hippocrates medicos imperitos ſimiles perſonis Tragicorum ſcribit. Nam ut illi perſonam induerunt, nec tamen hiſtriones ſunt: οὕτω καὶ οἱ ἰητροί, φήμῃ μὲν πολλοί, ἔργῳ δὲ πάγχυ βαιοί. Ita & nos non ritè ſeruatis omnibus, quæ leges diſciplinarum præſcripſerant, obtecti ſpecioſis nominibus, nihil iſtarum rerum, quas promittimus, poſſidemus. Vulgatus igitur hic error recti locum occupauit, & communi ſuffragio à nobis non inuitis receptus eſt, ſiue quod deſidiam amemus, ſiue quod turpe ſit, quæ imberbes didicimus —*ſenes perdenda fateri.* Nam & hic effectus uitii naſcitur, ut quaſdam præfinitas opiniones, imperitiâ educatas, intolerabili peruicaciâ tueamur, & etiamſi agnoſcamus culpam, nec fateri tamen aut emendare eam uelimus, ne erraſſe uideamur. Et facilè quidem hic error ſeneſcit, inertiæ defenſor, cui nemo non indulgere uelit, cum honeſto & laudabili inſtituto eam fouere liceat. Dionyſius Longinus περὶ ὕψους quærens quid cauſſæ ſit, quod ſuâ ætate grandes & ſublimis generis orationes raró prodirent, magnorum ingeniorum nutricem, ait, Democratiam, cum quâ & uigent & cadunt eloquentes. Libertas enim magnanimos ſpiritus alit, & alacritatem ad mutuam æmulationem iniicit. Excitant Rhetorum curas, propoſita in rebuspublicis præmia & priuilegia. Suo uerò tempore nihil rectius quàm ſeruitutem homines didiciſſe, cuius inſtitutis aſſentatores euadimus. Eſt enim ſeruitus quaſi communis omnium carcer, qui libertatem intercipit. Huic ſeruituti potiſſimum nos aſtringit pecuniæ & uoluptatis ſtudium. ἡ γὰρ, inquit, φιλοχρηματία, πρὸς ἣν ἅπαντες ἀπλήστως ἤδη νοσοῦμεν, καὶ ἡ φιληδονία, δουλαγωγοῦσι, μᾶλλον δὲ καταβυθίζουσι αὐτάνδρους ἤδη τοὺς βίους. Ita cum uelut longâ ſeruitute peni-

tus excisa libertatis memoriá, dum studia nostra ad aliena suffragia uertimus, optimarum artium precium intercidit. Ignominiosum enim & penè infame ipsarum cultoribus eas arripuisse. Inde factum est, ut præclara ingenia diutino torpore hebetata, & tanquam ueterno sopita obdormierint, & cum ad summa peruenire potuissent, ne adspirare quidem ad ea ausi sint. Vt enim æmulatio ingenia alit, & uel inuidia, uel admiratio eam accendit: ita cum nulli præcesserunt, quos consequi dignos ducimus, non tantum subrepit pigritia, sed ipsarum rerum studia pereunt. Hinc ergo est, cur de Philosophiá, aliisque scientiis usurpare possis, quod uetus orator de seculi sui eloquentiá scriptum reliquit: *eam uelut expulsam regnò suo: ut quæ olim omnium artium domina, pulcherrimo comitatu pectora implebat, nunc circumcisam & amputatam sine apparatu, sine honore, sine ingenuitate, quasi unam ex sordidissimis artifitiis disci.*

CAPVT XXXI.

Auaritia impedimentum bonæ mentis. Liberalia studia honore & diuitiis potiora.

PRofectò ita est; nullum perniciosius malum exstinguendis honestis studiis auaritiá. quæ quotidianas sollicitudines serit, & perpetuò tormento discruciat. Per aliquamultos dies alienis opibus insidiatus es. iam occupasti prædam, incumbenda est. Dispicis ubi colloces, ne qua uis fortuita eam absorbeat, aut fallax nomen auferat. Ecce omnem pecuniam Idibus relégisti, eandem

Calen-

Calendis fœnori dare quæris. hoc enim agis, ut eo quam latisſimo exuberes. Iam ſedes ad calculos & æra diſpungis. Sordidis hiſce cogitationibus obſeſſus animus, ad omnes caſus pendulus & gemens, non intelligo, quomodo honeſtis & ingenuis ſtudiis inuigilare poſsit. Somnos ipſos inuidia perturbat, & prauarum cupiditatum imagines mentem inquietant. Nihil enim tam occupatum, tamque uariis affectibus conciſum, quam improbus & auarus animus. Galenus Orat. ὅτι ἄριστος ἰατρὸς καὶ φιλόσοφος ait: cum qui maius precium diuitiis, quam uirtuti ponat, arteſque exerceat non tam benè de hominibus merendi ſtudio, quàm quæſtus gratiâ, nunquam artis finem conſequi poſſe. Neque enim pecuniæ aceruos congerere, & arti, cuius latiſsimi ſunt termini, operam dare licet. Peragrandas deinde multas prouincias, ut experimentis comprobemus, quæ arte didicimus. Aſpernandas diuitias, & in doctrinæ uſum profundendas, neque uerendum eſſe pecuniæ contemtorem turpe quicquam commiſſurum, cum ſolâ ſuadente auaritiâ homines iniquè agant. Verè enim Dionyſius Longinus περὶ ὕψους: οὐ δὴ ἔχω λογιζόμενος εὑρεῖν, ὡς οἷόν τε πλοῦτον ἀόριστον ἐκθειάσαντας, τὰ συμφυῆ τούτῳ κακὰ εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐπεισιόντα μὴ παραδέχεσθαι. ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ πλούτῳ πολυτέλεια, καὶ ἅμα ἀνοίγοντος ἐκείνου τῶν οἴκων τὰς εἰσόδους, τῦφον καὶ τρυφὴν γνήσια γεννήματα πλούτου. Alcinous de decretis Platonis, Philoſophum animo liberali eſſe oportere, ἐναντιώτατον γὰρ μικρολογία ψυχῇ μελλούσῃ θεωρεῖν τὰ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα. Zeno cum omnia ſua, audiret naufragio ſubmerſa, fortunam ſe expeditius philoſophari uelle dixit. Multorum exemplo didicimus, ſæpe ad philoſophandum obſtitiſſe diuitias. Nullos ſanè Philoſophos ad inuidiam felices accepimus, ſed pleroſque ſtudiis inhærentes inopiâ exſtinctos. ita ſemper *bonæ mentis ſoror eſt paupertas.* Hoc enim ſacramento milites ſuos recipit uera eruditio-

tio, iactentur uariâ ratione, ut uel infra ipsam pecuniam abiecti uideantur. *Amor enim ingenij*, ut Petronius ait, *neminem diuitem fecit.* Quare nec mihi inuidiæ aut fraudi erit, si uel pauxillum temporis in hasce litterulas, sapientiæ nutrices, spretis aliis uoluptatibus contulerim, fortaßis cum despectu honorum & dispendio rerum mearum, Circæo poculo, ignoscite Musæ, ebrius. Intelligo enim curiosos pro suâ grauitate literarum studia uitio uertere, tanquam si honorum & diuitiarum contemtum parerent. quos si adfectus in me inquirere coëgit, beneficium debeo, & gratias ago humanitati. Si uerò nimiæ curiositati hunc adfectum indulserunt, ad risum fortaße uel commiserationem, parcant quæso nihil profuturâ anxietate animum inquietare. Quasi uerò eruditio aditum ad honores intercludat, quem munire solet. Nunquam mehercles dixero, quàm ualdè mihi placeam, quod Epaminondæ fatum me dignetur. Narrat enim Plutarchus, eum ob Philosophiæ studia quietum, & ob mediocres opes pauperem iudicatum, parietibus domesticis se coërcuiße. Sed ut hanc litem meam faciam, respondendi partes mihi adsignatas putabo. Velim ergo me doceant Censores mei, quid honores appellent. Nam si honorē interpretantur, flectere potentioribus ceruices, & anxiè cū iis cōuersari; pari fortaßis securitate, quâ leoni prandiū paramus, precium laboris præmeditatam mortem expectantes. Si dignitatem existimant, terere tribunalia inter sordes ac lacrumas reorum, circumfusi populi comitatu premi, & nunquam nisi prænuncio clamore conspici, omnium interim odia experiri, & quotidie inuito animo aliquid agere; næ hisce omnibus prætulerim secedere quieti, & bibere sacros illos fontes, gloriam poëtarum, frui perpetuâ & nunquam intermoriturâ iucunditate, animo puro & nullo scelere inquinato, securitate me defendere potius, quam amicitiâ po-

tentum

tentum niti; relinquens interim posteris sciscitandi curam, si qua tamen illis memoria nostri, cur mei me tacitum funus sine ambitiosis lacrymis composuerunt. Si uerò honores capiunt, nullius animum inuidiâ accendere, non prætextâ & purpurâ, non securibus & uirgis potestatem præferre, sed amicis & propinquis præsidium, periclitantibus salutem ferre, toti denique mortalitati utilem operam præbere, istiusmodi, si quid sentio, nemo sapiens negliget aut repudiabit. Quin ergo prosilis & rebus te immisces. Si nescis, collecta in se uirtus & fallens situ

Parum sepultæ distat inertiæ.

Ignoscite quæso. neque enim adhuc dies cessit. Satis tempestiuè ad rempublicam accedit, qui ut eam prudenter regat, diu didicit. Mirari soleo cum D. Augustino Pythagoram, de quo Varrone auctore lib. II. de ordine cap. XX. ita scribit: *Efferre laudibus soleo Pythagoram, quod regendæ reipublicæ disciplinam suis auditoribus ultimam tradebat, iam doctis, iam perfectis, iam sapientibus, iam beatis. Tantos enim ibi fluctus uidebat, ut eis nollet committere nisi uirum, qui & in regendo penè diuinè scopulos euitaret, & si omnia defecissent, ipse illis fluctibus quasi scopulus fieret. De solo enim sapiente uerißimè dici potest: Ille uelut pelagi rupes immota resistit.* Brutidium, Tacitus narrat, artibus honestis copiosum festinationem exstimulasse; *dum æquales, dein superiores, postremo suasmet ipse spes anteire parat.* quod multos bonos pessumdedisse notat prudentissimus scriptor, qui *spretis quæ tarda cum securitate, præmatura uel cum exitio properarunt.* Scio me in ea tempora natum, quibus instruere animum expedit alienis exemplis. Sequor itaque Epicurum, cui sapienter placuisse accepi, *nihil esse tentandum, nisi cum aptè poterit tempestiuéque tentari. Sed cum illud tempus diu captatum uenerit, exiliendum. Dormitare de fugâ cogitantem uetat, & sperat etiam ex*

difficilimis salutarem exitum, si nec properemus ante tempus, nec cessemus in tempore. Hoc cum se nobis ostenderit, non retinebunt oscitantem nemora & luci, non dilectæ Musarum sedes. Haud prorsus ambiendi ignarus sequar innocentiæ & uirtutis spectatores. Sinite me interim imitari totius naturæ solenne munus, quæ interpositâ quiete uices suas implet. Lassus dies decedit nocti, totiusque adeo mundi honor moritur, ut indicto communi iustitio uires recolligat, & uniuerso orbi rediuiuo lumine blandiatur; & somno, uelut induciis interiectis, fessa corpora reconciliata labori reparentur. Æstatem sequitur hyems, ut terra intermissâ fœcunditate ad uires redeat, semina corrupta reuirescant, & arbores à senio & tristitiâ lætiores frondium comas resoluant. Has leges æmulamur; nam & uis animi soluta feriis & quiete, fortior ac alacrior negociis sese reddit. Quanquam & intra hos parietes magistratum gero. Nonne uideor uobis censorem agere, cum uitiis meis minimè adulatus, frugalitati me assuefacio, superuacua præscindo? Nonne præturam exerceo, cum animum timidis uotis infestatum, & uariis opinionum ac cupiditatum diuortiis malè dissidentem compono? Nonne ædilitatem gero, quoties experior, quam exiguum natura desideret? Etenim fluxa, lubrica, incerta & fortunæ insidiis exposita, non uideo quàm beatum efficere possint. Quæ enim felicitas, cum animus semper æstuans ueretur ne amittat, quæ Sisyphæo labore consecutus est. Ecce melior uitæ tuæ pars sub personâ exacta, oculi uultusque etiam amicissimis mentiti. Libertatem & decus ingenuitatis alienæ potentiæ mancipasti. Magna adeptus es, fastidienda aut timenda. Sed non patebat adscensus, nisi per præcipitia & ruinam. Peruenisti ad summum, in præcipiti hæres, casu descendendum est. Iam uereris blanditias, ad rumores fictasque in triuiis fabulas contremiscis, etiam obscurè cogitata per-

ta perhorreſcis. Palàm laudatus ſecretas criminationes timeſ. Palàm accuſatus, ignorantiæ ſimulatione culpam declinas. Ora omnium atque oculos intueris, in omnes habitus te componis, ut inuidiam aut faſtidium euites; quod tamen, cum omnia molitus, etiam in rectè factis tibi exſpectandum eſt. Quid ipſæ diuitiæ nonne in caſu poſitæ & fortunæ iniuriis ſubiectæ? Latiſsima agrorum iugera equis tuis aras, ingens pecuniæ cumulus fundis nominibuſque depoſitus. Magnam tui copiam fortunæ feciſti, ubique illi in damnum pates. Inde mille in animo cruciatus, funeſtas clades auarâ mente præſagis. Proſpicis tempeſtates, & nubes rupturas credis, quæ ſine nimbo prӕterlabuntur. Nihil igitur ex ſuperfluis opibus ad animum poſsidentis redundare ſolet, præter timorem, qui uelut turbo implicatos inuoluit & deiicit. Semper enim fortuita metuit, unde infiniti fluctus oboriuntur, quæ εὐθυμίαν turbant, ſine quâ nulla eſt beatitudo. Quin ergo illa paramus, quæ, ut Ariſtippus aiebat, *è naufragio nobiſcum enatare poſſunt*, quibus nec potentum iræ, nec publica clades, nec barbara immanitas nocere poteſt. Quibus freti exules & deſerti, ne peregrina quidem auxilia fruſtra inuocabimus, ſoli liberi, potentes, diuites; ut ii qui fortunæ uomitum, tanquam cloacæ, exceperunt, ſerui, pauperes, miſeri. Quomodo enim liberi erunt auaritiæ & prauis cupiditatibus mancipati, pauidi & imparati ad eorum amiſsionem, quæ ex arbitrio inſtabilis fortunæ pendent? Quomodo non egeni & miſeri, qui opinione inopiæ omnium rerum deſiderio torquentur, quorum animus non magis expleri poteſt, quàm incenſa uiſcera humore ſatiari. Neque enim alienâ opinione, ſed ſuo ipſius animo diuitiæ æſtimandæ. Omnia poſsidemus, ſi nihil concupiſcimus, ſi alienis non inhiamus. Inſatiabiles auaritiâ ſemper aliquid nouâ egeſtatis perſuaſione mendicabunt. Ita qui omnes diuitiis ſupera-

ſuperarant, à ſuis cupiditatibus uicti ſunt. Neminem igitur pauperem probabis, niſi prius auarum oſtenderis. Certè animo diuites ſumus, de externis alii laborent. Quanquam meum non eſt cenſoriâ declamatione opes uituperare. Benè olim ille: *Vanum gloriæ genus, odium diuitiarum.* Non perplexè agam; fatebor ſimpliciter me ad iſtum ſapientiæ gradum non perueniſſe, ut intelligam, quàm rectè Anaxagoras patrimonium reliquit, quàm ſapienter Crates Thebanus rem familiarem abiecit. Etenim dum ſe manumittere parat, ineptiſsimæ opinionis nexu inuolutus ambitionem peruersâ uia ſecutus eſt. Maius opus exiſtimo, frenare cupiditates, & in ſummâ rerum affluentiâ rectè philoſophari. Nouit enim ſapiens ſibi diuitias inſeruire, ſtultis imperare; quas cum poſsidet, indignis ereptas & rectè collocatas credit. Has igitur nec ſpernat, nec ambitioſè petat, ſed eas *habebit nulli detractas, nec alieno ſanguine cruentas, ſine cuiuſquam iniuriâ, ſine ſordidis quæſtibus partas, quibus nemo ingemiſcat, niſi malignus.* Sed de his diſputandi alius locus erit, nunc ſaltem intueamur iſtos ſub ingenti diuitiarum onere ſuſpirantes, & quid magnopere inuidendum habeant, inſpiciamus. Ampla agrorum ſpatia arant, & per ſuburbana ſplendidè inſtructa faſtuoſi incedunt. Culta illis auro ſeruorum agmina, calcatur domus uice templorum exornata. Epulas inſtruunt, quibus aucupij & uenatorum exercitus militârunt. Inter hæc tamen ſplendida & opulenta miſeri Tantalidæ non captant, ut in fabulis eſt, fugitiuam undam, ſed concoquunt ſitim beatitudinis & bonæ mentis, quam optimorum ſtudiorum cultores propriam poſſeſsionem legitimo titulo occuparunt. Age, conſideremus quod precium illis ponendum. Arborem infelicem à trunco æſtimamus: diuites imperitos, amolitis fortunæ exuuiis, nudos & ſolos ſpectamus. At uerò arbor infœcunda rogo imponenda cæditur, & ne locus quidem,

cui

cui infixa hæſerat, commonſtrari poteſt: ſimili modo illi quoque plenè exſtinguuntur. & cum in uitâ nihil dignitatis, niſi à captatoribus habuerunt, crimen & dedecus ad poſteros tradunt. Eruditi uerò poſtquam mortales reliquerunt, uera ἀποθεώσει immortales eſſe incipiunt. Sed parcam hic mihi indulgere. Nullus enim dicendi modus, ſi in hunc campum latius euectus fuerò. Et quoniam uideo ſtultis & impolitis præcipuum diuitiarum uſum in uoluptate, nihil de utilitate & excellentia optimorum ſtudiorum dixero: ſed opponam eorum delectationem, quæ ſingulis momentis, uelut ſuaui pruritu, obludit. Quid enim dulcius libero & excelſo animo, quam rimari placita ſapientum, præmunire animum aduerſus imminentia, & per latiſsimos doctrinæ campos libero curſu ferri? Secedere animo in loca innocentia & incontaminata, acie mentis uiam ſibi ad ſublimia aperire, ipſumque cœlum penetrare, excutere ſiderum uias, & mentem uniuerſi inquirere, tranſilire mortalitatis terminos & diuinis adſcribi. Mox relinquere domicilium, pererrare totum orbem, & quæcunque ille longè lateque tegit uno aſpectu complecti. Et hoc quicquid eſt, non pecuniæ, non cuiuſque officio, ſed ſibi ipſi dare. Quid quæſo huic ſimile habet ingentium opum & magnæ potentiæ uoluptas? quinimò ſecretum ipſum horrore diuino mentem percellit, in quo uelut ſacro ſeceſſu in ipſis adytis tacito murmure Deo colloquimur, ſubductis ſipariis, quæ profanorum oculis obtendi ſolent. Quem non delectabit fide Annalium relegere ueſtigia maiorũ, & agnoſcere errantem orbem eâdem uertigine circumuolui, inter tam cæcos etiam prudentum errores, & audacium uanos conatus, in tantâ conſiliorum & rerum uarietate. Quæ cum nos exſpectatione ſuſpenſos tenent, interdum preſsis faucemus, felicibus infenſi, ad dolorem aut ſpem rapti. Ipſius fortunæ luſus incredibilem delectationem animo relinquunt,

quunt imò uitio gentis humanæ, secura recordatio alienæ miseriæ suauitate quâdam permulcet, siue quod nobis gratulemur extra eundem ictum constitutis, siue quod pari molestia non premamur. Quem quæso nostrum non adficiet, cum legit ducem illum Pœnum, qui solus inuictæ fortitudinis procella surgentem Romanorum potentiam, & toti orbi frena minantem, deturbauit & compescuit, haustu ueneni ultimam necessitatem pati. Pompeium, quem penè puerilibus annis triumphantem Roma stupuerat, uictum a genero, cum ipsius fortunæ tremore effæminatâ manu cadere. Inter has rerum uicissitudines, quis non sentiret idem sibi usu uenire, quod in spectaculis solet, cum histriones adfectus nostros lacrumis & gaudio miscent. Vulgata percenseo & cuiuis exposita. Qui uerè contemplantur, ipsius gaudii quoddam pondus sentiunt illâ parte, quâ ineruditi molestiam arbitrantur. Etenim omnis cognitio obstructa est magnis difficultatibus, cum ipsis rebus tanta obscuritatis caligo offusa, tantaque iudicii nostri infirmitas, ut uel eruditissimi quique adsequi illa quæ cuperent, sæpè diffisi sint. Non fraudat tamen, ut imperiti existimant, animum nostrum suâ uoluptate rerum difficultas. Ipso enim inuentionis labore lenocinatur, & leni quodam gaudio perfundit. Hoc quidem ex eo satis apparet, quod ex tot sæculis nulli defecerunt, aut inuestigandi studium defatigati reliquerunt. Legimus Socratem a summo lucis ortu ad alterum solem inconniuum, immobilem, ore atque oculis eundem in locum directis stare solitum; tanta enim contemplationis delectatio, ut lassitudinis tædium facilè falleret. Zoroaster uiginti annorum moram in secreto tulit, ne ab inuestigatione rerum abduceretur. Democritus post peragratas totius orbis prouincias oculos sibi eruit, ut ad inuentionem sufficeret, nec in exquirendâ rerũ naturâ uanis cogitationibus impediretur. Sanè nisi incredibilis illa uoluptas, quam ex ingenuis

huius artibus percipimus, earum amatores non tantos labores, non damna sustinuissent. Videmus earum dulcedine irretitos famem & sitim tulisse, nullam facultatum iacturam æstimasse, rerum suarum, imo sui ipsius penitus oblitos. Carneadem tradunt tanto animi ardore sapientiæ studia consectatum, ut cum aliquando discumberet, manum ad cibos porrigere non meminerit. Archimedes adeò intentus abaco & pulueri, ut ne patriam quidem expugnatam senserit. Quin ita animi intentione raptus, ut percunctanti militi nomen suum indicare non potuerit. Ideoq; ferro trucidatus, figuras, quas descripserat, cruore confudit. Adeò ut rectè Plutarchus scripserit, τῆς περὶ τὸ πάντα γινώσκειν ἡδονῆς ἀκρασίαν τινα εἶναι, καὶ ῥύσιν ἐκβιαζομένην τὸν λογισμόν. Et cũ aliæ omnes uoluptates citius quam cæperunt effluunt, & post primum impetum marcent, sæpeq; nihil ex iis præter pœnitentiæ spolium remanet, aliis uerò illorũ aliquid demit effœta senectus, et inter initia subrepens tædiũ: hæc sola perpetua, per omnes ætatũ gradus nos comitatur, rebus secundis ornamentum, aduersis lenimen & portus; quæ tam arcto uinculo adhæret, ut etiam nobiscum pernoctare uideatur. Sæpius mihi lectus, cum à recenti cogitatione, qua exceptus mortalium cœtu, Deo paulisper secesseram, somno remissiore animum solutus, iucundâ imagine cogitata mea reddit: tantâ suauitate, ut existimem ipsam lunam, retectam caliginosâ nube, iucundum os pleniori speculo ostendere, totumque cœlum clariori luce blandiri, adeò ut tunc primum incipiam minus inuidere Pythagoræ, cuius aures sibi imaginari potuerunt mirabilem sonum, quo cœlestia corpora motibus suis pertentatum aëra mulcent. At quo tandem impetu, quo ingenii torrente hæc oblectamenta prodam? Quis spiritus eorum laudibus par erit? Abiungendum est in spacio, licet metam nondum attigerim. Vt ille olim, inter præcipuos pingendi artifices, ingenii laude apprimè nobilis Timanthes, cum lu-

ctuoſum Iphigeniæ perituræ ſacrificium expreſsiſſet,quaſi omnibus præ incredibili mæroris acerbitate ſanguis refugiſſet. Iamq; totâ triſtitiæ imagine manus uictas ſentiens,patris Agamemnonis caput peplo inuoluit; cuius ſcilicet fletum dignè oſtendere non poterat,ſpectantis adfectui æſtimandum reliquit: ita ego,cum magnitudinem iſtius gaudii, quod ex optimis ſtudiis percipimus,non dicam exprimere, ſed ne adumbrare quidem poſsim,peritorum iudiciis illud tranſcribã, tanquam picturam, in qua plus intelligitur, quam ars exprimere potuit. Quam tamen immenſam uoluptatem nec auarus, nec ambitioſus capere poteſt. Non referam quæ Plato lib. I X. de Republ. diſputat. Ea diuina & præclara ſi uos uel leuiter guſtaſſetis,omni lucro & ſplendore antiquiora ſtudiorum oblectamenta iudicaretis. Non inuidebitis igitur nobis hanc uoluptatem, opinione ueſtrâ perexiguam, nec ſuccenſeatis,ſi nos eam delectationem ex optimis ſtudiis capimus, quam uobis nocturnæ commeſſationes, ſermones ociosè arceſsiti, alea, & iucunda inprimis nummorum contemplatio conferre ſolet. Et quis tandem rationem actionũ mearum à me exigere audebit? Non perdidi libertatem; ſed ea mihi ſalua genium meum pro arbitratu propitiare. Vota mea nihil ultra petunt, quam Socrates apud Platonem in Phædro: Veram pulcritudinem, quam ſola uirtutis poſſeſsio tribuit,potiorem omnibus aliis bonis; eamq; mentem quæ hanc præferat,ſolumque ſapientem diuitem exiſtimet. Nihil ſuperfluentium diuitiarum, nihil luxu & libidini paratum, ſed quantum temperantiæ ſatis. Et illam *εὐθυμίαν*, quam Democriti ſchola ſummum bonum ſtatuebat, *οὐ τὴν αὐτὴν οὖσαν τῇ ἡδονῇ, ἀλλὰ καθ' ἣν γαληνῶς καὶ εὐσταθῶς ἡ ψυχὴ διάγει, ὑπὸ μηδενὸς ταραττομένη φόβου ἢ δεισιδαιμονίας.* Quâ leuati ſuperſtitione, liberi à mortis metu uiuimus, totaq; ſedes mentis tranquilla,nullis agitata fluctibus erroris aut formidinis,quæ ex rerum occultarũ ignoratione oriri ſolent. Quâ animus in

tuto

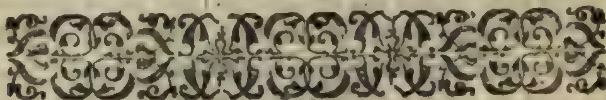
tuto collocatus, & periculis maior, uelut ex arce prærupti montis, hunc mundum paſsim inaniter motitantem cernit, eiuſque incolas uelut in fabulâ hiſtriones ridet. Quanquam hæc inexplebiles opum, quibus libido ſuarũ cupiditatũ nefanda extorquet, & ad omne ſcelus impellit, nihili æſtimant, atq; ideo fruſtra me ineptiis meis plauſiſſe iudicant. Equidẽ haud ignorabam ob auctoramenta prauarum cupiditatum, eorum uota, qui ſtudiis liberalibus & ſapientiæ cultu gloriantur, ab imperitis & improbis explodi ſolere. Neque enim aliter fieri poteſt, cum ipſa ſtudiorum diuerſitas odia & contemtum ſerat. Rectè Plato VI. de Repub. Quos ſtudia totos occuparunt, frui ſolidâ & purâ animi uoluptate; illam uerò, quæ corpus adficit, omnino ſpernere; temperantes & minimè auaros, utpote qui omnes cauſſas, quæ homines ad congerendas diuitias impellere ſolent, prorſus reliquerunt. Quomodo enim in eius mentem cadere poteſt ulla ἀνελευθερία ἢ σμικρολογία, qui mentis acie παντὸς χρόνου καὶ πάσης οὐσίας, æternitatis, omniumq; adeo rerum naturam eruit. Deinde cum omnes ex multorum iudicio pendemus, illaq; optima exiſtimamus, quæ uniuerſis probata, omnes eandem uiã ſequi elegerunt. Ab hac quiſquis, ratione ductus, diſcedit, deſerere partes dicitur. Inde contemtus & iniuriæ perditorũ, quas ſapientiæ aſſectator, uelut in acie conſtitutus, ut tela inani petitione iactata ſpernit, & apud commilitones ſuos uerba Clementis repetit: οὔ τοι ἄρα ὀρεκτέον τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν. ἃ μὲν γὰρ ἐκείνους εἰδεῖεν, οὐκ ἀσκοῦμεν ἡμεῖς. Qui uero & legitimo modo philoſophantur, contemtores popularium opinionum, deflectere à ſolitâ uiâ conſueuerunt, ut ueritatem inueniant, quam profani fruſtra quærunt. Profanos intelligit Philoſophia, optimarum artium ignaros, qui per hebetes mentis oculos τὸ νοητὸν φῶς uidere non poſſunt, ſed tenebris circumamicti ratione & ueritate, uelut ſpectris & infernis imaginibus turbati, ſtuporem non excutiunt. Quid ergo miramur, ſi contem-

tum inuenerunt, qui probis probari potius, quàm communi insaniæ consentire maluerunt. Rectè Plutarchus de tranquill. animi: ὑπεροψίαν καὶ περιφρόνησιν μέγα πρὸς φιλοσοφίαν ἐφόδιον. Non repugnabo insanus bono meo, sed inuictus & liber tyrannidem uulgaris opinionis feram, bonæ mentis pædagogum. Perficiam profecto, ut intelligant, suam cuique sponsam esse pulcram, mihi meam. Bene olim Thebanus ille tibicen, qui cum de coronâ coram imperitis contenderet, non flexit cantum ad theatri compositos applausus, sed decenti harmoniâ legibus artis obtemperans animosè aiebat: SE SIBI CANERE ET MVSIS.

Synesius Dione:

Ἠγώνισται γε πρὸς τοὺς ἀμούσους ὑπὲρ μουσῶν, οἳ καὶ κακοήθως ἀποδιδράσκουσι τὸν ἔλεγχον τῆς ἀμαθίας, ᾧ καταφεύγειν ἐπὶ τὴν λοιδορίαν ὧν ἠγνοήκασιν.

Depugnatum est pro Musis aduersus ineruditos, qui malignè declinant crimen ruditatis, & imperitiæ, dum confugiunt ad uituperia illorum, quæ ignorant.

Errata

Errata ſic emendabis.

Pag. 15. Verſu 4. παιδεία. 17. 16. συναγωγῇ. 23. 12. ὀνομάζουσι, εἰσί. 28. 28 Vopiſcus, 29. 25. ἄγραφον. 31. 18. γραμματοεισαγωγῆς. 32. 13. δεξιᾷ. 35 20. Sigidas. 49. 4. digitos, quem præmiſit libro de temporum ratione. 50. 21. quinque dierum. 53. 10. τῆς τεχνικῆς καὶ ἐξηγητικῆς. 54. 6. præpoſitiones. 11. 17. ἱστορεῖν. 55. 7 φωνῆς. 17. Gregoram. 56. 25. libros. 27. commentarios Grammaticos. 63. 3. σημαινουσῶν. 25. συμμικτων. 77. 21. ἐπιστημονικός. 80 6. λαμπάδοτης. 88. 20. ὄρος. 23. montem. 26. Arabiâ. 90. 32. θαυμασίας. 100. 14. ὤν. 102. 25. Εὐήνως. 103. 2. earum. 18. Νῖκαι Διονυσιακαί. 104. 10. ναυτικῶν. 16. Protagoridis. 114. 12. ἐντορικὴ. 120. 17. πάντες. 123. 18. Κριτικὸς, ὥς. 142. 28. σημεῖον. 151. 30. libros de Hipp. 160. 10. μαθηματοπωλικὸς. 177. 5. ſeducerent. 193. 24. ἰχώρας. 199. 24. Ariſtides. 26. Ariſtoteles. 212. 11. τοῖς πολλοῖς. 23. Nam, qui. 220. 1. contemplantur. 246. 27. ματαίας.

INDEX CAPITVM.

ctionem exponere. Prælegere. ἐπαγορεύειν. Quid apud Ciceronem dictata perdiscere. Discrimen Grammatistarum & Grammaticorũ minus anxiè seruatum. Vulcatius Sedigitus Grammaticus. Ejus nomen repositum Suetonio.

CAPVT V.

Primum Grammatisticæ munus in formandâ voce ad lectionem & pronunciationem. Tertullianus illustratus. Edomator vocis. Grammatistæ quid docuerint. Vocis exercitatio cur antiquis usurpata. Præceptor vocis. Phonascus. Præcentor.

CAPVT. VI.

Alterum Grammatisticæ munus in docendâ scriptione & computatione. Artis scribendi finis, & modus eam docendi. Præducere. παραγράφειν. ὑπογραμμός. De triplici scribendi ratione apud antiquos. σημεῖα. Notæ. σίγγλαι. Literæ singulariæ. Prudentius explicatus. item, l. VI. de bon. poss. Notæ ad celeritatẽ. Notarij ταχυγράφοι. Notas quis inuenerit. Notoria Augustino & Apuleio quid notet. Notæ occultæ. Literæ sacræ Ægyptiorũ. Antiquarij καλλιγράφοι. Librarij. eorum latissimus usus. Scribæ librarij. Grammatista pro librario apud Sueton. Notarij excipiebant εἰς τάχος, unde exceptores. librarij redigebant εἰς κάλλος.

CAP. VII.

De λογιστικῇ & duplici computandi ratione. in eam rem plurimi veterũ auctorum loci explicati. Ducere & subducere, digitis computare. Summam subducere. ἐκκαθᾶραι λογισμόν. Purgare, dispungere rationes. Sortitionis quædam species gestu digitorum peracta. Micare digitis. Mira antiquorũ sollertia in flexu digitorum. Græci in primâ institutione etiam Musicen adhibuere.

CAP. VIII.

Grammatica definita & diuisa. Ejus partes expensa, & ratio diuisionis tradita. Γραμματικὴ τεχνική. Ejus definitio & diuisio. Grammatici technici. τῆς τεχνικῆς varij auctores.

CAPVT IX.

Γραμματικὴ ἐξηγητικὴ definita & diuisa. De primo ejus subjecto: obscuritate, quæ in verbis. Verba quot modis considerentur. Varro emendatus. Etymologia. Quid apud Arist. παρὰ γράμματα σκοπεῖν τὴν ἀλήθειαν. ἔτυμον τῶν φρενῶν propositum ex Hippocrate. Plato primus disputauit περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος. Diog. Laërt. explicatus. Galeni liber περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος. Stoici studiosi ἐτυμολογιῶν. Earũ varij auctores. De modo verborum τροπικῶν. γλῶσσαι. Earum varij auctores. Γλῶσσαι fortè nomina Barbarica Varroni. Aristotelis

νόμιμα

rum. Θεατρικῆς ἱστορίας *varij scriptores. Menæchmi* περὶ τεχνιτῶν. Τεχνῖται. *Artifices. Varronis de scenicis originibus, de scenicis actionibus. Attij didascalicon cujus argumenti.*

CAPVT XIII.

Historia rerum divisa. Disquisitum de libris Aristotelis, quos de animalibus scripsit, & diversi eorum tituli ad idem corpus reducti. Disputatum de ejusdem Problematis, & libris περὶ μακροβιότητος. *Varij scriptores historiæ animalium. Philetæ* ἑρμηνεία. *Historia locorum & ejus varij scriptores. Variorum* περιηγήσεις, *& similes libri. Varronis littoralia. Hygini* προπεμπτικὸν *Cinnæ. Historia communis. Aristotelis* ἄτακτα. *Varia opera & multiplices inscriptiones librorum communis historiæ. Sotionis & aliorum* κέρας Ἀμαλθείας. *Pandectæ. Eclogarij. Libri* περὶ εὑρημάτων *ad historiam communem pertinent. Atteij Philologi Musæ. Ejusdem Hyle.*

CAPVT XIV.

Historia quasi vera, sive Comœdia aut Tragœdia, & circa eam Grammaticorum studia. Eratosthenis περὶ ἀρχαίας κωμῳδίας. *Theophrasti & aliorum similis argumenti libri. Demarati* τραγῳδούμενα.

CAPVT XV.

Ἱστορικὴ γραμματικὴ, φιλολογία. *Grammatici & Philologi discrimen.* Φιλολόγοι. Λογόφιλοι. *Stoici* λογόφιλοι. Φιλολογία, ἱστορικὴ πολυμάθεια. *Telephi libri* ποικίλης φιλομαθείας. φιλολογία, φιλομάθεια. *Philologi* πολυΐστορες. φιλολογία, ἡ ῥητορική. *Plutarchi interpres notatus. Eruditio. Humanitas. Agellius fortean emendatus. Litteratura. Literæ. Cicero explicatus.* γράμματα, *literatura.* φιλογράμματος. *Error interpretis Diogenis Laertij. Ratio inscriptionis librorum Martiani Capellæ, de nuptiis Philologiæ & Mercurii.* φιλολογία, πολυμάθεια.

CAPVT XVI.

Κριτική. *Ejus nobilitas. Galeni liber:* εἰ δύναταί τις εἶναι κριτικὸς καὶ γραμματικός, *& Cornelii Nepotis similis argumenti.* Κριτικὴ *definita & divisa, & de altera ejus parte, judicio.* ἔκκριτοι, ἐγκύκλιοι. *Fraus librariorum in supponendis adulterinis scriptoribus. Plurimi libri falsis auctoribus inscripti. Causæ istius erroris. Demetrij Magnesij* περὶ ὁμωνύμων. *Ejus nomen repositum Dionysio Halicarnaß. Quibus modis Critici auctoribus scripta sua vindicârint. Varronis liber* περὶ χαρακτήρων. *Emendatores nomen suum adscribebant libris quos correxerant. Indices librorum vulgati à Grammaticis. Callimachi* πίναξ παντοδαπῶν συγγραμμάτων. *Istius operis metho-*

dus.

CAPVT XXIIII.

Omnium artium commune vinculum. Virtutes inter se connexæ. Totius universi ratio ex diversis constricta.

CAPVT XXIV.

Εγκυκλοπαιδεία. *Cyclicæ disciplinæ.* ἐγκύκλιος παιδεία. *Circulus disciplinarum.* ἐγκύκλια παιδεύματα, μαθήματα, κυκλικὰ μαθήματα. κύκλος. κύκλος παιδείας. *Orbis.* Μουσική, ἐγκύκλιος παιδεία. πολυμάθεια, ἐγκύκλιος παιδεία. ἐγκύκλια *unde appellata.* ἐγκύκλια *quid notent. Aristotelis opera* ἐγκύκλια καὶ ἐποπτικά. *Eustratij error* περὶ ἐγκυκλίων Ἀριστοτέλους. χοροὶ ἐγκύκλιοι. ἐκκύκλημα. περικυκλεῖν. ἐπικὸς κύκλος. *Scriptor Cyclicus & de eo error interpretis Horatij. Horatius explicatus.* κύκλῳ διδάσκειν. κύκλῳ θεραπεύειν. *Cyclus quid medicis methodicis. Circulo servos manumittere. Dionysij* κύκλος.

CAPVT XXV.

Philosophia disciplinarum ἀρχιτεκτονική. *Ea diuisa, & quod singulis ejus partibus artes inseruiant declaratum.*

CAPVT XXVI.

Ἀρχιτεκτονικὴ *& princeps Philosophia, artium mater, easdem complexu suo continet. Ad eam* κλιμακιδὸν *adscendendum. Qui gradus disciplinarum Senecæ & Theologis Christianis.* μέση παιδεία. τὰ θύραθεν & ἔξωθεν μαθήματα. *ratio ejus appellationis tradita. Seneca explicatus.* κάθαρσις *Pythagoræa & Platonica in* προπαιδεία ἡ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν. περὶ παιδείας Ἀριστοτέλους. ἀπαιδευσία. ἡ λογικὴ καθαρτικὴ τῆς ψυχῆς. Μαιευτικὴ Σωκράτους. *Socratis* τέχνη τῶν λόγων. *Socrates* διαλεκτικός. κριτικὴ καὶ Σωκρατικὴ ἐπιστήμη.

CAP. XXVII.

Aduersus Stoicos & Epicureos, qui liberalia studia reijciebant.

CAPVT XXVIII.

De alterâ Polymathiæ parte, doctrina, quæ acquiritur rerum ipsarum inspectione & usu eruditorum. ἱστορία. *Apuleius explicatus & emendatus.*

CAP. XXIX.

Polymathia defensa adversus Heraclitum aliosque ejus contemtores. Apuleius emendatus.

CAP. XXX.

De caussis corruptæ disciplinæ.

CAP. XXXI.

Avaritia bonæ mentis impedimentum. Liberalia studia honore & divitijs potiora.

INDEX AVCTORVM.

Lampridius

INDEX AVCTORVM.

